

ԳՐԻԳՈՐ ՀՈՌՈՅԵԱՆ

ՈԳԵՇՈՒՆԶ
ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ ԵՒ
ՉՕՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹՈՐՈՒԹՅՈՒՆ, 2017

Krikor Hotoyan

VOKESHOUNCH KERTVADZNER
YEY TSONERKOUTIOUNNER

Կողքի գեղանկար՝
Մերուժան Խաչատրեանի

Printed and bound in Canada by:

THE RELIABLE PRINTER

Zohrab Sarkissian
Unit 6 - 366 Bloor St. East,
Toronto, ON M4W 1H4
Canada

T: 416 792-9394

F: 416 733-9001

Email: info@thereliableprinter.com

www.thereliableprinter.com

ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆ

ՈԳԵՇՈՒՆՉ
ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ ԵՒ
ՉՕՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹՈՐՈՆԹՕ

2017

Գրիգոր Հոթոյեան 16 տարեկանին՝
գրականութեան հետեւելու առաջին օրերուն:

Այս հապտորին մեկենասությունը
սիրով սրանձնեցին աղջիկս՝
Անի Նոթոյեան-Ժոլի,
ամուսինը՝ Մայքըլ Ժոլի
և թոռներս՝
Քրիստափորը և Սյրեփան-Արմենը:

Նազար շնորհակալություն իրենց ազգային
և ծնողաւեր ոգիին:

ԳՐԻԳՈՐ ՆՈԹՈՅԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

- Գրական աշխատանքներս միշտ քաջալերող եւ գնահատող կնոջս՝ Շաքէին, զաւակիս՝ Անդրանիկին, եւ աղջիկիս՝ Անիին եւ իր ընտանիքին:
- Գիրքիս կողքը տպաւորիչ եւ արուեստագէտի ճաշակով պատրաստող իմ շատ սիրելի եւ թանկագին ընկերոջս՝ արուեստագէտ, գծագրիչ, նկարիչ եւ արձանագործ ընկեր Յակոբ ճանպագեանին:
- Գիրքիս գրաշարութիւնը, սրբագրութիւնը եւ էջադրումը կատարող՝ տպագրական արուեստի մասնագէտ եւ հայերէն լեզուի ուղղագրական կանոններու հմուտ պրն. Եփրեմ Թոքճեանին:
- Սոյն գիրքիս տպագրութիւնը ընկերային եւ բարեկամական մօտեցումով տպագրող ընկեր Ջօհրապ Սարգիսեանին:
- Եւ բոլոր անոնց, որոնք գրախօսականներով, գնահատագրերով եւ հեռախօսային միջոցներով գնահատած են հրատարակութիւններս, եւ բոլոր քերթուածներս ու ձօներս մէկ հատորով հրատարակելու որոշումս:

ՆԵՂԻՆԱԿԻՆ ԽՕՍՔԸ

Մեր նշանաւոր բանաստեղծներէն Միսաք Մեծարեանց այսպէս կը բնորոշէ բանաստեղծին կոչումը.–

«Բանաստեղծին ձայնը տիեզերական յարաբերութեան մը լարը պէտք է ըլլայ, բոլոր գոյութիւններու համադրական թրթռումովը առլցուն»:

Վերոյիշեալ խօսքին որպէս ամբողջացում՝ կարելի է աւելցնել.– Բանաստեղծութիւնը բնութիւնն ու կեանքը, ժողովուրդի ոգին ու երազանքները կը ցոլացնէ ու կը պատգամախօսէ ժողովուրդին հասկնալի գեղեցիկ լեզուով ու պարզութեամբ, ճոխացած՝ զգացումով, գաղափարով, ապրումով եւ երեւակայութեամբ:

Սոյն նշանաբանէն մեկնելով կը հրատարակուի բանաստեղծութիւններու այս հատորը, առանց յաւակնութիւնն ունենալու, որ անոնք օր մը հայ բանաստեղծութեան հազարամեայ տաճարին մէջ մտնելու եւ մնալու բախտին կրնան արժանանալ:

Հայ ընթերցողին ներկայացուած փունջ մը քերթուածներ են ասոնք՝ մեծ մասամբ գրուած պատանեկան եւ երիտասարդական օրերու արիւնհիս մէջ եռացող զգայուն բջիջներու մղումով, որոնցմէ շատեր լոյս տեսած են հայ մամուլին մէջ:

Ծնած ու մեծցած Հալէպի հայահոծ գաղութի հայաշունչ մթնոլորտին մէջ, սնած ու դաստիարակուած նուիրեալ հայ ուսուցիչներու, մտաւորականներու, խմբագիրներու եւ մանաւանդ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան հայակերտ հնոցէն ժայթքող հայաբոյր բոցերով, կեանքիս գլխաւոր իմաստը եղած է կարողութիւններուս ներած չափով ծառայել ազգիս, գաղափարիս եւ Հայ Մշակոյթին՝ ուսուցչական ասպարեզով, գրիչով եւ այլազան պարտականութիւններու գործադրութեամբ:

Հայաստանի սիրտէն՝ Սասունի սրբազան լեռներէն ժառանգած սիրտիս մէջ բոցավառող կրակը զիս երբեք հանդարտ չէ ձգած եւ պիտի չձգէ մինչեւ մահ, որովհետեւ արմատներս կը սերին անձնագոհ ֆետայիներու այն փաղան-

զէն, որոնք իրենց կեանքը զոհաբերեցին հայ ժողովուրդի ազատութեան ճանապարհին:

Եւ եթէ հոգեկան խռովքներէս, մտածումներէս եւ ապրումներէս բխած ազգային, ազատագրական, մարդկային եւ քնարերգական սոյն քերթուածներով կարողացայ ապրումներս փոխանցել ընթերցողներուս, ժողովուրդիս փոքր ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալու անսահման գոհունակութիւնը պիտի ունենամ:

Կարգ մը քերթուածներ, մաղթանքներ եւ ձօներ ձայնագրուած են բարեկամ երաժիշտներու եւ երգահաններու կողմէ, որոնք հրատարակուած են նախորդ հատորներուս մէջ:

Հրատարակութիւններուս 10-րդ հատորը որոշեցի պատանեկան տարիքէս մինչեւ ծերութիւն գրուած բանաստեղծութիւնները եւ ձօները առանձին գիրքով մը հրատարակել՝ բոլոր գրութիւնները հաւաքելով նախապէս տպուած գիրքերէս եւ անտիպներէս:

ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆ
Կ՛ԵՐԳԷ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՄԲ
ՈՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ

Մեր սեղանին վրայ է գանատահայ մտաւորական ու բանաստեղծ Գրիգոր Հոթոյեանի նոր գիրքը, որ մկրտուած է «Ճանհաններ» անունով: Թորոնթոյի մէջ տպուած այս հաստափոր ու գեղատիպ հատորը կ'ընդգրկէ Հոթոյեանի վերջին շրջաններու բանաստեղծական վաստակը: Այս մէկը հեղինակին հինգերորդ գիրքն է: Եւ այս գիրքը մեզի կը բերէ Հոթոյեան մը, որ իր բանաստեղծութիւնը դրած է երկու շատ կարեւոր գործօններու ծառայութեան մէջ: Առաջինը երաժշտութիւնն է, երկրորդը հայրենասիրական ու ազգասիրական զգայնութիւններու գործօնն է:

Հետաքրքրական գիրք, որուն առաջին մասը յատկացուած է բանաստեղծութիւն-երաժշտութիւն գործակցութեան: Հոս եւս գործ ունինք նօթաներու հետ, երգի ու երաժշտութեան վերածուած տողերու հետ: Մեզի ծանօթ ու անծանօթ յօրինողներու խումբ մը կայ մեր դիմաց, որ յօրինած է Հոթոյեանի սա կամ նա բանաստեղծութիւնը: Այս խումբին մաս կը կազմեն Գրիգոր Փիտէճեանը, արդէն յայտնի անուն մը սփիւռքահայ գետնի վրայ, ապա Գէորգ Յարութիւնեանը, Էդիկ Յովսէփեանը, Անահիտ Կուտսուզեանը, Արթիւր Ռազգոյեանը: Այս յօրինողները Հոթոյեանի մէկէ աւելի գործերը վերածած են երաժշտութեան: Բայց Հոթոյեանի բանաստեղծական արուեստին բուն բնագաւառը, մեր կարծիքով, հայրենասիրական ու ազգասիրական զգացումներու բնագաւառն է: Գիրքին երկրորդ ու աւելի ընդարձակ մասին մէջ մենք այսպէս քով-քովի կը տեսնենք բանաստեղծութիւններ, որոնք ուշադրութիւն կը գրաւեն ո՛չ այնքան բանաստեղծական բարձրաթուիչ գիւտերով ու գրական գեղարուեստական մագլցումներով, որքան՝ մեր ազգային ու մշակութային հարստութիւններէն շունչ առնող պոռթկումներով: Հայրենասիրական հզօր տողեր կան ասոնց մէջ եւ պէտք է զարմանալ, որ Հոթոյեան վերջին տասնամեակներու ընթացքին

արժանացած է բազմաթիւ շքանշաններու ու մետալներու, որոնք բնականաբար անոր կուրծքը կը զարդարեն առ ի գնահատանք անոր ազգասիրական այդ գեղումներուն: Ազգասիրական նմանօրինակ պոռթկումներու մէջ Հոթոյեան միշտ կը մնայ դասական սիրուած գծի մը վրայ, որ ժողովուրդին սրտին կը խօսի՝ Հայաստանի մէջ կամ Սփիւռքի: Ահա իրմէ քանի մը տող, «Պատգամ Հայութեան» խորագրեալ բանաստեղծութենէն.

Ուր որ երթաս, ուր որ ապրիս Սփիւռքի խորք տարածփին,
Ոչ մէկ ատեն ազգդ, լեզուդ, եկեղեցիդ չմոռնաս.
Հպարտութեամբ որպէս դրօշ վե՛ր բարձրացուր սրտագին,
Հայու պայծառ անունը վեհ ու պատիւը երկնահաս:

Ուր որ երթաս՝ անհայրենիք կեանքը ունի վերջաբան.
Գաղթական ես, օտարական՝ ներմակ ջարդին ենթակայ,
Եթէ երբեք հոգիդ չօծես խորհուրդովը սրբազան՝
Էջմիածնի, Երեւանի ու Սեւանի հեռակայ...

Պատգամը յստակ է, եւ աւելի հրապարակագրական ու ազգասիրական է, քան թէ բանաստեղծական: Այո՛, պատգամը յստակ է եւ մեզի կ'ըսէ. «անհայրենիք մարդը վերջաբան է իր ժողովուրդին կամ ազգին համար», այլ խօսքով՝ Սփիւռքի իւրաքանչիւր հայը վերջաբան է ազգային տեսակէտէ՝ որքան ալ եկող-զացողներով շարունակուի Սփիւռք կոչուած գոյակցութիւնը: Անկարելի է որ մենք ալ չձայնակցինք հեղինակին ու չտեսնենք այն վտանգը, որ հայ մարդուն կը սպառնայ, եթէ այդ հայ մարդը կռնակ դարձնէ իր ազգային սրբութիւններուն, կամ Մեսրոպ Մաշտոցին.

Մեսրոպ Մաշտոց, ո՛վ առաջնորդ հոգեթով,
Հայ պատմութեան յաւերժական Արարատ,
Սուրբ երազիդ իրագործած խորհուրդով,
Հայոց լեզուն մնաց կայտառ, անարատ:

Հոթոյեանի բանաստեղծական վաստակին մեծ մասը այսպէս ուղղակի կամ անուղղակի կերպով նուիրուած է հայոց պատմութեան հարուստ պարունակին, որուն մէջ ան տեղ տրուած է նաեւ զանազան ազգային հերոսներու ալ անուններուն: Այս բոլորին մէջ մասնաւոր համ կը ստանան նաեւ որոշ բանաստեղծութիւններ, որոնք իրենց ներշնչումը կ'առնեն սիրոյ

կամ մարդկային այլ զգայնութիւններէ: Բանաստեղծը ինչո՞ւ հեռու պիտի մնար բոլոր մարդոց սիրտն ու հոգին կրծող այդ սիրոյ զգացումներէն.

Յիշէ՛ զիս գարնան զով առաւօտուն,
Յիշէ՛ զիս ամրան խանձող օրերուն,
Յիշէ՛ զիս աշնան թաց գիշերներուն,
Յիշէ՛ զիս ձմրան ցուրտին սարսուռն,
Յիշէ՛ զիս ամբողջ տարին անպայման,
Բայց լոկ ժպիտով՝ առանց տխրութեան:

*Որովհետեւ եթէ յիշելը դառնայ հառաչանքի, տխրութեան
ու բոցակէզ կարօտի կրակ, այն ատեն*

Երբեք, երբեք մի՛ յիշեր, մոռցի՛ր:

Հոթոյեանն ալ ծնած է Հալէպի մէջ: 1927-ի ծնունդ է: Շատ կանուխէն սկսաւ բանաստեղծութիւն գրել, բայց ան յատուկ ուշադրութիւն գրաւեց ազգային, եկեղեցական ու գրական իր աշխատանքներով, 2004-ին Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ անոր գրական գործունէութեան վաթսուներեակը: 2007-ին ալ իր ծննդեան ութսուներեակի առիթով ան հրապարակեց նախորդ գիրքը, որ կը կոչուէր «Ճանապարհ»:

Իր հին գիրքերը չենք տեսած, բայց այս նորը, Հոթոյեանի «Ճաճանչներ» գիրքը, մեզ կը մտերմացնէ հայոց գիրին, հայոց պատմութեան ու հայոց ազգային սրբութիւններուն հաւատարիմ մնացած զինուորի մը հետ: Այս զինուորը երջանիկ է այսօր աւելի քան ութսուն տարեկան հասակին մէջ, որովհետեւ կրցած է ազգասէր մարդու շունչ մը աւելցնել մեր ազգային ապրումներուն վրայ:

*ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ
Խմբագրապետ, գրագէտ,
արձակագիր, հրապարակագիր*

«Մարմարա»,
15 Յուլիս 2011

**ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ
ՇՈՒՆՁՈՎ**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ազատատենչ ողջ հայութեան խրոխտ կամքով,
Մարտարապատի յաղթանակով,
Հնադարեան հայոց երկիր դարձար ազատ,
Դարձար անկախ՝ փառքով հրագարդ:

Ազատութեան սերը ըրած հզօր վահան,
Դարձար կրկին Մայր Հայաստան,
Որդիներուդ սուրբ արիւնով դիւցագնական՝
Դարձար հայրենիք ողջ հայութեան:

Նուիրական իմ հայրենիք եղեմական,
Հայաստան աշխարհ՝ տուն քաջութեան,
Հազար ողջո՛յն քու մայիսեան անկախութեան
Եւ մարտիկներուդ հերոսական:

Հայաստան, Հայաստան, երկիր լուսաշող, երկիր նայիրեան,
Եռագոյն դրօշով ոգեղէն կամուրջ ամբողջ հայութեան,
Արեւաշող, բորբ հայրենիք, վահագնածին Հայաստան,
Անգուգական իմ հայրենիք, վերածնեալ Հայաստան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Դարե՛ր-դարե՛ր լոյս ու խաւար հայ քերթողներ երգեցին
Քու ցաւերդ ու փառքերդ, ազատութեան սէրդ հին,
Հերոսներդ անանձնական նուիրումը բացառիկ,
Որոնք ինկան անմխիթար՝ հողիդ համար, հայրենիք.
Ես ալ ահա անոնց ճամբուն հետեւող մը անվարան,
Կը նուիրեմ քնարս քեզի, հերոսակա՛ն Հայաստան:

Կը նուիրեմ քնարս քեզի, հերոսական Հայաստա՛ն,
Կ՛ապրիմ քեզմով, քու անցեալով ու ներկայով ամէն ժամ,
Քեզ կը պաշտեմ ամբողջ հոգով ու հաւատքով խորարմատ,
Պատրաստ տալու կեանքս պարման՝ քեզ պահելու անարատ.
Դո՛ւն մեր փառքը կոթողական, անմեռ յոյսը ապագայ,
Նուիրական մայր սիրասուն, իմ Հայաստան հնամեայ:

Նուիրական մայր սիրասուն, իմ Հայաստան հնամեայ,
Կը հաւատամ օր մը պայծառ պիտի կրկին բարձրանայ,
Դրօշն հայոց աստանդական Արարատի գագաթին,
Չքնադագեղ Տարօն ու Վան պիտի դառնան քու գրկին,
Եւ աշխարհացրիւ որդիներդ նոր աւիշով պիտի գան
Ակօսելու դաշտերդ խոպան, աւերակուած Հայաստան:

Ակօսելու դաշտերդ խոպան, աւերակուած Հայաստան,
Քանի հիմա հոն կը բուսնին տատասկ ու փուշ ընդունայն,
Հայ քրտինքը չորցած է հոն, անապատ է ամէն կողմ,
Վայրագ ու խօլ մարդ-գազաններ ժանիքներով մթաքող,
Քանդած-փշրած են խնկելի վանքերը մեր սրբազան,
Իմ Հայաստան լուսաճաճանչ, մշակոյթի օթեւան:

Իմ Հայաստան լուսաճաճանչ, մշակոյթի օթեւան,
Քեզմէ ծնան անգուգական հանճարները մարդկութեան,
Նարեկացին՝ աղօթասաց, քերթողութեան հսկայ բերդ,
Շիրակացին՝ մեծ գիտնական եւ Մեսրոպը ազգակերտ,

Վարուժանը հրաշաժին էի Չարենցը բոցաշունչ,
Յարգա՛նք հողիդ ազնուական, իմ Հայաստան քաղցրահունչ:

Յարգա՛նք հողիդ ազնուական, իմ Հայաստան քաղցրահունչ,
Չինասալիտակ գագաթներով վէս լեռներուդ անմռունչ,
Կարկաչահոս աղբիւրներուդ վճիտ ջուրին սառնորակ,
Արագավազ խոր գետերուդ հզօր երթին անպարփակ,
Անտառներուդ հնայագէղ էի դաշտերուդ անսահման,
Կեանքս ու հոգիս մատաղ քեզի, դրախտային Հայաստան:

Հայկական Հանրապետությունը, Ռիլսոնի մասնամեքերը և այլ հայկական հողեր:
The Armenian Republic, the Wilson Award and other Armenian territories.

ԵՐԵՒԱՆԻՆ

Ծնած տարագիր՝ քու գիրկէդ հեռու,
Օտարութեան մէջ՝ հայրենակարօտ,
Բայց դուն իմ մայրն ես հարազատ ու մօտ,
Ու բալասանը անթիւ վերքերու:

Ինչպէ՞ս երգեմ քեզ, իմ մայր Երեւան,
Որ արժանանամ քու սիրոյն վսեմ,
Քու գոյութեամբը կ'ապրիմ, կը շնչեմ,
Ու հայութեամբս կը հպարտանամ:

Դարեր ճեղքելով մեր օրին հասար,
Էրեբունիէն Երեւան դարձար,
Անթեղուած կայծով վերընձիւղուեցար,
Մշտավառ ջահով լուսաւորուեցար:

Թէեւ թշնամին Եղեռնով ջարդեց,
Աշխարհով ցրուեց հայ ազգը համայն,
Բայց դուն յաւերժ ես՝ պտուղ քաջութեան,
Սարտարապատը քու փառքը կերտեց:

Դո՛ւն ես մեր յոյսը, կեանքը, ապագան,
Մեր երազներուն ապաւէն վերջին,
Քեզնով պիտ' հասնինք վեհ Արարատին
Ու սուրբ հողերուն մեր պապենական:

ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Իմ Հայաստան, իմ երագ, իմ սեր,
Արեւաշող երկիր դրախտավայր,
Անցեալի փառքով սրբանուէր,
Կանգնած ես վեհ՝ հմայքով տենդավառ:

Երկիր հնադարեան՝ Հայաստան աշխարհ,
Ազատութիւն պաշտող ազգ իմ թորգոմեան,
Անմահութիւն է լոկ մեռնիլ քեզ համար,
Դո՛ւն հոգեղէն կամուրջ ամբողջ հայութեան:

Իմ Հայաստան, իմ սիրտ, իմ արեւ,
Լոյսի օրրան, երկիր հրաշափառ,
Հօր գալիքիդ սիրոյ բարեւ,
Իմ հայրենիք, արեւով բոցավառ:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՅ

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ պանծալի վարդապետ,
Լոյսի աղբիւր, նախախնամեալ գիտնական,
Վեհ տեսիլքիդ արգասիքով ազգակերտ՝
Ստեղծեցիր այբենգինը հայկական:

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ հանճարեղ մարգարէ,
Միտք անպարփակ՝ հորիզոններ վերծանող,
Մտածումիդ տուած իտեալ կապարէ,
Հայոց լեզուին տուիր տառեր լուսաշող:

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ կենսատու արեգակ,
Զոհողութեան հրաշափառ ատրուշան,
Կրանիթեայ կամփիդ ուժով անխորտակ՝
Հայոց լեզուին տուիր գիրեր սրբազան:

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ առաջնորդ հոգեթով,
Հայ պատմութեան յաւերժական Արարատ,
Սուրբ երազիդ իրագործած խորհուրդով՝
Հայոց լեզուն մնաց կայտառ, անարատ:

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ անբասիր առաքեալ,
Հայ դպրութեան լուսապայծառ դափնեկիր,
Որոնումիդ տուած թեւեր հրափայլ՝
Հայոց լեզուն անմահական դարձուցիր:

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ գիտութեան ռահվիրայ,
Իմաստութեան անգուգական ջահակիր,
Նպատակիդ տուած մարմին պողպատեայ՝
Հայ դպրութեան ոսկեդարը կերտեցիր:

Մեսրոպ Մաշտո՛ց, ո՛վ դիւցազուն նայիրեան,
Մշակոյթի քանքարաւոր սերմնացան,
Նուիրումիդ հզօր թափէն յաղթական՝
Հայ դպրութեան անդաստաններ հերկուեցան:

Մերոյ Մաշտո՛ց, ո՛վ խորախոյզ գիտարար,
Մե՛ծ հրաշքեղ տասնրհինգ դար ետք ահա,
Կու գամ հպարտ ողջունելու միշտ դալար
Յիշատակդ ու սուրբ գործդ յակինթայ:

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ

Կու գամ այսօր հպարտօրէն քու փառքերը գովերգելու,
Պաշտամունքով տարփողելու սուրբ գիրերդ մեսրոպածին,
Երկրի վրայ տարտղնուած հնադարեան հայոց ազգին
Մերունդները իրար զօդող, մեր մայրենի չքնաղ լեզու:

Չմայլելի երաժշտութեամբ մեղեդի մ'ես դուն վարարուն,
Մեր հնամեայ տաճարներէն վեր բարձրացող աղօթքի սին,
Մեր եռանդուն շինականի ու հովիւի շրթունքներուն
Յաւերժօրէն թրթռացող անմահական երգերու տուն:

Անդնդախոր մեր ձորերէն հոսող ահեղ գետի նման
Կը սուրաս յար վազքով անսանձ դէպի պայծառ մեր ապագան,
Ու բարձրաբերձ Արարատի վրայ հանգչող որպէս տապան՝
Դուն կը մնաս անխոցելի, անաղա՛րտ ու յաւերժական:

Երկրագունդի չորս ծագերուն սփռուած հայ բեկորներուն,
Ճանապարհը կորսնցուցած զաւակներուն փարո՛ւ ես դուն,
Սուրբ Սահակէ եւ Մեսրոպէ փոխանցուած սերունդներուն,
Հասած մեզի նոր աւիշով, լուսապայծառ մայր սիրասուն:

Դարե՛ր-դարե՛ր վահան եղար Հայաստանը ամայացնող
Կործանարար խուժաններուն վատթարագոյն գրոհին դէմ,
Դարե՛ր-դարե՛ր, որպէս արեւ մշակոյթի պայծառադէմ՝
Ճաճանչներդ տարածեցիր այլ երկիրներ մութ ու նիւրհող:

Ինչքա՛ն երգեն գրչովս տկար գեղեցկութիւնդ անմահական,
Կարծես երբեք չեմ գովերգած՝ սրտիս խորէն ու ջերմագին,
Կը խոնարհիմ ես գլխահակ արմենական մեծ հանճարին,
Որ ստեղծեց լեզուն այս վեհ՝ որպէս ամրոց հայրենական:

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ

Կանգուն կը մնաս որպէս ատրուշան,
Հայ ժողովուրդի կանքով անասան,
Որպէս անառիկ բերդ հայոց լեզուին,
Որպէս դարբնետուն հայոց հոգիին:

Ես քեզ կը սիրեմ այնպիսի՜ սիրով,
Ինչպէս սիրած եմ մայրս հոգեքով,
Ես քեզ կը պաշտեմ այնքա՛ն հաւատքով,
Որքան պաշտած եմ ազգս իմ կեանքով:

Դո՛ւն հայ ոգիի վսեմ Արարա՛տ,
Հայկէն արձակուած մարտագոռ գեղարդ,
Մահակ-Մեսրոպի հանճարով վառած,
Լուսաբաշխ կանթե՛ղ, անմահութեան կա՛յծ:

Դո՛ւն արեւածին լոյսի սուրբ խորա՛ն,
Հայ գոյամարտի պողպատեայ վահա՛ն,
Ինքնաճանաչման սրտագին մատեան,
Ազատութեան տենչ, յոյսի շատրուա՛ն:

Դո՛ւն հայակերտման հնո՛ց մշտավառ,
Հայ մշակոյթի աւի՛շ կենարար,
Թարգմանչաց թափած քրտինքով արդար,
Հայոց պատմութեան բացիր ոսկեղա՛ր:

Դո՛ւն հայ հոգիի աղօթք երկնահաս,
Հայրենաբաղձ տա՛ղ, պանդուխտի երա՛գ,
Գիտութեան ամբո՛ց, իմաստութեան ջահ,
Ազգային փառքի յաւերժական գա՛հ:

Դո՛ւն հայ հաւատքի շքեղ շարակա՛ն,
Քուչակեա՛ն քառեակ, ե՛րգ կոմիտասեան,
Դարերը ճեղքած հասած այս օրուան,
Մի՛շտ կանգուն մնաս, դպրոց հայկակա՛ն:

ՍՈՒՐԲ ԿՈՄԻՏԱՍ

Որպէս հայատրոփի սրտով ազգային,
Գրիչս թաթխած սրտիս թանաքին,
Իբրեւ երախտիք ու յարգանք խորին,
Կ'ոգեկոչեմ քեզ, Վարդապետ անգին:

Բայց ինչպէ՞ս երգեմ, ինչպէ՞ս գովերգեմ,
Սրտառուչ խօսքով քեզ փառաբանեմ,
Ազգակերտ գործդ, տեսիլքդ վսեմ
Բառերով ինչպէ՞ս մեծացուցանեմ:

Ո՛վ հրաշագործ, մեծն Կոմիտաս,
Տեղային հանճար, անշիջելի բոց,
Աստուածահաճոյ աղօթք երկնահաս,
Ինքնավառումի կերոն եւ հնոց:

Դուն այր իմաստուն, կամք նուիրական,
Սահակ-մեսրոպեան ոգի սրբազան,
Խաչի առաքեալ, երգի մրգաստան,
Անձնուէր պաշտպան հայոց ինքնութեան:

Դուն անթառամ փառք, զինուոր դպրութեան,
Յոյսի ծիածան, տալիղ տոհմաւանդ,
Հայ երաժշտութեան անխոնջ մեկնաբան,
Երգի հայրապետ, լուսաշող տաղանդ:

Դո՛ւն հայրենական երգի զօրավար,
Հայ հոգին պեղող ձայնանիշ վճիտ,
Հայոց աշխարհի բազմալար քնար,
Ազգային հայրեն` արցունք ու ժպիտ:

Դո՛ւն, Սուրբ Կոմիտաս, պարծանք հայութեան,
Երկփեղկուած կեանքի սրտայոյզ մատեան,
Պատիւ յարգարժան վաստակիդ լերան
Եւ անմահական անունիդ բուրեան:

**ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ
Ս. ԽԱԶԻ ԾԱՄԲՈՎ,**

ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻ ՃԱՄԲՈՎ

Կեանքի լոյս, Յիսուս, լուսեղէն խորան,
Աստուծոյ որդի, փրկիչ մարդկութեան,
Մահապարտներու խաչովը դաժան
Մահը գրկեցիր կամքով անսասան:

Քու խաչելութեամբ խաչը փայտեղէն
Պաշտելի դարձաւ Աստուծոյ կամքով,
Մարդիկ մարդացան խաչիդ հմայքով՝
Լուսաւորուելով ջահով հոգեղէն:

Քու խաչելութեամբ խաչը օրհնաբեր
Փառքդ հիսելու նշխար մը դարձաւ,
Ծնար, ապրեցար եւ կեանքդ եղաւ
Մարդկութեան մեղքի քաւութեան նուէր:

Քու խաչելութեամբ, Յիսուս մարդասէր,
Սրբացած խաչը դարձաւ կենարար,
Խաչիդ պարծանքը դարձաւ յուշարար
Քու աստուածային խօսքերուդ անմեռ:

Քու խաչելութեամբ, լուսատու Յիսուս,
Մարդկութեան կեանքը լուսաւորուեցաւ,
Հաւատքով խաչը սիրով օծուեցաւ,
Սրտերը պատեց ճառագայթող լոյս:

Փրկարար Յիսուս, սիրոյ բուրաստան,
Քու խաչելութեան տառապանքներով
Եւ խաչին վրայ թափած արիւնով
Սուրբ խաչը դարձաւ հաւատքի խորան:

Խաչի խորհուրդով եւ հաւատամքով
Մարդկային սիրտը սիրով ծովացաւ,
Սիրտէ-սիրտ կապը լոյսով զօրացաւ՝
Խաչէդ արձակուող ճառագայթներով:

Ազնի հայ ազգը դարերով անձայն,
Իր խաչը շալկած իր սուրբ հաւատքով,
Յիսուսի խաչին կառչած մնալով՝
Կը քալէ անվերջ Յիսուսի նման:

Մարտ–Ապրիլ 2005

Ս. Գրիգոր Լուսատրիչ Մայր Տաճար, Անթիլիաս, Լիբանան

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ողջո՛յն, Սուրբ Մարիամ, մայր Աստուածածին,
Մայրութեան կոչուած ընտրեալ գոհար,
Աստուծոյ կամքով, հրաշքով պայծառ,
Կեանք պարգեւեցիր Փրկիչ Յիսուսին:

Երկինքէն փայլող աստղ մը բացառիկ
Երեք մոգերը հասցուց Բեթղեհէմ,
Որոնք նուէրով, աղօթքով վսեմ՝
Լուռ խոնարհեցան արքային մանկիկ:

Պատասպարելով Աստուծոյ Որդին՝
Անշուք մտորը լուսատրուեցաւ,
Հրեշտակներու երգով տրուեցաւ
Մեծ աւետիսը ամբողջ աշխարհին:

Աստուածածին մայր, տաճար սրբութեան,
Աստուածային լոյս, բարութեան պարտեզ,
Արեւ շողշողուն՝ անաղարտ ու վէս,
Կարկաջին աղբիւր, ծաղիկ անթառան:

Աստուծոյ Որդին ծնած ըլլալով՝
Փառաւորութեամբ անկեղծ յարգանքով
Քու ժողովուրդէդ, որոնք անվրդով
Կ'ապրէին հպարտ Յիսուսի խօսքով:

Եւ պատահեցաւ ինչ որ գրուած էր.
Քու Որդիդ անմեղ՝ մարդկութեան Փրկիչ,
Նախանձող մարդիկ ի խաչ հանեցին,
Որոնց մեղքերը Ան միշտ կը ներէր:

Ձակիդ կորուստին ինչպէ՞ս դիմացար,
Վիշտդ դառնագին ինչպէ՞ս կրեցիր,
Ո՛վ Աստուածամայր Մարիամ սգակիր,
Մութ գերեզմանէն երբ բաժնուեցար:

Սակայն Աստուածներ չեն մեռնիր երբեք,
Աստուծոյ Որդին՝ Յիսուս խաչեցեալ,
Երեք օր յետոյ եղաւ յարուցեալ՝
Միախթարելով մօրը վշտաբեկ:

Տասնրօնօրէն տարի յետ խաչելութեան,
Մուրք Աստուածածին, Քրիստոսի մայր,
Աստուծոյ կամքով վերափոխուեցար՝
Արժանանալով զակիդ միացման:

Ո՛վ Մուրք Մարիամ, կ'աղաչենք քեզի,
Որ բարեխօսես զակիդ՝ Յիսուսի,
Որ պարգեւէ մեզ նոր հաւատք յոյսի,
Նոր սիրոյ աղբիւր՝ որ հասնի մեզի:

ԾՆՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐ

Ծնունդի գիշեր, հոգեզմայլ գիշեր,
Հովիւներ արթուն եւ հրեշտակներ,
Ուրախ երգերու հնչիւններով վառ,
Կու տան աւետիս համայն մարդկութեան՝
Ծնած էր սիրոյ Արքան օրհնաբան
Մարդոց մեղքերը քաւելու համար:

Ծնած էր Արքան՝ Աստուծոյ Որդին,
Լուսաւորելու սրտերը մթին,
Մարդկային ազնիւ զգացումներով
Եւ աստուածահաճոյ ապրելակերպով
Օժտելու համար անխիղճ եւ անգութ
Կեանք վարող մարդոց կենցաղը անփոյթ:

Բեթղեհէմ քաղաքի մտուրը անշուք
Լոյսով օժտուեցաւ Աստուծոյ կամքով,
Լուսաւոր աստղ մը առաջնորդ դարձաւ
Երեք մոզերուն, որոնք հաւատքով,
Երկիւղածութեամբ ու նուէրներով
Երկրպագեցին ծնած Արքային:

Յիսուս Մանուկի ծնունդը խոնարհ
Աւետիս տալով մենք կը տօնենք յար,
Որպէս մարդացեալ Աստուած կենարար,
Որ աստուածային սիրոյ խորհրդով
Եւ սուրբ Մարիամի մայրական ուխտով
Դարձաւ մարդկութեան խիղճը իր կեանքով:

Այս գիշեր տօն է՝ Սիրոյ Բուրաստան:
Կը տօնենք հպարտ, սիրով դիւթական,
Մեր սուրբ հայրերու շարականներով
Եւ հայրենաւանդ խոր աղօթքներով՝
Տալով աւետիս ամբողջ հայութեան,
Որ ծնաւ Արքան՝ Փրկիչ մարդկութեան:

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Ձօն՝ եկեղեցւոյ 25-ամեակին)

Սուրբ Աստուածամօր անունով օծուած՝
Վեհապանծ տաճար, պարծանք հայութեան,
Կանգնեցար որպէս սուրբ աղօթարան՝
Հայու հաւատքով ոգեղինացած:

Սուրբ Աստուածածին հայ եկեղեցին
Շինուեցաւ կանքով ամբողջ հայութեան,
Որպէսզի հայը ապրի յաւիտեան՝
Կառչած դարաւոր իր լոյս հաւատքին:

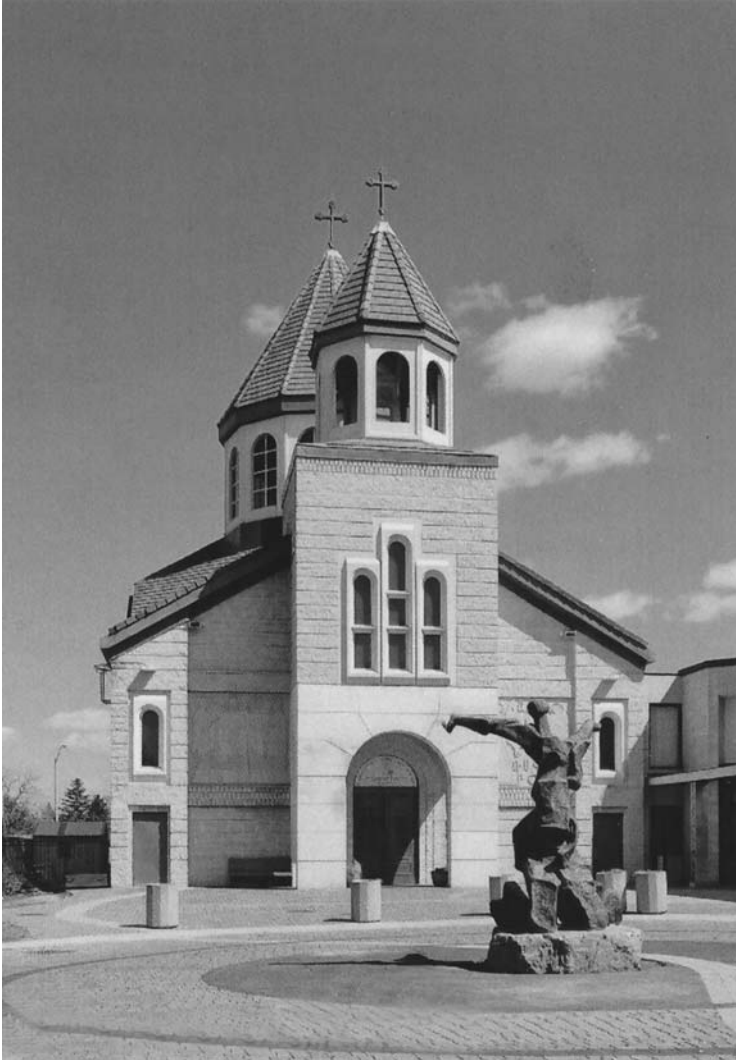
Սուրբ Աստուածածին հայ եկեղեցի,
Հայ ժողովուրդի հաւատքի խորան,
Ուր հաւատացեալ հայերը կու գան
Լուսաւորուելու ջահով Յիսուսի:

Սուրբ կոյս Մարիամ, Սուրբ Աստուածածին,
Աստուածատուր մայր ամբողջ հայութեան,
Դարեր շարունակ քեզմով ապրեցան
Յիսուսը պաշտող հայեր սրտագին:

Անցած է արդէն քսանհինգ տարին
Հիմնադրութեան «Սուրբ Աստուածածին»
Վեհանիստ տեսքով հայ եկեղեցիին,
Որպէս պահապան հայ ժողովուրդին:

Քսանհինգ տարի հովիւներ անխոնջ,
Հաւատքով վսեմ, հոգիով պայծառ,
Լուսաւորեցին հաւատքով տկար
Հոգիներ մթին՝ մտքով ալեկոծ:

Արդ մենք կը մաղթենք, Սուրբ Աստուածածին,
Որ մեր շրթներէն բխող աղօթքով
Կարենանք քալել քու ուղիներով՝
Ապրելով կեանք մը սիրով կաթողին:

Թորոնթոյի Սուրբ Աստուածածին Հայց. Առաք. Եկեղեցին

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայաստանեայց հնաւանդ եկեղեցի սրբազան,
Մայր սիրասուն, հոգեպարար, անկեղծ սիրոյ շատրուան,
Լուսաճաճանչ հաւատքիդ հանգանակով օրհնաբան,
Լոյսով կ'օծես հոգիիս արմատները խոհական:

Խորախորհուրդ ծէներուդ յուզաթրթիռ շունչին տակ
Հասակ առի, հայացայ՝ աստուածային երկիւղով,
Հոգիս ցնծաց խանդակաթ պաշտամունքով, աղօթքով,
Երբ հայկական խորանէն կը մատուցուէր պատարագ:

Դուն ուսուցիր ինձ քալել հայու պայծառ ուղիով,
Ըլլալ պարկեշտ հայորդի՝ առաքինի գործերով,
Պահել տոհմիկ բարքերն աւանդներու ջրտուքով,
Հպարտութեամբ զրահուիլ նախնիքներու հաւատքով:

Քու յարկին տակ խնկաբոյր հայու հոգին կը խայտայ,
Երաժշտութիւն կը դառնան շարականներ ու խօսքեր,
Ակնածանքով կը յիշուին հայ բիրաւոր վկաներ,
Հայրապետներ սրբակրօն՝ որպէս լոյսի մանանայ:

Խաչքարերը սրբատաշ տաճարներուդ բիրաւոր
Զաւակներուդ ծովացած արիւնով են շաղախուած,
Որոնք դարեր շարունակ պայքարած են, դիմադրած
Ոսոխներու մոլուցքին, քանդումներու ահաւոր:

Սակայն ահա կը կանգնիս կենդանութեան նոր շունչով,
Հաւատացեալ սրտերու նուիրական խոյանքով,
Որպէս սիրոյ ատրուշան՝ հրաշագեղ ոգիով,
Յաւերժօրէն փարոսուող Լուսաւորչի կանթեղով:

ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱԾԻՆ

Դարե՛ր են անցել, տանջալից դարեր,
Եւ բազում վանքեր փլեր, քանդուեր,
Բայց դուն կը մնաս որպէս վեհ սին
Մեր լոյս հաւատքին, Սուրբ Էջմիածին:

Հիմնարկութենէդ անցած են դարե՛ր,
Տեսած ես անթիւ փորձանք եւ աւեր,
Բայց կը սլանան գմբէթներդ հին
Դէպի ամպերը մեր հայրենիքին:

Դարե՛ր շարունակ մեր լոյս հաւատքին
Փարո՛ւր դարձար առեղծուածային,
Լոյսդ սփռեցիր խաւար սրտերու,
Հրաշքով հասար պայծառ օրերու:

Դարերու անցքով դափնեցիր փառքեր,
Վեհ իմաստութեա՛մբ դիզեցիր գանձեր
Մեր հնադարեան եկեղեցիին,
Մնա՛ միշտ կանգուն, Սուրբ Էջմիածին:

Սուրբ Էջմիածին Վանքը

ԵՍ ԿԸ ՀԱԻԱՏԱՄ...

Քրոջս կողմէ իր զակիին համար
Ուխտի մը առթիւ, հաւատքով արդար,
Հազար ինը հարիւր քառասուն իննիւն,
Մեկնեցանք դէպի խորանը Սուրբին:

Քոյրս հաւատքով սուրբէն կը խնդրէր
Կեանք տալ իր զակիին, որպէսզի ապրէր
Եւ չկրկնուէր ցաւը ակադճուն,
Կեանքէն հեռացած զոյգ զաւակներուն:

Լսած ըլլալով Մար Ծրրճոս կոչուած
Սուրբին զօրութեան, քոյրս վերացած՝
Իր զակիին համար աղօթեց սրտանց,
Իր խոր հաւատքին լոկ ապաւինած:

Ժամերգութենէն եւ պատարագէն
Վերացած սրտով, դանդաղ, տրտմօրէն
Կը քալեն մինակ, դէպի մօտակայ
Պուրակը դալար՝ բարձունքի վրայ:

Հսկայ ծառի մը հաստաբետ բունին
Կռնակս տուած՝ կը դիտեն վանքին
Խաչուած Յիսուսի յիշատակութեան
Ամպերուն դպչող խաչը սրբազան:

Յաւով, թախիծով խորհրդածելով
Հայոց աշխարհի սեւ ճակատագրով,
Վայրագ ցեղերու անարգ քանդումով
Հայոց վանքերու ներկայ վիճակով:

Եւ կը մտածեն, թէ ի՞նչ հրաշքով,
Թուրք գազաններու կողմէ Եղեռնով
Յեղասպանութեան ենթարկուելով,
Հայը դեռ կ'ապրի ազգային շունչով:

Ես կը հաւատամ, որ ապագային,
Մեր հայրենապաշտ եւ հերոսածին
Հայ սերունդները սրտով ալեկո՞ծ՝
Կը վերաշինեն վանքերը հայոց:

Եւ համախմբուած հայերը կրկին,
Ազատագրուած հայրենի հողին,
Վանքերուն պիտի ուխտաւոր դառնան,
Հայոց սուրբերուն աղօթեն միայն:

Սիրանոյշ քոյրս իր զաւակներով՝
Սուրիոյ Մար Շըրճոս վանքի ճամբուն վրայ

ԱԶԳԱՅԻՆ-ՅԵՂԱՓՈՒՍԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

Հայաստան աշխարհ, երկիր նայիրեան,
Իմ հայրենիք եղեմական,
Հայ ժողովուրդի կամքով անասան,
Հասար կրկին ազատութեան:

Նուիրական Հայաստան,
Վերածնեալ բուրաստան,
Յաւետ մնաս անասան,
Փառք ու պատիւ հայութեան:

Ոտքի՛, Հայկի ժառանգներ,
Սարտարապատ եւ Արցախ կերտող մարտիկներ,
Ոտքի՛, Դաւթի որդիներ,
Մամիկոնեան հուրով վառուած հայ զինուորներ:

Յառա՛ջ, թորգոմեան զարմեր,
Դէպի յաղթանակ, հպարտ քաջեր,
Յառա՛ջ, անմահ հերոսներ,
Հայրենիք փրկող հայորդիներ:

Երկիր Հայաստան, լուսաշող աշխարհ,
Հայոց երկիր դրախտավայր,
Ողջո՛ւն արեւիդ, ողջո՛ւն դրօշիդ,
Ազատութեան վեհ երագիդ:

Երեւանէն տեսարան մը

ԱԶԱՏԱՏԵՆՉ ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ազատատենչ ողջ հայութեան
Խրոխտ կամքով վահագնածին՝
Փիւնիկի պէս ծնար կրկին,
Յաւերժական իմ Հայաստան:

Ոգի դարձած եռագոյնով,
Հայոց երկիր դարձար ազատ,
Հօր մնաս զերդ Արարատ՝
Հին ցաւերդ ամոքելով:

Դո՛ւն իմ երագ, իմ միակ սէր,
Դո՛ւն իմ արեւ կենսապարգէւ,
Կարօտավառ՝ քեզի բարեւ,
Իմ Հայաստան անտարբեր:

Իմ հայրենիք եղեմական,
Մերոպաշունչ իմ Հայաստան,
Որդիներդ տուն պիտի գան,
Պիտի դառնաս դուն վարդաստան:

ՂԱՐԱԲԱՂԸ ԿԸ ԿԱՆՉԷ

Ջարթիր, լա՛օ, Ղարաբաղը կը կանչէ
Հայոց ազգին որդիները օգնութեան,
Միանալու իր եութեան, իր Մեծ Տան՝
Հօր կամքով մշտակենդան:

Արցախը ազատ ապրած է դարեր,
Պատմութիւն կերտած հայու արիւնով,
Պիտ՝ դառնայ ազատ կրկին պայքարով,
Պապենական սուրբ հաւատքով:

Ղարաբաղը շղթայուած է, ո՛վ հայեր,
Բռնապետի նենգութեամբը ոճրածին,
Կը տառապի կարօտովը դառնագին՝
Ազատութեան լուսարացին:

Արցախեան ձայնը՝ անթեղուած կրակ,
Բոցավառած է սիրտը հայութեան,
Վերածուած է ոգին Արամեան՝
Գանձասարէն մեր սրբազան:

Իմ Արցախ սիրասուն,
Դո՛ւն սիրտն ես հայութեան,
Դո՛ւն երազ անթառամ,
Յաւերժական իմ Հայաստան:

25 Օգոստոս 1989

ՀԱՅՐԻԿԻՆ ՊԱՏԳԱՍԸ

Հայոց վշտի, տառապանքի
Արցունքները ծովացած,
Գետեր դարձան աղերսանքի,
Աչքերն ուղղած առ Աստուած:

Չկար հրաշք ու օգնութիւն,
Օտարներէն չկար յոյս,
Թուրթէ շերեփ չշինեց բոյն,
Երկաթեան էր սրտայոյզ:

Հայրիկն հայոց քաջագուն
Կազմեց փաղանգ թորզոմեան,
Ոտխներու դէմ արթուն
Կը պայքարէր անխափան:

Սուրբ Հայրիկէն Խրիմեան
Յիշենք խօսքը պատմական,
Որպէս պատգամ հայրական.–
Զենքով փրկենք Հայաստան:

ԽՐԻՍՏԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Հայ ժողովուրդի հոգիէն ծնած,
Յաւէտ պանծալի Խրիմեան Հայրիկ,
Հայ տառապանքի ցաւերով կոփուած
Դիցագուն հերոս, նուիրեալ մարտիկ:

Ազատ ապրելու, ազատ շնչելու
Պայքար շեփորող խիզախ Հայրապետ,
Հայրենի հողը ազատ տեսնելու
Հօր առաքեալ, անձնուէր ասպետ:

Մենք քեզ կը յիշենք, Հայրիկ սրբազան՝
Բռնած աներկիւղ կտակիդ ճամբան,
Ոտքի է այսօր հայ ազգը համայն՝
Լուծուած տեսնելու Դատը Հայկական:

Վասպուրականի, Տարօն աշխարհի
Լեռներէն ժայթքած ազատութեան բոց,
Անձնագոհ կեանքով, գործերով արի՝
Եղար Հայրիկը ամենայն Հայոց:

Երկաթեայ ծանօթ շերտով զինուած՝
Պատգամը տուիր համայն հայութեան,
Ցանած սերմերդ ատոք հասկ դարձած՝
Վառուեցաւ կրակ յեղափոխութեան:

Մենք քեզ կը յիշենք, Հայրիկ սրբազան՝
Բռնած աներկիւղ կտակիդ ճամբան,
Ոտքի է այսօր հայ ազգը համայն՝
Լուծուած տեսնելու Դատը Հայկական:

ՉԱՅՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Ոտքի է ահա հայ ազգը համայն,
Մօր գիրկէն խլուած Արցախի կանչով,
Հայ Դատի լուծման անվեհեր կամքով՝
Բռնցքաւորուած սրտով միակամ:

Հայրենիք-Սփիւռք միաձուլուած են
Պահանջատէրի արդար պոռթկումով,
Հայոց հողերու տուն դարձի շնչով՝
Ոգեղինացած երթով ասպազէն:

Դո՛ւն Հայաստան ես, դարաբաղեան հող,
Պատմական Արցախ՝ երկիր հայկական,
Դուն սրբատեղի, դո՛ւն զոհասեղան,
Հայոց պատմութեան փառքը լուսաշող:

Արցախը հայ է, բուրվառը հայկեան,
Մայր սիրագորով՝ հերոսներ ծնող,
Գոյամարտերով շղթաներ փշրող,
Ստրկութեան դէմ պողպատեայ վահան:

Արցախ-Ղարաբաղ, ձայն ազատութեան,
Դուն գողտրիկ աշխարհ, քաջերու օրրան,
Գարունը մօտ է քու տառապանքին,
Շուտով կը դառնաս մօրդ կաթոզին:

Շուշիի Սուրբ Ամենափրկիչ Ղազանչեցոց Մայր Տաճարը

ԱԶԱՏ-ԱՆԿԱԽ ՂԱՐԱԲԱՂ

Ղարաբաղի ժողովուրդին սրտի կանչով,
Հայոց ազգին որդիները հերոսածին
Ոտքի ելան վահագնածին հզոր կամքով՝
Գիմադրելով նախայարձակ թշնամիին:

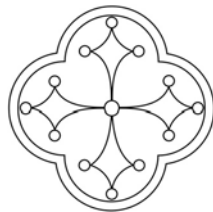
Վատ թշնամին հոժ բանակով ազերիական,
Գաշնակցելով իսլամական այլ ուժերով,
Յարձակեցան գրաւելու դարաբաղեան
Հազարամեայ հայ հողերը զէնքի ուժով:

Ժողովուրդը իր բանակով միասնական,
Ազատութեան իրաւունքով պաշտպանուեցան,
Եւ անձնագոհ մարտիկներով մահապարտեան
Խոյանքներով հնչեց փողը ազատութեան:

Ղարաբաղի մարտիկները հայրենական,
Գաւիթ Բէկի թռռներուն հետ ճակատ կազմած,
Պաշտպանեցին հայրենիքը հնադարեան,
Անկախութեան արեգակով լուսաւորուած:

Հայրենիքի պաշտպանութեան քաջ զինուորներ,
Կռուի դաշտին նահատակուած հայ հերոսներ,
Անդրանիկի եւ Արամի հետեւորդներ,
Դուք անմահ էք, ձեզ կը յիշենք օր ու գիշեր:

2016

ՊԵՏԻԿ ԻՆՃԷԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Դաշնակցութեան հնոցին մէջ թրծուած,
Հերոսներու վեհ ոգիով տոգորուած,
Հասակ առիր, դարձար հայդուկ հայկական,
Դաշնակցական ընկեր Պետիկ Ինճէան:

Մուսա Լերան բարձունքներէն,
Պապենական սուրբ հողերէն
Ծծած ոգին ազատութեան,
Հերոս ընկեր առհաւական:

Հայրենական Այնճար գիւղէն մեկնեցար,
Վահագնածին խիզախութեամբ դուն հասար
Փարիզ քաղաք՝ պատրաստելու ռումբ-ական,
Դաշնակցական ընկեր Պետիկ Ինճէան:

Որպէս մի նոր Քրիստափոր,
Հայոց Դատին եղան զինուոր՝
Հարուածելու վատ թշնամին,
Քաջակորով ընկեր անգին:

Հազարամեայ հայրենիքի կորուստով,
Մեծ Եղեռնի սարսափներու կակիծով,
Հրդեհեցիր ըմբոստ սիրտդ վրէժով,
Սակայն ինկար պայթած ռումբի արկածով:

Ընկերներդ հազարաւոր
Քեզ կը յիշեն արտասուաթոր,
Դո՛ւն մեռած չես իրենց համար,
Պիտի ապրիս միշտ՝ դարբ-դար:

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿ

Մենք՝

Հայ յեղափոխական բանակի
Քաջ ու անվեհեր զինուորներ ենք,
Խրոխտ, անճնագոհ երիտասարդներ,
Նոր օրերու քաջ ֆետայիներ,
Հայ սուրբ դատի վէս մարտիկներ,
Զինուած, զրահուած հայ հողերու
Ազատութեան ու միացման
Կրանիթեայ գաղափարով,
Վահագնածին հզօր կամքով:

Մենք՝

Հազարներ ենք,
Մահուան տեսիլքով ճանապարհ ինկած,
Իմացեալ մահի հաւատքով օծուած
Արձակազէններ.
Ուխտած պայքարիլ ու թափել արիւն,
Հարուածել ուժգին,
Որ աշխարհ լսէ ու խղճահարի,
Թուրքը սարսափի ու շանթահարուի,
Ծունկի գայ կրկին:

Մենք՝

Հայ յեղափոխական բանակի
Զոհաբերուող հայդուկներն ենք,
Հայկի զաւակներ,
Հայ արդար դատի,
Հայ ժողովուրդի վեհ իտէալներուն
Իրականացման բռունցքը ահեղ,
Պատրաստ՝ թափելու ահարկու կրակ,
Մահաշունչ կայծակ,

Թուրք եղեռնագործ ու արհմկգակ
Պետութեան գլխուն:

Մենք՝

Շանթահարիչ հսկայ քանակ ենք,
Եկած ենք ահա,
Մեր հզօր ձայնով,
Հայաբոյր գործքով,
Բոցավառ երգով,
Երկաթէ խօսքով,
Մեր մշտաբորբոք արեան դօղանջով,
Նոր գոյամարտով ու նոր յաղթութեամբ՝
Նոր էջ քանալու Հայոց Պատմութեան:

Մենք՝

Յեղափոխական շունչով տոգորուած,
Ոգի անխորտակ, եւ կ'ուխտենք ահա՝
Չկայ ո՛չ մէկ ոյժ աշխարհի վրայ,
Որ կարողանայ ընկճել մեր ոգին.
Պիտի պայքարինք ու թափենք արիւն,
Մինչեւ որ հասնինք մեր նպատակին,
Մինչեւ որ հասնինք վեհ Արարատին,
Վանին, Սասունին, Գարահիսարին,
Կամ մեռնիլ անոնց թէժ ճանապարհին:

1984

ԼԻԶՊՈՆ ՉՈՀՈՒԱԾ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒՆ

Հայութենէն ամայացած հայրենիքին,
Թուրքիոյ կողմէ Մեծ Եղեռնին զոհուածներու
Արդար դատը, իրաւունքը արժարժելու,
Վրիժառու հինգ մարտիկներ Լիզպոն գացին:

Անոնք գացին խրախուսուած Թեհլիրեանով,
Պայքարելու ու զոհուելու ազգին համար,
Գրաւեցին թուրք դեսպանին որջը վատթար,
Քաջորդիներ կրակ դարձած՝ շփոթահար:

Սակայն բախտը դաւաճանեց ամէն խոյանք,
Ստիպելով ողջակիզուիլ, քան յանձնուիլ
Ճիւաղներուն, անմարդկային ոսոխներուն,
Երկու միլիոն անմեղ հայեր ջարդողներուն:

Հայ մարտիկներ, մենք ձեզ երբեք չենք մոռանար,
Դուք անմահ էք՝ թէւ ինկաք հերոսաբար,
Բայց միշտ կ'ապրիք մեր սրտերուն մէջ տւաբար,
Անմահութեան փառքով օծուած՝ մարտիկ արդար:

2016

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ

Հազար ինն հարիւր տասնըհինգ թիւին,
Երիտասարդ Թուրքեր որոշում առին,
Միանգամընդմիջտ Թուրքիոյ տարածքին
Հայ ազգը համայն ջնջել փորձեցին:

Շուրջ երկու միլիոն անմեղ ժողովուրդ
Իրենց տուներէն, պատմական երկրէն,
Հազարամեակներ ապրած հողերէն
Քշուեցան դէպի անապատ,

Որպէսզի կիզիչ արեւէն այրին,
Անօթի-ծարաւ հիւծին ու մեռնին,
Ալ հայ չմնայ աշխարհի վրայ,
Տէր Զօրը անթաղ գերեզման դառնայ:

Բայց հայկեան ոգին մնաց կենդանի.
Մեռած հայ ազգը յարութիւն առաւ,
Եւ յաղթանակով Սարտարապատի՝
Հայ ժողովուրդը վերածնուեցաւ:

Եւ հռչակուեցաւ անկախ պետութիւն
Քսանութ Մայիս մէկ ինը մէկ ութին,
Ունեցանք կրկին դրօշ հայկական,
Պետական բանակ եւ զինանշան:

ՍԱՍՈՒՆԱԿԱՆ

*Նուէր՝ բանաստեղծ
Սասուն Գրիգորեանին*

Ողջո՛յն Սասուն,
Իմ հայրենիք դիւցազնական,
Սանասարի, Պաղտասարի
Ազատատենչ կամքով շինուած,
Քաջութեան բերդ,
Դրախտային վսեմ երկիր հնադարեան,
Քեզ կ'ողջունեն հպարտօրէն
Սասնակարօտ սրտիս խորէն՝
Անլռելի զգայնութեամբ,
Փոթորկայոյց երազանքով,
Ուղեղային պատկառանքով:
Այսօր նորէն կ'ոգեկոչեն
Քու անցեալի փառքդ արդար,
Հերոսական պայքարներդ
Օտարազգի ուժերուն դէմ,
Վահագնածին հերոսութեամբ
Դիմադրելով
Թուրք ասկարներու արշաւանքներուն,
Վայրագ քիւրտերու յարձակումներուն,
Որոնք կու գային գերեվարելու
Սարերը Սասնայ
Եւ զէնքի ուժով ընկճելու ոգին
Ազատ ապրելու, ազատ շնչելու,
Անընկճելի ժողովուրդին սասունական:

Ողջո՛յն Սասուն,
Իմ հայրենի չքնաղ երկիր,
Եղենական իմ հայրենիք:
Քեզ կը սիրեն երակներէս ինձ կեանք տուող
Սասունական ազատատենչ արեան կանչով,
Հայրենապաշտ զգացումով,

Անհուն սիրով, պաշտամունքով:
Քեզմով կ'ապրիմ ես ամէն ժամ,
Ամէն վայրկեան,
Եւ հոգեպէս կամրջուելով լեռներուդ հետ՝
Վերագտնելու ոգին հայկական
Եւ համբուրելու
Աստուածամերձ վէս լեռներուդ՝
Մարաթուկի, Ծովասարի եւ Անտոքի
Չինասալիտակ գագաթները արիւնագին,
Ծարաւ սրտով յագենալու
Մեր լեռներէն ծնունդ առած
Աղբիւրներու եւ գետերու
Սառնորակ եւ վճիտ ջուրէն,
Ման գալու եւ վայելելու
Դալարագեղ հովիտներու,
Անդնդախոր մութ ձորերու,
Մեղրածորան անտառներու,
Բուրումնաւետ ծաղիկներու
Տեսքը բուրեան,
Արեւաշող եւ խնկաբոյր
Լեռնալանջերէն
Փունջ-փունջ քաղելու
Սինձ եւ խարժիլ,
Քեաթնաթ եւ կոճղէգ,
Սաւղուկ եւ գռգիկ՝
Աստուծմէ տրուած
Կենսատու բարիք:

Սասուն պաշտելի,
Առիւծասիրտ կտրիճներու
Եւ քաջագուն հերոսներու
Հպարտ լեռնաշխարհ,
Կամքով անսասան,
Ազատ ապրելու,
Պատուով ապրելու
Ժողովուրդ հզօր եւ քաջակորով,

Բռնակալներու անարգ լուծին դէմ
Կռուելու համար ֆետայի դարձած,
Պայքարի ելած,
Ձէնք բարձրացուցած,
Բազում հերոսներ,
Անձնուէր քաջեր
Սասնայ լեռներուն ապաստան գտած,
Հրոսակային կռիւ մղելով
Բռնակալ թուրքին,
Հայատեաց քիւրտին
Անարգ ուժին դէմ,
Պաշտպան կանգնելով
Գիղերուն անգէն,
Բարձր պահելով նախահայրերու
Ոգին յաղթապանծ,
Սասունցի Դաւթի
Ոգիով զինուած`
Կրկին դաս տալու
Մարայ Մելիքին:
Յարգանք ու պատիւ`
Սրտով անարատ,
Սպաղանք գիղէն իմ հարազատներ,
Քաջ ֆետայիներ`
Մակար եւ Գալէ, խմբապետ Ակէ,
Հօրքերներ անմահ, սրտով աներեր,
Հերոսածին խրոխտ քաջեր`
Արարօ եւ Մօրուք Կարօ,
Փեթարցի Թադօ, Սասունցի Մանուկ,
Մեծահամբաւ Գէորգ Չաուշ,
Կարօ Սասունի, խմբապետ Մուշեղ,
Հայդուկներ բազում,
Պայծառանուն:

Սասուն պանծալի,
Վահագնաբոց երկիր քաջաց,
Զաւակդ հայրենաբաղձ,

Թէւ ծնած օտար ափեր,
Գաղթականի դժուար կեանքով՝
Սասունցի եմ ամբողջ հոգով,
Հօրս արեան բջիջներով,
Սասնայ ոգին ժառանգելով,
Ինքնութիւնս պահած եմ յար,
Սասնոյ սարերը թրքական լուծէն
Ազատ տեսնելու,
Հայերէ պարպուած Սասնայ գիւղերը
Կրկին հայացած տեսնելու յոյսով,
Լեռնալանջերու դաշտերը խոպան
Դալար տեսնելու,
Հայո քրտինքով եւ աշխատանքով
Ծաղկած տեսնելու,
Սասուն աշխարհը իր նախնեաց շունչով
Զարթնած ըլլալու
Տեսիլքով կ'ապրիմ,
Որուն պատկերը միշտ տեսած եմ
Հօրս աչքերէն ցայտող կարօտէն:

Հայր իմ սիրասուն,
Քու ծննդավայրէդ հեռու ապրելով
Շատ տառապեցար,
Հայոց եղեռնի մահուան դարպասէն,
Թուրք գազաններու եաթաղաններէն
Քաջագուն սրտով միշտ ազատեցար
Եւ հաստատուեցար
Քաղաքը Հալպայ,
Ուր ապրեցար քու ծննդավայր
Սասնայ կարօտով,
Սպաղանք գիւղի քու պապենական
Տունին կարօտով,
Սպաղանք գիւղի եկեղեցոյ՝
Սուրբ Մարութ ճգնաւորի
Խորանին կրկին որպէս սարկաւազ
Երկիւղածութեամբ սպասարկելու,

Յուսարով ընդմիջտ՝
Օր մը անպայման
Վերադառնալու եւ տէր դառնալու
Քու պապենական
Տունին ու դաշտին:
Անհուն կարօտով տեսնելու կրկին
Սպաղանք գիւղը, տունը հայրական:
Սակայն երագդ անկատար մնաց,
Տարիները արագ սահեցան,
Ծրագիրներդ չիրականացան,
Սասունցիական կարօտը սրտիդ՝
Կեանքէն հեռացար,
Եւ որպէս կտակ դուն փոխանցեցիր
Քու զաւակներուդ
Հայրենակարօտ սէրդ անսահման
Սասնոյ աշխարհին,
Անխոնջ պայքարով
Ազատագրելու հողը հայրենի
Եւ տէր կանգնելու
Մեր պապենական գերեզմաններուն:

Հայրս՝ Ղազար (Խարզօ) Հոթոյեան

ՏԱՐՕ՞Ն ԱՇԽԱՐՀ...

Այս իրիկուն իմ հոգին
Կ'ապրի պահեր անրջական՝
Խռովքի եւ հպարտանքի,
Ի տես երկրի մը դիւթական:
Ու պատկերներ ծիրանաւոր,
Տեսարաններ հոգեպարար,
Հայոց արիւթեան փառահեղ էջեր
Գանդադօրէն կը տողանցեն
Մտքիս խորունկ պաստառներէն,
Պարզելով դէպքեր դիւցազնական,
Երկունքներ հօր, խոյանքներ վսեմ,
Պայքարներ ահեղ ու յաղթականակներ,
Ազատութեան տենչ, շնչելու փափաք՝
Տարօ՞ն աշխարհ...

Լեռներ՝ ը վեհապանծ,
Աստուածներու պատուանդան՝
Անտոք, Գրգուռ եւ Ծովասար,
Որոնց վրայ կայք հաստատած
Ոգիները իմ պապերուն
Կը հսկեն թաքուն,
Նախճիրները տեսած ու դժոխք դարձած,
Գրախտավայր մեր աշխարհին՝
Տարօ՞ն աշխարհ...

Գաշտե՛ր լայնատարած,
Սնուցիչ մայր Տուրուբերանի,
Որոնց վրայ հայ մշակներ
Յանուն կեանքի ու ապրուստի,
Արեւածագէն մինչեւ մայրամուտ,
Թափած են քրտինք, ըրած վարուցան,
Հնձած են ցորեն, գարի ու կլկիլ,
Խնկաբոյր հացով, արդար վաստակով

Հագարամեակների ապրած հողմախռով,
Պահելով հաստատ տունը հայրենի
Հայու հաւատքով, կամքով անասան,
Տարօ՛ն աշխարհ...

Ծաղիկնե՛ր հագար բուրեան
Կապած նարօտ հարսենական,
Բուսած լանջին մեր սարերուն,
Որոնց ետին՝ անձամերուն մէջ անխռով,
Հուրիակերպ այծեամներ եւ եղնիկներ
Իրենց որջերն են հաստատեր,
Ու մեղուներ սարալանջէն
Կը հաւաքեն ու կ'ամբարեն
Հիւթը չքնաղ ծաղիկներուն,
Եւ գգլխիչ բոյր մը անոյշ,
Գոյներ դիւթեղ չնաշխարհիկ
Կը բուրվառուին արփիացայտ՝
Տարօ՛ն աշխարհ...

Գետեր սառնորակ,
Անապական զուլալ ջուրեր՝
Արածանի, Մեղրագետ ու Պաթմանայ,
Որոնց ափին մկրտուեցան
Մեր հեթանոս նախնիքները քրիստոնեայ,
Աղբիւրնե՛ր աղամանդեայ,
Հագար ակունք, հագար լճակ,
Մեր լեռներուն ստինքներէն
Բխած հրաշքով մեր սուրբերուն,
Ու կեանք տուած արեւախանձ
Հոգիներուն եւ բնութեան՝
Տարօ՛ն աշխարհ...
Վանքե՛ր սրբակերտ,
Հայ հոգիի հայակերտման
Խորախորհուրդ սուրբ տաճարներ,
Որոնց խոնաւ խուցերուն մէջ

Վանականներ ու գրիչներ,
Նուիրումով ու հաւատքով,
Ի գին իրենց աչքին լոյսին,
Լոյս սփռեցին հայ դպրութեան,
Յաւերժութեան ճամբայ բացին,
Հայ արուեստին ու գիտութեան
Մտարոպածին զոհարներով
Փառապսակ զետեղեցին՝
Տարօ՛ն աշխարհ...

Այս իրիկուն հոգիս պարման,
Յուզաթաթախ խոկումներով,
Կը վերլուծէ դիմագիծը մեր աշխարհին,
Անոր ոգին ասպետական,
Խիզախումները պանծալի՝
Քաջահամբաւ հերոսներուն,
Ու անուններ նուիրական
Կը քանդակուին աչքերուս դէմ՝
Սասունցի Դաւիթ, Միեր քաջասիրտ,
Մամիկոնեան բազում անուն պայծառափայլ,
Մերոք Աղբիւր, Գեորգ, Գալէ ու Մակար,
Հազարներով նահատակուած ու սրբացած
Անանձնական քաջ հայրուկներ՝
Յանուն ազգի ազատութեան,
Յանուն կրօնի եւ հայրենեաց՝
Տարօ՛ն աշխարհ...

**ՅԵՂԱՓՈՒՍԱԿԱՆ
ՈԳՈՐՈՒՄՆԵՐ**

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հանճարներու ծնունդ, վե՛հ Դաշնակցութիւն,
Անձնուէրներու փաղանգ դիցագուն,
Հայաստանի անկախութեան ախոյեան,
Պայքարի շեփոր, դրօշ յաղթութեան:

Դաշնակցութի՛ւն, հայկեան ոգի՛,
Պայծառ արեւ հայրենիքի,
Բռնած Դաւթի Թուր Կեծակին,
Դո՛ւն ես լոյսը Հայաստանին:

Դաշնակցութի՛ւն, խորհուրդ խորին վեհագոյն,
Ազգակերտ խոյանք, ռազմ ու քաջութիւն,
Հայդուկներու սուրբ արեամբ ոռոգուած,
Հայաստանի հող, ազատութեան հաց:

Ազատատենչ Դաշնակցութիւն,
Մամիկոնեան քաջերու տուն,
Պիտի հասնինք Վան ու Զէյթուն,
Ազատագրենք Մուշ ու Սասուն:

Դաշնակցութիւն, վրիժառու բարունակ,
Հայ ժողովուրդի հարազատ զաւակ,
Ֆետայիներու անվեհեր զումարտակ,
Հայոց ինքնութեան մշտաբթուն պահակ:

Փա՛ռք, հազա՛ր փա՛ռք Դաշնակցութեան
Ծնունդ տուող երրորդութեան՝
Քրիստափորին, Չաւարեանին
Եւ Ռոստոմին հերոսաձին:

Արամ Մանուկեան

ՓԱՆՔ
ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն...
Ոգեղինացած հմայք, հանճարներու արգասիք,
Դո՛ւն, վահագնեան շունչով՝ շանթի մը պէս բոցավառ,
Ստրկացուած հայութեան արիւնէն ծնար,
Որպէս հրաշք լուսավառ...:

Դաշնակցութի՛ւն...
Զոհողութեան շատրուան, նուիրեալներու բանակ,
Դո՛ւն ժառանգած Մասնոյ Դաւթի թոր կայծակին,
Հեծած անոր հոր Զալալին,
Գերեվարուած հայութեան հոգիին մէջ
Ազատութեան անմեռ սերմեր ցանեցիր:

Դաշնակցութի՛ւն...
Հերոսներու փաղանգ, պայքարի շեփոր,
Դո՛ւն լուսածին մարտիկներուդ կրանիթեայ բազուկներով
Զախջախեցիր ու մաքրեցիր ամենազգեայ թշնամիներ,
Ոճրագործներ՝ արիւնախում, դաւաճաններ՝ հայրենատեաց:

Գաշնակցութի՛ւն...

Գերբնական ոյժ, հայկական ոգի՛,
Դո՛ւն վրիժառու խոյանքներով սրաթռիչ,
Ինչպէս արծիւ երկնասլաց,
Որպէս քաջ պահակ հսկեցիր անվերջ
Հայ ժողովուրդի պատուին եւ ինչքին
Եւ ահ սփռեցիր ճիւղներուն գիշատիչ:

Գաշնակցութի՛ւն...

Չիրագործուած իտէալներու յո՛յս,
Ազգային փառքի անխոնջ ախոյեան,
Դո՛ւն արհաւիրքի սպանդներէն հազիւ ճողոպրած՝
Հայ ժողովուրդին ապրելու կա՛նք ներշնչեցիր
Եւ հերոսական գուպարներէն կենդանացած՝
Կերտեցիր հայրենիք ազատ ու անկախ:

Գաշնակցութի՛ւն...

Հայ ոգիի բերդ, ազատութեա՛ն ջահ,
Դո՛ւն, հիմնադիրներուդ ու բիրաւոր նահատակներուդ
Նուիրական օրինակով անանձնական,
Սորվեցուցիր ողջ հայութեան՝
Նուիրուելու եւ գոհուելու
Հայրենիքի ազատութեան սուրբ երազին:

Հայ Յեղափոխական Գաշնակցութիւն...

Յոյսի՛ աղբիւր, խոր հաւատքի ներշնչարան,
Դո՛ւն, ծնունդէդ ի վեր որպէս պաշտպան հրեշտակ,
Վահան եղար հայութեան ոսոխներուն դէմ բարբարոս,
Եղի՛ր ընդմի՛շտ քաջաբար՝ դարե՛ր-դարե՛ր շարունակ,
Լուսաւորե՛ մեր ուղին, առաջնորդե՛ գերդ փարոս:

ՏԱՐՓՈՂԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ե՛ս,
Արիագարդ հայորդի մը աներեր,
Խրոխտ կանգնած, ճակատս վե՛ր,
Կու գամ այսօր երկրպագել
Վեց դարերու ստրկութեան շղթաները բզկտող
Հայաստանի անկախութեան ճառագայթող արեւին:

Ե՛ս,
Գարնանային օրով այս հմայիչ,
Բնութեան չքնաղ փթթումին հետ
Կու գամ այսօր ոգեկոչել
Հայոց երկրի հրաշածին Ազատութեան
Արիւնաներկ թուականը պատմական:

Ե՛ս,
Հայորդի մը ազատատենչ,
Կու գամ այսօր հպարտութեամբ տարփողել
Հայրենիքի ազատութեան փա՛ռքը կերտող,
Ապրելու կամ մահանալու տենդով ապրող
Դիւցազնական ու անխորտակ ցե՛ղը վսեմ:

Ե՛ս,
Զուակը ազնիւ ազգին արմենական,
Թաթխած գրիչս բոսորագոյն սրտիս արեան՝
Կու գամ այսօր որպէս դրօշ պանծացնել
Քաջահամբաւ ու անճնուրաց հազար-հազար
Հերոսներու անթառամ յիշատակը լուսավառ:

Ե՛ս,
Հայորդի մը՝ հերոսներու կամքով զինուած՝
Կու գամ այսօր ակնածանքով
Բիւր յարգանքս մատուցանել
Անկախութեամբ ծիածանը կաղապարող ժողովուրդին
Ու նայիրեան սուրբ աշխարհի անմեռ կամքին:

ՄԱՅԻՄԻ ՕՐ ՄԸ՝ ՊԱՅԾԱՌ ՈՒ ՉՔՆԱԳ

Հայաստան աշխարհ,
Վեց մութ դարերու անարգ գերութեան
Եւ ստրկութեան շղթայով հիւծած,
Վայրագ ցեղերու կեղեքումներէն
Ու հալածանքներէն ընդմիջտ տանջուած,
Միամտաբար՝ անկեղծ կարծուած
Բարեկամներէ չարաչար խաբուած,
Չոհ գացած յաճախ անոնց խաղերուն,
Աճուրդի դրուած անոնց շահերուն,
Յաճախ կողոպտուած եւ ատերակուած,
Ապա Եղեռնի արհաւիրքներով
Չարդուած-քշուած հայրենի հողէն,
Ի սպառ ջնջուած կարծես քարտէսէն,
Գերեզման դարձած աղեկէզ տեսքով,
Խաւար էր պատած Աշխարհը Հայոց,
Սակայն հրաշքով կեանք առիր յանկարծ,
Յարութիւն առիր մոխրակոյտերէն,
Փիւնիկի նման հոգի առնելով,
Խրոխտ կանգնելով դահիճներու դէմ,
Վեհ արիութեամբ՝ ամբողջ հասակով,
Որպէս նորօրեայ Սասունցի Դաւիթ,
Կայծակէ թուրդ մերկացնելով՝
Ահեղ գոռացիր շանթահար ձայնով.
– «Կան, կը մնան»...

Մայիսի օր մը՝ պայծառ ու չքնաղ...

Քաջ որդիներուդ ծով արեան գնով,
Լիճ դարձած թէւ՝ ծով դառնալէ վերջ,
Հսկայ լեռներդ գերի ձգելով
Բարբարոսներու կրունկին ներքեւ,
Եկար փարեցար վերջին ամբոցին՝
Լուսաւորիչի կանթեղով զինուած

Վէ՛ս Արագածի՛ն:

Լքելէ յետոյ ծովակը Վանի,
Զրահ դարձուցիր լիճը Սեւանի.
Ա՛լ նահանջ չկա՛ր, ո՛չ ալ պարտութիւն,
Ազատ էր հայը իր հողին վրայ,
Ու կերտուեցաւ անկախ Հայաստան,
Հայկական բանակ, եռագոյն դրօշակ՝
Որպէս յուսատու փարո՛ս մշտավառ
Հայ բեկորներու անմար երագին,
Ազատ ապրելու անոնց խոր կամքին,
Մայիսի օր մը՝ պայծառ ու չքնաղ...

Ժողովուրդ հայո՛ց,
Ստրկութիւնը զէնքով թօթափած,
Սակայն մնացած մինակ ու անտէր,
Նախճիրներ տեսած, գաղթական դարձած,
Մնացորդացով ապաստան գտած՝
Քաղաք Երեւա՛ն եւ Էջմիածի՛ն,
Բռնցքըւեցա՛ր
Արամի շունչով,
Վերափոխուեցա՛ր
Նոր Վարդաններու եւ Ղեւոնդներու
Քաջութեան կոչով,
Ոգետրուեցա՛ր ու կենդանացա՛ր,
Ծոցէդ դուրս եկան բազում հերոսներ,
Հայկեան ոգիով սնուած մարտիկներ,
Որոնք երդուեցա՛ն,
Իմացեալ մահով ու խիզախութեամբ,
Կուռ ընդառաջել մահուան շեփորին,
Պաշտպանել հողը սուրբ հայրենական,
Պատի՛ւը հայուն,
Սրբութիւնները,
Մագաղաթները մեր նուիրական,
Իրենց մարմինը վահան դարձուցած՝
Թուրք դահիճներու կապարներուն դէմ,

Ու դիցազնական գոյամարտերով
Վե՛րջ տուին անոնց դժխեմ ծրագրին.
Սարտարապատե՛ն
Ղարաքիլիսա՛
Ու Բաշապարա՛ն,
Պատի՛ հայ բազկին,
Մդուեցան հուժկու ճակատամարտեր,
Վառօդի հոտէն չորցան ծաղիկներ,
Գարնան բոյրերը հողմացրի դարձան,
Երկինքէն իջած ծուխով ու մուխով
Կռիւ էր դաժան, ահեղ ճգնաժամ՝
Հայութեան համար կենաց ու մահուան,
Սակայն ծագեցաւ արեւ ցնծութեան,
Հայ ազգը յաղթե՛ց,
Նամարդ թշնամին փախաւ պարտուած,
Եւ այս յաղթութեամբ ճակատագրական՝
Կերտուեցաւ փա՛ռքը Հայոց Պատմութեան,
Հնչեցին զանգերն վերածննդեան,
Մայիսի օր մը՝ պայծառ ու չքնաղ...

Սարտարապատի յուշահամալիրը

ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Ժողովրդային արդար պայքարի,
Յեղափոխական խիզախումներու
Նուիրումս հերոս, քաջութեան ասպետ
Ու ներշնչումի մնայուն աղբիւր,
Մաքառող ոգի առասպելական,
Հայ ժողովուրդի դատին նուիրում
Անվեհեր կռուող, քաջութեան խորան,
Մշտաբթուն պահակ, հայաբոյր ոգի,
Յեղափոխական ոգորումներու,
Ազատ ապրելու անձնուէր կտրիճը
Մահը յանձն առած որպէս ֆետայի՝
Ընդդէմ թուրքերուն, վայրենի ցեղին,
Պանծալի հերոս, հայդուկ Անդրանիկ:

Գարահիսարէն Սասուն հաստատուած,
Սերոբ Աղբիւրին խումբին միացած՝
Կռուեցար անվերջ թրքական լուծին
Անարդարութեան, կեղեքումներուն՝
Հայկական պատիւի, արդար ապրելու.
Պահապան դարձար, պաշտելի մարտիկ,
Ազատ ապրելու պայքարող հերոս,
Յեղափոխական ազատամարտիկ,
Բոցաշունչ վարքով կռուեցար անվերջ՝
Թուրք-քիւրտ միացեալ յարձակումներուն:

Որպէս գորավար, հրամանատար
Կամաւորական առաջին գունդին,
Տիլմանի ահեղ ճակատամարտին
Թուրք բանակներուն նահանջել տուիր՝
Բարձր պահելով կամաւորներուն
Մաքառող ոգին յեղափոխական:

Մինչեւ Էրզրում յաղթական դարձար,
Բայց համայնավար յեղափոխութեան
Հետեւանքով եւ ռուս զինուորներու
Փախուստը դէպի ռուսական սահման՝
Չզելով մինակ զօրքը հայկական
Ընդդէմ թրքական զօրքերուն համայն,
Պատճառ դառնալով հայոց պարտութեան:

Սակայն Անդրանիկ կռուելով հասաւ
Մինչեւ Կարս քաղաք ու Սարիղամիշ
Եւ Նախիջեւան՝ պարսկական սահման,
Ապա հասնելով մինչեւ Երեւան:

Մենք կը յիշենք քեզ, հերոս Անդրանիկ,
Հայ մենձ գորավար, յաղթապանձ մարտիկ,
Դուն միշտ պիտ' ապրիս մեր սիրտերուն մէջ,
Հայդուկ սիրասուն, դուն կ'ապրիս անվերջ:

ԳԷՈՐԳ ՉԱԽՈՒՇ

Դաշնակցական խոնա՛րի հերոս, խրոխտ հայրուկ Գեորգ Չաուշ,
Հպարտութեամբ կ'ոգեկոչեմ յիշատակդ, ո՛վ դիւցազուն,
Ակնածանքով կը թերթատեմ հեւքը կեանքիդ փառքով գեղուն,
Պաշտամունքս կը ծովանայ քեզի հանդէպ, ո՛վ քաջազուն,
Դաշնակցական խոնա՛րի հերոս, խրոխտ հայրուկ Գեորգ Չաուշ:

Ազատութեան վե՛հ առաքեալ, քաջահամբաւ Գեորգ Չաուշ,
Այսօր կրկին կ'ուրուագծուի դէմքդ պայծառ ու սիրաշող,
Դաշնակցութեան բոսորագոյն դրօշին տակ ճառագայթող՝
Արիաբար կը շեփորես ըմբոստութեան լո՛յսը ծագող,
Ազատութեան վե՛հ առաքեալ, քաջահամբաւ Գեորգ Չաուշ:

Ազգամիջեան գործակցութեան հաւատացեալ Գեորգ Չաուշ,
Քաղաքական մատչելի գիտակցութեամբ ու հմայքով
Դաշնակցեցար թշնամիիդ հետ բախտակից եւ երդուելով
Պաշտպանելու պատիւ ու հող՝ պայքարելով զէնքի ուժով,
Ազգամիջեան գործակցութեան հաւատացեալ Գեորգ Չաուշ:

Հերոսներու հերո՛ս եղար, սէզ արծիւը՝ մեր սարերուն,
Քաջ անունէդ սարսափեցաւ դահճապետը՝ Սուլթան Համիտ,
Զինակիցներ ունենալով Մակար, Գալէ պայծառամիտ,
Մեղմացուցիր տառապանքը եւ վիշտերը ժողովուրդիդ,
Հերոսներու հերո՛ս եղար, սէզ արծիւը՝ մեր սարերուն:

Դաժան մարտին մէջ Սուլուխի կեանքիդ լոյսը խաւարեցաւ,
Դո՛ւն, որ բոլոր կռիւներէն դուրս կու գայիր մի՛շտ յաղթական
Եւ ո՛չ մէկ ոյժ կրնար զսպել զէնքիդ ջաղըը հրահոսան,
Դո՛ւն պայքարի ահեղ կայծակ, վրէժի շա՛նթ եղերական,
Դաժան մարտին մէջ Սուլուխի կեանքիդ լոյսը խաւարեցաւ:

Այն ազգը, որ քեզի ծնաւ՝ այլ հերոսներ դեռ կը ծնի,
Փա՛ռք ու պատի՛ւ Դաշնակցութեան, որ քեզի պէս հերոս ունի,
Դո՛ւն ժառանգած խիզախ ոգին Մամիկոնեան հզօր տոհմի՝
Ոսոխներու դէմ կանգնեցար ինչպէս Դաւիթ անպարտելի,
Այն ազգը, որ քեզի ծնաւ՝ այլ հերոսներ դեռ կը ծնի:

Սուլուխի կամուրջը

ԱՐՄԱՏՆԵՐՍ ՀՕՐԵՆԱԿԱՆ

Արմատներս հորենական կու գան երկրէն Տարօնի,
Ծնած-ապրած լեռներուն մէջ հերոսածին Սասունի,
Որոնք դարե՛ր խրոխտաբար պայքարած են յարածամ,
Յանուն պատուի, հայրենիքի եւ կրօնի պահպանման:

Իմ լեռնցի հայրս կու գար դիւցազնական այդ երկրէն,
Մակար, Գալէ ծնունդ տուած քաջ Սպաղանք աւանէն,
Ուր մեծցած էր ազգայնաշունչ մթնոլորտով հայկական,
Ուսանելով Սուրբ Կարապետ վանքի լոյսով սրբազան:

Սակայն թուրքի եղեռնագործ հարուածներուն պատճառով,
Մեծ Եղեռնի արհաւիրքին անպատմելի մոլուցքով,
Քշուած հողէն պապենական՝ վերադառնալ երդուելով,
Թափառելով լեռներ-ձորեր՝ ազատ կայք մը փնտռելով:

Մահը տեսած հարիւր անգամ, նայած անոր աչքերուն,
Զէնքով, խելքով ճողոպրելով զազաններէն անանուն,
Մինչեւ հասած ազատ աշխարհ՝ արաբական հողամաս,
Որ կը կոչուի Հալպայ քաղաք, ուր ծնած եմ ու մեծցած:

Շինած նոր բոյն տասնեակ անգամ՝ քանդուածի փոխարէն,
Պահած սրտին ծալքերուն մէջ յիշատակներ Սասունէն,
Փոխանցած զայն որպէս աւիշ զաւակներուն սրտերուն,
Ու մինչեւ մահ սպասելով վերադարձին դէպի տուն:

Ես ալ, որպէս ժառանգորդը անոր արդար կտակին,
Սասունցի եմ էութեամբս, զաւակներով իմ անգին,
Պահած յոյսը հորենական ու հաւատքը անխափան,
Որ անպայման պիտի հասնինք մեր սուրբ երկիր՝ Հայաստան:

ԳԱԼԷ ՍՊԱՂԱՆՑԻ

Սպաղանցի Գալէ, անմահ ֆետայի,
Ըմբոստ զաւակ խիզախ Սասնոյ տենդավառ,
Ազատութեան ջախը բռնած ամեհի՝
Թափառեցար գիւղէ գիւղ եւ սարէ սար:

Գաշնակցութեան դրօշին տակ ոգեպաշտ,
Կազմած փաղանգ հերոսներով ուխտադիր,
Իջար սարէն՝ հասար մինչեւ Սշոյ դաշտ,
Զէնքը ձեռքիդ՝ որպէս պահակ հսկեցիր:

Ոսոխներու դէմ ծառացար քաջաբար,
Ջախջախեցիր բարբարոսներ անվարան,
Հասար կանչին ժողովուրդիդ անդադար,
Պաշտպանելով պատիւը վեհ Մասնոյ տան:

Հեզահամբոյր ներաշխարհով խնկելի՝
Նուիրումի ուղի բացիր պողպատեայ,
Ներշնչեցիր հաւատքով մը պանծալի
Հարիւրաւոր մարտնչողներ յետագայ:

Ծառայեցիր ժողովուրդիդ անսակարկ՝
Հիւսելով բիր հերոսական դրուագներ,
Հզօր կամքով խոյանքներով անխորտակ՝
Թշնամիին դէմ կռուեցար անվեհեր:

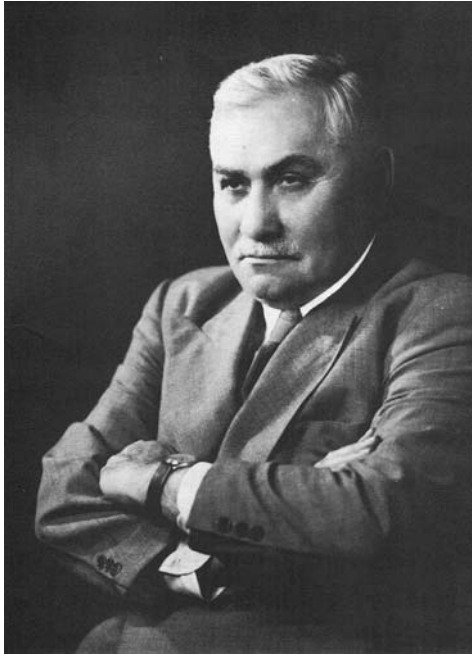
Սուլուխի մէջ պաշարումով դաւադիր,
Մինչեւ վերջին փամփուշտներով կռուեցար՝
Ասկարներուն դէմ դնելով ծնրադիր,
Որպէս հերոս անվախօրէն զոհուեցար:

Մասնոյ Մարտունկ սարը

ԶՕՐ. ԴՐՕ ԿԱՆԱՅԵԱՆ

(Մահուան առթիւ)

Ո՛չ ես է հայ ժողովուրդի մեծ գաւակը տիտանեան,
Հերոսական խոյանքներու դիւցազունը թորգոմեան,
Հայ լեռներու վե՛ս արծիւր՝ թռիչքներով անսահման,
Դաշնակցութեան վրիժառու հզօր ձեռքը անխափան,
Կերտիչն ահեղ Բաշ Ապարանի պատերազմի յաղթութեան,
Անմահ մարտիկ՝ հերոսածին Ընկեր Դրօ Կանայեան:

Մեր պատմութեան ճգնաժամին հրապարակ դուն իջար,
Որպէս լուսաստղ ճաճանչաւոր, որպէս պաշտպան հրեշտակ,
Նեմեսիսէն առած հուրը վրիժառու գնդակիդ,
Ամենագգեան դաւաճաններ դուն մաքրեցիր անհամար,
Դո՛ւն առաքեալ Դաշնակցութեան, որպէս մարտիկ անխորտակ,
Գացիր մեզմէ անդարձօրէն՝ դեռ չհասած երազիդ:

Դո՛ւն, որ կեանքդ անգուգական նուիրեցիր հայութեան,
Ու կերտեցիր հերոսական փառքը մեր նոր պատմութեան,

Զգայազիրկ՝ գիշերային հոգեվարքիդ մէջ դաժան,
Երբ աչքերդ կը փակէիր վերջին անգամ՝ յալիտեան,
Տեսա՞ր արդէօք հայրենական Արարատը աննման,
Եւ Արաքսը լացակումած՝ երգե՞ց մահերդ մայրական:

Ինչպէս ասույ մը լուսավառ՝ գացիր մեզմէ, ո՛վ անդարձ,
Հանգչեցնելու յոգնած մարմինդ կռիւներէն անհամար,
Թողած դիակդ օտար ափեր՝ ընկերներու խնամքին,
Սակայն հոգիդ հայրենաբաղձ,– վստահ գիտեմ,– վերամբարձ
Հայաստանի երկնքին մէջ կը սաւառնի անդադար,
Մինչեւ հասնի կատարունը չիրագործուած փափաքին:

Գացիր մեզմէ անդարձօրէն՝ ձգելով մեզ սգաւոր,
Ես կը տեսնեմ դէմքեր տարտամ, դէմքեր յուզուած ամէնուր,
Բայց լա՛ւ գիտցիր՝ յիշատակդ ու անունդ անթառամ
Մենք կը պահենք գուրգուրանքով որպէս ծաղիկ մը բուրեան,
Եւ անվարան կը հետեւինք կեանքիդ ճամբուն առնական,
Մինչեւ հանգչին ոսկորներդ Պանթեոնին մէջ հայկական:

Գրոյի գերեզմանին Համազգայինի անդամներուն այցելութեան ընթացքին
խօսք կ'առնէ Գրիգոր Հոթոյեան, 9 Հոկտեմբեր 1988, Պոսթըն

ՀԱՅ ՖԵՏԱՅԻՆԵՐ

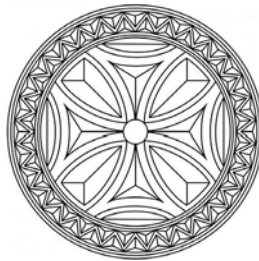
Հայ ազգի պաշտպան
Հայ ֆետայիներ,
Հայկ նահապետէն
Ազատ ապրելու
Ոգին ժառանգած
Աննման քաջեր,
Թորգոմեան ցեղի
Կամքով թրծուած
Խրոխտ կորիւններ,
Հայ ժողովուրդի պատիւը փրկող,
Խրոխտ հերոսներ,
Գիտակից մահով ցուրտ զէնքին փարած,
Անձնուէր կամքով յեղափոխութեան
Ճանապարհ բացած
Ահեղ մարտիկներ,
Հայ արեան ծարաւ ոտխներու դէմ
Անվեհեր կամքով
Պատուհաս դարձած,
Ազատութեան սրբութիւնով մկրտուած
Առաքեալներ նուիրական,
Հայ արեան ծարաւ
Մարդ գազաններու,
Դաւաճաններու
Կեանքին վերջ տուող
Գնդակ մահաբեր,
Հայրենի հողին պահակ ու պաշտպան,
Վեց դարերու ստրկութեան
Շղթաներ փշրող
Խոնարհ հայդուկներ,
Պատիւ ու յարգանք
Ձեր հայրենակերտ տեսիլքին անմար,
Ձեր նուիրական արիւնով կերտած
Յաղթանակներուն`

Ազատ ու անկախ ապրելու համար,
Զինական լեզուող դիմադրութեան՝
Իրաւունքներու տիրացման համար,
Պանք Օթոմանի գրաւումով,
Մագրիկ ցեղի բնաջնջումով,
Ազատատենչ Սասնոյ մղած
Արիւնալի ապստամբութեամբ,
Առաքելոց վանքի, Սուլուխ գիւղի
Պաշտպանողական կռիւներով՝
Յանուն արդար գոյամարտի:

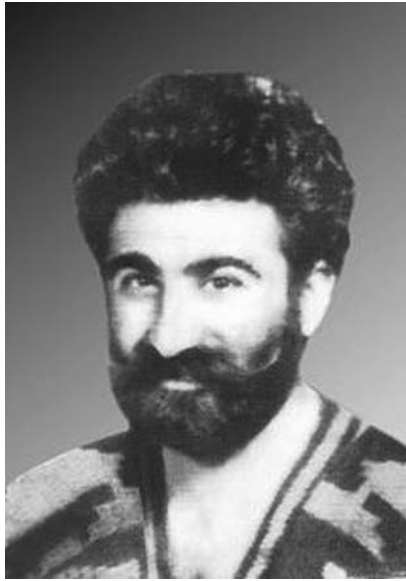
Հազար յարգա՛նք,
Հազար ողջո՛յն,
Հայ ֆետայիներ,
Ժառանգելով արդարօրէն
Սասունցի Դաթի Թուր Կեծակին,
Մարտնչումով, կռիւներով,
Անհաւասար ճակատամարտերով՝
Օսմանեան Թուրքիոյ
Կարմիր կոչուած Սուլթան Համիտին
Դուք եղաք սարսափ,
Սասնոյ լեռներու քարանձաւները,
Անմատչելի բարձունքները
Ըրած ապաստան՝
Թափեցիք կրակ
Թշնամիներուն,
Որոնք կու գային
Բնաջնջելու Սասնոյ ազնիւ ժողովուրդը:
Ձեր կայծակնային եւ վահագնածին
Գրոհներով,
Հայու շունչով ջրդողեցին
Հողերն հայոց ասպատակուած:
Եւ դէմ դրիք, պայքարեցաք
Հայ գիւղերուն սարսափ դարձած
Արիւնկզակ թշնամիներու

Եղեռնագործ յարձակումներուն,
Ձեր սուրբ կեանքով
Սրբութիւն կերտած,
Հայ ֆետայիներ:

Հայ ֆետայիներ,
Հայաստանի եւ Սփիւռքի եւ Արցախի
Ծոցէն ծնած
Նորօրեայ հայրուկներ,
Հայաստանի եւ Արցախի
Ազատութեան համար մղուող պայքարին
Բոցով մկրտուած,
Ազատ ապրելու ուխտին նուիրուած,
Հայ սուրբ հողերը
Թշնամիներու գրաւումներէն
Ազատագրելու,
Ազգային շունչով,
Վեհ զգայնութեամբ
Օգնութեան հասար
Արցախի հայոց մաքառումներուն՝
Դուրս գալու լուծէն
Թուրք-թաթարական,
Վերաշինելու վանքերը հայոց,
Եկեղեցիները, հողն հայրենեաց,
Հայոց պատմութեան լոյսով սրբացած,
Անձնուէր քաջեր:

ԹԱԹՈՒԼ ԿՐՊԷՇԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անտոնք, Ծովասար, Մարաթուկ սարէն,
Մասնոյ հարազատ խրոխտ սարերէն,
Սասունցի Դաթի ըմբոստ ոգիով,
Արիւնի ճամբով, կաթոգին սրտով,
Ազատ ու անկախ ապրելու համար,
Որպէս սասունցի ու հայրենասէր,
Պատրաստ՝ կռուելու հայ հողի համար,
Որպէս ֆետայի լեռները ելար՝
Սասունցիական արիւնով սնած,
Մերոպ Մաշտոցի ուսման հետեւած,
Որպէս ուսուցիչ հայերէն լեզուի,
Հայոց պատմութեան դէմքերուն մասին,
Բոցաշունչ վարքով, սրտով ամենի,
Ընդմիշտ յաղթելու հաւատքով օծուած,
Եւ Դաշնակցութեան շարքերը մտած՝
Դուն ճամբայ ելար դէպի Գետաշէն,
Մասնոյ հարազատ որդի լուսաշէն,

Հերոս տենդավառ, հայրենեաց պաշտպան,
Անվեհեր հերոս, Թաթուլ Կրպէեան:

Ատրպէյճանի բանակը կատղած,
Ռուս օմօններու օգնութեամբ զինուած՝
Տեղասպանութիւն գործելու համար
Կ'ուզէին ջարդել, ոչնչացնել,
Որպէս հայ տարածք ազատ մնացած
Շրջանը մաքրել, զէնքով գրաւել
Ու ահեղ ուժով հայերուն յաղթել:

Թաթուլ Կրպէեանն իր ընկերներով,
Բոցաշունչ կիրքով դիրք գրաւեցին,
Անձնուէր մարտով հրաշք գործեցին
Հայ բնակչութեան փրկութեան համար,
Որոնք շրջանէն հոգեմաշ շունչով
Դէպի Հայաստան եւ ազատ Արցախ
Ապաստանելով՝ ազատ շունչ առին:

Թէժ կռիւները շարունակուեցան
Մինչեւ առաւօտ՝ յաղթութեան յոյսով,
Արեւածագին, թշնամին յոգնած՝
Նահանջ ցոյց տուաւ ճակատին վրայ,
Հայ կռուողներուն յոյս ներշնչելով.
Մակայն չար բախտէն, ցաւալիօրէն,
Զինամթերքը անյոյս վերջացաւ,
Թաթուլ Կրպէեանն ու ընկերները
Անկարող եղան շարունակելու
Եւ դիմադրելու հակառակորդի
Յարձակումներուն եւ հարուածներուն,
Ու դժբախտաբար հայ քաջորդիներ՝
Թաթուլ Կրպէեան եւ վեհ մարտիկներ,
Հայրենեաց պաշտպան, անձնագոհ քաջեր,
Նահատակուեցան, բայց անմահացան:

25 Յուլիս 2017

ՀՈ՛Ն...

(18 Փետր. 1921)

Հո՛ն...

Ուր մեր պապերուն գերեզմանները կը գտնուին,
Ուր Արարատը խրոխտ կ'իշխէ՝
Ձիւնէ գլխարկը գլխուն,
Ուր այգիները կը տարածուին պտուղներով քաղցրահամ,
Ուր Էջմիածնի գմբէթները կը բարձրանան երկնապլաց,
Ուր լազուարթ Սեւանը միշտ գեղատեսիլ կը պսպղայ,
Օր մը, վայրագ բռնակալութեան շղթաները փշրուեցան:

Հո՛ն...

Ուր քառագագաթ Արագածը կը մայրանայ
Օրհնաբեր ամպերու ոլորտներուն մէջ,
Եւ երկինքը խորագգած՝ կու լայ ի տես այս պատկերին,
Ուր մայր Արաքսը կը հոսի փրփրաթէզ
Ու կը բաշխէ իր ջուրերը մայրական
Հայրենիքի ծարաւ հողին,
Օր մը, հնչեցին զանգերն ապստամբութեան:

Հո՛ն...

Ճաճանչագեղ ազատութենէ ետք,
Երբ տիրեցին սարսափելի բռնակալներ,
Փետրուարեան պայծառ առաւօտ մը,
Հայկեան ցեղին ազատատենչ ժառանգորդներ
Գաժան վարչաձեւի մը արիւնարբու եւ անմարդկային
Տիրապետութիւնը խրոխտաբար խորտակեցին՝
Անկախութեան տիրացումի անբանտելի ոգիով:

Հո՛ն...

Գետանման հոսող արեան ճապաղիքներու մէջէն անցած,
Ինկած սովամահութեան զազրելի ճիրաններուն տակ,
Վահագնեան ոգին անգամ մըն ալ կենդանացաւ,
Մոխրացած փիւնիկի մման մարմնացաւ,

Բանտերու մէջ կացինահար հերոսներուն ի խնդիր
Բարձրացան զէնքերն ազատութեան,
Եւ քշուեցան բռնակալ ուժեր մեր հողերէն սրբազան:

Հո՛ն...

Ուր հայութեան տարագիր բեկորներ տանջուած,
Երկարատեւ մաքառումներէ ու պայքարներէ ետք,
Հազիւ գտած իրենց նոր օթեանը հայրենի,
Հազիւ շնչած անոյշ բոյրը Հայաստանի,
Ազատութիւնն անարգօրէն խլուեցաւ
Ժողովուրդէ մը՝ անմահութեան սահմանուած:

Փա՛ռք...

Հազար փա՛ռք այն վեհ ոյժին արմենական,
Որ իր արիւնով կերտեց Հայաստան,
Փա՛ռք, հազար փա՛ռք բոլորին՝
Մեր մայրերուն, հայրերուն,
Մեր բիրաւոր զոհերուն,
Անկախութեան իրենց անշէջ երազին...:

Կարօ Սասունի

ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ

Իմ հեռաւոր հայրենիքիս կարօտէն
Կ'ապրիմ մեղմի ու կը հալիմ մոմի պէս,
Իմ հայրենի բորբ արեւի շողերէն
Պիտի տաքնա՞մ, թէ պիտ' սառիմ ես անտես:

Կ'ապրիմ օտար այս ավերը գաղթական,
Անհայրենիք կեանքը մութ է գերդ գիշեր,
Հայկեան ոգին կը խաթարուի անպայման,
Եթէ չըլլայ հայրենիքը յուսաբեր:

Հայրենիքիս երկինքին տակ կապուտակ
Կ'ուզեմ ճախրել թռչունի մը թռիչքով,
Ափով գգուել լեռներու ձիւնն սպիտակ
Ու համբուրել հայրենի հողը բերկրանքով:

Հայրենիքս թեւ փոքրիկ՝ բայց հզօր,
Անպատմելի հրաշքով մը օրհնաբեր,
Ոտքի կանգնած՝ կը կառուցէ ամէն օր
Արդիական մեծ քաղաքներ ու գիւղեր:

Սակայն, ավստ՛ս, ես չեմ կրնար մաս կազմել
Մեծ գրոհին, որ կը մղուի հոն անձայն,
Կ'ուզեմ ե՛ս ալ տաք քրտինքով ոռոգել
Հայրենիքիս շինութիւնը սրբազան:

ԵՂԵՌՆԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

ԱՊՐԻԼ 24

Հայաստան...
Աւերակ, իր հարազատ ժողովուրդէն պարպուած,
Հայե՛ր...

Քշուած իրենց պապենական երդիքներէն
Ու ջարդուած վայրագօրէն...

Մոռնա՞լ օրերն այդ դաժան՝

Արհաւիրքի ու տանջանքի,—

Կը փոթորկի վրէժի հուրը սրտիս...:

Ահա պատկերներ դժխեմ

Կը տողանցեն սարսուռներով սրտակեղէք,

Եւ իմ ազգիս բնաջնջման

Արարները սարսափազդու ու տխրադէմ

Կը պարզուին ամբողջական լիութեան մէջ՝

Խաչելութեան գողգոթան եղերական,

Ու դահիճներ բիրտ ու բարբարոս՝

Իրենց վայրագ կիրքերովը արիւնախում...:

Տէր-Չօ՛ր... Մեսքենէ...

Որդեկորոյս մայրերու,

Ուղեկորոյս որդիներու

Գերեզմանը արեւախանձ...

Բիւրատր կոյս աղջիկներու

Անապական պատիւներուն

Պղծումի վայրը մահաբոյր...:

Ահա ջոկատ մը հայեր,

Զինուոր եղած թրքական,

Մտած կիրճը ամայի,

Մերկացուեցան...

– Կրա՛կ,— գոռաց կրակ դարձած թուրք սպան

Ու բիւրատր հայորդիներ անշնչացան,

Մրտակտոր հառաչանքներ վեր բարձրացան

Ու Աստուծոյ պատուանդանին զարնուեցան...:

Ահա հիւծած կարաւան մը
Խլեակներով իմ ցեղիս,
Տաժանագին ճանապարհէն յոգնասպառ
Անշարժացաւ.
– Հա՛ց,– կ'աղերսեն անօթութեան ճիրաններէն բզկտուած
Հայ մանուկներ,
Սակայն չկա՛յ...
Աւագը կ'ուտտի՞, մարդու միս կ'ուտտի՞...
Գոյութիւն ունին միայն ու միայն
Հիւծումը դանդաղ ու մահը՝ անգութ...:

Ահա մայր մը շուարուն,
Ծախած զաւակը փոխան հացի,
Գահավիժող թագուհիի մը նման
Կը փետէ մագերն իր արձակ,
– Որդի՛ս, Տիրան՛ս,– կը հառաչէ խելակորոյս,
Մաշած ձայնով՝ հեկեկոցով նուաղուն:

Ահա տղեկ մը ազագուն,
Ոտաբոբիկ ու կիսամերկ,
Օրօրուելով դանդաղօրէն կ'առաջանայ
Ճամբաներէ մութ, ամայի.
Ռազգայի մէջ հսկայ արար մը պետեւի
Կը տիրանայ անտէր որբին...:

Երկինք-երկիր իրար անցէ՛ք,
Պար բռնեցէք ծիծաղավար, ուրախացէ՛ք,
Թուրք զազաններ անտառամիտ
Յօշոտեցին ազնիւ ազգ մը քրիստոնեայ,
Ամայացաւ Հայաստանը հնամեայ,
Բայց լաւ գիտցէ՛ք,
Հաւատացէ՛ք,
Օր պիտի գայ, եւ շա՛տ շուտով,
Վրիժառու բռունցքները պիտի բարձրանան
Որդիներուն հայկազեան՝
Արդարութեան իրագործման ճանապարհին...:

ԶՐՈՅՑ՝ ԵՓՐԱՏԻՆ ՀԵՏ...

Եփրա՛տ,
Գեո հայրենական,
Մշտահոս ջուր եղենական,
Մեծ բարերար այս երկրին,
Հոգեպարար սնուցիչ, աստուածատուր թանկ պարգեւ,
Մայր սիրական անձայրածիր դաշտերու եւ բնակչութեան,
Կենարար ջուրովդ կաթի պէս մաքուր:

Արձակուրդով մը տխուր,
Ահա նստած ափիդ լուռ,
Մտածումով կը հեռանամ ներկայէս
Դէպի օրերը մեր անցեալի ահաւոր.
Ես քու որդիդ տարագիր,
Ծնած օտար ափերն այս խորթ,
Կը վերլուծեմ ժողովուրդիս ճակատագիրն արիւնակոծ,
Նստած մօտդ՝ ականջալուր երգերուդ,
Ինքզինքս երբեք օտարական չեմ զգար,
Եւ կորսուած հայրենիքիս կարօտը վառ
Քեզմէ կ'առնեն անյագաբար:
Աչքերս թախծալի ջուրերուդ սեւեռած՝
Ես կը տեսնեմ յստակօրէն
Թուական մը սեւաթոյր՝
Հագար ինը հարիւր տասնըհինգ,
Մեր դարաւոր պատմութեան
Ամենասեւ էջը դաժան,
Եւ արիւնոտ սրտիս խորէն հառաչելով՝
Կը զրուցեմ հայրենական Եփրա՛տ քեզ հետ:

– Իմ աչքերս չտեսան,
Բայց դուն տեսար ամէն բան,
Պատմէ՛, խնդրե՛մ, թէ ինչպէ՞ս
Մեր դարաւոր հայրենիքէն
Մարդ-գազաններ անխղճօրէն
Մեր ժողովուրդը դուրս քշեցին, յօշոտեցին,
Չտեսնուած վայրագութեամբ փճացուցին.

Ըսէ՛, ինչպէ՛ս անարգեցին, կողոպտեցին ու պղծեցին
Մեր գիւղերը, մեր վանքերը, տաճարները հնադարեան.
Պատմէ՛ հանդարտ ամբողջութեամբ,
Ականատեսի վկայութեամբ դէպքերն այդ դաժան:

– Ո՛վ իմ եղբայր, իմ հարազատ հայորդի,
Ինչպէ՛ս պատմեն ես անհատնում ցաւերս,
Ապրումներս, տառապանքս, վիշտերս՝
Հրահրելով առկայծ ճրագը սրտիս.
Դժոխք էր հոս, անտանելի տանջարան,
Մարդիկ դարձած էին գազան:
Եւ տարագիր ժողովուրդն իմ անպաշտպան՝
Բերին-բերին անընդհատ եւ քշեցին անապատ,
Ամիսներով, տարիներով շարունակ.
Ա՛խ, սիրտ պէտք էր, հոգի պէտք էր քարացած,
Որ դիմանար ու չհալէր՝
Հիւժած, խելառ անոնց տեսքը դիտելով:
Հազարաւոր չքնաղ կոյսերն իմ ցեղին
Պաղ ջուրերուս մէջը գտան ապաստան,
Որ պաշտպանեն իրենց պատիւն անապական:
Հազարաւոր դժբախտ հայեր,
Կողոպտուած, խոշտանգուած, բռնաբարուած,
Հայ ըլլալու իրենց մեղքը քաւեցին՝
Աւանդելով իրենց հոգին,
Ունկնդրելով ալիքներուս երզը տրտում:
Ես յուզումէս լացի՛-լացի՛,
Մինչեւ որ արցունքներս ադամանդեայ
Բոսորագոյն արիւն դարձան
Եւ ես դարձայ արիւնի գետ...:

– Այդ չէ միայն հայրենի գետ,
Պատմութիւնը ժողովուրդիս,
Չե՞ս իմացած, որ հազարներ եղբայրներէս
Թշնամիին տեղատարափ գնդակներէն
Աշնանային տերեւներու պէս թափեցան,
Անհետ դարձան...
Անոնց ազնիւ սրտին մէջ կար

Կարմիր արեւ, սէր մը տաքուկ,
Կեանքի տենչանք, հայրենի սէր,
Դեռ ուրիշներ, հազարներով,
Քարիւղով օծուած տուներու եւ վրաններու
Տակ այրեցան, մոխիր դարձան:
Եւ տակաւին բիւրատրներ,
Ինկած մոլոր եւ ազագուն
Անապատի աւազներուն վրայ այրող,
Ծարաւ, անօթի եւ արեւահար՝ ա՛լ չդիմացան,
Անլռելի անէծքներ արտասանելով՝
Դանդաղ մահացան,
Առատ կեր դարձան թռչուններու գիշատիչ:
Չլսեցի՞ր դուն,
Որ հայ դպրութեան ու մշակոյթի աչքառու մարդիկ
Մէկ գիշերուան մէջ ձերբակալուեցան
Եւ անմարդկային չարչարանքով, տանջանքով
Վայրագօրէն գլխատուեցան, ջարդուեցան.
Ո՞ր են, ըսէ՛, Վարուժանը քանքարաւոր,
Սիամանթօն ռազմաշունչ,
Չօհրապ, Սեւակ, Չարդարեանը տիտանեան,
Հարիւրաւոր ռահվիրաները հայ մտքին.
Ո՞ր են, ըսէ՛, գետ հայրենի:

– Գիտեմ, որդի՛, գիտեմ մեռան, հեռացան՝
Դեռ չհասած իրենց բարձր իտեալին,
Չիրագործած իրենց երազները գալիքի,
Չգործադրած իրենց ծրագիրները լուսաւոր,
Ու չտեսած իրենց հողը, հայրենիքը հայրաժառանգ,
Դարձած ազատ եւ ինքնիշխան,
Եւ թշնամին՝ թուրքը անարգ,
Սարտարապատով անվառունակ պարտուած:

– Կ՛ուզեմ գիտնալ, գետ հայրենական,
Ինչպէ՞ս է հիմա հայէ պարպուած հայրենիքը մեր,
Կանգուն կը մնա՞ն մեր սուրբ վանքերն ու տաճարները
Հոգեպարար կառուցուածքով,
Կը լսուի՞ արդեօք մրմունջն աղօթքի,

Կը մատուցանուի՞ անմահ պատարագ,
Կ'արձագանգե՞ն հնչիւնները մեսրոպեան
Հայոց լեզուին անմահական,
Սարերուն եւ ձորերուն մէջ հայրենական...:

– Ինչպէ՞ս յայտնեն իրողութիւնն այդ դժպիհի,
Լեզուս սառած է կարծես.
Աւերակուած ու փճացած են բոլոր
Հնադարեան նմոյշները մեր փառքին,
Չկան այլեւս աղօթողներ,
Ամայութիւն է չորս դին,
Գիւղերուն մէջ մեր շէնշող
Հիմա միայն գազաններ եւ վաչկատուն եկուորներ
Իրենց որջերն են հաստատած,
Ուր բուերը սեսահողի ընդմիշտ կ'երգեն:
Հայութեան հետ անհետ դարձաւ հայոց լեզուն՝
Քաղաքներէն ու գիւղերէն, տաճարներէն ու դաշտերէն,
Չկան այլեւս ցորեանները ոսկերութեան,
Չկան ծառեր ու ծաղիկներ անուշաբոյր,
Չկան դալար այգիներ, եղեմական պարտէզներ,
Չկան-չկան, «թուրքն է անցեր»՝
Ազգ մը ամբողջ գերեզմաններ...:

– Եփրա՛տ, գետ սիրասուն հայրենական,
Ահա այսօր երկիւղած,
Ծունկի եկած ափիդ մօտ,
Աչքերս յառած սուրբ Արարատին՝
Կ'երդնում յանուն նոր սերունդին,
Մեր նահատակներուն արիւնին վրայ,
Թէ ժողովուրդն արմենական
Օր մը անպայման,
Վրէժով արդար, կամքով պողպատեայ,
Պիտի անդորր տայ
Մեր անշիրիմ, տարտղնուած,
Նահատակուած միլիոններու սուրբ աճիւնին:

ՊԱՇՏԵԼԻ ՄՕՐԱ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
(Հայոց Յեղասպանութեան 100-ամեակին առթիւ)

Մայր իմ սիրասուն,
Թանկագին Մայրիկ,
Կարօտցած եմ քեզ:
Կեանք մը ամբողջ
Տառապած Մայրիկ,
Միշտ կը յիշեմ քեզ
Ու կ'ողբամ սրտանց,
Յիշելով ընդմիշտ
Աքսորի անմարդկային օրերուն,
Օսմանեան թուրք պետութեան,
1915 թուականին,
Համաշխարհային Առաջին Պատերազմի
Առիթէն օգտուելով որոշումը՝
Թուրքիոյ մէջ հայութեան
Գոյութեան վերջ դնելու,
Նախ ձերբակալելով,
Ապա, զանազան միջոցներով,

Սպաննելով
Հայ ժողովուրդի գրագետները,
Մտատրականները,
Կուսակցական եւ կրօնական ղեկավարները,
Զինուորագրուած բոլոր զինուորները
Գնդակահարելով,
Իսկ տունը մնացած ծերունիները,
Կիները, աղջիկներն ու մանուկները
Իրենց տուներէն, հարազատ հողերէն,
Հազարամեայ հայրենիքէն աքսորելով՝
Տաքին եւ պաղին,
Անձրեւին ու ձիւնին տակ
Քալելով անորոշութեան ճամբաներով,
Ողջ մնացածները մինչեւ Տէր-Էլ-Զօր,
Սուրիական եւ արաբական անապատները,
Ենթակայ կողոպուտի, բռնաբարումի,
Ստրկացումի ու իսլամացումի:
Մեծ թիով աքսորեալներ
Սպաննուեցան,
Անմխիթար մեռան
Եւ մնացին անգերեզման,
Կեր դառնալով գիշատիչ թռչուններու,
Տեսակաւոր զագաններու:
Քու պատմածներէն,
Միրելի՛ Մայր,
Ես միշտ կը յիշեմ
Եւ միշտ կ'ողբամ
Կիլիկիայի Պեհեսնի քաղաքէն,
1915-ին,
Հազիւ 15 տարեկան,
Նորածին Յարութիւն անունով
Զաւակի մը մայր,
Մօրդ, քրոջդ եւ զաւակիդ հետ
Աքսորուեցար,
Այդ անմարդկային ծրագրին ենթարկուեցան
Նախապէս հայրդ՝ Օհան Գույումճեան,

Վարպետ ոսկերիչ
Եւ լայնածաւալ այգիներու
Մեփականատէր,
Եղբայրդ՝ Ռուբէնը եւ ամուսինդ
Ոչնչացուեցան,
Այս բոլորը արտասուելով կը պատմէիր,
Սիրելի Մայրիկ,
Երբեք չէիր հաշտուեր քրոջդ
Կորուստին եւ մօրդ գազանային
Մահուան հետ:
Եփրատ գետէն պէտք է անցնէին
Լաստանաւով՝
Որոշ գումարի մը փոխարէն.
Առաջին լաստանաւով մայրդ եւ քոյրդ
Կ'անցնին,
Երկրորդ լաստանաւով դուն՝
Մայր իմ,
Իսկ երկրորդ լաստանաւին վրայ
Դուն եւ որդիդ կը գտնուէիք՝
Եփրատի հոսող ջուրերուն վրայ,
Մօրդ գլուխը մարմինէն բաժնուած
Կը տեսնես, որ կը ծփար ազատօրէն,
Պատճառ դառնալով սարսափելի լացի
Եւ աղաղակի:
Թուրք-քիւրտ կողոպտիչներ,
Մօրդ հագուստները քննելէ
Եւ ինչ որ թանկագին գտնելէ եւ
Իրացնելէ ետք,
Խեղճ եւ վախէն սարսափած մօրդ
Գլուխը վիզէն կը կտրեն
Եւ ջուրը կը նետեն:
Յամաքահանումին,
Չորս տարեկան քոյրդ
Առանձին մնացած,
Եւ մայրը փնտռելէն ձանձրացած,
Նստելով կ'արտասուէ:

Տեղացի արաբ կին մը,
Տեսնելով, որ կորսուած պզտիկ մըն է,
Կը շակլէ գայն եւ իրենց գիւղը
Կը տանի՝
Որդեգրելով իսլամական օրէնքներով:
Տարիներու ընթացքին,
Արաբական գիւղին մէջ
Արաբական սովորութիւններով
Եւ կրօնքով մեծնալով,
Դէմքին եւ մարմնին
Չանազան մասերը
Գոց կապոյտ գոյնով դաջել կու տան:
Քոյրդ՝ Չարուհին, որ կոչուած է
Նուրիէ, երբ արբունքի կը հասնի,
Կ'ամուսնացնեն տան երիտասարդ
Մանչին հետ:
Անշուշտ այս իրականութիւնը
Դուն չլսեցիր, սիրելի՛ Մայր,
Հակառակ քու փնտռտութիւններուդ,
Բախտագուշակներու դիմումներուդ,
Բոլոր հայրենակիցներուդ եւ ծանօթներուդ,
Չդադրեցար հարցնելէ
Եւ միշտ արտասուելէ,
Տարիներով քու ծնողքիդ
Եւ կորսուած քրոջդ կորուստին
Չդիմացար, հիւանդացար,
Մարմնապէս եւ հոգեպէս հալեցար
Եւ աւանդեցիր հոգիդ
2 Նոյեմբեր 1938-ին,
Հալէպի մէջ,
Ծննդեանդ 38-րդ տարեդարձին...:
Սիրելի՛ Մայրս,
Մեզի լալով կը պատմէիր, թէ
Ինչպէ՛ս դառն է աքսորը,
Գաղթականութիւնը եւ ընտանիքի
Կորուստը, մանաւանդ՝

Մահուան սահմանին
Ընդմիջտ մօտեցած:
Ոճիրներու ցաւը զգալով,
Անօթի-ծարաւ,
Խումբ մը հայ գաղթական
Կիներով,
Սուրիոյ գիւղերը
Հաց ու ջուր մուրալով ապրեցար,
Մինչեւ Աշխարհամարտի աւարտը,
Օսմանեան Կայսրութեան
Պարտութեամբ,
Եւ 28 Մայիս 1918-ին,
Արեւելեան Հայաստանի
Անկախութեան հռչակումով:
Հասնելով
Կիլիկիոյ հայութենէն
Գրեթէ պարպուած
Քիլիս քաղաքը,
Ուր ինչպէս այրի մնացած
Բազմաթիւ մայրեր,
Դուն ալ անուսնացար
Սասնոյ Տալլորիկ գաւառի
Սպաղանք գիւղէն,
12 անգամ թրքական զինուոր
Ըլլալու իրականութենէն փախուստ տուած,
Գլազար (Խարզօ) Հոթոյեան անունով
Ջաղացպանի մը հետ,
Որուն հետ 22 տարի ապրելով
Քիլիսի, Ազէզի ու Հալէպի մէջ,
Մայրացար եօթը զաւակներու`
Հինգ մանչ եւ երկու աղջիկ,
Որոնցմէ ապագային երկու մանչեր
Դժբախտաբար մանուկ հասակին
Մահացան...:
Սիրելի՛ Մայրիկ,
Դարերով Պեհեսնիի մէջ

Հայերէն խօսիլ ու կարդալ
Թուրք պետութեան կողմէ
Արգիլուած ըլլալով՝
Հայերէն չէիր գիտեր,
Սակայն մեզմէ հայերէն
Երգել կը խնդրէիր,
Որովհետեւ շատ կը սիրէիր
Հայերէն երգերը,
Շատ կը սիրէիր մանաւանդ
Զօրավար Անդրանիկին նուիրուած
«Իբրեւ Արծիւ» երգը:
Հայերէն չէիր գիտեր,
Սակայն ազգային ոգիդ,
Վրէժխնդրական զգացումներդ
Շատ զօրաւոր էին քու մէջդ:
Կ'ատէիր թուրքերը,
Թուրք պետութիւնը,
Որովհետեւ Եղեռն տեսած էիր:
Քու բոլոր ազգականներդ
Տարագրութեան ընթացքին
Տեսած էին ահռելի տեսարաններ
Ծերունիներու, երիտասարդներու
Եւ մանուկներու դիակներն
Ու կմախքները եւ հառաչանքները
Երբ կը մահանային,
Որոնց սարսափելի տեսքը
Անմոռանալի մնացած էին
Քու մարդկային զգացումներուդ վրայ:
Մանկութեանս չէի կրնար ըմբռնել
Քու տառապանքներդ ու ցաւերդ,
Սիրելի՛ Մայր,
Սակայն երբ մեծցայ,
Հասկնալով քու զգացումներդ՝
Պատրաստ էի քու ցաւերուդ
Բաժնեկից ըլլալու,
Երբ արդէն դուն չկայիր,

Բայց մենք,
Ազգովին կը յիշենք Հայոց Յեղասպանութիւնը
Եւ կը պահանջենք մեր անմոռանալի
Իրաւունքները,
Մեր տունն ու տեղը,
Մեր վանքերը,
Եկեղեցիները,
Մէկ խօսքով`
Արեւմտեան Հայաստանը,
Մէկ ու կէս միլիոնէն աւելի
Մեր նահատակներուն իրաւունքները,
Որոնք այս օրերուն առնուազն
Վեց միլիոն պիտի ըլլային:
Կը պահանջենք մեր կորուսեալ հայրենիքը
Եւ վնասուց հատուցում կը պահանջենք,
Միշտ հետեւելով հայ քանքարաւոր բանաստեղծ
Եղիշէ Չարենցի հետեւեալ պատգամին`
«Ո՛վ հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը
Քո միասնական ուժի մէջ է»:

Արարացած մօրաքոյրս` Նուրիէ (Զարուհի) Աթայ

ԿԱՐՕՏ ՄԱՅՐԱԿԱՆ

Այսօր հոգիիս բուրասանեն ես
Փունջ մը ծաղիկ կը քաղեն հլու,
Տանելու համար զայն, խունկի մը պէս,
Մօրս շիրմին վրայ բուրելու:

Այսօր երկինքը պայծառ հոգիիս
Թանձր ամպերով կը վարագուրուի,
Անմայր, անարեւ խռովքը սրտիս՝
Անյոյս կը շրջիմ թախիժով առլի:

Գանդաղ քայլերով կը հասնիմ շիրմին,
Պաշտելի մօրս արեւ չտեսած,–
Իր երիտասարդ կեանքի ընթացքին,–
Ու լո՛ւտ կը դիտեմ՝ մտքով խեղճացած:

Գողղոջ ձեռքերով քարը կը գրկեն,
Արցունքս կ'իջնէ առուակի նման,
Ժամեր շարունակ կու լամ տխրադէմ՝
Թրջելով ծառը շիրմին անթառամ:

Սրտիս ընդերքէն արձակուած ճիչով,
Գառնութիւն բուրող ձայնով ցաւատանջ
Կ'անիծեմ բախտս, որ սեւ քմայքով
Որբութիւն դրոշմեց ճակտիս վաղաժամ:

Ապա ուղղելով խօսքս շիրմին,
Անհուն գորովով կ'ըսեմ անձկագին.
– Մա՛յր իմ սիրասուն, մա՛յր իմ կաթոգին,
Կարօտցա՛ծ եմ քեզ, կարօ՛տ՝ անցեալին...:

ՑԱՍՈՒՄ

Տառապահար
Ու սրտավառ՝
Կ'ըմբոստանամ
«Արդարութեան»
Դէմ մարդկային
Ու սրտագին
Կը բողոքեն
Անվախօրէն
Բիրտ ու դաժան
Անտեսլական
Ազգերուն դէմ
Արինաճեմ
Եւ մանաւանդ
Թուրքերուն վատ
Նախանձաբեկ
Հոգիով նենգ
Տաճար պղծող,
Մարդ բզկտող
Ատելավառ
Ու ցաւագար
Կիրքով վայրագ
Ազգ մը համակ
Բնաջնջող
Ու արտորոզ,
Հէք մանուկներ,
Անկար ծերեր
Չորցած խղճով,
Եաթաղանով
Գլուխ կտրող,
Արին խմող
Դժխեն ազգին
Անմարդկային
Նախճիրներուն,
Ոճիրներուն
Ու ջարդերուն
Համար անհուն:

Սրտանց կ'ատեն
Ու կ'այսպանեն
Սրտիս խորէն
Անհունօրէն՝
Ազգայնական,
Կրօնական
Ամէն հոսանք
Ամէն բաղձանք,
Որ ծայրայեղ,
Արինահեղ
Գաղափարներ,
Ծրագիրներ
Կը փայփայէ,
Որ կ'որոնէ,
Ինքզինք դասած
Մեծ, սիգապանծ,
Կամ գերիվեր՝
Խաղաղասէր
Ուրիշ ազգէ,
Ժողովուրդէ:

Ինչո՞ւ համար,
Համեստաբար,
Ազգեր բոլոր
Տկար, հզօր
Արդարօրէն,
Մարդկայնօրէն,
Անկեղծութեամբ,
Համեստութեամբ
Չեն գործակցիր
Երկրէ-երկիր:

Ինչո՞ւ համար
Չեն հաւատար
Իտէալական
Իմաստութեան՝

Մրգաստանէն
Դանդաղօրէն
Ծլող ճարին՝
Սիրոյ ծառին:

Ինչո՞ւ համար
Խոհեմաբար
Չեն ընդունիր
Անկարեկիր
Արիւնագին
Դէպքերը հին,
Իրենց գործած
Մթակալած
Յանցանքները,
Ոճիրները
Ու չեն զիջիր
Արիւնածիր
Դաժանութեամբ,
Վայրագութեամբ
Յափշտակած,
Իւրացուցած
Հայ հողերուն,
Հայ ինչքերուն
Վերադարձին
Բնիկ տէրին:

Ինչո՞ւ համար
Չեն հաւատար
Երկիրներու
Եւ ազգերու
Ազատութեան,
Անկախութեան
Գաղափարին,
Հայոց Դատին,
Արդարութեան,
Ապա՝ լուծման:

Բայց ես կ'ըսեմ՝
Հաւատքով եմ,
Թէ պիտի տա՛ն,
Եւ անպայման,
Երբոր հնչէ
Ու փողփողէ
Ժամն հատուցման,
Արդարութեան,
Յանուն կորսուած
Եւ փնտռուած
Յաւերժական
Խաղաղութեան:

Յստակ գիտցէ՛ք,
Ընթռնեցէք.–
Չեր մշտական
Քարոզչական
Աշխատանքով,
Հերքումներով,
Մերժումներով,
Ձիճու ուժով,
Երկրի դիրքով,
Պաշտպաններով,
Չէք կարենար
Միշտ, տեսաբար
Բռնագրաւել,
Յաւետ պահել
Հողը հայկեան
Նովորական,
Չէք կարենար
Ամօթահար
Թումբ կանգնեցնել,
Պատուար դնել
Հայոց Դատին,
Իրաւունքին
Պապենական
Ու պատմական:

ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԱՐՉԱՆԸ

Մենք կանգնեցինք յուշարձանը Եղեռնի,
Որպէս կոթող ու դամբարան արիւնի՝
Նահատակուած երկու միլիոն հայերու,
Երկու միլիոն տառապահար սրտերու,
Որոնց անթաղ մասունքները անտերունջ
Լո՛ւտ կ'արտասուեն գիշեր-ցերեկ դառնաշունչ:

Մենք կանգնեցինք յուշարձանը Եղեռնի,
Որպէս փարոս լուսապարգէս արփենի,
Որ սերունդներ ծնած ավերն այս օտար՝
Լուսաւորուին անոր ցոլքով բոցավառ,
Հաղորդուին հայ պատմութեան խորհուրդով
Ու միշտ խօսին մեսրոպակերտ հայ լեզուով:

Մենք կանգնեցինք յուշարձանը Եղեռնի,
Որպէս խաչքար յուզավարար հայրենի,
Որմէ ժայթքող ճաճանչները ակաղձուն՝
Փարոս դառնան ուղեկորոյս հայերուն,
Որ չմոռնան ինքնութիւնը հայկական,
Ու երկիրը, որ կը կոչուի Հայաստան:

Մենք կանգնեցինք յուշարձանը Եղեռնի,
Որպէս պատեան հայ ոգիին կենդանի,
Որ պատգամէ քարսիրտ դարձած աշխարհին՝
Հայ սուրբ դատի հանգանակը եւ ուղին –
Բռնագրաւուած հայ հողերը վշտախառով՝
Վերադարձուին խաղաղութեամբ կամ զենքով:

ՊԱՏԳԱՄ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԳԱՄ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ո՛ր որ երթաս, ո՛ր որ ապրիս Սփիւռքի խորթ տարածքին,
Ո՛չ մէկ ատեն ազգդ, լեզուդ, եկեղեցիդ չմոռնաս,
Հպարտութեամբ որպէս դրօշ վե՛ր բարձրացուր սրտագին
Հայու պայծառ անունը վեհ ու պատիւը երկնահաս:

Թե՛ն «փոքրիկ ամու» մըն ենք՝ թիւով չնչին, աննշան,
Բայց որակով հզօր, ազնիւ՝ Արարատի նման վէս,
Անխոնջ բռնած ջահը անշէջ մշակոյթի, գիտութեան՝
Քառասուն դար կը քալենք յար ճամբաներէ հրակէզ:

Բարբարոսներ ամէն ցեղի ուզեցին մեզ տրորել,
Արմատախիլ գերեզմանել մեր հաւատքն ու լեզուն,
Եւ պատմութեան բեմէն սրբել, գազանօրէն յօշոտել
Հայութիւնը ազնուածին, Հայաստանը սիրասուն:

Ո՛ր որ երթաս անհայրենիք կեանքը ունի վերջաբան,
Գաղթական ես, օտարական՝ ճերմակ ջարդին ենթակայ,
Եթէ երբեք հոգիդ չօծես խորհուրդովը սրբազան՝
Էջմիածնի, Երեւանի ու Սեւանի հեռակայ...:

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ

Քաղցր է ապրիլ երդիքին տակ հայրենի՝
Գաղթականի ցուպը նետած թանգարան,
Նստած մինակ գողտրիկ ափին Սեւանի՝
Խոկալ երկար ճակատագրիդ, Հայաստան:

* * *

Արարատը տեսնող շրջիկ բարեկամ,
Եկուր պագնեն աչքերուդ բիբը հայահոտ,
Բայց ե՞րբ պիտի հողմահալած հեռանան
Հայ հողերէն ոսոխները գարշահոտ:

* * *

Անապատի հողմերուն մէջ կորսուած,
Զերդ ճամբորդ մը տօթակէզ ու խղճալի,
Իմ ալ հոգին կը տանջուի, կը վառի
Քու կարօտէն, իմ Հայաստան, գիրկդ բաց...:

* * *

Ծնած օտար երկնքի տակ, հասակ առած ինչպէս ծառ,
Սակայն արմատս հողիդ մէջն է, իմ պաշտելի Հայաստան,
Կ'ապրին մարմնով որպէս պանդուխտ, տառապելով անդադար,
Սակայն հոգիս հեւքիդ հետ է, հերոսական Հայաստան:

* * *

Աւազներու վրայ շինուած տունը հաստատ հիմ չունի,
Հաստատունը կը կառուցուի ապառաժը պեղելով,
Օտարաբոյր հողին վրայ հայուն կեանքը վերջ չունի,
Յաւերժական կեանք կ'ունենաք՝ Արարատը փրկելով:

* * *

Պանդուխտ կեանքի տառապանքը ու ցաւերն այլազան
Ո՛չ մէկ սպի գոյացուցին սրտիս վրայ դիւրագգած,
Բայց կարօտիդ մորմոքը խոր, երագային Հայաստան,
Անբուժելի վերքի մը պէս զիս կը տանջէ փեռեկուած:

* * *

Աշխարհի բիւր գեղեցկութեանց ընդմէջէն
Գիշերներու լուռ խորհուրդը սիրեցի,
Մենութեան մէջ շատ գիշերներ լուսուցի,
Բայց չգտայ հոգւոյս լոյսը հրեղէն:

* * *

Ազգիս ցարը մշտանորոգ վերքի պէս
Կը հետեւի ամէնօրեայ քայլերուս՝
Մղելով զիս ցասումներու սրտակէզ,
Չտեսնելով արդարութեան ո՛չ մէկ յոյս:

* * *

Դեզերեցայ երկրէ-երկիր անկայան՝
Ձուր փնտռելով երջանկութիւն իրական,
Օտար հողը չ'ըլլար ինձի օթեան,
Արմատներս հողիդ մէջ են, Հայաստան:

ԿՈՉ՝ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Ո՛վ հայորդիներ, կոչս լսեցեք,
Հեռու մնացեք օտարի բոյրէն,
Ձեր արմատներուն ամուր կառչեցեք,
Որ չկորսուի՞նք պատմութեան բեմէն:

Հայ տունը երբեք Մեսրոպ չի բուրեր,
Երբ օտար հարս գայ, սեմէն ներս մտնէ,
Ծնող մանուկը «կռունկ»ը չ'երգեր,
Երբ հասակ առնէ, զգայ եւ երգէ:

Թուրքին ուզածը ինչո՞ւ մենք ընենք՝
Մեր զաւակները մղելով ջարդին
Ճերմակ ու դեղին, եւ ամբողջացնենք
Կարմիրի դերը՝ երազը թուրքին:

Ինչպէ՞ս կը ցանկաք ապրիլ որպէս հայ,
Երբ ձեր շրթներուն վրայ դաւաճան՝
Հայոց սուրբ լեզուն լո՛ւռ կը մահանայ,
Եւ հայ բարքերը օթեկ կը դառնան:

Ինչպէ՞ս կ'ուզէինք տէր դառնալ կրկին
Մեր հայրենական վեհ Արարատին,
Երբ սերունդները գալիք հայածին
Պիտի աղարտէք յոյսով խառնածին:

Հայ տան, հայ ազգին ակունքը վճիտ
Հայ մայրն է միայն կաթով անապակ,
Եթէ չբերես հայ կին քու տունիդ,
Պիտի ուծանաս, որդի անժառանգ...:

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Հազար ողջո՛յն հայ մայրերուն,
Ազգը պահող, սնուցանող,
Սերունդները հայացնող,
Հայ մայրերուն հազար ողջո՛յն:

Հազար ողջո՛յն հայ մայրերուն,
Որոնք որպէս բերդ ու վահան՝
Պաշտպանած են բազմադարեան
Հայ հաւատքը ազնուագոյն:

Հազար ողջո՛յն, յաւերժ յարգանք
Հայ մայրերուն քաջակորով,
Որոնք իրենց սուրբ արիւնով
Կերտած են փառք ու յաղթանակ:

Հազար պատի՛ւ հայ մայրերուն,
Որոնց վսեմ նուիրումով
Եւ սեփական կեանքի գնով
Հասած է մեզ հայոց լեզուն:

Հայ դպրոցը, լոյսի տաճար,
Հայ մայրերով կը մնայ վառ,
Որ սերունդներ որպէս նշխար
Հաղորդուին լոյսին անմար:

ՄԻՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱԴՆԵՐ

ՄԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ողողուած են քու վառ սիրով
Մենութեան մէջ մութ գիշերուան,
Քեզ կը փնտռեն անրջանքով
Վիշտերուս հետ եղերական:

Կ'այրիմ սիրոյդ հուրով անշէջ,
Քեզ կ'երագեն իմ սիրասուն,
Կը բաբախէ սիրտս անվերջ՝
Քեզ տեսնելու յոյսով զեղուն:

Հիացած են քու լուսեղէն
Եւ հմայիչ գեղեցկութեան,
Կը սիրեն քեզ անհունօրէն,
Չքնաղ աղջիկ, սրտիս դարման:

Սիրատոչոր ըղձանքներով
Գինովցած են ես այս գիշեր,
Քեզ գրկելու կարօտանքով՝
Կը լուսնեն ես գիշերներ:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ, ՍԻՐԵԼԻՍ

Հաւատացի քու սիրոյդ,
Սիրեցի քեզ խենթի պէս՝
Հաւատալով խօսքերուդ,
Որ դուն ալ զիս կը սիրես:

Տարիներով աներեր
Վայելեցինք մենք իրար,
Սիրոյ քաղցր ապրումներ
Ունենալով անհամար:

Սակայն կեանքի խորհուրդով
Միջավայրէս հեռացար,
Քեզ չեմ մոռնար, ըսելով՝
Կրակ տուիր ու անցար:

Արտասուալից աչքերով
Դուն մեկնեցար վշտահար,
Սիրոյ տխուր երազով
Ձիս տանջելով տենդահար:

Բայց դուն անսիրտ դուրս եկար,
Սպասեցի քեզ երկար,
Մնացիր հոն ու չեկար,
Եւ ուրիշին կապուեցար:

Ինչո՞ւ համար, սիրելի՛ս,
Խաբեցիր զիս անվրդով,
Չմեղաքացար հէք սրտիս,
Որ կը վառի քու սիրով:

ՔԵԶ ՏԵՄՆԵԼՈՎ

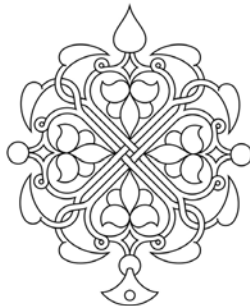
Քեզ տեսնելով, սիրուն աղջիկ,
Կը բոսորի դէմքս համայն,
Ու ժպիտիդ ցուքով գողտրիկ
Փափաքներս կը թարմանան:

Քեզ տեսնելով, քնքոյշ աղջիկ,
Սրտիս խորէն դուրս կը հոսին
Զգացումներ չնաշխարհիկ
Ու սարսուռներ հրաշածին:

Քեզ տեսնելով, աղուոր աղջիկ,
Խոր ցաւերս կ'անհետանան,
Երանութեան յոյզով մեղմիկ
Սիրտս կ'ըլլայ սիրոյ մատեան:

Քեզ տեսնելով, սիրուն աղջիկ,
Լեղի կեանքս կը քաղցրանայ,
Արբեցումով մը մտերմիկ՝
Ծարաւ սիրտս կը զովանայ:

Քեզ տեսնելով, անմեղ աղջիկ,
Սրտիս հեւքը կ'արագանայ,
Քեզ սեղմնելով սրտիս մօտիկ՝
Սիրոյս յոյսը կ'արմատանայ:

ԵՐԱԶՆԵՐՈՒՄ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ

Երազներու ճանապարհով
Կը քալեմ լուռ ես այս գիշեր,
Միրոյ տխուր սարսուռներով
Քեզ կը փնտռեմ, իմ անգին սէր:

Յուզուած կ'երգեմ սիրոյ երգեր,
Մինակ եմ ես այս ուշ ժամին,
Կ'այրի սիրտս սիրով անմեռ,
Այս կարօտով ինչպէ՞ս ապրիմ:

Ծաղիկներու բուրմունքը վառ
Միրոյ ծարաւ սրտիս համար
Կ'ըլլայ զեփիւռ սփռփարար՝
Զգայնութեամբ հոգեպարար:

Իմ սրտիս մէջ գարուններ կան,
Բորբ ապրումներ արեւահամ,
Քու սիրովդ կախարդական
Երազներս կ'անմահանան:

Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր եւ Շաքէ Հոթոյեաններ

ՍԻՐՈՒՆ ԱՂՋԻԿ

Սիրով վառուած, սիրուն աղջիկ,
Մէկ նայուածքով սիրեցի քեզ,
Սիրտս ցնծաց տեսքիդ ի տես՝
Կախարդական ու գեղեցիկ:

Դո՛ւն իմ սէրն ես, հայաբոյր սէր,
Սրտիս խորէն ծնունդ առած,
Կ'ապրիմ օրեր անքուն, քաղցած՝
Քեզի համար օր ու գիշեր:

Սեւ աչքերուդ ցոլքը, հոգիս,
Թռիչք տուաւ ըղձանքներուս,
Վառ ժպիտով տուիր ինձ յոյս,
Որուն բոցը միշտ կ'այրէ զիս:

Սրտիս ամէն մէկ զարկին հետ,
Ցանկացի քեզ, չքնաղ աղջիկ,
Ինչպէ՞ս ապրիմ ես երջանիկ՝
Առանց սիրոյդ բուրումնաւետ:

Հորոյեան ամուլը կը հատէ ամուսնութեան 50-ամեակի կարկանդակը

ԱՆԿԵՂԾ ՍԷՐ

Երկար ատեն առանց սիրոյ ապրեցայ
Անյուսութեան բախիղներուն մէջ մթին,
Խարուած սիրոյ տառապանքը անխնայ
Կեանքս դարձուց մեղամաղձոտ վերստին:

Սակայն երբոր հանդիպեցայ ես քեզի
Ընկերային խրախճանքի ընթացքին,
Վառ սիրոյ մը արշալոյսը զգացի՝
Խաժ աչքերուդ ճառագայթով սիրածին:

Քու հիասքանչ գեղեցկութեան անձնատուր՝
Մեղմ նուագով մենք պարեցինք այդ գիշեր,
Չեռքէդ անցած հրապոյրով վարդաբոյր՝
Պատկերուեցան քաղցրատեսիլ ըղձանքներ:

Երբ խօսեցայ իմ անցեալէն, ներկայէն,
Խոր տխրութեամբ վերյիշելով դրուագներ
Իմ անցուցած խաբեպատիր սերերէն,
Դուն յուզուեցար ու խոստացար անկեղծ սեր:

Այժմ կ'ապրին քու սիրովըդ արբեցած,
Աղուոր աղջիկ, շուշանաբոյր հայուհի,
Քեզ կը սիրեն ու քո սիրով հմայուած՝
Կ'աղօտանան դէմքեր, դէպքեր անցեալի:

ՕՐԵՐԸ ԿԵԱՆՔԻՍ

Օրերը կեանքիս կը մեկնին անդարձ,
Առանց ձգելու հետք մը անցեալէն,
Օրե՛ր տանջալից, օրե՛ր տխրամած՝
Առուի պէս հոսող կեանքիս դարձարէն:

Օրերը կեանքիս կը մեկնին անդարձ,
Բայց ես չապրեցայ օր մը երջանիկ,
Չզգացի հեւքը սրտիս խոցոտուած,
Չգտայ կոյս մը հոգով գեղեցիկ:

Օրերը կեանքիս կը մեկնին անդարձ,
Բայց ես կարօտ եմ օրերու զուարթ
Եւ սիրոյ մը ջինջ՝ խորքով անաղարտ:

Օրերը կեանքիս կը մեկնին անդարձ,
Բայց ես կը մնամ յոյսով անվհատ,
Թէ կու գան օրեր սրտիս համեմատ:

Գրիգոր Հոթոյեան իր աշխատանոցին մէջ՝ 1958-ին, Թրիփոլի

ՉԳԻՏՑԱՅ ԵՐԲԵՔ...

Միրեցի պարման աղջիկ մը գողտրիկ,
Բայց սեր էր թէ կիրք՝ չգիտցայ երբեք,
Մարտուռ մը, դող մը կ'իջնէր սրտիս հէք,
Երբ գտնուէի իր մարմնին մօտիկ:

Կ'ուզէի ըլլալ իր մօտ ամէն օր
Եւ գմայլանքով դիտել զինք ժամեր՝
Կազմելով նաշխուն սիրոյ պատկերներ,
Խոր զգացումներ արձակել ներզօր:

Թարմ ու հմայիչ ծաղկեփունջերով
Գարուն բերելով կու գայի իր մօտ,
Չուր սպասելով նայուածք մը տարփոտ,
Մրտի կայլակ մը՝ խանդաղատանքով:

Հաճոյք էր ինձի հանդիպիլ իրեն,
Խօսիլ ժամերով հարցեր զանազան,
Եւ ստեղծելով պահեր խնդութեան,
Երջանկանալ յար, կախուած՝ շրթներէն:

Այսպէս շարունակ, տարիներ ամբողջ,
Մեր մտերմութիւնը շարունակուեցաւ,
Դառնալու համար օր մը սրտագրաւ՝
Մարմնային ըղձանք, հառաչանք դողողջ...:

ԱՀԱ ՍԻՐՏ ՄԸ

Ահա սիրտ մը խոցոտուած խաբեպատիր սերերէ
Եւ արիւնոտ շրթներով ըմպած հիւթը տանջանքին,
Կը գալարուի միայնակ՝ լքուած բախտի քմայքին,
Անգթօրէն խանձուած անմխիթար վիշտերէ:

Ահա սիրտ մը պարմանի սարսուռներով բոցակէզ,
Որուն սիրոյ վերքերը սպիացած կը թուին
Ի տես չքնաղ ու պայծառ աղջկայ մը հոգիին,
Ուր մշտավառ կ'երերայ անկեղծութեան ջահը վէս:

Ահա սիրտ մը սիրայեղց՝ ձերբագատուած անցեալէն,
Ընդարմացած կը խայտայ՝ կախարդուած նոր տենդով,
Նոր կեանքի մը տեսլական ջերմութիւնով ու բոյրով:

Ահա սիրտ մը բոցկլտուն սիրոյ տենդէն ու յոյզէն,
Թեւատրուած կը թռչի դէպի գիրկը երագին՝
Արփիացայտ էակին, դէպի խռովքը կեանքին:

Գրիգոր Հոթոյեան եւ նշանածը՝ Շաքէ, 1952-ին

ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հանդիպում մը անակնկալ ու անյոյս՝
Պատճառ դարձաւ ալեկոծման հոգիիս,
Երկու խօսքի փոխանակում մը միայն՝
Զիս զինովցուց երազներով տարածամ:

Հինէն ծանօթ հուրի մըն էր երկնասոյգ՝
Կեցած դէմս զիս կը զննէր տարփայոյց,
Խաժ աչքերէն սէր կը ծորէր ուղիսօրէն՝
Զիս կախելով իր նայուածքին մագնիսէն:

Խոստանալով թէ կը դառնայ անպայման՝
Արտօրանքով փախուստ տուաւ անվարան,
Կ'աճապարէր՝ չեմ գիտեր ո՛ր երթալու,
Ո՞ր որսորդին, ո՞ր խոստումին հասնելու:

Մեկնումէն ետք սպասեցի ժամերով,
Սրտաբորբոք ի՛նչ անուրջներ հիւսելով՝
Թէ կու գայ եւ զիս կը տանի գգուանքով
Դէպի գիրկը երանութեան հոգեթով:

Սակայն ի գո՛ւր, չեկաւ երբե՛ք, խաբեց զիս՝
Սրածելով ըղձանքները հոգիիս,
Ինչո՞ւ արդեօք խոստումնադրուժ դուրս եկաւ՝
Զիս պահելով յորդ աղբիւրին մօտ ծարաւ...:

Բայց իր դէմքը եւ ժպիտը ընձիւղած՝
Դեռ կը մնան սրտիս խորը քօղարկուած,
Հոգելլկիչ յիշատակով տաղելով՝
Էութեանս ոլորտները թախիժով:

ԱԼ ԿԸ ԲԱԻԷ

Միրեցի քեզ անհունօրէն նուիրական խոր սիրով,
Հոգիս խայտաց ուրախութեան արցունքներով ողողուած,
Կեանքս դարձաւ իմաստալի՝ երազներով հոգեթով,
Ու թախիծս լո՛ւռ հեռացաւ՝ ամօթահար, պարտուած:

Միրեցի քեզ տարիներով տարօրինակ խօս սիրով,
Ու ապրեցայ երջանկութեան զգացումէն գինովցած,
Մարմնիս բոլոր բջիջներու սիրատոչոր ըղձանքով
Կապուեցայ քեզ, ո՛վ սիրելիս, ու պաշտեցի վերացած:

Մերս ընդմիշտ մնաց անմար ցոլացումով բոցաշունչ՝
Անտեսելով արուեստական փոթորիկներ ահաւոր,
Մերս ընդմիշտ մնաց հզօր նոր աւիշով թարմաշունչ՝
Տրորելով նախանձներ չար ու թակարդներ թունաւոր:

Մակայն այսօր, ո՛վ սիրելիս, ինչո՞ւ համար զագրելի
Մութ ամպերը կը մթագնեն մեր լուրջ սէրը կասկածով,
Ինչո՞ւ համար վիրաւորիչ խօսքեր, բառեր ցաւալի
Կը խոցոտեն մեր սիրտերը անբուժելի վէրքերով:

Ա՛յ կը բաւէ տառապանքս, գթա՛ քիչ մը քրոջ պէս,
Վստահ եղիր եւ ապահով, որ կը մնամ ինչ որ եմ,
Մրտիս տէրը դո՛ւն ես միայն ու կը սիրեմ միայն քեզ,
Ո՛ւր որ ըլլամ, ո՛ւր որ երթամ, քանի կ'ապրիմ, կը շնչեմ:

ՅՈՒՍԱԼՔՈՒՄ

Սիրեցի քեզ վառ յոյսերով խենթի պես,
Այդպես արագ՝ առաջին իսկ նայուածքով,
Վարդակարմիր երազներու խորհուրդով
Գերի դարձայ սիրուն դէմքիդ սրտակէզ:

Սիրեցի քեզ տարերային պոռթկումով՝
Սիրտիս հզօր կշռոյթովը բազմալար,
Երկնապարզեւ հնայքովդ սիրավառ՝
Կապուեցայ քեզ անքակտելի շղթայով:

Սիրեցի քեզ ինչպէս շուշան անարատ,
Գուրգուրանքով փայփայեցի սիրազեղ,
Եղեմական անոյշ բոյրովդ դիւթագեղ՝
Ես գինովցայ զգացումով յորդարատ:

Բախտի բերմամբ գտած ըլլալ կարծեցի
Սիրտիս տէրը, երազներուս պերճուհին,
Ի տես չքնաղ ու պաշտելի էակին,
Կեանքիս ուղին վերագտնել փորձեցի:

Սակայն, աւա՛ղ, օրերն եկան փաստելու
Կասկածներս,– անմարդկային վարմունքներ,
Չյուսացուած, անխղճալի մութ քայլեր,–
Որոնք եկան մեր խոր սէրը քանդելու:

Իսարուած էի անկեղծօրէն սիրելով,
Հաւատալով խոստումներու օդային,
Հեռացաւ ան հրաժեշտով մը լռին
Կեանքիս բեմէն՝ սիրտես բխած անէծքով:

ԱՆԿԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ ՍԻՐԵՑԻ

Անկեղծութեամբ սիրեցի կոյսեր տեսքով աննման,
Բացի սրտիս դռները անոնց սիրոյն յանդիման,
Հոն նայեցա՛ն, դիտեցի՛ն, ըսին «ցուրտ է կը սառի՛»,
Եթէ քիչ մըն ալ նայինք՝ սարսռագին կը մարի»:

Շատեր սրտցաւ թուեցան, պահ մը սիրով տարուեցան,
Ըսին «ինչո՞ւ թախծոտ է եւ կը մաշի այս տղան,
Սիրենք՝ թերեւս կը ծաղկի կոկոն վարդի մը նման»:
Սակայն շուտով ձանձրացած՝ լքեցին ու հեռացան:

Շատեր ըսին «մի՛ սիրեր, կը խաբեն քեզ, կը մոռնան,
Ի գուր սիրող մի՛ տանջեր, խոր սպիներ կը մնան»,
Եւ դեռ՝ «մեղք է գարունքիդ, փախչիր սիրոյ ցնորքէն,
Հերիք որքան խաբուեցար անիրական սերերէն»:

Հնազանդ ու հետեւող՝ անոնց բարի խորհուրդին,
Մեկուսացած ապրեցայ տարիներով անձկագին,
Հեռու կանանց քմայքէն, շրջանակէն հաճելի,
Հեռո՛ւ անոնց մագնիսէն, հրապոյրէն դիւթալի:

Սակայն ահա կը զարթնի սերս քունէն իր երկար,
Կոյս մը չքնաղ, պարմանի արթնցուց զայն սիրահար,
Բացաւ թւերն կարօտով ու պինդ սեղմեց իր սիրտին՝
Ամոքելով ցաւերը իր վշտահար անցեալին:

ՈՐՈՆՈՒՄ

Քանի՛ երկիր թափառելով, ծիծեռնակի մը հանգոյն,
Գտայ դէմքեր գեղաքանդակ, պատրաստակամ ու ժպտուն,
Ու ապրելով վիպային կեանք անոնց հետ՝ մի՛շտ փնտռեցի
Դէմք մը տգեղ, բայց հոգիով սիրատուչոր, գեղեցիկ...

Ճամբուս վրայ ու ամէն տեղ մթնոլորտն էր թունաւոր –
Մէրե՛ր, կիրքե՛ր անասնական, արբեցումներ անտվոր...
Յաւէս հարբած՝ փողոցներու մէջ լուսցուցի գիշերներ,
Լացի մինա՛կ՝ վերլուծելով զգայախար պատկերներ...

Չայն մը մօտիկ կը յորդորէր. «Լքե՛ մռայլ այդ ճամբան»,
Բայց ես վճռած էի քալել ուղիներէ դաւաճան,
Մի՛շտ յուսալով, որոնելով սրտիս դէմ բաց սիրտ մ'անհուն...

Սպառեցաւ օրերուս հետ սրտիս աւիշը գեղուն,
Ու հալեցաւ ոյժը մարմնիս՝ դեգերելով անկայան,
Բայց չգտայ սիրտ մը տաքուկ, որ տար սրտիս օթեան...:

Տէր եւ Տիկ. Հոբոյեաններ՝ ամուսնութեան 50-ամեակին առթիւ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԵԿԱՐ

Քու մեկնումեղ ետք, սիրեկան,
Տառապեցայ ես անդարման՝
Միշտ յիշելով մեր անցեալի
Քաղցր կեանքը ցանկալի:

Երբ հեռացար դուն իմ կեանքէս,
Տարիներով փնտռեցի քեզ,
Ինչպէ՞ս մոռնամ ցաւերս խոր,
Երագներս անցաւոր:

Գացած էիր եւ զիս մոռցած,
Միրոյ դաշտէս հեռացած,
Ինչո՞ւ եկար յանկարծ, հոգիս,
Կրա՞կ տալու հեզ սրտիս:

Քեզ տեսնելով՝ մոլորուած եմ,
Տխրութիւնով շաղախուած եմ,
Մի՛ մօտենար ինծի կրկին,
Թող որ ապրիմ ես առանձին:

ԿԱՐՕՏ

Իմ տանջուած սիրտը կ'այրի, կը հալի,
Ինչպէս խարոյկ մը՝ քու սիրով առլի,
Հասի՛ր, սիրելի՛ս, գիշերով եկո՛ւր,
Մարե՛ հրդեհը, սիրտս զովացուր:

Ես քեզ կ'երագեմ ցերեկ ու գիշեր,
Կը սեղմեմ սիրտդ սրտիս կարեվէր,
Բայց երբ կ'արթննամ ու քեզ չեմ տեսներ,
Կու լամ, ա՛խ, կու լա՛մ անյոյս ու անսէր:

Հերիք է այսքան տառապանք ու ցաւ,
Կեանքս մորմոքով, կարօտով անցաւ,
Կարմիր արեւս սեւով պատեցաւ,
Թափած արցունքս վարար գետ դարձաւ:

Հասի՛ր, սիրելի՛ս, սիրտս հովացուր...:

Տէր եւ Տիկ. Հոթոյեաններու պսակի նկարը՝ 18 Յունուար 1953

ԴԵՌ ԿԸ ՍԻՐԵՕՍ ՉԻՍ

Հագիւ ամիս մը հեռացած քեզմէ
Եւ ահա ինչքա՛ն կարօտցած եմ քեզ,
Տակաւին հոգիս կ'այրէ, կը տանջէ
Վերջին գիշերուան լացդ աղեկէզ:

Կ'ուզէի գիտնալ՝ դուն ալ ինձի պէս
Մտահոգուա՞ծ ես այս բաժանումով,
Մութ թախիժ մը լուռ արդեօ՞ք ինձի պէս
Պատա՞ծ է հոգիդ մեր պարման սիրով:

Շքեղ հասակդ բարտիի նման
Կ'ուրուագծուի թաց աչքերու դիմաց,
Կը խօսիմ հետդ սիրտէս մեղմաճայն՝
Անուշ աչքերուդ բոյրէն գինովցած:

– Ո՛վ սիրուն աղջիկ, սրտիս թագուհին,
Դեռ կը սիրե՞ս զիս հայու ջինջ սիրով,
Պահա՞ծ ես արդեօք խոստումներդ հին
Եւ կ'այրի՞ս միայն զի՛ս երազելով:

ՄԻՐԱԾԻՍ

Դիտքանքիդ հիմա անճնատուր եղած՝
Կը խմեն անյագ սիրոյդ կարասէն,
Վարդագօծ դէմքիդ հմայքով օծուած՝
Սիրտս կը բուժուի իր հին վերքերէն:

Խօսքերուդ անուշ բոյրով սիրարժարձ՝
Խռովք մը խելառ կը պաշարէ զիս,
Գերագոյն ոյժ մը հոգիս կախարդած՝
Թափ կու տայ յանկարձ տարփոտ երազիս:

Սիրոյդ նաւակը առագաստ բացած՝
Կը յառաջանայ սրտիս ծովուն մէջ,
Վառէ՛ փարոսը սրտիդ լուսարժարձ,

Պահէ՛ զայն ընդմիշտ պայծառ ու անշէջ,
Որ հասնի սերս սահանքով ուժգին՝
Նաւահանգիստը իր հառաչանքին:

Ամուսնութեան ճամբուն վրայ՝ 1952-ին

ԱՆՈՒՇ ՀՈՎԻԿ

Այսօր նորէն մեղմօրէն կը փչես խուլ ծիծաղով,
Կու գաս հեռուէ՛ն՝ քաղաքէն, թովչութեամբ ու գորովով,
Տեսա՞ր դէմքը պաշտելի սիրտս գերող հուրիին,
Բերի՞ր խապրիկ մը իրմէ, անուշ հովիկ սրտագին:

Թախծահնչիւն սարսուռով չփսփսա՞ց ականջիդ,
Թէ կը պահէ մեր սէրը եւ կը սիրէ զիս ընդմիշտ,
Եւ աչքերը սեւեռած, տրտմութիւնով ակաղձուն,
Կը սպասէ անհամբեր վերադարձս դէպի տուն:

Պատմէ՛, հովիկ, շշնջա՛, սրտիս բոցը շիջեցո՛ւր,
Լոյսի շողով մը ճերմակ կասկածներս հեռացուր,
Ծիածանով մը յոյսի երագներուս մարմին տուր,
Միրոյ քաղցր խօսքերով յիշատակներ արթնցուր:

Ա՛խ, զինք որքա՛ն, ա՛խ, որքա՛ն կարօտցած եմ
տեսնելու, Վայելելու վարդաբոյր կերպարանքն ու լալու,
Մագնիսուելու սիրազեղ իր աչքերուն փայլակէն,
Հոդեհուելու բոցակէզ իր հոգիին խարոյկէն:

Օրերս կ'անցնին յամրաբար՝ կրիայի ծանր քայլուածքով,
Համբերութեանս սահմանը դաժանօրէն քանդելով,
Անցէ՛ք արագ, շո՛ւտ անցէ՛ք սրտաճմլիկ գորշ օրեր,
Որ գայ պահը տեսութեան սիրահարիս լուսաբեր:

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Միրտս գտաւ սիրածին, երջանկութեամբ կը յորդի,
Երագային զգացումներ կը ծոցուորին մարմնիս մէջ,
Միրոյ քուրմն կախարդուած՝ կը բարբախեն անընդմէջ,
Քաղցրագուարթ երագանքով ու բերկրանքով մը յուռթի:

Տառապալից օրեր ու ցաւ՝ անվերադարձ հեռացան,
Ինչպէս աստղերն արշալոյսին՝ բոլր արեւի հնայքէն,
Ընպած զինին անյագօրէն երջանկութեան ակունքէն,
Միրտս կ'երգէ սիրադայլայլ մեղեդի մը մեղմածայն:

Երջանկութի՛ւն, ապրո՛ւմ վսեմ, անուշաբոյր դիցուհի,
Կեանք պարգեւող յոյսի ջրվէժ, եղեմական ճանապարհի,
Անմատչելի բարձո՛ւնք պայծառ, երագներու թագուհի՛:

Հիմա որ քեզ կուրծքիս սեղմած տանջանքներէ վերջ եկար,
Ես կը բաղձամ բաժնել սիրով հրճուանքն այս խոր, կենսատու՝
Անմխիթար ու թախծահար հազարաւոր սրտերու...:

«Նուիրում» գիրքի շնորհահանդէսէն ետք՝ 12 Յունուար 2003:
Չախէն աջ՝ Գրիգոր Հոթոյեան, Անի Հոթոյեան-Ժոլի, Շաքէ Հոթոյեան,
Անդրանիկ Հոթոյեան եւ փոքրիկն Քրիստասփոր

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Անակնկալ հանդիպում մը, փողոցին մէջ բազմամարդ,
Աղջկայ մը հոյատեսիլ, գոր սիրեցի օր մը ես՝
Պատճառ դարձաւ վերջիշելու անցեալ կեանքս սիրառատ
Ու բանալու դարպասը հին ապրումներու տարփակէզ:

Սարսռալի խռովք մը տաք, փոթորիկ մը սիրագեղ
Տարածուեցաւ սրտիս բոսոր ոլորտները յորդառատ,
Ապա յանկարծ վերածուեցաւ հոսանքի մը խելահեղ
Ու ողողեց մարմինս ամբողջ երաժշտութեամբ մը յայրատ:

Խօսեցաւ ան խոր յուզումով, պատմեց դէպքեր անցեալէն,
Երնէկ տալով այն օրերուն, երբ իրարմով հմայուած՝
Համբոյրներու մեղեդիով կ'արբենայինք մեղմօրէն:

Ու հեռացա՛ւ... դանդաղօրէն, գլխակորոյս, անճրկած,
Տալով յոյսի նշոյլ մը մութ մեր ապագայ հանդիպման,
Որուն հիմա ես կը սպասեմ երազներով դիւրեկան:

ԱՂԵՐՍԱՆՔ

Եթէ այլեւս քեզ այնքա՛ն գրկած
Բազուկներս ա՛լ քեզի մօտիկ չեն,
Ուրեմն թոյլ տուր կարօտով այրած
Զգացումներս քեզ շրջանակէն:

Եթէ այլեւս քեզ այնքա՛ն սիրած
Աչքերովս քեզ չեմ կրնար տեսնել,
Ուրեմն թոյլ տուր սերեդ գինովցած՝
Սրտիս աչքերով քեզ երեւակայել:

Եթէ այլեւս քեզ ինձի կապող
Սիրոյ հրաշէկ յոյզերդ մեռան,
Ուրեմն թոյլ տուր միտքդ պաստառող
Յիշատակներս անթառամ մնան:

ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՐ...

Խօսի՛ր հետս, սիրելեան, թաքուն սիրով թովչալի,
Գիշերային սիրոյ մէջ,
Ըսէ՛ ինծի, շշնջա՛, միայն ըլլայ լսելի,
Թէ կը սիրես զիս անվերջ:

Գորովագին բառերով խոստովանէ՛, սիրելիս,
Որ կեանքիդ մէջ կը շնչեն,
Ու սիրազեղ գգուանքով տիրացած ես հոգիիս՝
Անկեղծ սիրով, կուրօրէն:

Այնպէ՛ս ըրէ, իմ անգին, որ աշխարհս քաղցրանայ,
Արեւաբորբ այս սիրով,
Երազներուս դղեակը սիրոյդ վրայ բարձրանայ՝
Կրանիթեայ պատերով:

Սիրէ՛, սիրէ՛ զիս այնպէ՛ս, որ չորցնես անվիաստ
Արցունքներս տրտմագին,
Քանզի ես շատ եմ լացած ըղձանքներով յուսահատ,
Գիշերները՝ առանձին:

ԻՄ ԱՆԳԻՆ

Գիշեր-ցերեկ, իմ անգին,
Քեզ կը փնտռեն անձկագին,
Ո՞ր ես, ո՞ր ես, սիրելիս,
Ինչո՞ւ ինձմէ կը փախչիս:

Շուտով եկուր, պաշտելիս,
Կեանք տուր անուշ երազիս,
Եկուր ապրիմք միասին,
Առանց քեզի կեանք չունին:

ՀԱԻԱՏԱ՝ ԻՆՉ...

Սիրեցի քեզ, սիրուն աղջիկ աննման,
Մարմնիս ամբողջ զօրութիւնով՝ խենթի պէս,
Ու տանջալից սիրտս դարձած ատրուշան՝
Կը խանձուի ու կը հալի մոմի պէս:

Սիրտիս խորը գաղտագողի անթեղուած
Սիրոյ հուժկու հրաբուխը ժայթքեցաւ,
Տրորելով ճամբու վրայ գտնուած
Արուեստական խոչընդոտներ ու անցաւ:

Ըսի արդէն, յանդգնեցայ քաջաբար,
Թէ կը սիրեմ ու գինովցած եմ քեզմով,
Կ'ուզեմ զգուել թուշերդ վարդ, բոցավառ,
Ու արբենալ սիրատոչոր համբոյրով:

Ո՛վ սիրուիիս, հաւատա՛ ինձ անվարան,
Բա՛ց սիրտդ լայն, խոստովանե՛ սրտագին,
Թէ մեր սերը պիտի ապրի յաիտեան՝
Ինչ որ ըլլան պայմանները գալիքին:

ՔՆՔՈՅՇ ԱՂՁԻԿ

Հովին տուած թուխ մագերդ խօլարձակ,
Վզիդ հագած ճաճանչաւոր նուրբ մանեակ,
Ուրկե՞ կու գաս, քնքոյշ աղջիկ, միայնակ,
Ոլոր-մոլոր ճամբաներէ շարունակ:

Քնքոյշ աղջիկ, հրաշածին ու պայծառ,
Բուրումնաւետ սիրոյ ծաղիկ կենարար,
Քեզ կը սիրեմ ամբողջ հոգով՝ տանջահար,
Եւ դարձած եմ անուշ տեսքիդ սիրահար:

Քնքոյշ աղջիկ, եկո՛ւր մօտս անվարան,
Սեւ աչերոդ ծովերուն մէջ ես լողամ,
Քեզ գրկելով ու սիրելով արբենամ,
Սիրատոչոր սիրտս դառնայ քաղցրահամ:

ՏԵՍԻԼՔ

Շարժիչներու աղմուկին հետ միաձայն,
Միտքս կրկին կը վերանայ ավելառով,
Աչքերս անթարթ, մագնիսացած կարօտով,
Քեզ կ'երագեն, ո՛վ պաշտելիս աննման:

Վարշամակուած յիշատակներ անցեալի
Դանդադօրէն կը մերկանան տեսիլքով,
Քաղցր պահեր, ընդելուզուած հեշտանքով,
Կը տողանցեն տռփանքով նը ցանկալի:

Երբ վարդագոյն շրթունքներդ կը բացուիմ
Ու սիրածոր խօսքեր սիրտս կ'ողողեն,
Լեռնակուտակ յուզումներուս պոռթկումէն
Արցունքներս առուի նման կը հոսին:

Սակայն, յանկարծ, գործի բերմամբ կը սթափիմ՝
Անիծելով ճակատագիրս դժնդակ,
Որ խորտակեց սիրոյս շէնքը անապակ
Ու հեռացուց մեզ իրարմէ տրտմագին:

Ո՞ր ես հիմա, ո՛վ տեսիլքիս թագուհին...:

ՄԵՐ ՍԷՐԸ

Մեր այս սերը, չքնաղ աղջիկ աննման,
Ծնաւ անքուն գիշերներու խորհուրդով՝
Տարիներով վանդակուելէ վերջ միայն,
Մտալկիչ ու ցաւագին երկունքով:

Մեր այս սերը, քնքոյշ աղջիկ պաշտելի,
Պէ՛տք է մնայ գուրգուրալի ու ծածուկ՝
Հրկիզուելով լուսեան մէջ մթալի,
Հեռու՝ մարդոց բամբասանքէն սմսեղուկ:

Մեր այս սերը, սիրուն աղջիկ լուսերես,
Պէ՛տք է մնայ անխոցելի ու մաքուր՝
Անհասելի բարձունքներու ձիւնին պէս,
Հեռու՝ մարդոց չար նախանձէն սեւաթոյր:

Մեր այս սերը, աղուոր աղջիկ սիրալիր,
Պէ՛տք է ապրի, պէ՛տք է շնչէ մինչեւ մահ,
Մերդ կեանքս է, առանց սիրոյ չեմ ապրիր,
Սիրէ՛ ընդմիշտ, երջանկացո՛ւր զիս, գթա՛ ...:

ՍԻՐԵԼԻԻ ՄԸ, ՈՐ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Շուտով կը քաղեն քեզ վարդաստանէն,
Ուր տարիներով մենք ըմբռնչեցինք՝
Շշնջալով միշտ իրարու սիրտէն
Անցնող ջերմութեան յոյսը ամբարձիկ:

Բայց պիտի մնայ բարեկամութեան
Իսկական սերը մեր հոգւոյն մէջ յար,
Սակայն կարօտդ վերքի մը նման
Միշտ պիտի կոտտայ անդէդ ու անճար:

ԱՐՂԵՕՔ ԳԻՏԵ՞Ս

Արղեօք գիտե՞ս դուն, սիրելիս, որ գեղեցիկ բառերով
Կարելի չէ արտայայտել զգացումներ հարազատ,
Մէր մութալու վերապահուած գունաթափուած խօսքերով
Կարելի չէ գնահատել սիրոյ յոյզը խանդակաթ:

Արղեօք նայա՞ծ ես, սիրելիս, պրիսմակէն աչքերուս,
Եւ նկատա՞ծ բո՛ցը սիրոյս, որ կը ցոլայ դէպի քեզ,
Մաշած խօսքեր ու երդումներ ատելորդ են ու անյոյս,
Քանի սիրտս լռութեան մէջ կը տուայտի աղեկէզ:

Անդրադարձա՞ծ ես, սիրելիս, որ տեսնելով քեզ՝ ինչպէ՛ս
Կը տոչորի լեզուս ծարաւ սիրոյդ ակին մօտեցած,
Եւ թէ ինչպէ՛ս կը շիկանայ դէմքս այրող արիւնէս:

Ա՛յ կը բաւէ, սերդ ցոյց տուր անկեղծութեամբ փոխադարձ,
Եւ ականջիս մեղմ շշմջայ, որ կը սիրես զիս հիմա՝
Անտեսելով եւ մոռնալով կասկածներդ տարակալ:

ԳՈՂՏՐԻԿ ԵՐԱԶ

Կը մտածեմ քու մասին յաճախ,
Ո՞ր ես, ո՞ր ես սիրուն սիրուիիս.
Համբոյրներուդ կարօտը անթաղ
Տարիներով կը տանջէ հոգիս:

Զբօսայգի քայլերս կ'ուղղուին,
Ուր միասին կը ճեմէինք,
Յիշատակներ եւ ապրումներ հին
Կը տողանցեն զերդ երազ գողտրիկ:

Սիրեցի քեզ ու կը սիրեմ դեռ,
Չեմ կրնար քեզ չիշել երբեք,
Սիրտս քեզի սրտաբուխ նուէր՝
Որպէս սիրոյս պատանդ հրաշէկ:

ՓԱԽՈՒՄՏ

Սիրեցի սաստիկ, սիրտս սարսռաց,
Հոգիս խռովեց ցաւ մը յուսաթափ,
Թանձր մշուշներ խուժեցին յանկարծ՝
Ցանելով վրաս թախիժներ անշափ:

Ճամբաս փշոտ էր, հոգիս՝ կարեվէր,
Սիրոյս յորձանքը միտքս կը հիւծէր,
Կեանքս տաժանքով բեռ մը կը տանէր,
Յոյսի նշոյլ մը ինձմէ կը փախչէր:

Եւ սիրտս պոռթկաց աղէխարշ յոյսով,
Հոգիս ամայի դաշտեր կ'երագէր,
Ա՛յ յուսահատած՝ նետուեցայ փութով

Դէպի անդորրը հոգւոյս մթաստուեր,
Քաղաքէն հեռու՝ գիւղ մը անվրդով,
Ուր կ'սարիմ հիմա օտար ու անտէր:

ՅԻՇԷ՛ ԶԻՍ...

Յիշէ՛ զիս գարնան գով առաւօտուն,
Յիշէ՛ զիս ամրան խանձող օրերուն,
Յիշէ՛ զիս աշնան թաց գիշերներուն,
Յիշէ՛ զիս ձմրան ցուրտին սարսռուն,
Յիշէ՛ զիս ամբողջ տարին անպայման,
Բայց լոկ ժպիտով, առանց տխրութեան:

Յիշէ՛ զիս ընդմիշտ անխառն հրճուանքով,
Բայց երբեք՝ լացով ու հառաչանքով,
Կ'աղաչեմ, հոգիս, եթէ պիտ' յիշես
Օրերն անցեալի, սէրս բոցակէզ,
Կարօտով յիշէ՛ եւ մի՛ վրդովիր,
Կամ երբեք, երբեք մի՛ յիշեր, մոռցիր...:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԻՆՉՍԷ՛ ՆԵՂՈՒԵՑԱՐ

«Քեզմէ նեղուած եմ», ըսիր, խօսակցութեան մէջ յանկարծ,
Եւ թուեցիր պատճառներ՝ փաստարկելով սին փառքեր,
Դէմքդ ծածկած սեւ ամպով, ինչպէս արեւ խաւարած,
Ինձմէ հաշիւ ուզեցիր՝ զգացումով անտարբեր:

Արդարանա՞լ, ո՛չ, երբե՛ք, ըսե՞լ խօսքեր հնացած,
Ի՞նչ մեծ յանցանք եմ գործեր, որ հեռանաս նեղուելով,
Քանի որ քեզ կը սիրեմ եւ քու սիրով խենթացած՝
Լուսցուցած եմ գիշերներ՝ թափառելով ու լալով:

Կը բողոքես, թէ ինչո՛ւ ես յայտնած եմ ուրիշին
Մեր երազը, մեր սերը, մեր իղձերը՝ զերդ մանուկ,
Բայց դուն ինչպէ՛ս կ'ուզէիր բոցավառուի իմ հոգին,
Մինակութեան մէջ խանձի մեր գաղտնիքով ծանրաշուք:

Մենք երդումով խոստացանք պահել սերը մեր թաքուն
Մեր սրտերուն մթաստուեր ձորերուն մէջ մեկուսի,
Բայց ես ըսի դաշտերուն, թռչուններուն, ծառերուն,
Զիս ուխտադրո՞ւժ կ'անուանես, ո՛հ, ի՞նչ սրտով,
Ինչպիսի՛ ...

Ինչպէ՞ս պահեմ սրտիս մէջ սեր մը անկեղծ ու վսեմ,
Կ'այրիմ տեսքիդ կարօտէն՝ բաժանումով այս դաժան,
Մերս գաղտնիք չէ՛ այլեւս, դողդողազին կ'արտասուեմ՝
Արցունքիս մէջ խառնելով վիշտերս խոր, դառնահամ:

Ինչո՞ւ ինձմէ նեղուեցար, ո՛վ իմ անզին, իմ աղուո՛ր...:

ԿԸ ՍԻՐԷ՞Ր ՉԻՍ

Կոյս մը ճանչցայ հրապուրիչ ու շէնշող՝
Յաւերժական սիրոյ տենդէն կը խայտար,
Իսկ երբ անուշ իր նայուածքը յամենար
Իմ աչքերուն, զիս կը գերեր սրտադող:

Կը սիրէ՞ր զիս անկեղծ սիրով՝ չգիտցայ,
Խորհրդաւոր հոգեվիճակ մը ունէր,
Իսկ երբ նստէր քովս մինակ, աներեր,
Սիրոյ ցօղ մը սրտիս կ'իջնէր ակամայ:

Խրոխտօրէն կը քալէր ան իմ քովէս,
Տասնեակ աչեր կը յածէին իր վրայ,
Սիրտս կ'ուռէր ըղձանքներով հետագայ,
Երբ կը խօսէր սիրոյ խօսքեր սիրակէզ:

Օր մը սիրոյ աստուածուհին կը դառնար,
Կը փայփայէր երազներս անմարմին,
Օր մը քուրմը՝ ատելութեան արձանին,
Կը խռովէր տանջուած սիրտս անդադար:

Օր մը ուրախ,– ինչպէս մանուկ մը անհոգ,–
Օր մը տխուր,– սեւ ամպի պէս մթաստուեր,–
Արեւ-անձրեւ՝ կարծես կեանքէն դժգոհ էր,
Իսկ ես ընդմիջտ կը մնայի մտահոգ՝

Կը սիրէ՞ր զիս, թէ չէր սիրեր խոր սիրով...:

ԳԻՇԵՐ...

Լուսնկայ գիշեր, տենչարծարծ գիշեր,
Ամայի դաշտեր կը շրջագային,
Կը մսի մինակ սիրտս կարեվէր,
Եկուր, սիրելիս, շուտով կը սառնիմ
Գիշերով այս ցուրտ, աստղագարդ գիշեր...:

Լուսնկայ գիշեր, սիրայոյզ գիշեր,
Գիւղին լոյսերը մէկ-մէկ կը մարին,
Հեռուն Եփրատի քրքիջը կերկեր
Կ'արձանագրէ խոր սրտիս մէջ մթին,
Գիշերով այս ցուրտ, սիրայոյզ գիշեր...:

Ա՛խ, կ'այրիմ մինակ ես քու կարօտէն,
Ինչո՞ւ անտարբեր ու քարսիրտ դարձար,
Եկուր, որ ըմպեմ սիրոյդ նեկտարէն,
Գինով եմ սէրէդ՝ դարձեր սիրահար,
Գիշերով այս ցուրտ, թախձարեր գիշեր...:

ՍԻՐԵՑԻ ՔԵԶ

Սիրեցի քեզ, իմ անգին,
Հոգով, սրտով՝ խենթի պէս,
Գիշեր-ցերեկ անձկագին
Քեզ կ'երագեմ բոցակէզ:

Ինչո՞ւ համար, սիրելիս,
Չգեցիր զիս ու զացիր,
Ինչո՞ւ համար, պաշտելիս,
Օրերս սեւ դարձուցիր:

Եկուր շուտով, կ'աղաչեմ,
Խոր կարօտս յագեցուր,
Համբոյրներով ժպտադէմ
Երագներուս մարմին տուր:

ԽՈՐ ԿԱՐՕՏ

Ով հմայիչ սիրուն աղջիկ հայաշունչ,
Ես քեզ կ'երգեմ խոր կարօտով սրտառուչ.

Սիրեցի քեզ, իմ անգին,
Երազներու թագուհին,
Բաղձանքներով անձկագին
Քեզ կը յիշեմ ես կրկին:

Խաժ աչքերեդ հոսող սիրով հոգեթով,
Թափանցեցիր սրտիս խորը անվրդով.

Դո՛ւն իմ սէր, դո՛ւն իմ կեանք,
Դո՛ւն սիրտ այրող անմար կրակ,
Դո՛ւն կեանք տուող զո՛վ աղբիւր,
Սիրոյ տաճար խնկաբոյր:

Բաժանումիդ չեմ դիմանար, սիրելիս,
Ո՞ւր ես արդեօք, վեհ կանթեղը հոգիիս:

Մեր անցուցած օրերուն
Յիշատակը վարդագոյն
Վառ կը մնա՞յ տակաւին,
Եկո՛ւր, սրտիս տիրուհին:

ՔՆԱՆԱԼ Կ՛ՈՒՉԵՄ

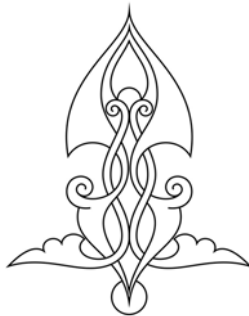
Գրեկ-կարդալէ յոգնած եմ արդէն,
Ուղեդս կ'ըսէ «բա՛ւ է, քնացի՛ր»,
Կ'ուզեմ քնանալ՝ աչքերս զոց եմ,
Բայց միտքս՝ արթուն. եկո՛ւր, քնացի՛ր:

Ալ չեմ դիմանար՝ վշտայոյզ գիշեր,
Միտքիս պաստառէն հին օրեր կ'անցնին,
Տխուր սպրումներ, ուրախ գիշերներ,
Խանդաբորբ օրեր՝ հեշտանք ցնծագին:

Քնանալ կ'ուզեմ. ինչպէ՞ս քնանամ,
Կը յիշեմ ես քեզ, չքնաղ սիրուիս,
Քու անկեղծ սիրոյն արդեօ՞ք հաւատամ,
Թէ դուն տակաւին դեռ կը սիրես զիս:

Չեմ գիտեր՝ դուն ալ արթո՞ւն ես հիմա,
Ինչպէս նախապէս ըսած ես ինծի,
Ես արթուն եմ դեռ, սիրտս կը դողայ,
Միտոյս կարօտը կը կանչէ քեզի:

Եկո՛ւր, սիրելիս, եկո՛ւր գրկէ զիս
Եւ համբոյրներով սիրտս զովացուր,
Կարօտցած եմ քեզ, հաւատա՛, հոգիս,
Եկո՛ւր հեշտանքով գիշերս լուսուր:

ԹԱԽԻԾՍ ԽՈՐ Է

Խոր ըղձանքներու տազնապով կ'ապրիմ,
Միրած ըլլալու հոգեմաշ ցառով.
Օրերս կ'անցնիմ վառ երազանքով,
Հասնելու համար սիրոյս աւիշին:

Տխուր է կեանքս առանց քեզ, հոգիս,
Թախիծս խոր է, յոյսս` անձկագին,
Մոլար քայլերով լուռ կը թափառիմ
Հին փողոցներով ծննդավայրիս:

Երակներուս մէջ քու սերդ կարմիր
Կը շրջագայի, կը հասնի սրտիս`
Լուսաւորելով սիրաբոյր ուղիս,
Յաղթահարելով մտքեր դաւադիր:

Հոգիս կարօտ է քու տեսքիդ բուրեան,
Մինչեւ ե՞րբ պիտի մնամ առանձին,
Տենչանքիս բոցէն վախնամ այրուիմ
Լոյսին մօտեցող թիթեռի նման:

ՀՈԳԻՍ ՏԽՈՒՐ Է

Երբ նկարդ կը դիտեմ,
Քեզ իմ մօտս կը զգամ,
Տակաւին քեզ կը սիրեմ
Ու պիտ' սիրեմ յաւիտեան:

Կեանքս փուճ է առանց քեզ,
Քաղցր տեսքիդ կարօտ եմ,
Հոգիս տխուր է այսպէս,
Տաք համբոյրիդ կարօտ եմ:

Խորհրդատր աչքերուդ
Նայուածքովը սրտակէզ,
Երազներս անյագուրդ
Կ'ալեկոծուիմ ծովի պէս:

Ալ կը բաւէ տանջուիմ
Քեզ տեսնելու կարօտով,
Շուտով եկուր իմ անգին,
Որ արբենանք իրարմով:

ԳԻՇԵՐ ՄԸ ՁՄՐԱՆ

Երբ զիս կը տեսնես բախտով սիրաբեր,
Քաղցրիկ նայուածքով կը ժպտիս իմ սէր,
Անուշ խօսքերով հոգիս կը գերես
Ու կը փայփայես շողերով անտես:

Այնպէս կարօտով եւ այնպէս շուար
Կը փարիս վզիս իղձերով վարար,
Ինչպէս զեփիւռը հոտաւետ վարդին՝
Սիրավառ տենդով, հեւքով հեշտագին:

Համբոյրիդ ցօղով յուշիկ կ'արբենամ,
Սրտիս մէջ կը զգամ երգեր մեղրահամ,
Գգուանքիդ ներքեւ իսկոյն կը մոռնամ
Դալուկ անցեալի ցաւերս դաժան:

Սիրտս կը ծաղկի սիրոյդ հմայքէն՝
Գինովցած թաքուն սիրոյդ նեկտարէն,
Սիրածայն յոյզեր մէջս կ'արթննան՝
Ապրելով տաքուկ գիշեր մը ձմրան:

ՇՈՒՇԱՆԱԲՈՅՐ ԳԵՂԵՑԿՈՒՀԻՍ

Գարնանային այս գիշերով
Բարով եկար սիրուն աղջիկ,
Եկար սիրոյս խոր կարօտով՝
Սիրատոչոր հեւքով քաղցրիկ:

Շուշանաբոյր գեղեցկուհիս,
Հրաշածին անուշ աղջիկ,
Սէրդ գրկած, սեղմած սրտիս՝
Կ'ապրիմ ուրախ եւ երջանիկ:

Գինովցած եմ այսօր նորէն
Բուրմունքովդ կախարդական,
Ցանկայարոյց աչքիդ բոցէն
Բաղձանքներս կը թարմանան:

Արիւնագոյն շրթունքներդ
Քաղուած դիւթիչ համբոյրներով
Կը վերանամ հեշտանքին հետ՝
Դրախտային երազանքով:

ԵՐԱԶՆԵՐՈՒՄ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Տարիներով ապրեցայ խորհուրդներով թախծագին,
Յամառութեամբ փնտռելով երազներու թագուհին,
Սակայն, ի գուր, ամէն տեղ տեսայ դէմքեր խառնածին,
Որոնք ո՛չ սիրտ ունէին, ո՛չ ալ հոգի մարդկային:

Քայլամուրդ ու անքուն թափառեցայ միայնակ,
Մութ երկինքէն խնդրելով գթութիւն ու կարեկցանք,
Անիծեցի սրտագին բախտիս տէրը հոգեհան,
Որ կ'անտեսէր զիս ընդմիշտ քմայքներով անսահման:

Գիշեր-ցերեկ մտածկոտ՝ երազեցի ամէն օր,
Գտած ըլլալ կարծեցի կեանքիս ուղին լուսաւոր,
Եւ քալեցի յոգնաբեկ՝ ինչպէս մոլար ուխտաւոր,

Հանդիպելու հայաբոյր աղջկայ մը սիրածոր,
Որպէսզի գար աներկիւղ՝ բացած սիրտը հայկական,
Ամոքելու ցաւերս՝ տալով վերքիս բալասան:

ՄԻՐՈՂ ՄԸ ՉՈՒՆԻՄ

Տխրութեամբ օծուած
Կ'ապրիմ առանձին,
Ինձմով սիրարբած
Սիրող մը չունիմ:

Սիրեցի մէկին
Սիրով անսահման,
Անյոյս, տրտմագին՝
Կը հիւծիմ անձայն:

Մենութեանս մէջ
Միշտ զինք կը փնտռեմ
Եւ աչքերով գէջ
Մեղմիկ կ'արտասուեմ:

Վառ երազանքով
Գիշերներ մթին՝
Անձկալի յոյսով
Կը լուսաւորուիմ:

Ո՞ր ես, սիրելիս,
Մէր իմ առաջին,
Եկուր սիրէ զիս,
Կեանք տուր բաղձանքիս:

Կը մնամ միմակ
Արիւնով վարար,
Կարօտով անյագ՝
Դարձած սիրահար:

ԻՆՉ ԸՆԵՄ

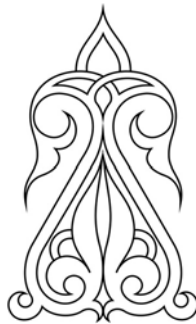
Ամեն անգամ որ կը նայիմ պատկերիդ՝
Հին օրերու յիշատակներ կ'արթնան.
Վերյիշելով քաղցրութիւնը գգուանքիդ՝
Կը պաշարուիմ զգացումով յուզական:

Երբ հարցուցի՝ «ինչո՞ւ կ'երթաս, մնացի՛ր,
Ձիս մի՛ ձգեր այսպէս մինակ տեսական»,
Դուն գաղտնօրէն սիրտդ բացիր ու լացիր՝
Խոստանալով վերադառնալ անպայման:

Բայց դուն գացիր անվերադարձ գնացքով,
Տարիները թաւալեցան անձկագին,
Կեանքս դարձաւ մելամաղձոտ ու խռով՝
Հին օրերու երազանքով հեշտագին:

Կորսնցուցի քեզ, թանկագին սիրուիս,
Քեզ գրկելու եւ սիրելու կարօտ եմ,
Արցունքներս թէեւ չորցան, սիրելիս,
Սակայն սերս միշտ կը կոտտայ, ի՞նչ ընեմ:

Ո՞ր մնացին համբոյրներդ մեղրաթոյր,
Հպումներդ ներզգայուն ա՛լ չկան,
Մոռցուեցան ապրումներդ սիրաթոյր,
Յիշատակդ սակայն կ'ապրի յաւիտեան:

ԱՆՑԵԱԼՍ ՏԽՈՒՐ

Իմ կեանքը անցաւ առանց մանկութեան,
Առանց ուշագրաւ վառ գարուններու,
Միրտս նուաճող անկեղծ սէրերու,
Առանց վայելլու կեանք մը քաղցրահամ:

Տխուր կեանքս, օրերս դաժան
Կ'ապրէի կարօտ մայրական սէրին,
Մայր չունենալու ահաւոր ցաւին,
Միշտ անիծելով բախտս տարածամ:

Ի զուր փորձեցի հեռանալ բախտէս`
Նոր միջավայրի մէջ կայք հաստատել,
Պայքարիլ ընդմիշտ եւ միշտ երազել`
Գտնելու համար սիրտ մը սիրակէզ:

Որո՞ւ բողոքեմ եւ սիրտս բանամ,
Ինչպէ՞ս համբերեմ տխուր վիճակիս,
Յիշելով անյոյս օրերը կեանքիս,
Ա՛խ, ինչպէ՞ս մոռնամ եւ ուրախանամ:

Ծնած ըլլալով Մեծ Եղեռն տեսած,
Գաղթականականի սեւ օրերը ապրած,
Թուրք գազաններու ջարդէն ազատած,
Հայ ընտանիքի յարկին տակ քաղցած:

Մակայն ժառանգած ոգին հայկական`
Ուխտած եմ ապրիլ սիրառատ կեանքով,
Մարդկային ազնիւ զգացումներով,
Հասնելու համար երազիս դրան:

5 Օգոստոս 1945, Հալէպ

ԵՐԱՁ ԷՐ...

Գաղտագողի քայլերով եկած էիր այս գիշեր,
Շուշան, մեխակ, կարմիր վարդ բերած էիր այս գիշեր,
Սիրատոչոր կարօտով ոգետրուած աներեր՝
Արբեցումի հրաւեր բերած էիր այս գիշեր:

Գարնանային բոյրերով եկած էիր այս գիշեր,
Տխուր կեանքիս խինդ տալու եկած էիր այս գիշեր,
Ժպիտով մը հեշտաւետ ու վառ սիրով հրդեհուած՝
Եկած էիր անվրդով զիս գրկելու սիրարբած:

Բոց աչքերուդ հմայքէն կախարդուած այս գիշեր՝
Սիրոյ կարօտ կշռոյթով ես գինովցայ այս գիշեր,
Ցանկայարոյց գգուանքով գրկած սերդ քաղցրանուն
Հոգիս պատեց ցնծութեամբ ու հեշտութեամբ սարսուռն:

Սակայն երբոր արթնցայ յուզումնահար ու քրտնած,
Ի գուր ես քեզ փնտռեցի, գեղեցկուհիս սիրախանձ,
Ափսո՛ւ, ափսո՛ւ, երազ էր ապրումներս կարեվէր,
Սիրոյ քաղցր արար մը ապրած էի այս գիշեր:

ԿԸ ՍԻՐԵՄ ՔԵՉ

Ի՞նչ բառերով հետդ խօսիմ,
Սէրս յայտնեն սիրելիս,
Չե՞ս մեղքենար այս վիճակիս,
Քու կարօտով կը մաշիմ:

Գէնքիդ անուշ լոյսէն բխած
Սիրոյ կանչիդ ունկնդիր,
Կը բաբախէ սիրտս արբշիռ՝
Քու հմայքիդ յանձնուած:

Սեւ աչքերէդ ճառագայթող
Վառ տենչանքներ սիրային,
Ըղձանքներով երագային
Կը տողանցեն լուսաշող:

Սիրոյդ ցոլքը կրակ անշէջ՝
Կը ճաճանչէ անդադար,
Տալով սիրոյս յոյս լուսափառ՝
Քեզ գրկելու տանս մէջ:

ԵՐԲ ՉԱՅՆԴ ԼՍԵՑԻ

Երբ քաղցրահնչիւն ձայնդ լսեցի,
Անհաւատալի թուեցաւ ինձի,
Սիրտս թրթռաց բեկրանքով առի
Եւ սիրակարօտ յոյզով անձկալի:

Պահ մը տարուեցայ անուշ անուրջով,
Անցած օրերու յիշատակներով,
Հոգիս արթնցաւ անթեղուած սիրով,
Խնամքով պահուած քաղցր յուշերով:

Ճակատագրի տժգոյն քմայքով
Մենք բաժնուեցանք իրարմէ ցաւով,
Որուն հետքերը կը մնան յաւէտ,
Անյոյս ըղձանքի երազներով խենթ:

Այո՛, սիրելիս, չեմ մոռնար ես քեզ,
Մեր համբոյրները թաքուն, հրակէզ,
Աչքերէդ ցայտող սէրդ մեղրածոր
Եւ գգուանքներդ քնքոյշ, սիրածոր:

Հեռու ենք հիմա, չենք տեսներ իրար,
Բայց կապուինք իրար խօսքով կենարար,
Մեր երազները ապրում կարծելով՝
Մեր սիրոյն կեանք տանք անհուն կարօտով:

ՄԻՐՈՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

*Վարդան եւ Դալար Ղազարեաններուն՝
իրենց ամուսնութեան առթիւ*

Միրոյ խորհուրդը՝ անշէջ ատրուշան,
Աւիշ կենարար սրտերու քաղցած,
Որոնք լքուած են ու մեկուսացած՝
Ապրելով կեանք մը անսէր ու դաժան:

Կեանքի իմաստուն խորհուրդը գողտրիկ,
Միրով առլցուն ուղին է պայծառ,
Միրով սնանիլ, սիրել անդադար՝
Ապրելու համար կեանք մը երջանիկ:

Կեանքի հաճոյքը, քաղցր ու անցաւ,
Պէտք չէ փնտռուի կիրքով տարփագին,
Պէտք է մօտենալ սիրոյ աղբիւրին՝
Հաստատ հաւատքով ու սիրոյ ծարաւ:

Մարդկային սէրը՝ սրտավառ ըղձանք,
Արեւի նման ջերմագին ու վառ,
Միրոյ բարձունքին հասնելու համար
Պէտք է ունենալ կրանիթեայ կամք:

Միրով կառուցուած տուներ այս դարուն
Կանգուն կը մնան հողմերու դիմաց,
Միրոյ խորհուրդով ամրակուռ դարձած՝
Հօր ջերմութեամբ կը բերեն զարուն:

Միրոյ հրաշքը, սիրաբոյր նուէր,
Միրով տոչորուն սիրտերէն կու գայ,
Որով կ'ամրանան սիրտեր հեռակայ,
Ու կը միանան սիրակէզ սիրտեր:

ԴԱՐԴՈՏ ՍԻՐՏՍՍ

Տխուր եմ ես այսօր նորից, բարեկամներ,
Երբ յիշում եմ կեանքս խոցող վատ արարքներ
Մարդոց կողմէ, որոնք չունին խիղճ մարդկային
Եւ չեն յարգեր անկեղծ սերը ընկերային:

Տուեցի շա՛տ, նուիրեցի հարստութիւն
Ու մնացի այսպէս տխուր ու զգայուն,
Տանջուեցի, տառապեցի ցաւով անհուն՝
Անիծելով անգութ մարդոց եսը թաքուն:

Տարիներով հանդուրժեցի նման թալան,
Վերջիվերջոյ եկայ հասայ այս համոզման.—
Դարդոտ սիրտս տառապանքիս կը դիմանայ,
Սակայն հոգիս եղածները չի մոռանայ:

ԵՍ ՊԻՏԻ ԱՊՐԵՄ

Ո՛վ ընկերներ մտերմիկ ու բազմերանգ,
Անկեղծ սիրով սիրեցի ձեզ երբօր պէս,
Գիշեր-ցերեկ միասնաբար ապրեցանք՝
Վայելելով կեանքի բոյրը սիրակէզ:

Սակայն, աւա՛ղ, ես խաբուեցի այս անգամ,
Ձեր կեղծաւոր արարքներով անհամար,
Անմտաբար կորցնելով ամէն բան,
Եւ մնացի այսպէս մենակ՝ տանջահար:

Սակայն գիտցէք, ո՛վ թշուառներ խաբուսիկ,
Թէեւ չունեմ հարստութիւն նիւթական,
Սակայն ընդմիշտ պիտի ապրեմ երջանիկ,
Քանի ունեմ հարստութիւն հոգեկան:

Ես պիտ' ապրեմ, ես պիտ' ապրեմ երջանիկ:

ԻՄ ՍԻՐԱՍՈՒՆ

Տառապանքիս բալասանը երկնային՝
Երկնքի մեջ փնտռեցի ես առանձին,
Անոր քնքոյշ երազանքով քաղցրահամ՝
Կեանքս դարձաւ դալարագեղ վարդաստան:

Իմ սիրասուն գեղեցկուհիս աննման,
Ո՞ր ես, եկո՛ւր կարեկցութեամբ անսահման,
Սիրտդ ըրած արեւաբոբբ վառարան՝
Վարակէ՛ զիս ջերմութիւնով անխափան:

Իմ սիրասուն, ո՞վ սիրաբոյր հայուհիս,
Սրտիս իշխող վարդահամբոյր նագելիս,
Եկո՛ւր մօտս ըղձանքներով սիրավառ՝
Տալով ինձի սիրոյ կայծ մը տենդավառ:

Իմ սիրասուն, սիրուն աղջիկ սրտագին,
Կեանքի փարոս, լուսապայծառ ու մեկին,
Քեզ տեսնելով՝ կեանքիս ուղին մթաստուեր
Դարձաւ պայծառ սիրոյդ ջահով օրհնաբեր:

«Միրտը Ափին Մեջ» բանաստեղծական հատորի շնորհահանդեսին՝
1982-ին, Թորոնթո

ՅԱԽՍ ՄՐՏԱԿԷՉ

Միայն շրթերու անսիրտ կշռոյթով
Գիւրի՛ն է ըսել «ես քեզ կը սիրեմ,
Ես քեզ կ'երագեմ անհուն կարօտով,
Քու անուշ դէմքիդ սիրահարուած եմ»:

Միամտաբար հաւատացի քեզ
Եւ քեզ սիրեցի անկեղծ, լուրջ սիրով,
Օրերը անցան, օրեր սիրակէզ,
Գիշեր ու ցերեկ քեզ երագելով:

Սակայն առօրեայ կեանքով ցոյց տուիր,
Որ սերդ խօսք է, ջուրի պղպջակ,
Գերասանի պէս սիրել փորձեցիր՝
Կեղծելով սիրոյ խռովք ու տարփանք:

Չե՞ս զգար միթէ՛ զիս համոզելու
Ձանքերդ բոլոր ի գուր կը վատնես,
Կը ցաւիմ յայտնել առանց խպնելու,
Սուտ երդումներով սիրել կը փորձես:

Ինչպէ՛ս հաւատամ խօսքերուդ անգօր,
Երբ սիրտդ գուրկ է սիրոյ տագնապէն,
Կեանքը քեզ համար խաղ է անսովոր,
Մանկական ըղձանք, պատկեր տխրաղէմ:

Խնդրեմ՝ հեռացի՛ր, գտի՛ր քու ճամբան,
Չեմ ուզեր տեսնել դէմքդ երկերես,
Կ'ուզեմ շուտ մոռնալ «սերդ» դառնահամ՝
Երգելով տխուր ցաւս սրտակէզ:

Կ՝ՈՒՉԷԻ ԳԻՏՆԱՍ

Կ՝ուզէի գիտնաս, որ չեմ հանդուրժած քու բաժանումիդ
Եւ գիշեր-ցերեկ քեզ երազելով՝ կարօտցած տեսքիդ,
Ինչպէս սոխակը առանց վարդերու չի կրնար երգել,
Ես ալ առանց քեզ չեմ կրնար ապրիլ ու գոյատեւել:

Մակայն ներկայիս վերադարձած ես սիրոյս թելերով
Եւ պեղած սիրտս սիրոյ խայտանքով ու նոր եռանդով,
Արտասանելով սրտայոյզ խօսքեր կարօտով առլի,
Այլեւ երբեք չբաժնուելու խոստումներով լի:

Քու գալով՝ կեանքս դարձաւ հոտաւէտ ինչպէս բուրաստան,
Մորմոք ու ցնորք գացին-հեռացան ու անհետացան,
Սիրազեղ աստղեր իջան երկինքէն լոյսով բիրական՝
Լուսաւորելով մութ գիշերները սիրոյս դիփական:

Հիմա հաւատա՞մ խօսքերուդ անկեղծ, երդումներուդ յար,
Որ այսուհետեւ իմ սիրոյ դաշտէն ալ չես հեռանար
Եւ դառն անցեալի յիշատակները նոր ցաւ չեն դառնար
Ու կը մոռցուին անաղարտ սիրով, հմայքով պայծառ:

Քանի մեր սէրը յաիտենական կնիքը ունի,
Կ՝ուզեմ միշտ ըլլալ ընկերը կեանքիդ, քաղցր հայուիի,
Ապրիլ միասին՝ կազմելով բոյն մը մաքուր հայկական,
Մնած մեսրոպեան լեզուի հայաբոյր լոյսով սրբազան:

ՃՇՄԱՐԻՏ ՍԷՐԸ

Ինչպես երկինքը առանց աստղերու հմայիչ տեսքին
Կը պատկերանայ որպես թախծալի գիշեր սեւաթոյր,
Նոյնպես մարդկային կեանքը աշխարհիկ տխուր է ու սին՝
Առանց սիրային քաղցրաբոյր կեանքի սնունդի թաքուն:

Առանց իրական եւ անկեղծ սիրոյ՝ կեանքը մարդկային
Ունայնութիւն է, տառապանք է լոկ, թախծալից ապրում,
Ընդմիշտ ենթակայ է կեանքի պարտադրած տարածամ հեւքին՝
Խաբուելով յաճախ կեղծ սիրով սնած անձերէ բազում:

Առանց սիրային կեանքի գոյութեան եւ ապրումներու՝
Կեանքը կը դառնայ անցաւոր ու փուճ, կեանք՝ անրջական,
Անձնատուր տոփոտ եւ անբնական զգացումներու՝
Ենթարկուելով անսանձ կիրքերու տիրապետութեան:

Առանց լուրջ սիրոյ՝ կեանքը տխուր է եւ իմաստ չունի,
Նոյնիսկ ծնած ես տիրակալ արքայ կամ գահաժառանգ,
Իրական սէրը մահուան պէս հզօր խորհուրդ մը ունի
Ամէն ինչէ վեհ, անդիմադրելի կենարար զգուանք:

Ճշմարիտ սէրը ընդոծին բոցով ջերմութիւն կու տայ,
Նոյնիսկ ձմեռուան ցուրտ եղանակի սառնամանիքին,
Սիրոյ բերկրանքով քաղցրացած կեանքը իսկոյն կը դառնայ
Երանութեան ճիչ, մեղրաբոյր համբոյր, կարօտ սրտագին:

Ճշմարիտ սէրը կը հոսի մեղմիւ, աղբիւրի նման
Չովացնելով սիրոյ կարօտով սիրտերը ծարաւ,
Ճշմարիտ սէրը յաւերժական է, կ'ապրի յաւիտեան,
Խոր իմաստ տալով մարդկային կեանքին՝ բարիքով անբաւ:

ԳԱՂՏՆԻ ՍԷՐ

Գրաւիչ տեսքով վարդ ես, Վարդուհի,
Առինքնող բոյրով չքնաղ գեղուհի,
Կ'երգենք քեզ համար սիրոյդ կարօտով՝
Սրտիս խորերէն լուռ տառապանքով:

Հագիւ հմայքիդ քղանցքին հպած,
Կ'առկայծի հոգւոյս կրակն անթեղուած,
Պատրաստ՝ դառնալու խարոյկ տօթակէզ
Եւ ընկալելու սերդ սիրակէզ:

Որպէս արտագին խոստովանութիւն
Կ'ուզեն, որ գիտնաս ու հաւատաս դուն,
Որ ես կը սիրեն աչքերդ սիրուն,
Որոնք զիս կ'այրեն հրայրքով թաքուն:

Կը սիրեն ձայնդ՝ արտայոյզ, անուշ,
Ձեփիւռի նման ըղձանքով քնքոյշ,
Որ զմայլանքով կախարդեց հոգիս
Ու դարձուց գերի շոյուած երագիս:

Համարձակ իղձով, արտով անապակ,
Կը թակեն դուռը սրտիդ շարունակ,
Որուն սիրային ոլորտը վառման
Պիտի տաքցնէ սիրտս անխափան:

ԱՌԱՆՁԻՆ ԷՐ...

Գիշերուան խոր լռութեան մէջ խորհրդաւոր,
Քայլամուտը կը դեզերին մութ փողոցներ,
Միտքս կրծող հարցեր բազում հիւծախտաւոր
Վերլուծելով, որոնելով նոր ուղիներ:

Տնակէ մը լստող լացի ձայն մը կերկեր
Կը յուզէ զիս առանձնութիւնս զգացնելով,
Կը մօտենամ պատուհանին արցունքաբեր
Ու կը նայիմ լացող կնոջ հարցականով:

Կինը տխուր կու լայ անվերջ հեծկտանքով,
Առանձին է ճանկերուն մէջ մութ գիշերուան,
Յոյզը սրտին թափանցած է սողոսկելով,
Սառեցուցած միտքն ու հոգին աստանդական:

Շրջապատի գեղեցկութեան ովկիանին մէջ
Կղզիացած ու մեկուսի կը տուայտի,
Առանձին է, կը տառապի աչքերով գէջ,
Կարօտ՝ ձեռքի մը հայումին ու հեշտանքի:

Առանց սիրոյ եւ գգուանքի կեանքը փուճ է,
Եթէ ըլլաս նոյնիսկ հարուստ ու գեղեցիկ,
Առանձնութիւնն մարդու հոգին կը խաթարէ,
Առանց ընկեր պիտի սարիս ապերջանիկ:

ԴՈՒՆ ՀԵՌԱՅԱՐ...

Հոգիս, այսպէ՛ս, վերջապէս, միջավայրէդ հեռացար,
Մելամաղձոտ գնացքով սրտցաւօրէն մեկնեցար,
Արտօսարավառ աչքերով համբուրուելով անձկագին,
Հրաժեշտի թախիժով շրջապատուած սառնագին:

Բաժանումով այս, հոգի՛ս, մնացի ես անճրկած,
Տառապանքիս ու վիշտիս ճիրաններուն յանձնուած,
Տեսութենէդ զրկուած ունայն օրեր ապրելով՝
Կեանքս դարձած է խաւար կսկծալի ոլորտով:

Դուն հեռացար, սիրելի՛ս, հանդարտութիւն գտնելու,
Միտքդ կրծող հարցերը առժամապէս մոռնալու,
Անտեսելով իմ սիրտը, որ կը վառի անտերունչ,
Ու ցաւերս քօղարկուած, զորս կը կրեմ անմրմունջ:

Հիմա ինչպէ՞ս դիմանամ, ինչպէ՞ս տիրեմ իմ կեանքին,
Կարօտցած եմ խօլօրէն աչքերուդ խոր հայելին,
Ճանճանչաւոր հմայքդ ու գգուանքդ տարփակէ՞գ,
Միրատոշոր համբոյրդ, մտերմութիւնդ ա՛յնքան հե՞գ:

Յոյսով եմ, թէ շո՛ւտ կ'անցնին այս օրերը դժնդակ,
Անհրապոյր ու դժխեմ, ինչպէս ձմրան եղանակ,
Կը միանանք իրարու կարօտակէ՞գ հոգիով
Ու գիշերուան խորհուրդով մենք կ'արբենանք իրարմով:

ՎԵՐԱԴԱՐՉԻՐ...

Փողոցները կը թափառին
Քայլամուրր գնացքով,
Մրմնջելով անունդ անգին՝
Փակ շրթներուս արանքով:

Գիշեր է լուռ, մութ ու թախծոտ
Ու ամպերու աչքերէն
Արցունք կ'իջնէ մելամաղձոտ՝
Դէպի սիրտս յուլօրէն:

Միրոյդ վառած կրակը բորբ
Մրտիս խորքը կը տաղէ,
Մնացած են մինակ ու որբ,
Դուռս ո՛չ ոք կը բախէ:

Բաժանումիդ, իմ սիրեկան,
Դիմանալը դժուար է,
Կարօտցած են տեսքիդ բուրեան,
Վերադարձի՛ր, կը բաւէ՛:

Ա՛լ մեղքցիր տառապանքիս,
Յոյց տուր դէմքդ դիւթական,
Նոր աիշ տուր տխուր կեանքիս
Համբոյրովդ անթառան...:

ՀՐԱԺԵՇՏ ԿՈՒ ՏԱՍ

Ուրեմն, այդպէս, կատակ չէ երբեք,
Որոշում առած՝ կը մեկնիս շուտով,
Բաժանումի ցուրտ ուղին բռնելով՝
Հրաժեշտ կու տաս մեր սիրոյն անդէկ:

Բայց արդեօք ինչո՞ւ այսքան պաղարիւն
Ոճիր կը գործես սիրած անձիդ դէմ,
Ինչպէ՞ս, ի՞նչ խղճով խօսքերով դժխեսմ
Կը վիրատրես սիրտս ակաղճուն:

Մտքդ անցած է երբեք մէկ անգամ,
Թէ այս մեկնումով ի՞նչ պիտի ըլլայ
Ճակատագիրը այս տղուն հիմա,
Ինչպէ՞ս պիտ' անցնին օրերը դաժան:

Կը մեկնի՞ս, մեկնի՞ր, չեմ կրնար ըսել
Ո՛չ մէկ ծանր խօսք, չեմ կրնար յայտնել
Ո՛չ մէկ մեղադրանք, այլ միայն մաղթել
Բարի ճանապարհ ու միշտ աղօթել:

Քանի կը սիրեմ ես քեզ խոր սիրով
Ու կը հրճուիմ քու երջանկութեամբ,
Երբ դուն ուրախ ես այս ճամբորդութեամբ,
Ես քախճոտ ու լուռ՝ այս բաժանումով...:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՉՔԵՐՈՒԴ

Խորհրդատր աչքերուդ ծովերուն մէջ այս գիշեր
Ողողուեցան հոգիս խռոչները դիւքանքով,
Աչքերո՛ւդ մէջ նաւարկեց սիրտս իղձերով ալեխառով,
Աչքերո՛ւդ մէջ ծփացին սիրոյ կապոյտ ալիքներ...

Տրտմաթախիծ էութիւնս, ծանր հոգերով բեռնատր,
Ուրախութեամբ լեցուցիր մով աչքերուդ տարփանքով,
Արթնցուցիր սրտիս մէջ զգացումներ հոգեթով,
Հայելոյն մէջ աչքերուդ՝ զիս գերեցիր դուն այսօր...

Ժամանակը դաւաճան փախաւ արագ լուսնի տակ,
Երբ հոգիիդ կարասէն հոգիս ընպեց անյագուրդ...
Ու գինովցա՛ւ սիրավառ կախարդանքէն աչքերուդ...

Դուն այս գիշեր, ո՛վ աղուոր, տուիր ինձի սէր մ'անյագ
Եւ շրթներս օժեցիր շուշանաբոյր համբոյրով...
Սէրն աչքերո՛ւդ մէջ ճանչցայ, զոր պիտ' երգեմ այրուելով...:

ՔԵՉ ՀՐԵՇՏԱԿ ԿԱՐԾԵՑԻ

Քեզ հրեշտակ կարծեցի
Եւ սիրեցի խոր սիրով,
Շատ գիշերներ լուսցուցի
Քեզ տեսնելու կարօտով:

Սիրելով քեզ, իմ աղուոր,
Կեանքս դարձաւ ծաղկաբոյր,
Երազներով մեղրածոր
Սէրս ցայտեց գերդ աղբիւր:

Սիրոյդ հեքին անճնատուր՝
Գինովցայ ես խենթ սիրով,
Տենչանքներով սիրաբոյր՝
Օրերս անցան ըղձանքով:

Սակայն, աւա՛ղ, խաբուեցայ՝
Հաւատալով քու սիրոյն,
Արցունքներուդ բիրեղեայ,
Տարփոտ սիրտիդ զարկերուն:

Աններելի գնացքով
Դուն հեռացար անվրդով,
Մոռցած խոստում ու գորով
Եւ ապրումներ հոգեթով:

Տարիները լուռ անցան,
Չանիծեցի քեզ երբեք,
Յիշատակներ դալկացան,
Սէրս մնաց յուսաբեկ:

ԲՈՅՐՆ ԱՅՍ ՍԻՐԱԹՈՎ

Անիմանալի կեանքի քնայքո՞վ,
Թե՞ ճակատագրի իմաստուն խաղով
Հանդիպեցայ քեզ, քաղցրանուն Աստղիկ,
Ժպիտը դեմքիդ, տեսքով գեղեցիկ:

Եկար ցոյց տուիր սէրդ վարարուն՝
Գարուն բերելով ձմեռուան կիսուն
Եւ դարձնելով գիշերս տամուկ
Լուսասփիւռ կէսօր՝ արեւով տաքուկ:

Շօշափեցի քեզ դողդոջ մատներով,
Անուրջ չէ՞ր արդեօք բոյրն այս սիրաթով:
Սակայն թիթեռը սրտիս տոչորող

Եկաւ գրկելու սէր մը լուսաշող,
Որ պիտի տեսէ եւ մնայ անմար՝
Անցնող օրերու յիշատակով յար:

ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ

Վարդանման չքնաղ աղջիկ,
Սիրոյ աղբիւր անմահական,
Սիրեցի քեզ խենթի նման,
Հիացումով մը բացառիկ:

Երջանկութեան դուռը հասած՝
Անհուն սիրով կը մտնեն ներս,
Կախարդական բոյրով անտես՝
Կ'ոգետորուիմ ես զինովցած:

Սիրատենչիկ նայուածքներով
Կամրջեցիք սիրտդ-սրտիս,
Իմաստ տուիր ունայն կեանքիս՝
Ըղձանքներուս մարմին տալով:

Այս իրիկուն թելերուս մէջ,–
Եղենական երազ կարծես,–
Կարօտակէզ կը սեղմեն քեզ
Ու կ'արբենամ սիրով անշէջ:

ՇՈՒԱՐԱԾ ԵՄ

Սիրեցի քեզ ամբողջ սրտով, հայ աղջիկ,
Եւ ապրեցայ տարիներով երջանիկ՝
Գարձած գերի քու հմայքիդ դիւթական,
Սպասելով սերս գգուող պատասխան:

Ամենօրեայ աղօթքներով խնդրեցի,
Որ ես դառնամ անկեղծ սիրոյդ արժանի,
Գիշեր-ցերեկ քեզ կանչեցի անդադար
Խեղդուկ ձայնով, աղաչանքով յուսավառ:

Սակայն երբեք չարժանացայ քու սիրոյն,
Խաբեցիր զիս կեղծ խօսքերով ակադճուն,
Խոստանալով պիտի ապրինք իրար հետ՝
Կապուած սիրոյ կապանքներով առյաւելտ:

Սիրտիս ցաւին բալասանը փնտռեցի
Եւ անվիատ շատ-շատերուն հարցուցի –
«Չկայ» ըսին, «գնա՛ հարցուր սիրածիդ,
Ան է միայն բալասանը խոր ցաւիդ»:

Շուարած եմ, կ'ուզեմ փախչիլ այս կեանքէն
Եւ հեռանալ իմ ապերախտ սիրածէն,
Բայց ո՞ր երթամ, կեանքէս ինչպէ՞ս հեռանամ,
Որո՞ւ թողնեմ գեղեցկուհիս աննման:

ԴԱՐՄԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ

Կեանքիս գարունն օրերը կ'անցնին,
Սիրտս կը վառի սիրոյ կրակով,
Դարման կը փնտռեմ սիրոյս տարփանքին՝
Գիշեր ու ցերեկ անհուն կարօտով:

Սիրեցի մէկուն սիրով սիրաբաղձ,
Վայլեցիմք զիրար բուրաւետ սիրով,
Տխուր օրերս գացին յուզախանձ,
Զգացումներս դարձան հոգեթով:

Մակայն չար բախտէս ան շուտ հեռացաւ,
Անսէր գարուններ եկան ու անցան,
Կարօտը սրտիս կարծես սառեցաւ՝
Զուր սպասելով սիրոյս պատասխան:

Իմ ջահել կեանքս տխուր է հիմա,
Զգացած ցաւս ես ինչպէ՞ս կրեմ,
Մէրս դառնագին ցաւով կը կոտտայ,
Սիրոյ խորհուրդին ինչպէ՞ս թափանցեմ:

Այժմ կ'աղաչեմ՝ եկուր, սիրելիս,
Անցեալ օրերու սիրով բարբախուն,
Եթէ տակաւին դեռ կը սիրես զիս,
Եկուր, որ ապրիմք յոյսով թաթաւուն:

ԱՌԱՋԻՆ ՍԷՐ

Դպրոցական օրերուս քեզ սիրեցի, իմ աղուր,
Տարիներով պահեցի քու հմայքդ սրտիս մէջ,
Քեզ տեսնելու առիթներ շատ փնտռեցի ամէն օր,
Սակայն բախտս ժլատ էր եւ յոյսերս սնամէջ:

Տարիները սահեցան, ապրումներս յուշ դարձան,
Ծաղկած սիրոյս վարդերը անօթեւան խամրեցան,
Բաժնուեցանք իրարմէ՝ ճակատագրով դառնահամ,
Բայց պատկերդ կեանք տուող՝ մնաց ընդմիշտ անթառամ:

Ինչպէ՞ս մոռնամ, սիրելիս, մով աչքերդ առինքնող,
Որոնց հուրը սիրաբոյր կրակ կու տար հոգիիս,
Ինչպէ՞ս մոռնամ կենսայորդ ժպիտներդ ոսկեշող,
Որմէ ծագած դիւքանքը մարմին կու տար երազիս:

Քու անունը «կուսական»՝ ամբողջ սիրտով սիրած եմ,
Քեզ կը յիշեմ ամէն օր, երբ անունդ կը հնչեմ,
Պատանեկան հրաշունչ ապրումներս կը յիշեմ,
Որպէս սէրս առաջին՝ անմեղունակ ու վսեմ:

Ես քեզ երբեք չեմ մոռնար, քեզմով կ'ապրիմ, կը շնչեմ,
Աւելի քան կէս դարեայ յիշատակներ կը պահեմ,
Գիշերները քունիս մէջ քեզի ընդոստ կ'երագեմ,
Ո՞ր ես, ո՞ր ես, իմ աղուր, քեզ տեսնելու կարօտ եմ:

ԵՐԱԶ ՏԵՍԱՅ

Երազ տեսայ՝ քեզ հետ էի այս գիշեր,
Կը քալէինք փողոցներէն ամայի,
Քաղցր խօսքեր, կարօտակէզ համբոյրներ
Մեր սրտերը կ'ողողէին գողունի:

Հաճելի էր երկինքը հոժ աստղերով
Արեւելեան հնամենի քաղաքին,
Լուսնի լոյսին կ'արբենայինք իրարմով՝
Յագուրդ տալով մեր սիրային երազին:

Միրով տարուած եւ վերացած իրարմով՝
Մութք գործեցինք հանգստավայր վաղեմի,
Չիրար գրկած սիրատոչոր սարսուռով՝
Յիշեցինք մեր տոփանքները անցեալի:

Առաւօտուն, երբ արթնցայ խոր քունէս,
Անկողնին մէջ մինակ էի անճրկած.
Չկար չքնաղ այն աղջիկը, որուն ես
Երազիս մէջ կը սեղմէի կարօտցած:

Բայց եւ այնպէս տոյն երազը հեշտագին
Պատճառ դարձաւ, որ ես յիշեմ վաղեմի՝
Պատանեկան ապրումներս սիրային
Եւ անցուցած տխուր կեանքս անյելլի:

ԵՐԲ ԿԸ ՀՆՉԵՄ ՔՈՒ ԱՆՈՒՆԸ

Առանձին եմ գիշերային ուշ ժամուն,
Քեզ կը յիշեմ հոգենորոգ կարօտով,
Տարիները եկան անցան պարտասուն՝
Սիրտիս խորէն բխող կայծը մարելով:

Գիշերային խորհուրդովը յագեցած՝
Կը վերլուծեմ հին օրերը խունացած,
Ու դրուագներ անուրջներով թարմացած՝
Կը տողանցեն ուղեղիս մէջ լիացած:

Երբ կը հնչեմ քու անունը քաղցրահունչ,
Մեր անցեալի քաղցր կեանքը կը յիշեմ,
Այդ օրերու զգացումով բոցաշունչ՝
Քու հեշտարոյր զգուանքներդ կ'երագեմ:

Թէեւ այսօր շատ լաւ գիտենք, սիրելիս,
Որ մտած ենք սահմանը մեր ծերութեան,
Հին ապրումներ դեռ կը մնան երկուքիս
Մրտերուն մէջ պահուած ընդմիշտ անթառամ:

Ու տակաւին քու պատկերը գեղեցիկ
Ու աչքերդ սիրոյ բոյրով գինովցած՝
Դեռ զիս կ'այրեն հմայքովը հպանցիկ՝
Սիրոյ առթած կրակներէն ջերմացած:

ՅԻՇԱՏԱԿԴ, ՍԻՐԵԼԻՍ

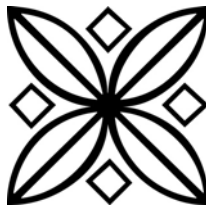
Յիշատակդ, սիրելի՛ս,
Պահած եմ ես սրտիս մէջ,
Ինչպէ՞ս մոռնամ քեզ, հոգիս,
Քեզ կը փնտռեմ ես անվերջ:

Յիշատակդ, իմ անգին,
Մնացած է անթառամ,
Հին ապրումներ սրտագին
Քեզ յիշելով կ'արթննան:

Եկո՛ւր, եկո՛ւր, սիրելի՛ս,
Գիշերները քուն չունիմ,
Եկո՛ւր յոյս տուր երագիս,
Առանց քեզի կեանք չունիմ:

Երբ կը յիշեմ անցեալի
Մեր օրերը քաղցրահամ,
Քաղցր յոյզեր ըղձալի
Սիրոյ աղբիւր կը դառնան:

Ես քեզ երբեք չեմ մոռցած,
Քեզ կը յիշեմ կարօտով,
Սիրոյս բոցը սիրարբած՝
Միշտ կը վառի հոգեթով:

ՄՐՏԱՅՈՅՁ ԽՈՒՆՄՆԵՐ

ԽՈԿՈՒՄ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՍԵՄԻՆ

Հոգիս տրտում կը յուզէ զիս տխուր երգի մը նման,
Ուղեղիս մէջ կը տողանցեն որպէս անխօս ժապաւէն
Յուսալկիչ մութ պատկերներ ու տեսիլքներ տարածամ,
Որպէս դաշոյն՝ սրտիս մխտող, ցաւե՛ր, վերքե՛ր տխրաղէմ:

Նոր տարի է այսօր նորէն, պէտք է ըլլամ ես ուրախ,
Պէտք է մոռնամ ցաւը սրտիս, ազգիս վիշտերն անհամար,
Սակայն ի գո՛ւր, էութեանս մէջ կը սողոսկի յոյզ մը պաղ
Ու կը մարէ խնդութիւնս ու յոյսերս լուսավառ:

Նոր տարի է, բայց մենք կ'ապրինք օտար ափեր ցանուցիր,
Պապենական մեր հողերը դեռ կ'արտասուեն որբացած,
Կեռ մահիկի գարշապարը տրորած է զերդ բալխիր
Հայուն կերտած մշակոյթի կոթողները լուսարծարծ:

Նոր տարի է, բայց մինչեւ ե՞րբ յուսաբեկ ու դառնահամ
Նոր տարիներ պիտի անցնին իմ դալկահար հոգիէս.
Ա՛խ, մինչեւ ե՞րբ պիտի մնայ մեր երկիրը պատմական
Գերեվարուած ու քանդուած՝ ամայութեամբ սրտակէզ:

Նոր տարի է, մեծին՝ փոքրիկ խնդութեան օր երագուն,
Բայց իմ սիրտը կը մորմոքի, խոր ցաւերս որո՞ւ լամ.
Սփիւռքի մէջ տարուէ-տարի կը թառամի մեր լեզուն
Ու կ'աղճատին ոգին հայոց ու բարքերը հայկական:

Նոր տարի է, եկէք խոկանք, փնտռենք դարման մեր դատին,
Եւ դարձնենք մեր աչքերը վերածնուած հայրենիք,
Հոնկէ՛ է, որ պիտի բացուին դռները մեծ գալիքին,
Հոնկէ՛ է, որ պիտի հասնինք Սասուն ու Վան գեղեցիկ...:

ԿԱՐՕՏ ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ

Գարնանային արեւի շողերուն տակ նստած լուռ՝
Կը վերլուծեմ անցեալիս ժապաւէնը այլազան.
Առջեւս ուրախ ու խնդուն կը ցատկոտեն, կը խաղան,
Մանուկները դպրոցիս գերդ թիթեռներ ծաղկաբոյր:

Անոնց անմեղ խաղերը կը դիտեմ ես բերկրանքով,
Կ'ուզեմ ըլլալ իրենց հետ՝ վազել, երգել երջանիկ,
Պարիկային հրաշքով դարձած մանուկ մը գողտրիկ՝
Վերագտնել կորսուած մանկութիւնս անուրջով:

Կ'ուզեմ ըլլալ ես կրկին դպրոցական մը շէնշող
Եւ անյագուրդ ծարաւով խմել ակէն մեսրոպեան,
Ծանօթանալ խորապէս ժողովուրդիս պատմութեան,
Հպարտանալ պապերուս ժառանգութեամբ լուսաշող:

Տարիները որք կեանքիս, վշտատոչոր դէպքերով,
Կ'ուզեմ երազ մը դառնան, մտապատկեր մը միայն,
Զիս միշտ յուզող պատկերներ անվերադարձ հեռանան,
Նոր մանկութիւն ու նոր կեանք ողջունելի անվրդով:

Չախէն աջ՝ Գրիգոր Հոթոյեան, Պօղոս Աղաճանեան
եւ Յովհաննէս Գասապեան, Հալէպ, 1941

Գրիգոր Հոթոյեան՝
Միս Բարեն Եփսիէի սաներէն,
Հալէպ, 1937

Գրիգոր Հոթոյեան՝
ֆրանսական բանակի
նորընծայ զինուոր՝ 16 տարեկանին

Գրիգոր Հոթոյեան՝
ֆրանսական բանակի
ենթասպայի տարազով

Չախեն և ջ՛ Յովհաննէս, Գրիգոր Թաշճեան
և Գրիգոր Հոթոյեան, Հալէպ, 1943

Չախեն և ջ՛ Գրիգոր Քիրքճեան, Եսայի Աթիբեան
և Գրիգոր Հոթոյեան՝ ֆրանսական բանակի զինուորներ, Ռայսլա, 1945

Հալէպի «Նայիրի» տպարանի աշխատակիցները, 5 Մայիս 1948

Ո՛Վ ԸՆԿԵՐ...

Չմբան այս ցուրտ օրերուն,
Մինակ, անտուն ու անտէր,
Բռնած ուղի մը անհուն՝
Ո՞ր կը մեկնիս, ո՛վ ընկեր:

Քեզ կը սպասեն, ա՛խ, գիտե՞ս,
Փոթորիկներ ու բուքեր,
Մի՛ հեռանար դուն քովէս,
Մնացի՛ր հոս, ո՛վ ընկեր:

Սեւ նախանձը վատ մարդոց
Կը խափանէ քու ճամբան,
Պայքարելու դէմ անոնց
Չունիս կորով ու պաշտպան:

Գիտեմ, երազդ է հասնիլ
Բարձունքները իտէալիդ,
Բայց դուն կրնաս ընկրկիլ
Առանց մարդոց բարեսիրտ:

Ճամբադ մութ է ու խաւար,
Կը սայթաքիս անընկեր,
Կը դաւեն ու կ'իյնաս վար,
Լսե՛ խօսքս, ո՛վ ընկեր:

Կու տամ քեզի ամէն ինչ,
Դուռս բաց է քեզ համար,
Հոն կը գտնես յուսադրիչ
Մթնոլորտ մը կենարար:

Ա՛խ, մի՛ երթար իմ մօտէս,
Միրտս քեզի հովանի,
Մարդոց կիրքը ձմբան պէս՝
Մինչեւ որ օր մը անցնի:

Եկո՛ւր, ընկե՛ր, մնացի՛ր...:

ԻՄ ԶԻՆԱԿԻՑ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

Պայքարներէն վերջ ահաւոր, իմ զինակից ընկերներ՝,
Ձեզ կը յիշեմ այսօր կրկին տարիներէ վերջ մօթին,
Նաւուս բացուած առագաստը կը ծածանի անվեհեր
Կեանքի անհուն ովկիանին մէջ՝ անասանձ վազքովը հովին,
Պայքարներէն վերջ ահաւոր, իմ զինակից ընկերներ՝:

Դուք, որ ինկաք ֆաշիզմի դէմ մղուող կռուին մէջ դաժան,
Ու ձեր մահով կեանք բաշխեցիք տուայտուող մարդկութեան,
Բայց դուք կ'ապրիք յաւերժօրէն հոգիիս մէջ յաւիտեան,
Պատուհասուած մեծ ազգի մը որդիները անմման,
Դուք, որ ինկաք ֆաշիզմի դէմ մղուող կռուին մէջ դաժան:

Անապատէն փշող հովին կաղկանձը ես կը լսեմ,
Որ շփացած տղու մը պէս կը մտնէ ներս սենեակէս,
Անոր տրտում լացին մէջէն ձեր ցաւերը կը յիշեմ,
Ու արցունքներ կը հոսին յար արտօսքավառ աչքերէս,
Անապատէն փշող հովին կաղկանձը ես կը լսեմ:

Կ'ալեկոծի սիրոս ահա ձեր նայուածքին սարսուռէն,
Ու թախիծ մը կը պաշարէ ոլորտները հոգիիս,
Կը բարձրանաք աչքիս առջեւ, հասակ կ'առնէք խրոխտօրէն
Եւ կը նայիք տխուր դէմքիս, թեւէ՛ր կու տաք երագիս,
Կը փոթորկի սիրոս ուժգին ձեր նայուածքին սարսուռէն:

Երբ դուք ինկաք հերոսաբար, իմ ցեղակից ընկերներ՝,
Հողը ըրած տաք անկողին ու երկինքը՝ ցուրտ վերմակ,
Մնացիք ձեր վերքերուն հետ անօգնական ու անտէր,
Ուր կը հսկէր ձեր վրայ լո՛ւռ պերճ լուսինը գերդ պահակ,
Երբ դուք ինկաք հերոսաբար, իմ ցեղակից ընկերներ՝:

ԽՕՍՔ՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊՈՒԿԻՆ

Եկար կրկին, կաղանդ պապա, օրօրունով յամբընթաց,
Փութ ու փորան անտեսելով՝ մրրիկներէ ճողոպրած,
Չիւնասպիտակ մօրութի պարզած՝ դրօշակի մը հանգոյն,
Այցելելու մանուկներուն՝ պտըտելով տունէ-տուն:

Բարի եկար, կաղանդ պապա, փոքրիկներու սիրելին,
Ամանորը քաղցրացնող բարի ծերուկ ոգեծին,
Մենք քեզ որքա՛ն կարօտցած ենք սպասելով անհամբեր
Ամբողջ տարին՝ վառ յոյսերով եւ իղձերով օրհնաբեր:

Ապաստուած նուէրները բաշխէ՛ ձեռքով դողդոջուն,
Ոգեւորէ՛ մեր սրտերը խօսքերովդ իմաստուն,
Յոյս տո՛ւր մեզի բարօրութեան, երջանկութեան դուռը բա՛ց,
Որ մենք ապրինք ամբողջ տարին՝ յաջողութեամբ արբեցած:

Նորէն եկուր, կաղանդ պապա, ամէն տարի անխափան,
Բայց մի՛ մոռնար աղաչանքը մանուկներուն հայկազեան,
Եկող տարի իրագործէ՛ երազները մեր պայծառ,
Որոնց համար մենք կ'աղօթենք ու կ'աղերսենք անդադար:

ՉԵՉ ԵՄ ԱՍՈՒՄ

Չեզ եմ ասում, դատաւորներ ամենագօր,
Դութ դատեցէք արդարօրէն զայրոյթս խոր՝
Ի տես անխիղճ մարդկանց անգութ արարքներուն
Եւ անոպայ եւ գռեհիկ սաղրանքներուն:

Տուեցի շա՛տ, նուիրեցի հարստութիւն
Ու մնացի այսպէս տխուր ու զգայուն,
Տանջուեցի, տառապեցի ցաւով անհուն,
Կեանքս դարձաւ դժոխսային եւ ազազուն:

Տարիներով հանդուրժեցի նման թալան,
Վերջիվերջոյ եկայ հասայ այս համոզման.—
Դարդոտ սիրտս տառապանքիս կը դիմանայ,
Սակայն հոգիս եղածները չի մոռանայ:

ԱՆՁՆՈՒՆԻՐ ԲԱՐԻՔ

Մարմնական ցառով տառապող մարդոց
Ցարը բուժելու շատ միջոցներ կան –
Դեղեր քիմիական, դեղեր բուսական,
Որոնք կը բուժեն ցաւերը անոնց:

Բայց չկան դեղեր բուժելու համար
Փճացած սիրտեր, երիկամունքներ,
Լեարդներ, թոքեր, կուրացած աչքեր
Այնքա՛ն կարեւոր՝ ապրելու համար:

Մարդկային կեանքը կրնայ գտնել վերջ
Արբշիռ արկածով, տխրաղէմ մահով,
Հողը գրկելով եւ հող դառնալով՝
Յուրտ ու անարեւ գերեզմանի մէջ:

Երանելի են մարդասէր մարդիկ,
Որոնք զգալով խաղերը կեանքին՝
Կ'ուզեն կտակել իրենց մարմնային
Գործարանները – անձնուէր բարիք:

Մարդկային ազնիւ նուէր սրտագին՝
Մահուան դուռն հասած անձ մը փրկելու
Եւ տալու անոր նոր յոյս ապրելու
Ու վայելելու կեանքի մեղեդին:

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԵՐԳ

Աստղածորան գիշերով
Կը թափառիմ դաշտերով,
Ծաղիկներու բուրումէն
Կը վերանամ յուլօրէն:

Ձեփիւղի մեղմ հնայքով
Հոգիս կ'ուռի խոհերով,
Քայլամոլոր գնացքով
Կ'ոգեւորուիմ երգելով:

Չորս կողմերս կը նայիմ`
Անայութի՛ւն տխրագին,
Երկինքէն վար կը թափին
Լոյսի փունջեր սրտագին:

Իմ սիրելիս, իմ աղուոր,
Քանի՛ գիշեր, քանի՛ օր
Քեզ կը փնտռեն անձկագին,
Որ քեզ սեղմեն իմ կրծքին:

Ինչպէ՞ս յայտնեն, բացատրեն,
Թէ քեզ որքա՛ն կը սիրեն,
Քեզ տեսնելու կարօտէն
Կը տառապիմ ես նորէն:

Իմ սիրելիս, իմ անգին,
Երագներուս թագուհին,
Ա՛լ մեղքցիք իմ կեանքին,
Կայծ տուր մարող կրակին:

ՍՈՒՐԻԱՅԻՆ

Արաբական ազնիւ երկիր, չքնադագեղ իմ Սուրիա,
Ուր ծնած եմ եւ անցուցած կեանք մը ամբողջ հայօրէն,
Քեզ կը սիրեն սրտիս խորէն հպարտանքով հոգեղէն,
Ես՝ հայ որդիդ երախտապարտ, սէրս կու տամ քեզ ընծայ:

Ասպետական ոգիով հայ որբերուն եղար մայր,
Բացիր սիրտդ, պարուրեցիր հայ խլեակներ անհամար,
Տուիր արիւն երակներէդ, տուիր աւիշ կենարար,
Երբ գազաններ յօշոտեցին խաբուած ազգ մը հողմավար:

Դուն ալ մեզ պէս պայքարեցար ազգերուն դէմ գաղթարար,
Պատուհասուած տառապելով՝ անգթօրէն շղթայուած,
Բայց ոչ մէկ ոյժ կրցաւ բանտել երազներդ սրբազան,
Ազատութեան անմար ջահդ յաւերժօրէն մնաց վառ:

Քաղաքակիրթ անցեալդ վեհ դուն կը կրես որպէս թագ,
Հազարամեայ կոթողներդ վկաներն են մեծ փառքիդ,
Կը ճաճանչեն պատմութեան մէջ արեւները հանճարիդ՝
Հալածելով մութ ստուերներ հորիզոնէդ անպարփակ:

Ազնուական ժողովուրդիդ գետանման քրտինքով
Դուն կը կերտես երջանկութեան ուղիները դժնդակ,
Միրտս սրտիդ զարկերուն հետ կը տրոփէ ներդաշնակ,
Ուրախ ըլլաս թէ վշտահար՝ առօրեայիդ երկունքով:

Ես կը սիրեմ քու լեռներուդ վէս խոյանքը խելայել
Ու դաշտերուդ անպարագիծ ակօսները բարեբեր,
Քու գետերուդ ու լիճերուդ ջուրերը լուրթ, օրհնաբեր,
Ձիս կը գերեն իրենց ցոլքով հրապուրիչ ու ահել:

Ես կը սիրեմ քո արելը՝ կեանքի աղբիւր վեհագոյն,
Ու գիշերդ դրախտային՝ նագելաճեմ գեփիռով,
Քու բանակդ հերոսական՝ արթուն պահակ անվրդով,
Հերոսական ժողովուրդիդ, ո՛վ իմ Սուրիա, բի՛ւր ողջոյն:

ՀԱԼԷՊ ՍԻՐԱՍՈՒՆ

Հալէպ սիրասուն, կաթնադրիւր ոստան,
Իմ ծննդավայր քաղաք պատմական,
Ես քեզ չեմ մոռնար եւ միշտ կը յիշեմ
Քու բարիքներդ, որոնք վայլած եմ:

Ես կարօտցած եմ քու հնադարեան
Բերդը տեսնելու սիրով անսահման,
Որ միշտ կը հսկէ արքայի նման
Բնակիչներուն ապահովութեան:

Ես կարօտցած եմ անապատային
Չով գիշերներդ՝ լուռ, երազային,
Չեփիւռը գողտրիկ՝ շունչով հեշտագին,
Աչքերս ուղղած աստղով երկինքին:

Ես կարօտցած եմ իմ դպրոցական
Ուրախ օրերը, երբ կը սորվէինք
Հայերէն լեզուն եւ կը խօսէինք,
Կ'երգէինք երգեր յեղափոխական:

Ես կարօտցած եմ Քառասնից Մանկանց
Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին՝
Դարերով կանգնած Սալիպէ թաղին
Հայաշունչ կողին եւ լուսաւորած:

Հալէպ կամ Բերիա քաղաք տարանցիկ
Կարաւաններու առետրական,
Բանուկ պահելով մետաքսի ճամբան,
Վաճառականներ՝ արար ու պարսիկ:

Բայց այս օրերուն, օտար, անհամար
Վարձկան հրձիգներ, ծախուած անխիղճներ,
Անաստուած մարդիկ, վայրագ գազաններ
Կ'արեն, կը քանդեն Հալէպը պայծառ:

Սակայն թող գիտնան վայրագ, խառնածին
Ուժերը բոլոր, որ պիտ' չհասնին
Իրենց ծրագրած վատ նպատակին՝
Յաղթելու համար Սուրիոյ բանակին:

Հալէպը բերդ է անխորտակելի՝
Զուտ արաբական քրտինքով շինուած,
Պիտ' մնայ ընդմիշտ կանգուն, ամրացած,
Մեր աղօթքներով ու հաւատքով լի:

Հալէպի պատմական բերդը

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԿԵՏ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Կանաչագարդ դաշտերու
Քովերն ի վեր կը քալեմ,
Աչքերս հեռո՛ւ սարերու
Բարձունքները կը գերեն:

Եփրատն անդին կը հոսի
Երաժշտութեամբ մը սիրուն,
Կարծես անձայն կը խօսի
Հոգիիս հետ վարարուն:

Կը մօտենամ կամուրջին
Մտամոլոր ու տխուր,
Սարսուռով մը անձկագին՝
Գիտելու ջուր ու փրփուր:

Հորիզոնի գրկին մէջ
Արերը լո՛ւռ կը հեւայ,
Հոգեվարքով անընդմէջ
Կը մահանայ ակամայ:

Աստղերուն հետ գիշերուան
Թաքուն վերքերս կ'արիւնին,
Գիշե՛ր, անգին բարեկամ,
Ըսե՛ ինչպէ՞ս ես ապրիմ:

1951

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ

Աւետաբեր ծիծեռնարկներ երեւցան՝
Գարնան բոյրով հմայուած,
Եւ դաշտերը կանաչութեամբ ծածկուեցան՝
Նոր աւիշով տոգորուած:

Մերկ ծառերը սարսռայոյց արթնցան
Չմեռնային խոր քունէն,
Արտօրանքով նուրբ ծաղիկներ հագուեցան
Ձիւնագգեստի փոխարէն:

Մայր բնութեան արգանդը մեղմ բացուեցաւ
Երկունքով մը խանդակաթ,
Մթնոլորտը կախարդանքով ջերմացաւ
Հրայրքով մը յորդառատ:

Նախիրները արօտավայր բարձրացան
Չուարթագին համերգով,
Մարալանջին թարմ խոտերով յագեցան
Ու քնացան անվրդով:

Բորբ արեւով ձիւն ու ձմեռ հեռացան
Գաղտագողի գնացքով,
Ձիւնահալով աղբիւրները գետ դարձան
Ու սլացան դէպի ծով:

Մարդ ու աշխարհ, ի տես գարնան գոյներուն,
Երջանկութիւն կը բուրեն,
Բայց իմ հոգին վարատական, սարսռուն,
Կը դալկանայ յուլօրէն:

Քանի կ'ապրիմ հայրենիքէս հեռացուած
Գաղթականի ցուրտ կեանքով,
Ո՛չ մէկ գարուն սրտիս կու տայ սպասուած
Ուրախութիւն ու կորով:

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ...

Գարնանային գով գիշերով
Կը թափառիմ փողոցներով,
Անցեալի սերտ ապրումներով
Կը վերանամ՝ քեզ յիշելով:

Լուսնի լոյսը արծաթեայ
Երկինքէն լուռ կը շողայ,
Փայփայելով հուրը սրտիս՝
Քեզ տեսնելու երագիս:

Հրատոչոր սիրով վառուած՝
Քեզ կը փնտռեմ աչքերով թաց,
Սիրուն աղջիկ, սիրոյ աւիւն,
Առանց քեզի չկայ գարուն:

ԱՇՆԱՆԱՅԻՆ

Աշնանային հովեր տխրագին
Կը փչեն յար անփոյթ սուլոցով,
Եւ հեռացող ամրան տենդագին
Ջերմութիւնը լուր մահերգելով:

Յրտահարուած սաղարթներ անճար
Գոյն կը փոխեն. բազմերանգ դարձած՝
Կը ճաճանչեն արեւով պայծառ
Եւ սրտագրաւ տեսքով վեհապանծ:

Չմեռուած ցուրտ օրերը կու գան,
Կը մօտենան դանդաղ քայլերով,
Մարգագետին, ծառ եւ անդաստան
Կը ծածկուին ճերմակ սաւանով:

ՉՄԵՌՆԱՅԻՆ

Քամին կը փչէ ոռնոցով վայրագ,
Փողոցներ՝ դատարկ,
Հոգիս կարօտ է գարնան արեւին՝
Բորբ ու ջերմագին:

Չիւնը ծածկած է քաղաքը համայն
Տեսքով աննման,
Հոգիս կարօտ է գարնան ծաղկազարդ՝
Երկինքով լազուարթ:

Ծառերը խեղճուկ հողմերէ ծեծուած
Կը հեծեն հիւծուած,
Հոգիս կարօտ է ամրան միրգերուն
Քաղցր ու սիրուն:

Ջուրերը համակ սառոյց են կտրած,
Յուրտէն կախարդուած՝
Հոգիս կարօտ է տօթակէզ ամրան,
Շէնշող բնութեան:

Շատ տուներու մէջ անկրակ, անհաց
Մարդիկ կան թօշնած,
Հոգիս կը տրտմի, բայց ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս
Օգնեմ անոնց ես:

ԴԱՇՏԵՐՈՒՆ ՄԷՁ

Ադամամութին կ'անցնիմ դաշտերով,
Ձեփիւտը կ'երգէ,
Լոյսը կը մաղուի անուշ պշրանքով
Խաւար երկինքէ:

Ծաղկած դաշտերու անափ տարածքին
Տօղեր են իջած,
Կարծես գիշերով սրտով ցաւագին
Աստղերն են լացած:

Ստուերները գորշ լոյսէն սարսափած
Կը փախչին արագ,
Ինչպէս որսորդին ահէն հալածուած
Վախկոտ նապաստակ:

Գարնան առինքնող բոյրով հարբած են
Հասկերը դալար,
Թաքուն նուագով անհոգ կը պարեն
Ծիծաղով անմար:

Լեռներու վրայ կարծես բանակներ
Ձիրար կը ջարդեն,
Իսկ հորիզոնը կարմիր է ներկուեր
Անոնց արիւնէն:

Արտերու կանաչ ծովին մէջ դիւթուած
Թռչուններ կ'երգեն,
Ծագող արեւի շողերէն տաքցած՝
Որքա՛ն ուրախ են:

ԱՇՆԱՆ ՄԵՂԵԴԻ

Աշնան առաօտ շուար քայլերով
Կ'անցնիմ փողոցներ հոգով աղեկեզ,
Անքուն աչքերով կը փնտռեմ ես քեզ,
Ո՛վ սիրուն աղջիկ, երա՛զ սիրաթով:

Անունդ տալով, կարօտս լալով՝
Ոլորապտոյտ թաղերէ կ'անցնիմ,
Միրոյդ մագնիսէն ուղղուած կը հասնիմ
Հոն, ուր խոստացանք ապրիլ իրարմով:

Երկինքը խոնաւ ամպերով ծածկուած՝
Անձրեւ կը մաղէ անհոգ ծիծաղով,
Յուզումիս սանձին կապը քակելով՝
Նոր խռովք կու տայ սրտիս փոթորկած:

Ալեկոծ միտքս խոր տուայտանքով
Գինովի նման կ'օրօրուի անդեկ,
Յոյզերուս երգը, ձայնս՝ յոգնաբեկ,
Կը ժայթքին յանկարծ վարար արցունքով:

Կը յիշե՞ս, հոգիս, գիշերը վերջին,
Բիւր խոստումներդ՝ մեր սիրոյ մասին,
Թէ պիտի մնանք ընդմիշտ միասին,
Մինչեւ մահ սիրենք զիրար սրտագին:

Բաժանումէդ ետք, անգին սիրեկան,
Օրերը անցան, կեանքս դարձաւ մութ,
Բայց դուն կ'ուշանա՛ս, շո՛ւտ եկուր, անգութ,
Վերջ տուր երկիւղիս, պարզէ՛ ծիածան:

ԾԱՌԵՐԸ ՉՄՐԱՆ

Մա դիմացի պարտեզը, քո՛յր, ծառերը կը դողան,
Դառնացած են տարերքը, դարձեր ըմբոստ ու դաժան,
Մայրամուտին ցուրտ քամին վայրագօրէն կը փչէ՝
Կոտորտելով թեւերը որք ծառերուն արնաքամ:

Մա մեծ ծառին տակը, քո՛յր, տերեւներ կան դալկահար՝
Քշուած, ինկած, պարտուած պայքարներէն յոգնասպառ,
Որոնք էին երբեմն տեսքով կանաչ, բայց ցուրտէն
Մահացած լո՛ւտ տեսլային տուայտանքով յուլօրէն:

Ծառերը, քո՛յր, կը մսին տերեւներէն մերկացած,–
Ինչպէս որբերն անպաշտպան՝ ձմրան բուքին դէմ-դիմաց,–
Ու կ'աղօթեն ընդերկար՝ պարզած թեւեր անձկագին,
Որ շուտ տաքնայ երկիրը բոբբ արեւով ջերմագին:

Նորէն հագնին ծառերը դալարաւէտ հագուստներ,
Շուտով գարթնին ու ծաղկին բուրումնաւէտ ծաղիկներ,
Ու ճռուղէն թռչուններ հանդերուն մէջ մերձակայ,
Եւ դիւքագեղ խնդութիւն տիրէ կրկին երկրի վրայ:

Ծառերն այս առաւօտ գարնան շունչին են կարօտ...:

ՉՄԵՌՆԱՅԻՆ ԽՈՂԵՐ

Այս առաւօտ երկիրն արծաթ հագուած տեսայ,
Չիւն ու ձմեռ եւ երկինքէն կը սահի վար
Երաժշտութիւն մը սպիտակ ու հակոտնեայ,
Պաղ սարսուտ մը կ'անցնի հոգւոյս մէջէն տկար:

Պաղ սարսուտ մը կ'անցնի հոգւոյս մէջէն տկար
Ու կը լսեմ ձայնը երգին ու համարեա՛
Ես կ'ընկճուիմ յոյզերուս տակ դառն, սրտահար,
Չմեռ մըն ալ նստած է իմ սրտիս վրայ:

Չմեռ մըն ալ նստած է իմ սրտիս վրայ,
Շալկած ցաւերս կը չարչարուիմ ես ցրտահար,
Կը գալարուիմ՝ կարծես հոգիս կը դալկանայ,
Ու խոհերս մարմին կ'առնեն բնագղաբար:

Ու խոհերս մարմին կ'առնեն բնագղաբար,
Կը նահանջէ կեանքս ունայն քմայքներով,
Ըղձանքներս դանդաղօրէն կը դառնան քար
Եւ յոյսերս կը կորսուին արտօրանքով:

Եւ յոյսերս կը կորսուին արտօրանքով
Ճանապարհի մթութեան մէջ փոթորկահար,
Սակայն յոյս մը կը յամենայ հօր կամքով,
Կ'ոգեւորէ, արիւն կու տայ սրտիս անկար:

Կ'ոգեւորէ, արիւն կու տայ սրտիս անկար,
Հայրենիքի գոյութիւնը կենսապարգեւ,
Առանց անոր կեանքը սին է, անողնայար,
Ան է միայն, որ ինձ կու տայ թռիչքի թեւ:

ԱՆՁՐԵՒԸ

Հերկուած դաշտերը սերմով ցանուեցան,
Մշակն պարտասուն վերադարձաւ տուն
Առատ հունձքի մը յոյսովը խնդուն,
Քնացաւ խաղաղ մանուկի նման:

Մանր անձրեւ մը եկաւ վաղանցուկ,
Ապա օրերը սահեցան անսանձ,
Եւ սպասելէ ա՛լ յուսահատած՝
Գաշտերը ծարաւ լացին ծով արցունք:

Հօտերը մոլոր ինկան սարէ-սար՝
Աչքերնին շուար բացած յոգնակի,
Մարալանջերը շրջելով նօթի
Փնջիկ մը խոտի եւ ջուրի համար:

Գիւղացիին պաղ սրտին մէջ յանկարծ
Մտաւ կարիքի կասկածը մփին,
Մարմնացաւ աչքին չափը աղէտին՝
Մովամահութեան շուքը մօտեցած:

Արտասանուեցան անթիւ աղօթքներ՝
Հայցելով գութը Աստուծոյ հօր,
Աղեղնաւորուած ձեռքեր ամէն օր
Գողողջ բարձրացան ցերեկ ու գիշեր:

Եւ ահա կրկին անձրեւ օրհնաբեր՝
Աստուած լսած էր աղօթքը յամառ
Հէք գիւղացիին եւ լացած անճար...
Իր արցունքները անձրեւ եւ դարձեր:

Կրկին խնդութի՛ւն, կրկին բերկրութի՛ւն
Գաշտերուն վրայ ծաղկեցան շուտով,
Յորեաններ անհուն կանաչ զգեստով՝
Նոր երանգ տալով գարնան գոյներուն:

ԱՂԲԻՒՐԻ ՄՕՏ

Այս իրիկուն յոգնաբեկ՝
Թափառելե, խոկալե,
Շալկած վիշտերս հրաշէկ՝
Չուլալ աղբիւր ինձ լսե:

Եկայ ափիդ հանգչելու
Խորհուրդներով սեւածիր,
Ու ցաւերս պատմելու՝
Քնքուշ երգիդ ունկնդիր:

Չե՞ս հարցներ դուն ինձի,
Թէ այս տղան ամէն օր
Ինչո՞ւ կ'այրի, կը խանձի,
Կը տուայտի վիրաւոր:

Նստած ափիդ միայնակ
Երկինքին տակ այս օտար,
Դուրս կը ժայթթէ թէժ կրակ
Վառուած սրտէս անդադար:

Վճիտ ջուրիդ ընդմէջէն
Հայրենիքիս հոգեթով
Աղբիւրները կ'երազեմ
Կարօտակէզ աչքերով:

Կեանքս տաժանք է արդէն,
Ինչպէ՞ս ապրիմ ես հիմա,
Հայրենիքիս կարօտէն
Ես կը մեռնիմ, հաւատա՛:

Պիտի հիւծիմ յուլօրէն,
Քանի կ'ապրիմ ես պանդուխտ,
Հեռու՝ Վանէն, Սասունէն
Ու լեռներէն մեր զմրուխտ:

ՄԱՂԹԱՍՔՆԵՐ ԵՒ ԶՕՆԵՐ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մանուկ մ'էի թոթովախօս, երբ ես մտայ սեմէդ ներս՝
Ուսանելու պապենական մեր հաւատքը սրբազան,
Ինչպէս նաեւ շարականներ ու աղօթքներ լուսագէս,
Հայաստանեայց Եկեղեցոյ կիրակնօրեայ վարժարան:

Տարիներու թաւալումով ես լիովին փոխուեցայ,
Անցայ խաւար ուղիներէն, հասայ լոյսի օթեան,
Աւանդուած գիտելիքներ դարձան ինծի մանանայ,
Հայաստանեայց Եկեղեցոյ կիրակնօրեայ վարժարան:

Գորովալից քու յարկիդ տակ ծանօթացայ անվարան
Մեր սուրբերուն կեանքին խոնարհ եւ գործերուն օրհնաբեր,
Մեր հնաւանդ եկեղեցոյ լուսաւորեալ պատմութեան,
Հայաստանեայց Եկեղեցոյ կիրակնօրեայ վարժարան:

Անհուն սիրով զոհաբերուող պաշտօնէից միջոցաւ,
Կրօնական գիտելիքի կարօտովը անսահման՝
Ծարաւ հոգիս արեւախանձ քու ջուրովդ յագեցաւ,
Հայաստանեայց Եկեղեցոյ կիրակնօրեայ վարժարան:

Հազար յարգա՛նք, յաւերժ պատի՛ւ այս սուրբ յարկը հիմնադրող
Զոյգ վեհերուն Մեծի Տանն Սուրբ Աթոռին Կիլիկեան,
Հազար ողջո՛յն անոնց գործին եւ տեսիլքին լուսաշող,
Որպէս կանթեղ Լուսաւորչի, որ պիտ' վառի յաւիտեան:

ՄԱՂԹԵՐԳ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ

Մենք սաներն ենք Դպրեվանքին Կիլիկեան,
Ուխտած ենք միշտ ծառայելու հայութեան,
Լուսաւորչի սուրբ հաւատքով անսասան
Օրհներգումա՝ մենք կը քալենք անխափան:

Հայաստանեայց Եկեղեցոյ սրբալոյս
Կրօնական խորհուրդներով զօրացած,
Քաղցրահինչիւն շարականներ անթղած՝
Մենք կը քալենք դէպի սրտեր սիրայոյզ:

Երանելի վեհափառներ վեհապանձ
Ոռոգեցին մեր սրտերը աղօթքով,
Որ միշտ քալենք լուսաւորեալ գնացքով՝
Նուաճելու մեր երազը յաղթապանձ:

Կեցցե՛ն յաււտ հայրապետներ տեսլական,
Որոնք բացին փակ դռները այս սուրբ տան,
Որ պատրաստեն առաքեալներ հայկական՝
Քրիստոսի խաչը շալկած անվարան:

ՔԱՅԼԵՐԳ Հ.Մ.Ը.Մ.-ԱԿԱՆ

Հօմենըթմենի արիներ ենք մենք,
Հայրենի սիրով սնած կը շնչենք,
Փարելով քաղցրիկ լեզուին մայրական՝
Ուխտած ենք ապրիլ բարքով հայկական:

Չոյգ դրօշներով հայոց պետական,
Միացած կու գանք գիրկդ Հայաստան՝
Հաղորդուելու սուրբ Մասիս լեռան,
Վառելով խարոյկ սկառուտական:

Կը քալենք հպարտ ոգիով հայկեան,
Բարձր կը պահենք պատիւն հայութեան,
Մեր կամքը ըրած անմար ատրուշան՝
Կը լուսաւորենք մեր երթի ճամբան:

Մենք հայ արիներ եւ արենոյշներ,
Հօմենըթմենի խիզախ մարզիկներ՝
Հայրենի շունչով կոփուած սերունդներ,
Հայութեան պարծանք՝ փաղանգ անճնուէր:

ՄԵՆՔ ԵՐԷՑՆԵՐ ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻ

Մենք երեցների Հայ Կեդրոնի,
Կազմած փաղանգ երանելի՝
Գաղափարով նուիրական
Կը ծառայենք ողջ հայութեան:

Մենք երեցների ենք տարիքով,
Սակայն գործքով, զգացումով,
Տեսիլքներով լուսապայծառ՝
Երիտասարդ կը մնանք յար:

Որպէս պահակ հայ օճախին,
Որպէս պաշտպան հայոց լեզուին,
Աւանդները հայրենական
Մենք կը պահենք միշտ անխափան:

Ժառանգելով ոգին հայկեան՝
Մենք կը քալենք միշտ, անվարան
Դէպի լոյսը արարատեան,
Դէպի շքեղ մեր ապագան:

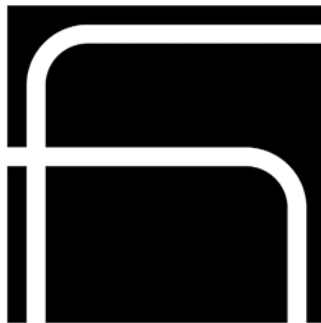
ՄԱՂԹԵՐԳ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

Մերոպ Մաշտոցի ուղին ժառանգած,
Հայ մշակոյթի առաքեալ դարձած,
Հայերէն լեզուի պահապան արթուն,
Համազգայինի բիրաւոր ողջոյն:

Մենք զինուորեալներ Համազգայինի,
Կը քալենք հպարտ քալուածքով արի,
Մեր սրտերուն մէջ պահած անսասան
Հիմնադիրները այս վեհ միութեան:

Համազգայինի շարքերը կազմած,
Մերոպեան ջահը միշտ բարձր բռնած՝
Անխախտ հաւատքով կը քալենք յառաջ
Գեպի բարձունքներ, վեհ, լուսաճաճանջ:

Ուխտած ենք պահել ու տարածել յար
Հայ արուեստներու հմայքը անմար,
Անոնց տաղանդով օժելու համար
Հայ սերունդներու միտքը տենչավառ:

ՄԱՂԹԵՐԳ Հ.Օ.Մ.-Ի ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲԱՐԻՆ

Մենք աշակերտներ Հ.Օ.Մ.-ի ճամբարին,
Եօթը շաբաթներ սրտով կաթոգին
Կու գանք վայելելու հայ միջավայրին
Բոյրը հայաշունչ եւ մեսրոպածին:

Մենք աշակերտներ Հ.Օ.Մ.-ի ճամբարին,
Կու գանք սորվելու կամքով ջերմագին
Աշակերտական նոր գիտելիքներ
Եւ հայ տոհմային երգեր ու պարեր:

Կը սիրենք քաղցր լեզուն հայկական,
Մեր չքնաղ լեզուն՝ պարծանք հայութեան,
Որ պահենք ընդմիշտ հայկական ոգին՝
Նեցուկ կանգնելով Մայր Հայաստանին:

Կը սիրենք սորվիլ Հայոց Պատմութիւն,
Հայ կրօնական վսեմ կրթութիւն,
Ծանօթանալով մեր նախնիքներուն,
Յաղթանակ կերտած հայ հերոսներուն:

Կը սիրենք նաեւ խաղեր մարզական,
Լողալ, պտոյտներ՝ վայրեր տեսարժան,
Գնահատելով Հ.Օ.Մ.-ը կենարար,
Որ կը պահէ յար ճամբարը պայծառ:

ՈՂՁՈ՛ՅՆ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ
ՅԱԿՈԲ ՃԱՆՊԱԶԵԱՆՆԵՐՈՒ
ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ
30-ԱՄԵԱԿԻՆ

Յակոբ ճանպագեան, Ժիլիէթ Թորիկեան
Հազար ինն հարիւր եօթանասուն իննին
Ձիրար սիրեցին սիրով հայկական
Եւ որոշեցին ապրիլ միասին:

Հայկական տոհմիկ բարքերով սնած՝
Բազում երազներ իրականացան,
Աստուծոյ կամքով ոգեղինացած՝
Կազմեցին բոյն մը բոյրով անթառամ:

*
*
*

Երեսուն տարին եկաւ ու անցաւ
Ձեր ամուսնութեան բախտաւոր օրէն,
Օրեր սիրազեղ ու սիրաթաթաւ,
Խոր իմաստութեամբ եւ սրտբացօրէն:

Ձեր ամուսնական կեանքին ընթացքին
Ձեր ընտանիքը բարգաւաճեցաւ,
Ծնան օրհնաբեր գեղեցիկ Լոռին
Եւ բազմատաղանդ Ռուբէնը պարթեւ:

Սուրբ Լուսաւորչի կանթեղով անմար
Աստուածապարգեւ լոյսով ողողուած,
Ձեր կեանքը դարձաւ ընդմիշտ լուսավառ՝
Լուսաւորելով միտքեր սիգապանծ:
Թաւալումին հետ կեանքի անիւին,
Բարի ոգիով միշտ նուիրուեցաք
Ազգապահպանման մղուած պայքարին՝
Անձնուէր կամքով եւ իղձով անյազ:

Եւ այս խանդաբորբ առիթով պայծառ,
Չեզի կը մաղթենք օրեր խնդագին,
Հոգեպարար կեանք, ըղձանք կենարար,
Որպէսզի հասնիք ձեր վեհ երագին:

Երեսնամեակը ձեր ամուսնութեան
Ի խորոց սրտէ կ'ողջունենք այսօր,
Ապրիք միասին սիրով անսահման՝
Ընդմիշտ փառք տալով մեր երկնատր Հօր:

2009

Չախէն աջ՝ Ժիլիէ Ծանպագեան, Գրիգոր եւ Շաքէ Հոթյեաններ
եւ Յակոբ Ծանպագեան, Հոթյեաններու ամուսնութեան
յիսնամեակին առթիւ

ՌՈՒԲԷՆ-ՄԻՐՕՆ ԾՆԱԻ

Երկուշաբթի, Յունիս քսան,
Ծնաւ արքան անրջական,
Որպէս աղբիւր երջանկութեան՝
Տուտագլեան հայաշունչ տան:

Ուրախութիւն ամենուրեք,
Կը տարածուի ծիծաղ ու երգ,
Մեծ հայր, Մեծ մայր, ազգականներ,
Եղան արդէն թոռնիկի տէր:

Ռուբէն-Միրօն եկաւ աշխարհ
Քաղցրութիւնով՝ ինչպէս նեկտար,
Եւ ժպիտով վարդանման
Ողջոյն տուաւ Չոլագեան տան:

Ան գեղեցիկ, հիանալի,
Խորհրդաւոր նայուածքով լի
Լուսաճաճանչ աչքեր ունի՝
Քաշողական բոյրով առլի:

Ծնած մանչը ձեր սիրասուն,
Ձեզի բերէ բախտեր բազում,
Մեծնայ հայու շնորհքներով,
Աստուածային օրհնութիւնով:

2005

ՍԻՐԵԼԻ ԱՐՄԷՆ ՊԱԼԻՈԶԵԱՆԻՆ

(Ծննդեան 80-ամեակին առթիւ)

Ութսուներորդ տարեդարձդ շնորհաւոր թող ըլլայ,
Կեանքիդ ուղին բուրումնաւէտ ծաղիկներով լիանայ,
Ապրիս երկար երջանկութեան երանութեամբ յագեցած՝
Ուրախութիւն պատճառելով սիրողներուդ հիացած:

Մեծ Եղեռնէն ետքը ծնած, թշուառութեան մէջ մեծցած,
Ես կը յիշեմ մեր մանկութեան մութ օրերը անիծուած.
Կէս անօթի կը քալէինք փողոցներէն Նոր Գիւղի՝
Անտեսելով ցեխ ու անձրեւ եւ ձմեռը Հալէպի:

Նուիրումով ծառայեցիր Հ.Մ.Ը.Մ. Միութեան,
Որպէս գայլիկ եւ սկաուտ, որպէս անդամ մարզական,
Հասակ առիր եւ կոփեցիր վահագնածին հայու ոգիդ,
Հօր կամքով պայքարելով՝ հասար ազնիւ երազիդ:

Քու անցուցած տարիները եղան գարնան պէս սիրուն,
Կնոջդ հետ միասնաբար պայքարեցաք միշտ արթուն
Կեանքի դժխեմ տագնապներուն եւ դէպքերուն դառնահամ՝
Ամէնուրեք տրորելով որոգայթներ այլազան:

Մաքրամաքուր հայու սրտով խռովայոյզ ապրեցար,
Ազգին ցաւով, տառապանքով եւ երազով օծուեցար,
Որպէս բարի հաւատացեալ՝ եկեղեցւոյ մօտ եղար
Եւ հաւատքով ծառայեցիր հայրենիքիդ անդադար:

Եղիր հպարտ քու անցեալով եւ ներկայով պատուաբեր,
Քու կատարած բարիքները վկաներ են օրհնաբեր
Բարի սիրտէդ ծնունդ առած ճաճանչներուն բիրաւոր,
Որպէս փարոս լոյս սփռելով շրջապատիդ ամէն օր:

2009

ՍԻՐԵԼԻ՝ ՌՈՒԲԷՆԻՆ ԵՒ ՍԻԼՎԱՅԻՆ

Եկած ենք այսօր հարազատներով,
Բարեկամներով եւ ընկերներով,
Տօնախմբելու ձեր ամուսնութեան
Յորելինական քսանհինգամեան:

Քաղցր յուշերով կը մտաբերենք
Ձեր սուրբ պսակը,– ինչպէ՞ս մոռնանք մենք,–
Քսանհինգամեայ ձեր կեանքը պայծառ
Եւ տեսլականը խորքով հրավառ:

Որպէս հօրեղբայր, որպէս կնքահայր,
Ձեր սուրբ պսակին որպէս խաչեղբայր,
Ձեզի կը մաղթենք արեւշատութիւն
Եւ ձեր գործերուն միշտ յաջողութիւն:

Մնացէք առողջ՝ մարմնով եւ մտքով,
Աստուծոյ շնորհքով եւ օրհնութիւնով,
Մնացէք կայտառ՝ սիրով երջանիկ,
Վայելելով միշտ կեանք մը բացառիկ:

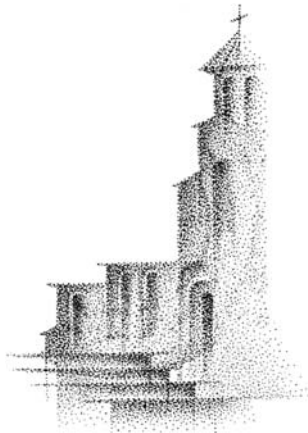
ՍԻՐԵԼԻ
ՊՐՆ. ՌՈՒԲԷՆ ԹՈՐԻԿԵԱՆԻՆ
(Հիւանդութեան առթիւ)

Կեանքի օրերը՝ ուրախ եւ տխուր,
Տարիներ կ'անցնին ուրախ եւ տխուր,
Մեզի վիճակուած կեանքը երկնային
Ուրախ եւ տխուր կու գայ ու կ'անցնի:

Ուրախ եւ տխուր օրերը կ'անցնին
Աստուծոյ կամքով՝ անցաւոր կեանքին,
Պէտք չէ վիատիլ, ընդմիջտ աղօթել,
Ապաքինելու յոյսդ միշտ պահել:

Յաւերդ անցնին դանդաղ գնացքով,
Քեզմէ հեռանան պարտուած քայլերով,
Երջանիկ օրեր կրկին գան յոյսով՝
Տխուր օրերդ մոռցնել տալով:

Որպէս բարեկամ ձեր ընտանիքին,
Ձեզի կը մաղթենք օրեր սրտագին՝
Առողջ ապրելու, կեանքը վայլելու,
Լաւագոյն օրեր կրկին տեսնելու:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻՆ

Քաղցրիկ թռռնիկ, Քրիստափոր,
Հինգ տարեկան եղար այսօր,
Ուրախ սրտով կ'ողջունենք քեզ՝
Տեսնելով քեզ, որ մեծցած ես
Աստուածային օրհնութիւնով
Եւ մարդկային շնորհներով:

Տարեդարձներ կը տօնենք մենք,
Անհունօրէն երջանիկ ենք,
Այս առիթով քեզ կը մաղթենք
Ու կ'աղօթենք ամէն ատեն,
Որ դուն դառնաս բարի զաւակ,
Առաքինի՝ զերդ հրեշտակ:

ԹՈՌՆԻԿԻՍ՝ ՍՏԵՓԱՆ-ԱՐՄԷՆԻՆ

Մեր բոլորին սիրելի առիծասիրտ Ստեփան,
Տարիները շուտ անցան եւ եղար վեց տարեկան,
Խելացութեամբ կը փայլիս, սակայն չար ես անման,
Բայց մենք քեզ միշտ կը սիրենք քաղցր թռռնիկ սիրական:

Տարեդարձ ծննդեան շնորհաւոր թող ըլլայ,
Կեանքիդ ուղին օրհնաբեր բախտիդ դուռին մօտենայ,
Դպրոցական օրերդ ընդմիշտ դառնան հեզասահ,
Լուսաւորուիս հայ լեզուով, միտքդ լոյսով ծովանայ:

Երբօրդ հետ ամէն օր պէտք է ըլլաս բարեկամ,
Յարգէք, սիրէք դուք իրար անկեղծութեամբ քաղցրահամ,
Դառնաք նեցուկ իրարու՝ որպէս եղբայր հարազատ,
Ընդմիշտ տուած ձեռք-ձեռքի, ինչպէս Մասիս-Արարատ:

Վեց տարեկան ըլլալով՝ միտքով, մարմնով դուն մեծցար,
Ա՛յ մանկական խաղերով չես զբաղիր անդադար,
Դպրոցական դասերով պիտ' զարգանաս օրէ-օր՝
Ուրախութիւն բերելով մեր բոլորին մեղրածոր:

ՄԻՐԵԼԻ ԱՂՋԻԿԻՄ ԱՆԻԻՆ

Տարիները ինչ շուտ անցան,
Հասակ առիք, ամուսնացար,
Քրիստափոր եւ Ստեփան
Զուակներու դուն մայր դարձար,
Ազնի կեանքով, աշխատանքով
Ծնողներուդ նեցուկ դարձար,
Հայու ազնի հաւատամքով
Պարկեշտութեան արձան դարձար:
Այս առիթով կը մաղթենք քեզ`
Ապրիս ընդմիշտ` ծնողքիդ պէս:

Անին եւ իր զուակները` Քրիստափոր եւ Ստեփան-Արմէն
Յունիս 2011

ՀԱՄԱԶԱՍՊ-ՌՈՒԲԷՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

Համազասպ-Ռուբէն՝ մանչուկ մը սիրուն
Ծնաւ Սարգիսեան տան մէջ օրհնաբեր,
Եւ ընտանեկան բոյնը սիրասուն
Քաղցր ժպիտով լեցունեցաւ, ո՛վ Տէր:

Ծնունդդ բարի, Համազասպ-Ռուբէն,
Երջանիկ օրեր կը մաղթենք քեզի,
Մեծնաս կենսալից կեանքով լուսեղէն՝
Ծնողքիդ տալով նոր լոյս ցանկալի:

Շունչդ թող հասնի մինչեւ Մուսա Լեռ
Եւ մինչեւ Բալու՝ քու արմատներուն,
Բոցաշունչ սրտով, կամքով աներեր,
Հոգատար դառնաս քու ծնողներուն:

Դուն հայու որդի՝ հմայքով օծուած,
Պէտք է ժառանգես յեղափոխական
Քու նախնեաց դատը անլոյծ մնացած՝
Իրագործելու փափաքը հայկեան:

ՍԻՐԵԼԻ՛ ՊՐՆ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻՆ

Ութսուներորդ տարեդարձդ շնորհատր թող ըլլայ,
Կեանքիդ ուղին բուրումնաւէտ ծաղիկներով լիանայ,
Ապրիս երկա՛ր երջանկութեան երանութեամբ յագեցած՝
Ուրախութիւն պարգեւելով սիրողներուդ վերացած:

Քու անցուցած տարիները եղան գարնան պէս սիրուն,
Կնոջդ հետ միասնաբար պայքարեցաք օրնիրուն՝
Կեանքի դժխեմ տագնապներուն եւ քէներուն դառնահամ,
Ամէնուրեք անտեսելով որոգայթներ այլազան:

Մաքրամաքուր հայու սրտով խռովայոյզ ապրեցար,
Ազգին ցաւով, տառապանքով եւ երազով օծուեցար,
Որպէս թողը քահանայի՝ եկեղեցւոյ մօտ եղար,
Եւ հաւատքով ծառայեցիր հայրենիքիդ անդադար:

Եղի՛ր հպարտ քու անցեալով եւ ներկայով պատուաբեր,
Քու կատարած բարիքները վկաներ են օրհնաբեր,
Բարի սրտէդ ծնունդ առած ճաճանչներն բիրատոր՝
Որպէս փարոս լոյս սփռելով շրջապատիդ ամէն օր:

ԿՆՈՋՍ՝ ՇԱՔԷԻՆ

Սիրելի Շաքե, իմ կեանքի ընկեր,
Աստուծոյ կողմէ դրկուած պարգեւ,
Որ դառնաս կեանքս տաքցնող արեւ
Քաղցր ջերմութեամբ՝ ցերեկ եւ գիշեր:

Մեր ամուսնութեան առաջին օրէն,
Չեռք-ձեռքի տուած դանդաղ քայլերով
Կազմեցինք բոյն մը հայկական բոյրով՝
Բերուած Սասունի խրոխտ լեռներէն:

Այդ փոքրիկ բոյնը ուռճացաւ շուտով,
Անդրանիկ, Անի զաւակներ ծնան,
Դարձանք ընտանիք նահապետական՝
Ճանապարհ ինկած մեսրոպեան լոյսով:

Յիսուն տարիներ եկան ու անցան
Կեանքի առջցուն ելեւջներով,
Սակայն հոգիէդ բխած աղօթքով
Մեր տունը դարձաւ Սիրոյ Բուրաստան:

Ազգականներով, բարեկամներով
Կը տօնենք ուրախ Ոսկեայ Յոբելեան,
Փառք տալով կեանքին մեր ամուսնական՝
Կ'ապրինք Աստուծոյ տուած պարգեւով:

Գրիգոր եւ Շաքե Հոբոյեաններ՝ ամուսնութեան յիսնամեակին առթիւ

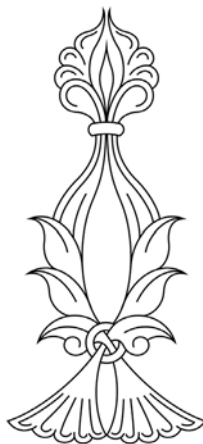
ՍԱՐԻԿ ՊԱՊԵԱՆԻՆ

Յաջողութեամբ, ուրախութեամբ անսահման,
Միջնակարգը ասարտեցիր Սարիկ ջան,
Հրեշտի խօսքերովդ յուզական,
Բաժնուեցար վարժարանէն հայկական:

Վարժարանը, որ քեզ եղաւ երկրորդ մայր,
Ուր ստացար ազգային շունչ կենարար,
Տարուէ-տարի սնանեցար, ապրեցար
Սուրբ Մեսրոպի աւիշովը տենդավառ:

Ուր որ երթաս՝ լոյս անցեալդ մի՛ մոռնար,
Հայ ըլլալու վսեմ փառքը մի՛ մոռնար,
Հպարտութեամբ քալէ, երբեք մի՛ վախնար
Եւ աղօթէ խոր հաւատքով անդադար:

Քեզ կը մաղթենք յաջողութիւն նորանոր,
Ճամբադ ըլլայ շքեղ երթով փառատոր,
Երազներդ ամբողջութեամբ մարմնանան,
Պատիւ բերես ծնողներուդ, հայութեան:

ՍԻՐԵԼԻ ՍԱՐԻԿ ՊԱՊԵԱՆԻՆ

Այս օրերուն քեզ տեսնելով՝ կը զարմանամ,
Տարիները ինչ շուտ անցան, Սարիկ Պապեան,
Երբ երեխայ ժամանեցիր Հոթոյեան տուն,
Ուր ստացար նուիրական հոգածութիւն:

Մենք կը յիշենք այդ օրերը եւ չենք մոռնար,
Երբ սկսար արտասանել խօսքեր պայծառ,
Դպրոց գացիր եւ սորվեցար կարդալ-գրել
Եւ ծնողքիդ, շրջապատիդ պատիւ բերել:

Տարիները կրկին անցան ուսումնական,
Աւարտեցիր շրջանները հայ դպրութեան,
Նոր եռանդով մուտք գործեցիր երկրորդական,
Ինչպէս նաեւ գանատական համալսարան:

Փա՛ռք Աստուծոյ, աւարտեցիր յաջողութեամբ,
Տեսլականիդ ուղին բացած իմաստութեամբ,
Որուն համար հաւաքուած են բարեկամներ՝
Մաղթելով քեզ բուրումնաւէտ բարի օրեր:

2008

ՎԱՐԱԳ ՊԱՊԵԱՆԻՆ

Գիտե՞ս դուն, Վարագ, առիծի կորիւն,
Ժառանգած հզօր կամք ու քաջութիւն՝
Մեծցած ես մարմնով եւ մտքով թաքուն,
Գեղադէմ տեսքով, խելքով իմաստուն:

Դարձած ես արդէն ինը տարեկան,
Անցած՝ սահմանը անհոգ մանկութեան,
Մեծցի՛ր ու դարձի՛ր ծառայ դպրութեան՝
Հայաբոյր սիրով, բարբառով հայկեան:

Հայագարն որդի, ծնունդ նայիրեան,
Սիրէ՛, միշտ սիրէ՛ կամքով յարաժամ,
Որպէս գոյութեան յոյսի ծիածան,
Մեսրոպեան լեզուն՝ կեանքի բալասան:

Քեզի կը մաղթենք երջանիկ օրեր՝
Առողջ ու կայտառ կեանքով անստուեր,
Մեծնաս ու դառնաս զինուոր անձնուէր
Հայոց բանակին քաջ ու աներեր:

19 Նոյեմբեր 1996

ՄԻՐԵԼԻՒՆ՝ ՎԱՐԱԳ ՊԱՊԵԱՆ

Ամենակարող Աստուծոյ կամքով
Տաաը տարեկան եղար, Վարագ ջան,
Հրաժեշտ տուած կեանքին մանկական՝
Մեծցած ես արդէն մարմնով ու միտքով:

Գիտե՞ս դուն, Վարագ, թէ ինչո՞ւ համար
Վարագայ լեռը, վանքը լուսափառ,
Մասնոյ լեռները՝ Անտոք, Ծովասար,
Կը մնան գերուած ու անմխիթար:

Հայոց աշխատի խորհրդանշան
Արարատ լեռը, արձան վեհութեան,
Անխորտակելի ոգին հայութեան,
Ինչո՞ւ կը մնայ տխուր, անդարման:

Որպէս քեզ սիրող հայազարմ պապիկ,
Տարեդարձիդ այս պատմական օրով,
Իմ կողմէ տրուած այս հարցումներով
Քիչ մը մտածես օրերուն գալիք:

Միացեալ ուժով, ուխտով անասան
Կը լուծուի արդար դատը հայկական,
Կ'ազատագրուին Կարս ու Արտահան,
Կարին ու Մասուն, Աղթամար ու Վան:

1997

ՍԻՐԵԼԻ ԿԱՐՕ ՓԱՇԱՅԵԱՆԻՆ

Վաթսուն տարեկան եղար, ազգապետ,
Կեանքը քեզ տուաւ օրեր քաղցրաւետ,
Անուշիկ տիկին, գեղեցիկ աղջիկ,
Որպէսզի ապրիս ընդմիշտ երջանիկ:

Տիգրանակերտէն եկար դուն Պաղտատ,
Դարձար հայախօս՝ ուշիմ եւ հպարտ,
Ուսումդ առած երկրէն հեռացար
Եւ վերջիվերջոյ Գանատա հասար:

Յեղափոխական ոգին հայկական
Առաջնորդեց քեզ եւ Դաշնակցութեան
Գաղափարներով սնած ու թրծուած՝
Ղեկավար դարձար բոլորէն սիրուած:

Զինուած ոգիով յեղափոխական՝
Դուն պայքարեցար շունչով վահագնեան,
Հայրս ինքնութեան մարտիկ-պահապան
Եւ արժէքներուն՝ ժառանգ սրբազան:

Ոգին հայկական, վեհ քաջակորով,
Սուրբ Կարապետի վանքի խորհուրդով
Սնած ու մեծած Սշեցի հօրմէդ
Դուն ժառանգելով՝ դարձար ազգապետ:

Եւ կրօնական հաւատքով պայծառ,
Խոր նուիրումով սարկաւազ դարձար,
Անհուն եռանդով լուռ ծառայեցիր
Ս. եկեղեցոյ՝ հոգով անձանձիր:

Մենք ընտանիքով քեզ շատ կը սիրենք,
Առողջութեանդ համար կ'աղօթենք.
Բարեկամներով կեանքդ վայելես,
Ապրիս անվրդով, փառքով լուսերես:

26 Օգոստոս 2000

ՉՕՆ՝ ՍԻՐԵԼԻ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՌԻԹԱ
ԱՏՈՒՐԵԱՆՆԵՐՈՒՆ

(Ամուսնութեան 25-րդ տարեդարձին առթիւ)

Քառորդ դարեան սուրբ պսակով ամուսնութեան,
Յոբելեանը՝ բարեբաստիկ ու պատմական,
Աստուածային օրհնութիւնով շնորհաւոր թող ձեզ ըլլայ,
Երջանկութեան երազները նուիրական
Մարմին առած՝ սիրոյ բոյրով վեր բարձրանան,
Հայրենական քաղցրութիւնով արմատանան:

Օրը-օրին ձեր սիրտերը թող ծաղկանան,
Ոռոզելով հոգիները սիրոյ ծարաւ ծանօթներուն,
Որոնք կ'ապրին փնտռտուքով ամէնօրեայ,
Իրենց կարգին հայաբոյր տուն մը կազմելու,
Զաւակներով արդարօրէն բազմանալու
Եւ մեր դատին, իրաւունքին տէր դառնալու:

Ատուրեաններ, ազգականներ հաւաքուած են
Ուրախութեամբ շրջապատուած՝ ամուսնութեան
Տարեդարձին Յարութիւնին եւ Ռիթային
Եւ ծնունդով իրենց չքնաղ աղջնակին,
Որ կը մեծնայ աստուածային շնորհներով,
Զարգացումով ուսումնական ու յարգանքով:

Բարեբաստիկ այս առիթով ձեզ կը մաղթենք
Առողջութիւն, յաջողութիւն եւ երկար կեանք,
Ապրիք սիրով, միշտ ներելով ու հեզութեամբ,
Միշտ փառք տալով աստուածատուր ձեր տաղանդին
Եւ յաւիտեան երկրպագու սիրոյ ուխտին,
Միշտ ապրեցէք վսեմագոյն երջանկութեամբ:

ՍԻՐԵԼԻ ԱՐԻԱՆԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻՆ

Երկու Սեպտեմբեր երկու հազար մէկ.
Այս թուականը չենք մոռնար երբեք,
Դատրիկ մը քաղցրիկ Արիանէ անուն,
Հայ Եկեղեցոյ ծէսով իմաստուն՝
Հայ սուրբ միռոնով մկրտուեցաւ,
Հայութեան թիւը մէկով աւելցաւ:
Հայութեան փառքով, նախնեաց հաւատքով,
Հայ Եկեղեցոյ երկնային ուժով
Ղազարեան տոհմը փառաւորուեցաւ,
Մեսրոպեան լոյսով լուսաւորուեցաւ:

Ուրախ ենք այսօր բարեկամներով՝
Այս մկրտութեան վարար խորհուրդով,
Սիրով յագեցած զգացումներով՝
Ղազարեաններուն աչքը լուսելով,
Մեր մաղթանքները կ'ուղղենք սրտագին՝
Արիանէ կոչուած քրիստոնէային.
Հայութեան լոյսով օծուած հոգեւին՝
Մեծնայ եւ ապրի փառքով ազգային,
Պատիւ բերելով իր ընտանիքին
Եւ արդար պարծանք իր հայրենիքին:

2 Սեպտեմբեր 2001

ԵՒ ԲԱԶԷՆ ԾՆԱԻ

Ազատ ապրելու կամքով անասան,
Շատ դարեր առաջ աշխարհէն Սասնայ
Ղազարեան տոհմը դարձաւ գաղթական
Եւ հասաւ չքնաղ երկիր Կիլիկիա:

Կայք հաստատելով քաղաք Պերեճիք,
Ուր կեանքը հեշտ էր, հայութեամբ օծուն,
Խաղաղ ապրելով Եփրատին մօտիկ՝
Ուրախ ու զուարթ կեանքով իմաստուն:

Եւ եղաւ Եղեռն, Յեղասպանութիւն,
Հայոց արեւը մթնցաւ նորէն,
Ղազարեան տոհմը, որպէս փրկութիւն,
Հեռացաւ երկրէն՝ խոյս տալով ջարդէն:

Հասան ճարապլուս, քաղաք սուրիական,
Նոր տուն հիմնեցին նահապետական,
Ապա լքելով եկան Լիբանան՝
Երկիր ցանկալի, ամրոց հայութեան:

Ծայր տուաւ կռիւ՝ խորքով անոպայ,
Ղազարեան տոհմէն Ղազար Ղազարեան
Իր զաւակներով եկան Գանատա,
Ազատ ապրելու ապաստան գտան:

Ղազարեան երեք եղբայրներ կարգով
Ամուսնացան եւ գործի տէր դարձան,
Զաւակներ ծնան Աստուծոյ կամքով,
Քաղցրիկ աղջիկներ եւ մանչ մը՝ Իշխան:

Եւ ծնաւ Բազէն՝ տեսքով գեղեցիկ,
Իշխան եղբօր հետ դառնալու պահակ
Ղազարեան տոհմի կեանքին ընթացիկ,
Այս ցուրտ ափերու հողմերէն վայրագ:

Շանթ եւ Ալին ծնողքէն սերած՝
Հիասքանչ Բազէն մկրտուեցաւ,
Հայոց միռոնի ցոլքով սրբազան՝
Հայ քրիստոնեայ որդի մը դարձաւ:

Այս սուրբ առիթով մեր սրտէն բխած
Անկեղծ մաղթանքներ՝ հզօր Բազէին,
Որպէսզի մեծնայ, դառնայ փառապան՝
Պատիւ բերելով իր ընտանիքին:

1 Դեկտեմբեր 2002

ՆՈՐԱԾԻՆ ՏԱՐՕՆԻՆ

Գիտե՞ս, նորածին Տարօն Պօղոսեան,
Անուշիկ գաւակ, ծնունդ պատուական,
Թէ ինչո՞ւ համար, ի՞նչ նպատակով
Մենք քեզ կոչեցինք Տարօն անունով:

Մենք քեզ կոչեցինք Տարօն անունով,
Որ երբ դուն մեծնաս ուսումով, խելքով,
Տարօն աշխարհի սուրբ գաւակներուն՝
Մեսրոպ Մաշտոցին, ֆետայիներուն,
Ծանօթանալով անոնց գործերուն,
Անձնուէր կեանքին, խրոխտ քայլերուն,
Որ դառնաս զինուոր Հայկական Դատին,
Որպէս ժառանգորդ անոնց պայքարին:
Եւ այս առիթով, սուրբ մկրտութեան
Խորհուրդով օծուած, Տարօն սիրական,
Քեզի կը մաղթենք երջանիկ օրեր,
Արեւաշատութիւն եւ կեանք օրհնաբեր:

ՆՈՐԱՊՍԱԿ ՌԱՖՖԻ ԵՒ ԼԱՐԱ ՏՈՒՏԱԳԼԵԱՆԻՆ

Տիրոջ օրհնութեամբ միացաք իրար,
Հայոց նարօտով ամուր կապուեցաք
Եւ սուրբ պսակով ընտանիք դարձաք՝
Անհուն բերկրանքով եւ սիրով անմար:

Կազմեցիք բոյն մը նահապետական՝
Հայկական ընտիր շաղախով շինուած,
Որպէսզի ապրիք ձեռք-ձեռքի բռնած,
Հասնելու համար կեանքի քաղցրութեան:

Ձեր ամուսնութեամբ մենք ուրախացանք,
Մեր աղօթքներով ձեր կազմած բոյնին
Գեղազարդ տեսքին, հայաբոյր խորքին,
Երջանիկ կեանքին մասնակից դարձանք:

Ապրեցէ՛ք սիրով, զիրար յարգելով,
Եղէ՛ք միշտ ներող՝ հեգութեամբ զեղուն,
Վայլեցէ՛ք կեանքը սիրով վարարուն՝
Տժգոյն օրերը ընդմիշտ մոռնալով:

Ամուսնութիւնը ձեր բարերաստիկ
Եւ ճանապարհը սիրով լիցքաւոր
Ի խորոց սրտէ կ'ողջունենք այսօր՝
Մաղթելով ձեզի օրեր երջանիկ:

12 Յուլիս 2003

ՍԻՐԵԼԻ՝
ՄԱՐԳԱՐ ԵՒ ԷԼԻՉ
ՇԱՐԱՊԵՆՆԵԱՆ

Երեսուն տարին անցաւ վարարուն՝
Յիշատակելի օրերով յորդուն,
Ապրեցաք ուրախ՝ սիրով անսահման,
Կազմելով բոյն մը նահապետական:

Շարապխանեան տան արդար արգասիք՝
Լոյս աշխարհ եկան Յովիկ ու Վազրիկ,
Տարիներ անցան քաղցր ու լեղի,
Էլիզ եւ Մարգար մնացին արի:

Կեանքի խորհուրդը լաւապէս սերտած,
Ձեր շնորհները հայութեամբ օծուած՝
Սիրով բաժնեցիք եւ ընծայեցիք
Հայ լեզուի լոյսով օրերուն գալիք:

Հաւաքուած այսօր ազգականներով,
Բարեկամներով եւ ընկերներով՝
Տօնելու օրը ձեր ամուսնութեան
Եւ տարեդարձը սիրոյ միացման:

Որպէս բարեկամ, սրտով ջերմագին,
Ձեզի կը մաղթենք օրեր մեղրածին,
Ապրիք երջանիկ՝ հարազատներով,
Միայն Աստուծոյ ընդմիշտ փառք տալով:

ՍԻՐԵԼԻ ՎԱՐՊԱՆ ՓԻԼԱԻՃԵԱՆԻՆ

Ութը տարիներ անցան ու գացին արագ քայլերով
Եւ արդէն եղար ինը տարեկան՝ Աստուծոյ կամքով,
Չորրորդ դասարան կը հասնիս շուտով խաղաղ գնացքով,
Որպէս աշակերտ ուշիմ եւ կայտառ՝ պայծառ հոգիով:

Քու հայրդ, մայրդ, հարազատներդ քեզ շատ կը սիրեն
Եւ կը գուրգուրան, որպէսզի ըլլաս պարկեշտ հայ տղայ՝
Նկարագրով վեհ, ուսումով բարձր, խելքով հայաշէն,
Պատիւ բերելով ազգիդ, ծնողքիդ՝ վարքով բիրեղեայ:

Գիտե՞ս դուն, Վարդան, նախահայրերէդ Վարդանը կարմիր,
Հօր զօրավար հայոց բանակին՝ արի, մարտնչող,
Ինչպէ՛ս դեմ դրաւ պարսիկ զօրքերուն հաւատքով անգիր,
Որոնք կու գային ջնջելու հայոց երկիրը շէնշող:

Այսու սրտագին կը շնորհատրենք
Քու տարեդարձդ անհուն մաղթանքով,
Որ մեծնաս առողջ, պայծառ եռանդով՝
Զօրացած հայու հօր ոգիով:

Կը մաղթենք քեզի երջանիկ օրեր,
Կեանք մը հեզասահ եւ արգասաբեր,
Ապրե՛ անվրդով, արեւով անմար,
Շրթներուդ վրայ՝ մեսրոպեան բառեր:

Սիրե՛ ազգդ, Եկեղեցին Հայկական,
Մեսրոպակերտ հայոց լեզուն սրբազան,
Որքա՛ն մեծնաս, հռչակներու տիրանաս,
Երբեք-երբեք հայութիւնդ չնռոնաս:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՏԱՐԵԴԱՐՁԴ, ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Տարեդարձդ շնորհաւոր, Անդրանիկ,
Գունտազճեան տան զաւակը անուշիկ,
Քեզ կը մաղթենք, որ միշտ ըլլաս երջանիկ,
Ապրումներով եւ տեսիլքով գեղեցիկ:

Տարիները եկան անցան մանկութեան
Քու ծննդեան թուականէն պատմական,
Դարձար ուշիմ, իմաստուն եւ խոհական՝
Ոռոգուելով հայ ոգիով թորգոմեան:

Ուսումնաստենչ մեծ փափաքով եւ սիրով
Կը յաճախես հայ վարժարան խոր սիրով
Եւ կը սորվիս քաղցրիկ լեզուն հայկական՝
Մեսրոպածին հօր կամքով անասան:

Մենք ուրախ ենք քու ուսումով հայակերտ,
Վարքով, բարքով՝ որպէս բարի աշակերտ,
Միշտ հնազանդ քու ծնողիդ խորհուրդին,
Որ կը բխի սրտիդ խորէն հայածին:

Գիտե՞ս արդեօք, Գունտաքճեան Անդրանիկ,
Ինչո՞ւ համար դուն կոչուեցար Անդրանիկ,
Ժառանգելով ազգին պարծանք հերոսին
Անունը վեհ՝ այդ պանծալի հայ քաջին:

Որովհետեւ քու մեծ հայրդ եւ հայութեան
Արդար դատին քաջ զինուորը անմման
Կը կոչուէին այդ անունով հերոսական,
Որ հետեւիս անոնց կեանքին պատուական:

ՍԻՐԵԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻՆ

Սիրելի՛ թոռնիկ, քաջ Քրիստափոր,
Մենք կը սիրենք քեզ քու ծնած օրէն,
Մեր հոգածութեամբ մեծցար օրէ-օր,
Մայրենի լեզուդ եղաւ հայերէն:

Տարիքդ եղաւ արդէն տասնըվեց,
Հասակով արդէն դարձար պատանի,
Հայկական դպրոց միշտ կը յաճախես՝
Տիրապետելով լեզուին պանծալի:

Քու տարեդարձը տասնըվեցերորդ
Կը տօնենք այսօր քաղցր յուշերով,
Հայկական ոգիդ կամքով սիրայորդ՝
Կը ծաղկի կրկին երգով ու պարով:

Սոյն տարեդարձիդ կ'ուզենք տեսնել քեզ,
Աստուածային սուրբ օրհնութեամբ օծուած,
Վեհ հայորդի մը՝ սիրասուն ու հեզ,
Վարքով, կենցաղով՝ սիրուած, յարգուած:

Քեզի կը մաղթենք երջանիկ օրեր,
Առողջ եւ կայտառ ըլլաս ամէն օր,
Պողպատեայ կամքով, քայլով անվեհեր
Քալես ուսումի ճամբէն լուսաւոր:

2009

ԵՐԳՉՈՒՀԻ ԱՆԱՀԻՏ ԿՈՒՏՍՈՒՉԵԱՆԻՆ

Տարեդարձդ շնորհաւոր, Անահիտ,
Քեզ սիրողներ սրտով կապուած հմայքիդ,
Անկեղծ սիրով, ըղձանքներով ջերմագին՝
Քեզ կը մաղթեն պայծառ օրեր կաթոգին:

Քու ծննդեան տարեդարձը օրհնաբեր
Քեզ պարգեւէ ուրախ-գուարթ տարիներ,
Կեանքիդ ուղին ծաղիկներով զարդարուի,
Բուրումնաւէտ քաղցրութիւնով հեշտալի:

Աստուածային շնորհներով օժտուած
Եւ հայաբոյր նուրբ խազերով յազեցած՝
Ծառայեցիր հայոց երգին ու պարին,
Խնկարկելով Կոմիտասի բազինին:

Տարօնական հզօր կամքով անասան,
Հպարտօրէն դուն քալեցիր անվարան
Երաժշտութեան ճամբաներէն պատմական՝
Տարածելով հայ երգերը դիւթական:

Քու թաւշային քնքոյշ ձայնով բիրեղեայ
Կ'երգես երգեր, մեղեդիներ հնամեայ,
Քու երգերը մեսրոպաշունչ բառերով
Մեզի կու տան զգացումներ հոգեթով:

Հայրենիքի խոր կարօտով վեհագոյն՝
Կեանքդ դարձաւ հայ երգերով թաթաւուն,
Արարատի, Էջմիածնի տեսիլքով,
Լուսաւորչի կրանիթեայ հաւատքով:

ԱՊԱՔԻՆՄԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔ

Վերապատուելի հովիւ Սարմազեան,
Հովիւ քաջագուն եկեղեցական,
Աւետարանի լոյսով լիացած,
Ուսուցիչ բարի՝ հայութեամբ սնած:

Անձնուիրաբար գործեցիր անձայն՝
Շալկած ցաւերը հայ ազգին համայն,
Մարդկային սիրտդ ինչպէ՞ս դիմանար
Մարդոց մեղքերը քաւելու համար:

Անդադրում վազգէդ սիրտդ յոգնեցաւ
Եւ յոգնութեան նշանը տուաւ,
Հիւանդանոցի բժիշկներ տեսան՝
Որոշում առին վիրահատութեան:

Եւ եղաւ հրաշք, եղաւ փրկութիւն,
Յոգնատանջ սիրտդ ոյժ առաւ կրկին,
Նոր երակներով արիւն հոսեցաւ,
Գէմքդ նոր լոյսով լուսաւորուեցաւ:

Քեզի կը մաղթենք օրեր արփաւէտ,
Կեանքդ պսակուի քաղցրութեամբ յաւէտ,
Նորոգուած սրտով պաշտօնիդ դառնաս,
Բարեկամներուդ կրկին բարեւ տաս:

1999

ՍԻՐԵԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԹՈՌՆԻԿԻՍ

Սիրելի՛ թռռնիկ, Քրիստափոր ջան,
Արդէն դուն եղար քսան տարեկան,
Թեակոխելով երիտասարդի
Սահմանը գողտրիկ քաջութեամբ արի:

Հիմա որ դարձար խելահաս, խելօք,
Եւ կրնաս գատել ուղիներ, որոնք
Քեզի կը տանին դէպի բարձրունքներ
Ու կրնաս առնել քայլեր պատուաբեր:

Բայց միշտ յիշելով, որ դուն լաւ գիտես
Հայերէն գրել, հայերէն կարդալ,
Եւ պիտի չմոռնաս եւ ջանք պիտ' թափես՝
Հայերէն լեզուով գրել եւ կարդալ:

Այս վեհ առիթով քեզի կը մաղթենք
Երջանիկ օրեր եւ հաճելի կեանք.
Ծրագիրներդ իրականան
Եւ երազներդ միշտ քաղցր մնան:

Այսպէս, սիրելի՛ Քրիստափոր ջան,
Քու տարեդարձիդ օրով դիւթական,
Ընդունիր մեզմէ սիրոյ ողջոյններ
Եւ Աստուածային բոքք օրհնութիւններ:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՉԱԻԿԻՄ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻՆ

Քու ծննդեան թուականն, Անդրանիկ,
Տարիները եկան անցան ծովի պէս,
Կեանքդ եղաւ բուրումնաւետ վարդի պէս,
Եւ միշտ եղար ծնողներով երջանիկ:

Արդէն եղար յիսունինը տարեկան,
Եւ միշտ եղար վարքով ազնիւ ու բարի՝
Աստուածային օրհնութիւնով ցանկալի,
Որպէս որդի քաղաքավար ու արի:

Ծննդեանդ տարեդարձը տօնելով՝
Որպէս ծնողք քեզ կը մաղթենք լաւ օրեր,
Առողջութիւն ու երկար կեանք բախտաբեր,
Հայու պայծառ իմաստութեամբ անվրդով:

Մենք բոլորս քեզ կը սիրենք սիրառատ,
Հպարտութեամբ քեզ կը գովենք ամէն օր,
Ընդգծելով ազնիւ ոգիդ փառաւոր,
Որպէս որդի ծնողասէր, անարատ:

Մենք կը ցանկանք ամէն ծնող հայկական
Տեսնեն իրենց զաւակները կրթուած,
Հայու տոհմիկ իմաստութեամբ օժտուած,
Պատիւ բերեն հայ անունին, հայութեան:

ՄԻՐԵԼԻ ԵՒ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԱՂԶԿԱՍ՝ ԱՆԻԻՆ

Յիսուն տարեկան եղար, Անի ջան,
Աստուածապարգեւ զաւակ անճնուէր,
Երկու մանչերդ արդէն իսկ մեծցան՝
Պարգեւելով քեզ երջանիկ օրեր:

Մանուկ հասակէդ կը կարդայիր
Գիրքեր հայերէն, պատմական գիրքեր,
Որոնց խորհուրդէն օգուտ քաղեցիր՝
Անվիատութեամբ գիշեր ու ցերեկ:

Հայկական շունչով, մեսրոպեան լոյսով
Չոյգ զաւակներդ եղան ազգասէր,
Որպէս ազնիւ մայր սրտառուչ խօսքով
Չանոնք մեծցուցիր սրտով անվեհեր:

Դուն որպէս զաւակ խղճով քաղցրահամ,
Բիրեղեայ սրտով սասունցիական,
Քու ծնողներուդ եղար միշտ պաշտպան՝
Արժանանալով անոնց օրհնութեան:

Մենք՝ որպէս ծնողք, թանկագին Անի,
Յիսունամեակիդ ոսկեայ առիթով
Քեզի կը մաղթենք օրեր գեղանի՝
Հարազատներով եւ ընտանիքով:

ՍԻՐԵԼԻ ԹՈՌՆԻԿԻՍ՝ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻՆ

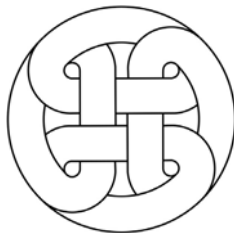
Ազնուածին Քրիստափոր գեղեցիկ,
Բարի, ազնիւ, մեր թռռնիկը անուշիկ,
Աստուածային օրհնութիւնով սրբազան՝
Եղար արդէն տասնըինը տարեկան:

Աւարտելով երկրորդական վարժարան՝
Հայոց լեզուով ուսանեցար անվարան,
Դպրոցական ընկերներով աննման
Այցելեցիր Վենետիկ եւ Հայաստան:

Գացիր տեսար Արարատը հոգեթով,
Արագածը՝ Լուսաւորչի կանթեղով,
Բարձր թառած գմբուխտ լիճը Սեւանայ
Եւ քաղցրահամ աղբիւրները բիւրեղեայ:

Այժմ որպէս մաքրամաքուր հայորդի,
Դուն կը կրես վեհ արիւնը Սասունի,
Եղի՛ր հպարտ սասունական ծնունդով
Եւ պայքարի՛ր հոգով-սրտով անվրդով:

Այս առիթով, Քրիստափոր սիրելի,
Ընդունէ՛ մեր մաղթանքները ցանկալի:
Ապրի՛ր երկար՝ առողջ կեանքով թաթաւուն,
Իմաստութեամբ եւ աղօթքով առլցուն:

ԳԻՏԵ՞Ս ԴՈՒՆ, ՎԱՐԱԳ ՊԱՊԵԱՆ

Գիտե՞ս դու, Վարագ, երբ մանուկ էիր,
Կը յաճախէիր Հոթոյեաններուն
Մանկամտորը՝ բարութեամբ զեղուն,
Ուր հօրքոր Շաքէն քեզ կը խնամէր:

Երեք տարեկան տակաւին չեղած,
Դուն աւարտեցիր մանկամտրեան
Շրջանը բոլոր՝ կարօտով բուրեան,
Հասակով մեծցած, միտքով զարգացած:

Արժանանալով Հոթոյեաններուն
Մանկամտորի վկայականին,
Դուն հետեւեցար ուսումիդ կրկին՝
Սորվելու համար հայերէն լեզուն:

Հ.Օ.Մ.-ի Պապայեան մանկապարտեզի
Աշակերտ եղար՝ վարքով գովելի,
Ապա՝ Գոլովեան նախակրթարանի,
Միջնակարգի եւ երկրորդականի:

Ներկայիս դարձած հայութեամբ սնած
Երիտասարդ մը հմայքով պայծառ՝
Գործով, երազով, ապրումով վարար,
Ազգին ծառայող, ազգին նուիրուած:

Արդէն կը վարես ձեռնարկներ բազում՝
Բացման խօսքերով խորունկ, խոհական,
Պատշաճ պատգամներ կու տաս հայութեան՝
Ազգասիրական խորքով առլցուն:

ՍԻՐԵԼԻ ԹՈՌՆԻԿԻՄ՝ ՍՏԵՓԱՆ-ԱՐՄԷՆԻՆ

Արդէն եղար եօթ տարեկան,
Շատ սիրելի Ստեփան,
Հասակ առիր, մարմնով մեծցար,
Մեր բոլորէն սիրուեցար:

Տարի մըն ալ անցաւ արագ
Քու ծնունդէն երկնառաք,
Ուրախութեան բոյրը քնքոյշ
Մեզ կը բերէ քաղցր յուշ:

Ուրախ ենք, որ դպրոց կ'երթաս,
Ընկերներով միշտ կը խաղաս,
Իսկ դասերուդ պահը որ գայ,
Լրջութիւնդ իսկոյն կու գայ:

Գիտե՞ս որքան քեզ կը սիրենք,
Քու կենցաղով հպարտ ենք մենք,
Շնորհներով աստուածային,
Դուն կը մնաս մեր սիրելին:

Այս առիթով քեզ կը մաղթենք
Առողջութիւն եւ երկար կեանք,
Ապրիս, մեծնաս, Մեծ Մարդ դառնաս,
Ծնողներդ շնորհանաս:

ՍԻՐԵԼԻ ՌՈՒԲԷՆ ՃԱՆՊԱԶԵԱՆԻՆ

Քու ծննդեան տարեդարձը շնորհատր թող ըլլայ,
Կեանքիդ ուղին ըլլայ սահուն՝ աստուածային օրհնանքով:
Լուսապայծառ երազներդ մարմին առնեն կարօտով
Եւ հոչակդ ճաճանչներով դէպի երկինք բարձրանայ:

Մեծնաս, դառնաս քաջակորով հայորդի մը ազգասէր
Եւ չմոռնաս մեսրոպակերտ քու սուրբ լեզուն մայրական,
Ուր որ երթաս, ուր որ ապրիս՝ վերադառնաս Հայաստան,
Կազդուրուելու արարատեան հրաշքովը կենսաբեր:

Քու անունը ժառանգած ես իշխաններէն Ռուբինեան,
Որոնք եղան հիմնադիրներ արքունիքի կիլիկեան,
Դուն ալ ըլլաս անոնց նման հայրենիքի պահապան,
Քայլդ ըլլայ հայրենաշէն թռիչքներով յաղթական:

Քեզ կ'ողջունենք մենք ընտանեօք մաղթանքներով սրտագին՝
Ծննդեանդ տասնըրկրորդ տարեդարձին առիթով,
Հանդէս գալով վարդանման պերճաբարբառ խօսքերով,
Աղօթելով, որ միշտ ապրիս հպարտանքով ազգային:

ՍԻՐԵԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻՆ

(Ծննդեան չորրորդ տարեդարձին առիթով)

Բարեբաստիկ քու ծննդեան օրէն անցան չորս տարիներ,
Մեծցար մարմնով, մեծցար մտքով, սիրուն թռնիկ անտաքեր,
Ամբողջ սրտով սիրեցիք քեզ, դուն կեանք տուիր մեր երկուքին՝
Մեծ հայրիկիդ, մեծ մայրիկիդ՝ քու գալուստով հրաշածին:

Եղար արդէն չորս տարեկան, շատ սիրելի Քրիստափոր,
Մեծ հօրդ ձեռքէն ամուր բռնած՝ դպրոց կ'երթաս դուն ամէն օր,
Որ կը սորվիս բազում երգեր ու մանկական ուրախ խաղեր՝
Ունենալով հասակակից նորաբողբոջ դասընկերներ:

Քու մանկական չքնաղ լեզուն հայ դպրոցէն շուտ սորվեցար,
Թոթովանքով կ'արտասանես սորվածներդ դուն անդադար,
Զուարթաձայն գեղգեղանքով կ'երգես երգեր եւ օրհներգեր
Գանատական եւ հայկական, ինչպէս նաեւ աղօթք՝ «Հայր մեր»:

Գիտե՞ս արդեօք, քաղցրիկ թռնիկ, Քրիստափոր անգուգական,
Որ մենք հայ ենք, ազնուական ժողովուրդ ենք բազմադարեան,
Տառապած ենք, հալածուած ենք, չարչարուած ենք, ջարդուած ենք,
Սակայն երբեք ջնջուած չենք, հօր կամքով վերապրած ենք:

Պիտի մեծնաս տարուէ-տարի, պիտի դառնաս դուն խելահաս,
Եթէ փնտռես արմատներդ մօրենական, պիտի գտնես,
Որ մենք կու գանք Հայաստանի խրոխտ սիրտէն՝ քաջ Սասունէն,
Ազգին համար կռուած-գոհուած Գալէներու, Մակարներու

վեհ սերունդէն:

Դո՛ւն ալ եղիր անոնց նման հայրենասէր ու ազգասէր,
Կեանքդ ըլլայ արեւաշող՝ ճաճանչներով երջանկաբեր,
Ապրի՛ր ընդմիշտ աստուածային շնորհներով լուսապայծառ,
Եւ պատիւ բեր ծնողներուդ՝ կենցաղովդ վայելչափառ:

1996

ԹԱԹՈՒԼ ՀՈՒՐԵԱՆ

Գրչի փոխարէն շալկած հրացան՝
Պատերազմեցար հերոսի նման,
Սակայն իյնալով կռուին մէջ դաժան՝
Մեկնեցար անդարձ, ո՛վ Թաթուլ Հուրեան:

Գրականութեան բուրաստանին մէջ
Կոկոն մ'էիր դուն բոյրով նայիրեան,
Բայց վարդ չդարձած կարմիր փողփողէջ՝
Մենք ճաշակեցինք բօթ դառնահամ:

Գրեցիր երգեր սիրով մը անյագ,
Անվեհեր շալկած քնարը կեանքին,
Հայրենի քերթող, ինկար նահատակ՝
Գրչի տեղ փարած մահաբոյր զէնքին:

Կը սիրէիր դուն կոյս մը գեղանի
Սիրով մը վճիտ, բիւրեղի նման,
Անոր պատկերը սրտիդ մէջ գաղտնի
Պահեցիր ամուր մինչեւ գերեզման:

Կեանքիդ երազը հազիւ շօշափած,
Ըմպած նեկտարէն անոր խօլաբար,
Բազում իղձերուդ մարմին չտուած՝
Երազի նման երկար ու անցար:

Օր մը գարունի սիրուն ու պայծառ,
Պատերազմի մէջ աշխարհասասան,
Զոհուեցար հպարտ, ինկար քաջաբար,
Հայրենի քերթող, ո՛վ Թաթուլ Հուրեան:

ՄԻՍԱԶ ՍԵՃԱՐԵՆՑ

Ի՛նչ արբեցութեամբ աչքերն հոգիիս
Պատկերներու գորշ ամպերու խորէն
Կը զատորոշեն դէմքդ, ու ինքզինքս
Կը գտնեմ գերուած աչքերուդ հուրէն:

Ի՛նչ արբեցութեամբ մագնիս մը ուժգին
Կը միաձուլէ հոգիս հոգիիդ,
Ու կը յամենայ ցոլքդ երկնային
Զգացումներուս վրայ անքթիք:

Ի՛նչ արբեցութեամբ գրեցիր տաղեր
Մերոպեան քաղցրիկ լեզուով մը պայծառ,
Ու բառերուդ մէջ վառելով ջահեր՝
Լուսաւորեցիր օրերս խաւար:

Ի՛նչ արբեցութեամբ ճանչցայ քու հոգին
Թախիժով ծնած տողերուդ մէջէն,
Հոն կը ճաճանչեն ապրումներ անծին,
Անհաս երազներ՝ անցաւոր կեանքէն:

Ի՛նչ արբեցութեամբ տաղերդ անոյշ
Խոր զգացումներ կը բուրեն անեղծ,
Սէր կը սփռուի քնարէդ քնքուշ,
Դո՛ւն, չքնաղ երգիչ, Միսաբ Մեծարենց:

ՍԻՐԵԼԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԱՊԵԱՆԻՆ

Սիրելի՛ Գալուստ, ընկեր սրտագին,
Ծանօթութիւնդ եղաւ սիրալիր,
Երբ նոյն շէնքին մէջ հարեւան էիր՝
Ամուրի կեանքով, տխուր, առանձին:

Օր մըն ալ գացիր ծննդավայրդը՝
Պէյրութ, Լիբանան, եւ ամուսնացար,
Յասմիկ անունով օրիորդ մը գտար,
Սիրահարուեցար եւ պսակուեցար:

Նոյն շէնքին մէջ մօտ հարեւանութեամբ
Ապրեցար երկար, բարեկամութեամբ,
Եւ հայր կոչուեցար սիրուն Սարիկին
Ու տեսքով կայտառ քաղցր Վարագին:

Ընտանիքովդդ հայաբոյր կեանքով
Ապրեցար ուրախ, ոգեղէն սիրով՝
Ձեր գաւակներով, դրացիներով,
Երջանիկ էիք Հոթոյեաններով:

Աւագ եղբայրդ՝ արքեպիսկոպոս,
Յաճախ կ'այցելէր կարօտցած սրտով՝
Մեզի բերելով կրօնական լոյս,
Մեզ ողորդելով ոգեշունչ յոյսով:

Բայց այդ օրերէն անցան տարիներ,
Պայծառ օրերը մեզմէ հեռացան,
Սիրելի՛ Գալուստ, յոգնաբեկ ընկեր,
Քեզ կորսնցուցինք ցաւով տարածամ:

Օգոստոս 2017

ՄԱՂԹԱՆՔ՝
ԱՐԺ. ՏԵՐ ԱՐՄԷՆ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ.
ԻՇԽԱՆԵԱՆԻՆ

(Հիւանդութենէ ապաքինման առթիւ)

Անցած ըլլան Տէր Հայրին
Հիւանդութեան օրերը,
Նման ցաւեր տխրագին
Ալ չտեսնէք վշտագին:

Քաջակորով երեցկին,
Տէր Հօր հսկող հրեշտակ,
Կը խնամես անձկագին՝
Աղօթելով սրտագին:

Ինքնաշարժը վարելով՝
Յաճախ կու գաք Թորոնթօ,
Ուրախութիւն բերելով
Ձեր գոյութեամբ խնկարոյր:

Ձեզի համար կ'աղօթենք՝
Մնաք առողջ, կորովով,
Քաջակորով գնացքով,
Որ ձեզ մեր մէջ միշտ տեսնենք:

Ապրեցէք միշտ կաթոգին,
Յարգանքով եւ մտերիմ,
Վատ օրեր անձկագին
Դառնան ընդմիշտ սրտագին:

Ձեզ կը մաղթենք ճանապարհ
Եւ վերադարձ դէպի տուն,
Տէրը ձեզի պահապան,
Տէր եւ տիկին Իշխանեան:

ԶԱՐԵՀ ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔ. ԱԶՆԱԽՈՐԵԱՆԻՆ

Հայ Եկեղեցոյ անճնուէր ծառայ, նուիրեալ իշխան,
Աստուածային սուրբ շնորհքով օծուած Զարեհ Սրբազան,
Սրտանց կը ցաւինք քու անակնկալ մեկնումիդ համար,
Ո՛վ մաքրամաքուր հոգեւոր կեանքի փարոս լուսավառ:

Դուն նուիրումով ծառայեցիր յար կամքով անասաան
Հայ Եկեղեցոյ մշակութային ծով ժառանգութեան,
Մեր նոր սերունդը մօտեցնելով մեր արմատներուն
Եւ լոյս սփռելով մութին մէջ քալող կորստեալներուն:

Որպէս ժառանգորդ թարգմանիչներուն հինգերորդ դարի,
Դուն թարգմանեցիր Աստուածաշունչը աշխարհաբարի,
Հայ երաժշտութեան հնամեայ հանքէն լոյս աշխարհ բերիր
Հոգեւոր երգեր, սուրբ շարականներ, տաղեր սիրալիր:

Տանջուած սրտով, բայց խաղաղութեամբ մեզմէ հեռացար,
Մնաք բարովի, ողջագուրուելու առիթ չգտար,
Պայծառ աչքերդ մթագնած լոյսով իսպառ գոցուեցաւ,
Աստուծոյ շունչով պատգամներ տալու հեքդ վերջ գտաւ:

Կեանքդ նուիրած բիր տեսիլքներդ կիսատ մնացին,
Ծրագիրներդ, աստուածահաճոյ ու երազային,
Ծաղկեփունջ դարձած՝ թօշնեցան յանկարծ հովերէն վայրագ,
Յօրինուած տաղեր մնացին տխուր եւ անարձագանգ:

Յիսուսի խօսքին ընդառաջելով որպէս յոգնած անձ,
Գացիր հանգչելու երկրաւոր կեանքին հրաժեշտ տուած՝
Առանց տեսնելու վեհ արշալոյսը կեանքիդ ու գործիդ
Եւ լոյս չտեսած յօրինումներուդ կշռոյթը վճիտ:

Բայց մենք վստահ ենք, որ գործդ անմահ անպայմանօրէն
Կը շարունակուի Կիլիկեան Ուխտի միաբաններէն
Եւ քու անունը կը մնայ ընդմիշտ որպէս ռահվիրայ,
Հայ Եկեղեցոյ եւ երաժշտութեան նուիրեալ ծառայ:

ՔԱՉ ՀՈՎԻԻԸ

Հայ Եկեղեցւոյ անճնուէր ծառայ,
Պայծառ հոգիով հոգեւորական,
Հովի մշտարթուն, սրտով բիւրեղեայ,
Գերապատիւ Տէր Շահէ Փանոսեան:

Հաւատքով զինուած դուն ճամբայ ելար՝
Լուսաւորելու հոգիներ մթին
Սուրբ մկրտութեան խորհուրդով անմար,
Պայծառացուցիր Հայ Եկեղեցին:

Անճնական կեանքով, զոհաբերութեամբ,
Որպէս քաջ հովի աշխատանք տարիր
Եւ քսանամեայ լուռ ծառայութեամբ
Այս ցուրտ ափերուն ջերմութիւն բերիր:

Հիմա կը մեկնիս դէպի նոր աշխարհ՝
Շալկած մեծ վաստակ հոգեւորական,
Օրհնուած քայլերով կերտելու համար
Ամրակուռ բերդեր եկեղեցական:

Ի պատիւ քեզի ողջերթներէ վերջ,
Ճամբադ բացուեցաւ դէպի Մայրավանք,
Միտքդ չարչարող մտածումներ գէջ
Մեզի կը տանին անկրկնելի կեանք:

Սրտիդ մէջ յուզում՝ անցեալէն եկող,
Պատկերներ յուզիչ կը տողանցեն յար,
Թորոնթոյի մէջ ութ տարուան շէնշող
Կեանքդ ու գործդ կը մնայ միշտ վառ:

Մենք ալ մեր կարգին սրտով կաթոզին
Քեզ ճամբու դրինք տամուկ աչքերով,
Մաղթելով քեզի օրհներգ երկնային,
Հեգասահ ճամբայ, եռանդ ու կորով:

2003

ՔԱՌԱՍՈՒՆՀԻՆԳԱՍԵԱՅ
ՅՈՒԲԵԼԵԱՐԻՆ՝
ԳԵՐՇ. ՏԵՐ ԽԱԺԱԿ ՍՐԲ. ԱՐՔ.
ՅԱԿՈՒԲԵԱՆԻՆ

Հազար ողջո՛յն արեաշող ու տեսական,
Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ որպէս իշխան
Քառասունհինգ տարիներու ծառայութեան,
Կ'ողողենք Ձեզի, Գերաշնորհ Խաժակ Յակոբեան:

Գարեվանքէն շրջանաարտ զուլալ ուխտով
Գործուղուեցար ծառայելու ժողովուրդին,
Կրօնական եւ հովուական խոր տեսիլքով
Եղար զինուոր հանապազօր հայ հաւատքին:

Քարոզներով, պատգամներով ու գրիչով,
Քրիստոսի Աստուածային հզօր կամքով,
Լուսաւորչեան պայծառ լոյսով ու հաւատքով՝
Զօրացուցիր ժողովուրդին սիրտերը սիրով:

Որպէս առաջնորդ՝ խրոխտ կամքով եւ հայեացքով,
Գանատական հայոց թեմը քու տեսիլքով,
Չեռնարկեցիր կրօնաբոյր շինութիւններ,
Մշակոյթի եւ հայ լեզուի ամուր բերդեր:

Աստուածածին եկեղեցին առհաւական
Քեզի եղաւ լուսաւորչեան շքանշան,
Քու ճիգերով մարմին առին կրօնական,
Տաճարը սուրբ գմբէթներով նուիրական:

* * *

Այս պատմական վեհ առիթով ներանճնական,
Քեզի կը մաղթենք առողջութիւն եւ երկար կեանք,
Որ ծառայես Եկեղեցւոյն Հայաստանեայց,
Մինչեւ հասնիս աստուածային երանութեան:

17 Մայիս 2013

ՉՕՆ՝ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՌԱԶՄԻԿ ԴԱԽՈՅԵԱՆԻՆ

Ողջո՛ւն արեւիդ, ողջո՛ւն քու կեանքին,
Ռազմիկ Դաւոյեան,
Շքեղ քանքարով քերթող լուսածին՝
Ազգին մեսրոպեան:

Ծնունդով բարի, գալուստով արի՝
Նուէր հայութեան,
Ողջո՛ւն քեզ ծնող գիւղին Մեծ Պարնի
Եւ Դաւոյեան տան:

Հայ մշակոյթի միտռնով օծուած
Մշակ մեղուաջան,
Ողջո՛ւն հայաշունչ ձայնիդ օրհնուած՝
Ջրվեժ նայիրեան:

Ողջո՛ւն վաստակիդ, տոհմաշունչ տենդով՝
Երգերուդ պայծառ,
Հայ հոգին պեղող բոսոր երանգով՝
Գրչիդ ոսկետառ:

Հայ ինքնութեան հրեղէն բահով
Զինուած սերմնացան,
Ցանած սերմերդ արդար պայքարով
Ատոք հասկ դարձան:

Քու տարեդարձդ, Հայ Դատի ռազմիկ,
Կը տօնենք այսօր,
Բարեկամներով անկեղծ, մտերմիկ,
Հարազատ ու խոր:

Երկար կեանք քեզի կը մաղթենք միայն
Ի խորոց սրտի,
Գրիչդ դալար մնայ յաւիտեան
Բերքերով յուրթի:

ՄԻՐԵԼԻ ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԵՃԵԱՆԻՆ

Մերոյ Մաշտոցի աիշով սնուած՝
Դուն հանճարածին ժառանգ մերոպեան,
Սուրբէն փոխանցուած օրհնութեամբ զինուած՝
Ռոշո՛յն արեւիդ, Ռոպէր Հատտեճեան:

Հայոց մեծաքանչ լեզուին ծառայող՝
Անխոնջ ուսուցիչ Սահակ-մերոպեան,
Անխախտ հաւատքով, գրչով առինքնող՝
Հայ լեզուի պահակ, Ռոպէր Հատտեճեան:

Ի վերուստ օժտուած խելքով իմաստուն՝
Հայ ժողովուրդի գաւակ խոհական,
Հպարտ ենք քեզմով, մերոպահնչին
Կեանքովդ վսեմ, Ռոպէր Հատտեճեան:

Հայ թերթի, գիրքի, գրականութեան
Անձնուէր մշակ, աղբիւր անխափան,
Հայակերտումի շունչով նայիրեան
Կը քալես ընդմիշտ, Ռոպէր Հատտեճեան:

Մեր քաղցր լեզուով, «Մարմարա» թերթով,
Յուշատետրերուդ շարքով պատմական,
Ազգային ոգին աննկուն կամքով
Արթուն կը պահես, Ռոպէր Հատտեճեան:

Աստուածապարգէս տաղանդով ծնած
Մանուկ հասակէն՝ հայոց դպրութեան,
Թարգմանչաց ուխտով ոգեղինացած՝
Մշտավառ կանթեղ, Ռոպէր Հատտեճեան:

Իմ տկար գրչով, խօսքով սրտագին
Կը գովերգեմ քեզ ու կը հիանամ
Վաստակին բուրեան՝ չքնաղ ու անգին,
Հայ գիրի վարպետ, Ռոպեր Հատտեճեան:

Այժմ կ'աղօթենք, որ կեանքդ ըլլայ
Առողջ ու երկար, բոյրով դիւթական,
Ազգաշէն միտքդ միշտ պայծառ մնայ,
Պանծալի գրող, Ռոպեր Հատտեճեան:

25 Ապրիլ 2012

«Մարմարա»-ի խմբագիր Ռոպեր Հատտեճեանի հետ՝
Հայ Գրողներու Միութեան համագումարին, Երևան

ՅԻՄՆԱՄԵԱՅ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԴ
ՇՆՈՐՀԱԽՈՐ՝ ԳԵՐՅԱՐԳԵԼԻ
ՀԱՅՐ ԵՂԻԱ Ծ. ՎՐԴ.
ԳԻՐԷՋԵԱՆ

Հազար ողջո՛յն յոբելեարին,
Եկեղեցոյ ծառայողին,
Յիսունամեայ իր վաստակին՝
Մեր սիրելի Հայր Եղիային:

*
*
*

Ո՛վ վարդապետ ազնուածին,
Աստուածային օրհնութիւնով,
Կրանիթեայ հզօր կամքով
Եղար հովի հայոց հօտին:

Յիսուն տարի կեանքդ եղաւ
Քրիստոնեայ կեանքով ապրում,
Խոնարհ ու հեզ, սիրով անհուն՝
Քաղցրահնչիւն խօսքով անբաւ:

Քարոզներդ, որպէս փարոս,
Լոյս սփռեցին ուղեկորոյս
Ու անհաւատ անհատներուն՝
Պատգամներով գեր-իմաստուն:

Որպէս հովի ու հիմնադիր,
Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ
Եկեղեցին շինել տուիր՝
Կաթողիկէ եւ գրաւիչ:

*
*
*

Այս առիթով՝ որպէս մաղթանք.–
Ապրիս առողջ, ապրիս երկար,
Երջանկութեամբ ու խանդավառ.
Մենք ալ քեզմով ուրախանանք,
Մինչեւ հասնիս խոր ծերութեան:

ՁՕՆ՝ ԷԴԻԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻՆ

Անուն մը պայծառ՝ Էդիկ Յովսէփեան,
Ուրիի նման համեստ ու խոնարհ,
Սակայն պտղատու՝ բոյրով նայիրեան,
Բազմերանգ խորքով ոգեբարբառ ծառ:

Նահապետական Յովսէփեան տոհմէն
Ժառանգած հուրը հայ մշակոյթի
Ծլարձակուեցաւ մանուկ հոգիէն՝
Նուիրում եւ ուխտ, որպէս հայորդի:

Բնատուր տաղանդ, շնորհ երկնային,
Ուռճացած լոյսով՝ հայ երգի համար,
Գարձաւ խմբավար երգչախմբային՝
Հայ երգի ջահը միշտ պահելով վառ:

Որպէս ուսուցիչ կրթեց սերունդներ,
Ներարկեց անոնց աիշ հայկական,
Տեսլաշաւիղով քալեց աներեր,
Բերքով օրհնաբեր, վարքով խոհական:

Երաժշտութեան մեր անդաստանին մէջ,
Քառասունամեայ վաստակով բեղուն
Կը փայլի այսօր ճաճանչով անշէջ՝
Լուսաւորելով ամէն հայու տուն:

ՉՕՆ՝
ԳԵՐԱՊՈՍԻԻ
ՏԷՐ ՄԵՂՐԻԿ Ծ. ՎՐԴ.
ԲԱՐԻՔԵԱՆԻՆ

(Եպիսկոպոս ձեռնադրութեան եւ օծման առթիւ)

Հայ կրօնական երկնականարին
Նոր աստղ մը փայլուն ծագեցաւ այսօր,
Եպիսկոպոս մը՝ Մեղրիկ Բարիքեան,
Մեղրի պէս քաղցր՝ հովիւ ընդոժին:

Սրտանց կ'ողջունենք օծումդ արդար,
Գերաշնորհ Տէր Մեղրիկ Սրբազան,
Քսանըհինգ տարի անձնագոհութեամբ
Ծառայելով՝ եպիսկոպոս դարձար:

Որպէս փոխանորդ առաջնորդական,
Աստուածապարգեւ ջինջ իմաստութեամբ
Նոր ուղի բացիր հոգեւորական՝
Վարելով թեմը սիրով անսահման:

Բարոյական վեհ օրինակներով,
Կրօնական ջերմ մօտեցումներով
Լուսատրեցիք հայ մանուկներու
Եւ տարեցներու սիրտերը յոյսով:

Եկեղեցական շարականներով,
Մաղմոսներով եւ աղօթքներով ու
Աստուածային սուրբ օրհնութիւններով
Կեանքդ դարձուցիր կանթեղ մշտավառ:

Հոգեհարազատ ընթերցումներով,
Առակներով ու Յիսուսի կեանքով
Լուսատրելով հայ ուխտատուներ՝
Միշտ աղօթելով փրկեցիք կեանքեր:

Որպէս երաժիշտ, որպէս խմբավար,
Երգչախմբային խումբեր կազմեցիր,

Ազգային տօներ՝ Ծնունդ, Սուրբ Չատիկ,
Յիշատակուեցան համազգայնաբար:

Որպէս հովիւ ու մտաւորական,
Բանաստեղծ, գրող, հրատարակիչ,
Լոյս տեսան գիրքեր վերլուծական եւ
Պաշտօնաթերթեր եկեղեցական:

Որպէս շինարար հոգեւոր հովիւ,
Միրուած, յարգուած բարերարներէն,
Սուրբ Աստուածածին մեր եկեղեցին
Հայկական ոճով պայծառացուցին:

*
*
*

Այս պատմական եւ ուրախ առիթով,
Մերիկ Սրբազան, երախտապարտի
Իմ որդիական ջերմ յարգանքներով
Եւ անհուն սիրով քեզի կը մաղթեմ
Առողջութիւն եւ արեւշատութիւն
Եւ աստուածային սէր ու օրհնութիւն,
Որ հայու շունչով ու սուրբ հաւատքով
Ընդմիշտ զօրանանք, բոցակէզ սիրով
Հայ լեզուն իշխէ մեր ազգի կեանքին,
Ապրինք Յիսուսի փառքով լուսածին:

27 Ապրիլ 2014

ՁՕՆ՝ ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻՆ

Սայաթ-Նովա, սիրով օծուն տաղասաց,
Աշուղական երգի վարպետ, սիրոյ գանձ,
Եռալեզու երգերովդ սիրավատ
Դուն գերեցիր բազում սրտեր տանջահար:

Գոգալներու կուռքը դարձար տարփակեզ,
Սակայն մէկուն դուն սիրեցիր աղեկեզ,
Տուիր անոր սիրտդ, հոգիդ տենչավառ,
Բայց ի՞նչ օգուտ, առանց սիրոյ ապրեցար:

Սիրոյդ այրող բոցին որպէս բալասան՝
Սէր յայտնեցիր քու սիրածիդ հայազարմ,
Սրտիդ խորքէն բխած տխուր տաղերով
Յաճախ լացիր՝ սիրոյ արցունք թափելով:

Դուն մեր փառքն ես, Սայաթ-Նովա անմնան,
Արքունական մէջլիսներու զարդ ու համ,
Աշուղական քու երգերով խոհական
Պիտի ապրիս հայ ազգին պէս յաւիտեան:

ՁՕՆ՝
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆԻՆ

Հայոց երգի եւ դպրութեան
Անխոնջ մշակ նուիրական,
Խմած ջուրէն կոմիտասեան,
Երգի վարպետ, ո՛վ Պատալեան:

Ամբողջ կէս դար դուն անվրդով,
Հայոց երգի ճաճանչներով՝
Որպէս փարոս հայրենական
Լոյս սփռեցիր ողջ հայութեան:

Որպէս կռունկ հայաստանեան,
Թափառական հայու նման,
Բիր երգերդ գուսանական
Կը տարածես աշխարհի համայն:

Այդ երգերը հրաշագան,
Որպէս աղբիւր արարատեան,
Հայ սրտերուն աիւն կու տան,
Եւ սերունդներ հայ կը մնան:

Դո՛ւն անմահ եւ վեհ տեսիլքով,
Պատկառելի քու վաստակով,
Ապրումներով աշուղական,
Երգի ջրվեժ, ո՛վ Պատալեան:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ, ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ՍԱՄՈՒԷԼ ՍԱՖԱՐԵԱՆԻՆ

(Ծննդեան 55-ամեակին առթիւ)

Մերոյ Մաշտոցէն ժառանգած լոյսը հայ լեզուի շէնշող՝
Դարձար բանաստեղծ, գրեցիր բազում երգեր սրտագին,
Քաջ Անդրանիկէն ժառանգած ոգին յաղթանակ կերտող՝
Դարձար հայ զինուոր, դարձար զօրավար հայոց բանակին:

Ինչպէ՞ս քեզ կոչեմ, եղբայր, գրչակի՞ց, թէ՞ հայրենակից,
Մաքրամաքուր հայ, թանկագին եղբայր, ազնի գրչեղբայր,
Հօր տաղանդով կոփուած բանաստեղծ, աղբիւր կենսալից,
Գեներալ-մայր Սամուէլ Սաֆարեան, բարի ու արդար:

Ինչպէ՞ս քեզ գովեմ եւ գնահատեմ որպէս մարդկային
Արժանիքներով ուռճացած հայ մարդ, խոնարհ, բայց վսեմ,
Չեմ կրնար լրիւ պատկերացնել հոգիդ կաթոզին,
Առաքինագարդ հայրենասէրի կեանքդ ջերմօրէն:

Հայ բանաստեղծի հայաբոյր ոգին տեսիլք դարձուցած՝
Աստուածային խոր տաղանդով սնած կը գրես երգեր
Այնքա՛ն իմաստուն՝ բանաստեղծական խորքով յագեցած,
Որոնք պիտ' մնան որպէս լուսարձակ անմար փարոսներ:

Քու տարեդարձդ յիսունհինգամեայ կ'ողջունենք սրտանց՝
Ամենաընտիր սրտաբուխ խօսքով եւ մաղթանքներով,
Կեանքիդ արելը մնայ միշտ պայծառ ճաճանչով անսանձ,
Գրչիդ թանաքը մնայ անսպառ հայրենի կանչով...

2002

ՉՕՆ՝ ԱԼՖՐԷՏ ՄԱՐՏՈՅԵԱՆԻՆ

Ողջո՞յն արեւիդ, Ալֆրէտ Մարտոյեան,
Ողջո՞յն վաստակիդ քու քառասնամեայ,
Հայ երաժշտութեան անձնուէր ծառայ,
Երգի սերմնացան, կոմիտասեան սան:

Հայ մշակոյթի միւռոնով օծուած՝
Գո՛ւն անխոնջ մշակ, երգի շատրուան,
Պատի՛ւ տեսիլքիդ քու նուիրական,
Հայ երաժշտութեան բոյրով արբեցած:

Հայ տոհմիկ երգը՝ ոգեծին տաճար,
Գողտրիկ մեղեդի, տաղ ու շարական,
Մշտավառ կանթեղ, լուսատու խորան,
Աւանդ ազգային, կոնդակ սրբատառ:

Հայ երգը՝ զուլալ աղբիւր կենսայորդ,
Ձայներգներով յաւերժահնչին,
Յեղային զարթօնք, ազգահաւաքում,
Հայրենական հող, հայրենի կարօտ:

Հայ երգը՝ քրտինք, աշխատանքի ծէս,
Հայ շինականի հորովել եւ ուխտ,
Հայ երգը վահան՝ հայերու պանդուխտ,
Հայ երգը յաւերժ Արարատի պէս:

**ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԵՒ ՆԱՄԱԿՆԵՐ**

Սիրելի Գրիգոր Հոթոյեան,

Հաճոյքով կարդացի «Սիրտը Ասիին Մէջ» քերթուածներիդ գիրքը:

Թէեւ մամուլի մէջ մերթ ընդ մերթ հանդիպել էի բանաստեղծութիւններիդ, սակայն ամբողջութիւնը եղաւ աւելի տպաւորիչ, աւելի զգլխիչ: Այդ որքա՛ն հարուստ ներաշխարհ ես ունեցել: Այդքան սէր ու կարօտ ինչպէ՞ս ես պարփակել սրտիդ մէջ: Սիրեցի թէ՛ հայրենասիրական երգերդ եւ թէ՛ սիրային տազնապներդ: Որքան բոցաշունչ են յեղափոխական երգերդ, նոյնքան տրտմանոյչ են անձնական տուայտանքներդ: Չեմ կարող ասել, թէ ո՞ր երգերը աւելի նախընտրեցի, որովհետեւ իւրաքանչիւր երգ ունի իր ուրոյն կառոյցը, տրամադրութիւնն ու յոյզը:

Ես ծանօթ էի քո հրապարակագրական յղուածներին ու հաղորդագրութիւններին, սակայն այս գրքի մէջ է, որ տեսայ քո գեղեցիկ հայերէնը՝ միանգամայն հասուն, ճկուն ու հարուստ: Ուրեմն, կեցցէ Հալէպը, որ քեզ պէս բանաստեղծ է տուել: Այլեւս ես Թաւրիզով չպիտի հպարտանամ:

Այս բոլորն ասում եմ ասած լինելու համար, որ ըմբռնեցի գիրքդ, որ շնորհակալ եմ քո երգերը ինձ հետ բաժանած լինելուդ համար եւ որ գրիչդ միշտ դալար մնայ:

Առիթից օգտուելով շնորհաւորում եմ Նոր Տարիդ եւ Սբ. Ծնունդեան տօները՝ քեզ ու ձերոնց մաղթելով առողջութիւն ու երջանկութիւն:

Ընկերական ջերմ բարեկներով՝

ՅԱԿՈՒ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

ՅՈՒՆԵՍԿՈ

Գրիգոր Հոթոյեանը սփիւռքահայ ժամանակակից գրականութեան առաւել շնորհալի եւ ճանաչուած դէմքերից է: Նրա ստեղծագործութիւնները պատանեկան տարիքից տպագրուել են Միջին Արեւելքի, յետագայում՝ նաեւ Հիւսիսային Ամերիկայի եւ Եւրոպայի հայալեզու պարբերականներում: Հոթոյեանի քերթուածների գողտրիկ պատկերները եւ երաժշտականութիւնն իրենց վրայ են բեւեռել երգահանների ուշադրութիւնը, իսկ նրա բառերով ստեղծուած երգերը հաւասարապէս սիրելի են թէ՛ մանուկների, թէ՛ երիտասարդների, եւ թէ՛ մեծահասակների համար:

Վերջին տարիներին Գրիգոր Հոթոյեանի գրական արուեստին հաղորդակից են դարձել նաեւ Հայաստանի ընթերցողները: Ինքը՝ բանաստեղծը 1997թ. եւ 2000թ. այցելել է հայրենիք եւ այս դժուարին պայմաններում աւելի սիրել եւ կապուել նրա հետ: Աւելին, Գրիգոր Հոթոյեանը հայ գրողներից եւ բանաստեղծներից շատերին օգնել է ներկայանալ Սփիւռքի ընթերցողին, միաժամանակ իր եւ իր բարեկամների սրտաբուխ նուիրատուութիւններով հովանաւորել այսօր արդէն հայ ընթերցողների կողմից սիրուած մի քանի գրքեր: Հայրենիքից հեռու ձեւաւորուած, բայց խիստ աւանդապաշտ Հոթոյեանների ընտանիքի երրորդ սերունդն է շարունակում իր նախնիների պատգամած հայապահպանման սրբազան ուխտը Կանադայում: Արտերկրի հաւատացեալ, զգացմունքային եւ պահանջատէր հայութեանն իր անուրանալի վաստակը բերած բանաստեղծի փառապանծ յոբելեանին յղում ենք մեր բարեմաղթանքը՝ «Վարձքդ կատար, սիրելի Գրիգոր Հոթոյեան»:

Թ. ՄԱՆԱՍԵՐԵԱՆ
Տնտեսագիտութեան
Դոկտոր-Փրոֆէսոր

* * *

Մեր շատ սիրելի Գրիգոր Հոթոյեան,

Սիրելի հոգեւոր հայր,

Ընդունէք իմ եւ մեր ողջ ընտանիքի կողմից անսահման սիրոյ եւ որդիական կարօտի, խորին յարգանքի ու երախտագիտութեան զգացումներով օծուած ողջոյնի եւ բարեմաղթանքի ջերմ խօսքերը՝ Ձեր բարի ծննդեան 90 ամեակի կապակցութեամբ:

Ամէնից առաջ, մեր երախտագիտութիւնն ենք յայտնում Աստծոն, որ մեզ պարգեւել է նման բարձր արժանիքներով օծուած հա-

յորդի, բազմաշնորհ արուեստագէտ, օրինակելի ընտանիքի հայր-նահայետ, ազգային եւ հասարակական բացառիկ գործիչ:

Ձեր անունը վաղուց յայտնի է ինչպէս Սիրիայում, Կանադայում, Միացեալ Նահանգներում, այնպէս էլ Հայաստանի Հանրապետութիւնում՝ ընթերցողների լայն շրջանակներին, ազգային եւ պետական իշխանութիւններին, միլիոնաւոր հայ մարդկանց:

Մեզ համար Դուք հայրենանուիրման, հայապահպանման, հայրենաշինութեան եւ ճշմարիտ արուեստի ակունքները հարստացնող Մեծ Սասունցու օրինակ էք եւ որպէս այդպիսին Ձեր հետեւորդներն ունէք ինչպէս Սփիւռքում, այնպէս էլ մայր հայրենիքում:

Այսօր, երբ տարիների իմաստաւորուած պաշարով ոտք էք դնում կեանքի ու ստեղծագործութեան մի նոր հանգրուան, տակաւին հաւատարիմ էք մնացել երիտասարդ տարիքում դաւանած այն արժէքներին, որոնք Ձեզ բերեցին արժանի փառք ու պատիւ եւ մեծարում: Վստահ ենք, որ Գրիգոր Վարդգէսն այսօր էլ գրական արարման, նոր ստեղծագործութիւնների եւ ծրագրերի պրպտումների մէջ է, որոնք անպայման իրականութիւն պէտք է դառնան:

Կարեւոր ենք համարում, որ քրիստոնէական հաւատքով անցած Ձեր կեանքի ուղին զնահատուել է նաեւ Հայոց առաքելական սուրբ եկեղեցու կողմից, նախ՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Հայրապետի «Գիր Օրհնութեան եւ Գնահատաց»-ին՝ 1984-ին եւ ապա՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Հայրապետի Թորոնթօ այցելութեան ընթացքին, 1 Հոկտեմբեր 2005-ին արժանացած էք «Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանին:

Բազմաթիւ պատուաւոր կոչումներից, պարգեւներից ու շքանշաններից կարեւորագոյնը թերեւս հայ ժողովրդի սէրն է Ձեր հանդէպ, սիրելի յոբելեար, իսկ լաւագոյն ձեռքերումը՝ Ձեր տիկնոջ՝ տիկին Շաքէի հետ ստեղծած հրաշալի ընտանիքն է, Ձեր զաւակները՝ Անին եւ Անդրանիկը, ինչպէս նաեւ Ձեզ արժանի թոռները, որոնք շարունակում եւ շարունակելու են Գրիգոր Հոթոյեան Մեծ Հայի գործը:

Մէկ անգամ եւս, խորին խոնարհումով, մեր շնորհաւորանքներն ենք յղում Ձեզ՝ ծննդեան 90 ամեակի առթիւ եւ մաղթում արեւշատութիւն, երջանկութիւն եւ նոր ստեղծագործական բարձունքներ:

Միշտ սիրով եւ երախտագիտութեամբ՝

ՊՐՈՖ. ԹԱԹՈՒԼ ՄԱՆԱՍԵՐԵԱՆ
եւ ՄԱՆԱՍԵՐԵԱՆՆԵՐԻ ԸՆՏԱՆԻՔ

Երեւան, 2017

ԱՂՕԹՔՈՎ ՈՂՈՂՈՒԱԾ ԵՐԳԵՐ
ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ
«ՃԱՃԱՆՉՆԵՐ» ԳՐՔԻ ԱՌԻԹՈՎ

Ողջը՝ հայրենիք, ողջը՝ կարօտ, անցեալը՝ ներկայ, ներկան՝ անցեալի կորուստներով միշտ կենդանի, յոյսը երազի նման ձգուած ծննդավայր Տալեռիկի Սպաղանք գիւղից Հալէպ ու Թորոնթօ, ապա Երեւան ու կրկին Սպաղանք: Այդպէս էլ միտքը նոյնպէս բուսեցողութեան հակում ունի, որովհետեւ բանաստեղծներու հոգիի բանալին սիրոյ շաղախից է: Նրանք, ովքեր այդ նիւթի բաղադրութիւնը չեն կեղծում, այդ բանալին միշտ սիրով եւ առատութեամբ է բացուում հոգեւոր այն փխրուն դասի գունագեղ աշխարհի դռները:

Հոթոյեանի բոլոր ստեղծագործութիւնները թէ՛ Հայոց Մեծերին՝ Մեսրոպ Մաշտոցին, Խրիմեան Հայրիկին, Դաշնակցութեան առաջնորդներին ու հերոսներին, Սայաթ Նովային ու միւսներին, թէ՛ հայ ժողովուրդի պատմութեան էջերից քամուած մեր հաւաքական պայքարի առանձին դրուագներին նուիրուած ներբողներն ունեն մէկ անուն՝ «Կարօտ առ Հայութեան»: Հոթոյեան բանաստեղծի համար չկայ հայ ժողովուրդի հատուածականութեան ջրբաժանը: Ուր էլ որ ապրելիս լինի հայը, նա իր ազգի մէկ մասնիկն է, գուցէ հենց այն մէկը, որին միշտ սպասում է հայրենիքը:

«Ճաճանչներ» նոր գրքում Հոթոյեանն ամփոփել է «Սիրտը Ափի Մէջ», «Նուիրում» եւ «Ճանապարհ» ժողովածուները, ինչպէս նաեւ նոր, անտիպ գործերը:

Շարունակելով հայ գրականութեան արեւմտահայ եւ արեւելահայ բանաստեղծութեան դասական աւանդոյթները, Հոթոյեանը, պիտի ասել, որ առաջին հերթին հաւատարիմ է մնացել իր արեան կանչին, իր տեսակին ներյատուկ ոգեկոչմամբ, որին սպասողն ու միակ անփոխարինելին հայրենիքն է:

Նրա բանաստեղծութիւնների զարմանալի լաւատեսութիւնը իր պոէզիայի երակներով տարածում է բանաստեղծութեան աշխարհա-

մարմնում, ուր տրոփում է դարի անպարզեւ ցաւը, մտահոգելով Հոթոյեանական ստեղծագործութիւնների զգայուն սիրտը:

Միրոյ, փիլիսոփայական նրա բանաստեղծութիւնների քնքուշ ու խոհական տողերից շատ առանձնակի ուշադրութեան են արժանի Հոթոյեանի Հայրենասիրական ներշնչանքով գրուած գործերը:

Այս թեմայի նկատմամբ յատուկ ուշադրութիւն ունի իր տարօնական ակունքներն ու անցնելիք ճանապարհը, քանզի ամէն բան աշխարհի վրայ ծերանում ու հեռանում է ժամանակակիցների ու ժամանակի հետ, միշտ երիտասարդ թողնելով հայրենիքը, որը ծնւում է իւրաքանչիւր հայ մանկան հետ, միշտ մնալով առիւնքնող ու բացառիկ: Յեղի նահատակների համար խնկարկող բանաստեղծը նախնիների ոգուց մի կաթիլ առած՝ ապագայ սերունդի ձեռքին թողնում է որպէս վառուող ջահ՝ պատգամելով, որ այն փոխանցուի սերունդէ սերունդ:

Թէեւ փոքրիկ ածու մըն եմ֊ Թիւով չնչին, աննշան,
Բայց որակով ազնիւՊ Արարատի նման վէս,
Անխոնջ բռնած ջահը անշէջ մշակոյթի, գիտութեան,
Քառասուն դար կը քալեմք յար ճամբաներէ հրակէզ:

Դժուար է նրբազգաց պտոյտի համար նախնիների աճիւնները թողնել իր պապերի յիշողութեան հայրենիքում, իսկ յոյսը՝ նոր յառնող Հայաստանում, եւ ապրել բոլորովին այլ՝ իր արեան հետ կապ չունեցող հողի վրայ:

Կ'ապրիմ օտար այս ասիերը գաղթական,
Անհայրենիք կեանքը մութ է, գերթ գիշեր...

Վերապրողի իրական զգացողութիւններով է 82-ամեայ հեղինակը անդադարձել հայոց Մեծ Եղեռնի թեմային: Շուտով դարը կը բոլորի: Եղեռնագործները խորամանկօրէն խուսանակելով պատասխանատուութիւնից, կարծում էին՝ ժամանակը մոռացութեան է մատնելու յիշողութիւնը, սակայն միլիոն ու կէս զոհերին մոռանալու համար միլիոն ու կէս դար է պէտք...: Բանաստեղծի հոգուց ելնող ցաւի գետը հոսում եւ աղմկում է բանաստեղծութեան տողատակերում եւ կ'աղմըկի այնքան, քան դեռ աշխարհի մարդկութիւնը չի ստիպել թուրքիային ճանաչելու իր նախնիների ոճրագործութիւնը:

Հայաստանի Ազգային Գրադարանում, Մարտի 12-ին, Հայաստանի Գրողների Միութիւնը, Ազգային Գրադարանը եւ «Ուխտատուն» թանգարան-հիմնարկութիւնը սիրով ընթերցողների ուշադրութեանը ներկայացրեց Գրիգոր Հոթոյեանի «Ճաճանչներ» գիրքը: Բոլոր ելոյթ ունեցողների՝ Ազգային Գրադարանի տնօրէն Դաւիթ Սարգսեանի,

«Ուխտատուն» թանգարան-հիմնարկութեան տնօրէն, բանաստեղծ, ռազմական պատմաբան Սասուն Գրիգորեանի, բանաստեղծներ Գեներալ-Մայր Սամուէլ Սաֆարեանի, բանաստեղծուհի Խանդուլի, Հոթոյեանի մտերիմ ընկեր բժիշկ Սարգիս Տօնոյեանի, բանաստեղծ Դոկտ. Փրոֆեսոր Թաթուլ Մանասէրեանի եւ ուրիշների ելոյթներում, գնահատանքի ջերմ խօսքեր էին արտասանուել նուիրեալ Հայրենասէրի, ընկերոջ, իսկական մարդու, Հայ ազնուական այն տեսակի մասին, որի համար իր իսկ խօսքերով ասած՝ «Հայ բանաստեղծութիւնը ոչ միայն ազնուութեան, այլեւ՝ ապրելու, գոյատեւելու վկայականն է, քանի որ բանաստեղծութիւնը այլ բան չէ, քան տուեալ ժողովուրդի ոգին»:

ՌՈՒԶԱՆ ԱՍԱՏՐԵԱՆ
Բանաստեղծուհի,
Հրապարակագիր

Երեւան, 12 Մարտ 2010

Գրիգոր Հոթոյեան Ազգային Առաջնորդարանի գնահատագիրը կը ստանայ Առաջնորդ Մեսրոպ Ս. Արք. Աշճեանի ձեռամբ

ԵՐԳԵՐԻ ՄԻՋՈՎ ՔԱՅԼՈՂ ՀԱՅՆ

Օճանօթուլթեան խարխիսը Երեւանը եղաւ: Ջգացի, որ կանաղա-
հայ իմ նոր բարեկամը հայրենասէր ու բարեհոգի մարդ է: Մի քանի
տարի անց նորից հանդիպեցինք, այս անգամ գրողների համահայկա-
կան առաջին խորհրդաժողովում: Սփիւռքահայ պատուիրակութեան
հետ շրջեցինք Հայաստանի տեսարժան վայրերով եւ կամաց-կամաց
ինձ համար Գրիգոր Հոթոյեան մարդն իր մէջ ներառեց անհատակա-
նութեան բազմազոյն ասելիքը:

Սեղանիս նրա երկրորդ ժողովածուն է «Նուիրում» խորագրով:
Այս մի հատիկ բառն իսկ բաւական է հասկնալու, որ Հոթոյեանն իր
հոգու դռներն է բացել ընթերցողի առջեւ: Բառին տուել է անկեղծ ու
անմիջական երգելու բազմերգ հնչեղութիւն: Եւ այդ երգը ընթերցո-
ղին մտորելու առիթ է տալիս յանուն սիրոյ, հայրենասիրութեան, յա-
նուն մարդու մէջ մարդ մնալու սրբազան առաքինութեան: Երեւի թէ
նոյն զգացողութիւնն էր ունեցել վաղամեռիկ արձակագիր Յակոբ
Կարապետեանը, երբ Հոթոյեանի առաջին գրքի հրատարակման առիթով
գրել էր. «Այդ որքա՛ն հարուստ ներաշխարհ ես ունեցել: Այդքան սէր
ու կարօտ ինչպէ՞ս ես պարփակել սրտիդ մէջ...: Տեսայ քո գեղեցիկ
հայերէնը՝ միանգամայն հասուն, ճկուն ու հարուստ: Ուրեմն կեցցէ
Հալէպը, որ քեզ պէս բանաստեղծ է տուել...»:

Գրիգոր Հոթոյանի ե՛լ բանաստեղծութիւնները, ե՛լ երգերը, ո-
րոնք զետեղուած են «Նուիրում» ժողովածուում, մեզ պատկերացում
են տալիս մի մարդու մասին, որի գրական ճանապարհը իր խոր ու
կենսական արմատներն ունի: Թէպէտ նա հեռու է ապրում հայրենի-
քից, բայց հայաստանեան արեւը Հոթոյեանի հոգու գերբնական ուժն
է: Հայրենիքի ցաւի, տխրութեան, ուրախութեան եւ երազանքի ար-
ձագանգը Գրիգոր Հոթոյեանի համար գոյատեւման թթուածին է: Այլ
կերպ չէր էլ կարող լինել, քանզի Եղեռնից հրաշքով փրկուած Սերոբ
Աղբիւրի եւ Սմբատի նախկին զինուոր սասունցի Հոթոյեանց Ղազարի
յարկի ներքով ծնուած այս արու զաւակը հայ ժողովրդի նման ժա-
ռանգել է փիւնիկ թռչունի ճակատագիրը:

Գրիգոր Հոթոյեանը միշտ հոգեւոր աշխարհի շնչառութեամբ է
ապրել եւ պատահական չէր, որ նրա առաջին բանաստեղծութիւններն
ու թղթակցութիւնները լոյս են տեսել «Արեւելք» (Հալէպ) օրաթեր-
թում: Հոթոյեանը նաեւ մանկավարժական գործունէութեամբ է
զբաղուել, եղել է ուսուցիչ եւ դպրոցի տնօրէն: Այսօր Գրիգոր Հոթոյ-
եանին սիրով են յիշում Սիրիայի Հալէպ եւ Ռակկա քաղաքների հայ-
կական վարժարանի նախկին սաները: Սակայն նրա կոչումը խօսքն ու
հոգու թռիչքն է: Բանաստեղծ Գրիգոր Հոթոյեանի համար բառը ե՛լ
սիրոյ նրբութիւն ունի ե՛լ պայքարի կոչ է, հայրենասիրութեան ազա-
տատենչ կամք: Նա, որ թեմայով էլ որ գրում է, արտայայտում է մար-

դու Հոգու շարժումը, իսկ այդ Հոգեւոր շարժման հիմքում բանաստեղծն իր հայրենապաշտ գաղափարի հիմնաքարն է դրել. «Հայաստանի սիրտէն, Սասունի սրբազան լեռներէն ժառանգած սիրտիս մէջ բոցավառուող կրակը զիս երբեք հանդարտ չէ ծգած եւ պիտի չձգէ մինչեւ մահ, որովհետեւ արմատներս կը սերուին անձնագոհ Ֆետայիներու այն փաղանգէն, որոնք իրենց կեանքը զոհաբերեցին Հայ ժողովրդի ազատութեան ճանապարհին»: Դրա վկայութեանն են նրա բազմաթիւ հայրենասիրական բանաստեղծութիւնները, որոնցից շատերը դարձել են երգեր եւ հնչում են Սփիւռքի, յատկապէս Կանադայի հայկական բեմերից եւ ձայնասփիւռներից: Ինչպիսիք են «Ղարաբաղը Կը Կանչէ», «Ազատատենչ Իմ Հայաստան», «Ձայն Ազատութեան» եւ ուրիշներ:

Հոթոյեան բանաստեղծը իր Հոգու ալեկոծումները էջ առ էջ բացում է ընթերցողի առջեւ, չի կեղծում իրեն, չի ձգտում վերանբարձր ուճի: Իր պարզ ու անպաճոյճ Հոգու նուիրումի ծաղիկներն է բաժանում ընթերցողներին: «Նուիրում» ժողովածուն բաղկացած է «Իմ Երգարանը», «Որդիական», «Նուիրում» եւ յաւելեալ «Հեղինակի Մասին» բաժիններից: Ամէն մի բաժին իր ուրոյն ասելիքն ունի, բայց ներքին անտեսանելի հոգեբանական շաղկապով հանգուցուած է մէկը միւսին այնպէս, որ մի կողմ ամբողջութիւն է դառնում, ներկայանալով ընթերցողին որպէս հայոց երկրի հարազատ գաւակի սիրոյ վառ արտայայտման դրսեւորում: Գրիգոր Հոթոյեանի պոէզիայում պատկերները շատ են տեսանելի, լինեն դրանք հայրենասիրական, թէ սիրոյ բանաստեղծութիւններ: Հեղինակը բառը բառին թելակարելով, ստեղծում է այն բանաստեղծական աշխարհը, որը միայն իրենն է, թոյլ է տալիս ընթերցողին տեսնելու իր բառի անցեալն ու ներկան: Բառ, որ իր մէջ լուսութիւն ունի, բայց եթէ աչքերիդ բարութեամբ հպուում ես նրան, նա սկսում է ղօղանջել, իսկ այդ ղօղանջի մէջ ընթերցողը պէտք է կարողանայ զգալ, լսել բանաստեղծի սրտի գարկերը, որոնք յուշում են, որ հայրենի երկրից հեռու մտաւորականն իր ժողովրդի հոգեւոր տագնապանքով է ապրում, որ հեռաւորութիւնը երբեք չի կարող խաթարել այն, ինչ հարազատ է ու սուրբ.

Հայաստան, Հայաստան, երկիր լուսաշող, երկիր Նայիրեան,
Եռագոյն դրօշով ոգեղէն կամուրջ ամբողջ հայութեան,
Արեւաշող, բորբ հայրենիք, վահագնածին Հայաստան,
Անգուգական իմ հայրենիք, վերածնեալ Հայաստան:

Գրիգոր Հոթոյեանի սրտի խորանում բացառիկ տեղ ունեն ոչ միայն այն վարժարանը, ուր ուսանել է եւ այն ուսուցիչները, որոնք հայաշունչ կրակ են վառել բանաստեղծի հոգում, այլեւ մեր ժողովրդի նուիրեալ մտաւորականները, որոնց Գրիգոր Հոթոյեանը ձօնել է գողտրիկ բանաստեղծութիւններ: Այդպիսիք են «Նրիմեան Հայրիկ»,

«Զօն Սայաթ-Նովային», «Սուրբ Կոմիտաս» եւ ուրիշներ: Բանաստեղծն իր հայեացքը յառում է աշխարհին ու մարդկանց, իր ընկերներին կոչ անում, որ նրանք չխաբուեն հարստութեամբ, վայելքներով, որովհետեւ այդ բոլորը անցողիկ են: Հոթոյեանը գտնում է, որ մարդը պէտք է իր բարի գործերով բարի անուն ունենայ, եւ այդ ժամ կ'արժանանայ սիրոյ եւ յարգանքի: Այն մարդը, որ հոգով աղքատ է, ի՞նչ է թողնելու աշխարհին: Բանաստեղծի համար կարեւոր խնդիր է դառնում մարդուն տեսնելու որպէս բնութեան, կեանքի կարեւորագոյն շարժիչ ուժ, ձերբազատուած չարութիւնից, նիւթական պաշտամունքից: Եւ այդ է պատճառը, որ «Նուիրում» գիրքը առաջին էջից մինչեւ վերջին էջը, տոգորուած է մարդասիրութեան, հայրենասիրութեան եւ սիրոյ գաղափարներով: Եւ ինչպէս Հոթոյեան բանաստեղծն է յիշեցնում. «Բանաստեղծութիւնը, բնութիւնն ու կեանքը, ժողովրդի ոգին ու երազանքները կը ցոլացնէ ու կը պատգամախօսէ ժողովրդին հասկանալի, գեղեցիկ լեզուով ու պարզութեամբ, ճոխացած զգացումով, գաղափարով, ապրումով ու երեւակայութեամբ»: Այդպիսին է բանաստեղծի հաւատամքը եւ այդ հաւատամքը լեցուն է առաջին հերթին օտար ափերում հայեցի ոգին պահելու դժուարին աշխատանքով, որն այսօր Մոնթրէալում լոյս տեսնող «Հորիզոն» շաբաթաթերթում կատարում է Գրիգոր Հոթոյեան բանաստեղծն իր յօդուածներով ու հրապարակասութեամբ: Նա կոչ է անում սիրել ու պահպանել հայոց լեզուն, քանզի այս մարդակուլ աշխարհում հայ մարդու համար մայր լեզուն գոյատեւման անձնագիր է, լինելիութեան փարոս:

Զմայլելի երաժշտութեամբ մեղեդի ես դուն վարարուն,
Մեր հնամեայ տաճարներէն վեր բարձրացող աղօթքի սիւն,
Մեր եռանդուն շինականի ու հովիւի շրթունքներուն,
Յաւերժօրէն թրթռացող, անմահական երգերու տուն:

Բանաստեղծ Գրիգոր Հոթոյեանի պոէզիայում կարեւոր ու նշանակալից դեր ունի կինը որպէս սիրոյ, մայրութեան խորհրդանիշ: Նրա սիրային-քնարական բանաստեղծութիւնները լեցուն են քնքուշ մեղեդայնութեամբ: Առանց սիրած էակի, բանաստեղծի համար կեանքը ոչինչ է ու դատարկ: Կարօտից ու բաժանումից ծնուած բանաստեղծութիւններում կնոջ հանդէպ ունեցած սիրոյ նուրբ պատկերներով, հեղինակը սիրոյ խոստովանութեան սրտայոյզ բառեր է շաղում: Գրիգոր Հոթոյեանի համար կնոջ կարեւոր առաքելութիւնը հայրենասէր զաւակներ կրթելու եւ նրանց հայեցի դաստիարակութեամբ օժելու մէջ է:

Հազար պատիւ հայ մայրերուն,
Որոնց վսեմ նուիրումով

Եւ սեփական կեանքի գնով
Հասած է մեզ հայոց լեզուն:

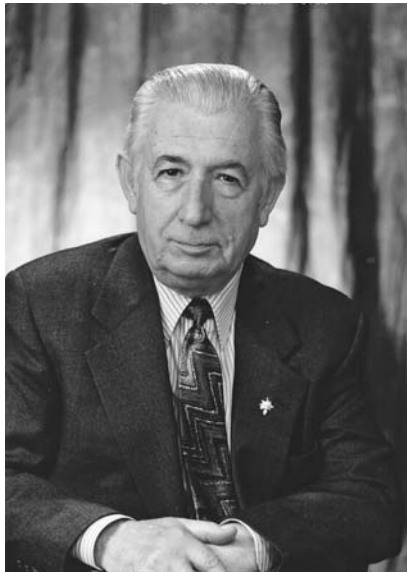
«Նուիրում» ժողովածուն Գրիգոր Հոթոյեանի մի իւրօրինակ հատընտիրն է կարծես նրա ապրած կեանքի եւ գրական վաստակաշատ ճանապարհի: Այս ստեղծագործական հանրագումարը, որ դարձել է գիրք, ուրախալի է, որ տպագրուել է հայրենիքում հեղինակի դստեր եւ թոռների մեկենասութեամբ եւ «Ուխտատուն» թանգարան-ինստիտուտի հրատարակչութեան տնօրէն, խմբագիր, բանաստեղծ Սասուն Գրիգորեանի ջանքերով: Այս գիրքը գալիս է հաստատելու, որ օտար ափերում ապրող հայ մարդու՝ յատկապէս բանաստեղծի համար հայրենիքը այն միակ հանգրուանն է, որից երբեք չեն հեռանում, այլ միշտ վերադառնում են, ինչպէս արձակագիր Հրաչեայ Մաթեոսեանն է գրում գրքի առաջաբանում. «...նրա համար հայրենիքում սիրելը հրաշք է, հայրենիքում նոր երգ գրելը՝ հրաշքի նման...»:

Ուրեմն ցանկանք, որ Գրիգոր Հոթոյեան բանաստեղծն իր նոր բանաստեղծական ժողովածուներով ուրախացնի իր հայաստանեան ընթերցողին:

Բարին ընդ քեզ, իմ հայրենասէր գրչեղբայր...

ԼԻԼԻԹ
Բանաստեղծ

«Խորան Լուսոյ»,
8 Օգոստոս 2002, Երեւան

Գրիգոր Հոթոյեան՝ Գալուստ Պապեանի ոսպնեակէն դիտուած

ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ «ՆՈՒԻՐՈՒՄ»-ՈՎ ԻՆՔՆԱԲԱՑԱՅԱՅԱՅՏՈՒՄԸ

Քիչ անգամ կը հանդիպինք բանաստեղծական հատորի մը, որուն մէջ գտնենք համապարփակ պատմութիւնը մեր եւ «պատմողին»: Բանաստեղծութիւնները այս հատորին, իրենց ենթակայական առումով կը պատկանին ընդհանրապէս հայ ազգութեան, հետեւաբար եւ մեզի:

Ուստի՝ բանաստեղծը ըլլալով հոգեվերլուծման բացայայտմաներու ենթագիտակցութեան մղումին մէջ, իր անձէն մեկնելով, իր բոլոր տեսակի հաւատամքներուն եւ ապրումներուն անպատում պատմութիւնները կը ներկայացնէ ինքնակենսագրականութեամբ:

Առւաւել, բանաստեղծ Գրիգոր Հոթոյեանի ներծծական զգացումներու յորձանուտին մէջ կը բարեխառնուին խոկումներ, խաղերու խաղերով, որոնք թեմայական պատշաճեցումներով կը դառնան աղօթք, հոգեբուի մէջ Ողորմեա, խոստովանութիւն, դրական կիրքի բոլոր հանգրուաններու եւ մակարդակներու, պատարագային արարողութեամբ:

Իր կեանքի էութիւնը կ'անող բոլոր խոսացումներու արտագրումները չեն գար իր գրիչէն միայն, այլ կազմուած են ենթաշխարհայինէն, ազգային, մարդկային, զգացողական եւ յուզապրումային փորձառութիւններէն:

Ան տաղերգուն է թոհուբոհային սաղմոսներուն, յեղափոխութիւններուն, երգ-երգոցներուն, եւ հին օրերու կարօտներուն, նոր երգերու ընկալումի յաճախանքներով, անհատական յուշերու արանքներէն ծլարձակումի կոկոններով անպահալած արշալոյսներու ոգորուն ապրումներով:

Բանաստեղծութիւնը իր մօտ ձեւապաշտութիւն չէ, չափազանցութիւն չէ, այլ հոգեմտաւոր խմորումներու ապրումային մատեան, սիրոյ մատեան:

Սէրն է իր նուիրումի հոմանիշը: Սէրը ներքին, պայթուցիկ արտայայտութիւններով, ընդհանրական բացատրութեան գաղափարազգացականութիւն է: Սէրը երգ է, երգ՝ լայն ընդգրկումով, ազատագրական մղկտումներով:

Սէրը՝ ուխտ լինելութեան, համայնական լինելութեան հպարտութեամբ, յաղթանակներու հպարտութեամբ:

Այդ յաղթութեան երգերուն մէջ, բանաստեղծը գիտէ ծիրանաւորել մեծ պայքարի տրիբունները, որոնք աշխարհ եկած են ոչ թէ իշխելու, այլ համայնական սրտով նուիրաբերելու: Նուիրաբերուելու իրենց էութեամբ, քալելով այն ամայքներէն, ուր ազատութեան լոյսը իրենց քայլերը կ'առաջնորդէ, անոնք կ'անցնին արնավառ վայրերու

գռիհներէն, շալակած կեանքի մեղքերը մարդոց, եւ անոնց սրբա-
գրութեամբ սրբութեամբ վերանալու:

Սիրոյ այս հատորին մէջ կան այնքան թովիչ պատարագներ: Իսկ
երագները՝ տարիներու ցուքերէն կը լուսաւորեն մեր եկեղեցիները՝
հայրենիքէն մինչեւ հեռաւոր ասիերը մեր ապրած տարածքներու օ-
ճախներուն:

Բնականաբար, լոյսի այս հեղեղներու մէջ պիտի բողբոջին թա-
խիծներու տրամաշուշաններէն ովասիսները յոյսերու, որոնք հրաւէր
են ամէն հայու, նախ մոռնալու մորմոքները հոգետանջ, ընկալելու
մղումները եւ յուզական պահերը ցնծալի տրոփներու ընկալալոյց
նշոյլներով, գաղափարական լայնատարած եւ հայագոյն դրօշներով:

Կը մասնակցինք շղթայագերծուած պայքարին, ներքին թէ ար-
տաքին խայտաբղէտ երեւոյթներուն դէմ, զինուած յաւերժական ար-
ժէքներով եւ յարատեւ ստեղծումով նոր արժանիքներու:

Այստեղ կը բռնկուի գայրոյթ՝ ընդդէմ մեր ընթացքին մէջ գըտ-
նուող ուխտի ուրացողներուն:

Բայց եւ կան ծափող շոյններ՝ այն զինակցութեան, որ կը կոփէ
վճռականութիւնը հայ կիզակէտներուն, ի խնդիր միասնականութեան
կառոյցներուն:

Եւ կը վերադառնանք կրկին աղօթքի: Գաղափարական թէ գրա-
կան անբասիր բառերով երկնուած աղօթքներու, ուր կայ եւ մեր հո-
գեւոր սնունդը, որ մեր մէջ կենդանի կը պահէ հայրենի գաղափարի
իրապաշտ աշխարհագրութիւնն ու պատմութիւնը, իր մշակութային,
հոգեմտաւոր եւ ռազմական ենթամասններով:

Այս աղօթքներու մէջ կան հայրենական զգացումներու բողբոջ-
ներ: Կայ ճշմարտութեան դրօշը: Ճշմարտութեան զօղանջը կը հնչէ
բանաստեղծական երկունքներու շթաքարերուն հետ:

Գրիգոր Հոթոյեան դեռեւս կը պատգամէ հայրենիքի ծննդեան
համայնական օթեւանի իրապաշտութիւնը: Ինչպիսի վարդապետ
արշալոյսներ: Ապրած ենք սառնամանիքներու մէջ, տաքցած ենք
անկախութեան մխիթարութեամբ եւ վայելած սիրոյ անսահման գուր-
գուրանքը, բոլոր նուիրաբերումներով:

Կը կարդանք բանաստեղծին սրտառուչ կոչը՝ դիմելու արմատ-
ներուն: Իսկ մեր ունկերուն կը հասնին Արարատի կանչը, էջմիածնի
զօղանջը, մեր աչքերուն կը շողան սեւանեան կապուտաչեայ ժպիտ-
ները:

Այստեղ է սփիւռքահայ մեր մաքառումներու հզօրանքը, անոր
յաղթանակի գաղափարաբանութիւնը, նոր եւ հին նուաճումներու
հերոսական խոյանքները, Սարգարապատէն մինչեւ Արցախ եւ Շուշի
նկրտումներու տքնանքը:

«Նուիրում»՝ հայրենիքին յառելով միայն մեր աչքերը:

Բանակներու շարքերը խտացնելու՝ բոլոր տեսակի մարտերու մէջ:

«Նուիրում»՝ քաղաքական քնարերգութեամբ եւ քնարերգական
հայրենասիրութեամբ:

Էջերու աւարտին մեր մէջ կը շարունակուի ընթերցումը եղանակաւորուած երգերու, բանաստեղծի զեղուն յուզումներով, Էգիկ Յովսէփեանի կատարողութեամբ:

Գրիգոր Հոթոյեան կրցած է մեր Դատի հին եւ նոր կտակարանները միացնել յաջողութեամբ:

ԱՐՄԷՆ ՏՕՆՈՅԵԱՆ
Գրող, մտաւորական,
հրապարակագիր, հրատարակիչ,
խմբագիր, մշակոյթի գործիչ
եւ կրթական մշակ

Հոթոյեան ընտանիքի խմբանկար, 1980

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՍԱՐԴԸ՝ ԲԱՌԵՐԻ ՄԷՁ

Գրիգոր Հոթոյեանին

ես նրա «Նուիրում» գրքին ծանօթանալուց յետոյ

Երեւանում ծանօթացանք: Գնացինք սուրբ Էջմիածին, եղանք Օ-չականում, խոնարհուեցինք սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի աճիւնին: Ուր էլ գնացինք՝ սուրբ էր ու սրբութիւն էր: Յաճախ յառնում էր, ուռճանում, երբ նայում էր սուրբգրային մեր լեռանը, յաճախ արտասուում էր, յանկարծ զգացի, որ նա կարող է մտնել բառերի մէջ: Անսովոր ուճինչ չկայ: Մարդը ծնուել է այդ բառերից, տարիներ, տասնամեակներ շարունակ պահել-պահպանել է իրեն ծնած բառերը ու սրտի ուզած ժամանակ իրաւունքը չունի՞ մտնելու իր բառերի մէջ այնպէս, ինչպէս մտնում են հարազատ տուն, այգի, ինչպէս մտնում են ճանապարհ, տրւում յուշերին: Եղեռնի միջով անցած ծնողների զաւակը բառի եւ պատմութեան ծնունդ է: Առանց կարգալու զգացի՝ բանաստեղծ է: Ու երբ գրեցիք այս՝ Սասուն Գրիգորեանը առաջարկեց կարգալ ձեռագիրը, մի պահ երկմտեցի. «Մարդը ծնուած օրից բանաստեղծ է», էլ ի՞նչ կարգամ, էլ ինչո՞ւ կարգամ:

Բանաստեղծի մասին շատերն են հիացմունքի խօսքեր ասել ու գրել: Յակոբ Կարապենցի եւ Սասուն Գրիգորեանի «գրաւոր մեղադրանքները» բաւական են, որ ձեռքերս կապուեն: Զեռքերս կապուած են, բայց կարգում եմ եզակի արձակագիր, ափսո՛ս, վաղամեռիկ Յակոբ Կարապենցի սրտայոյգ-նրբազգաց խօսքը, «Այդ որքա՛ն հարուստ ներաշխարհ ես ունեցել: Այդքան սէր ու կարօտ ինչպէ՞ս ես պարփակել սրտիդ մէջ: Սիրեցի թէ՛ հայրենասիրական երգերդ եւ թէ՛ սիրային տազնապներդ»: «Որքան բոցաշունչ են յեղափոխական երգերդ, նոյնքան տրտմանոյչ են անձնական տուայտանքներդ», «...այս գրքի մէջ է, որ տեսայ քո գեղեցիկ հայերէնը՝ միանգամայն հասուն, ճկուն ու հարուստ: Ուրեմն, կեցցէ Հայկալը, որ քեզ պէս բանաստեղծ է տուել»:

Յաւօք, ես չեմ կարող վիճել Յակոբ Կարապենցի հետ, չեմ կարող ասել՝ ոչ մի քաղաք ու երկիր բանաստեղծ չեն տալիս: Բանաստեղծ տալիս են ծնողները, բանաստեղծ տալիս է լեզուն, բանաստեղծ տալիս է սէրը: Գրիգոր Հոթոյեանը բանաստեղծ է դարձել ծնողների, լեզուի եւ սիրոյ շնորհիւ: Ասենք, որ նրա համար իր ծնողները պատմութիւն են, իր լեզուն պատմութիւն է, իր սէրը պատմութիւն է: Ես չեմ կարող ասել, թէ ինչ ջերմութեամբ (գուցէ եւ սառնութեամբ, անտարբերութեամբ) կ'ընդունուի բանաստեղծի այս նուիրումը, բայց սիրով ասենք, որ բանաստեղծին բանաստեղծ դարձրած «Սիրտը Ափին Մէջ» գիրքը, որը լոյս է տեսել Թորոնթոյում, 1987-ին, շատերի ուշադրութիւնն է շեղել առ Գրիգոր Հոթոյեանը: Դրանցից մէկն է Յակոբ Կա-

րապենցը, որի խօսքից առատորէն ծաղկաքաղեցի: Այսպէս կարող եմ ծաղկաքաղելով «գործս եղա տանել», բայց «Նուիրում»-ը, իրօք որ, նուիրում է պահանջում:

Յաճախ բառերի մէջ թաքնուող բանաստեղծը ծննդեան տօն է ստեղծում: Գիրքը, որ բաղկացած է «Իմ Երգարան», «Որդիական», «Նուիրում» եւ յաւելեալ՝ «Հեղինակի մասին» բաժիններից, ամբողջովին, ամէն մի բաժնով, բանաստեղծութեամբ, տող ու տնով նուիրում է: Չմոռանանք, երբ ուսուցիչ Գրիգոր Հոթոյեանն է բանաստեղծում, երբեք չի փորձում դաս տալ, յիշեցնել իր ուսուցիչ լինելը: Դա սքանչելի է: Հեղինակի հետ մտերմիկ պահերը, զրոյցները, լռութիւնը, իրար արմատի, անցած ճանապարհի իմաստին մօտենալը, տրպազրածն ու ձեռագիրը, ասես, մէկ արած, նոյն բանն են յուշում, հայրենի եզերքից, տնից, տեղից զրկուածը, Տէր Զօրի անապատներով անցածի սերունդը այլեւս չէր կարող ոչինչ սիրել այնպէս, ինչպէս պէտք է գուրգուրելով, դողահար սիրել մաշտոցեան գիրն ու գրականութիւնը, որի հանդէպ տածած սիրով միայն կարելի է յառնել: Այդպէս կոչուածներից մէկն էլ իր ծնողների, իր ժողովրդի պատմութիւնը քաջ իմացող բանաստեղծ Գրիգոր Հոթոյեանն է, մարդ, որն իրաւունք չունէր մոռանալու իր վարժարանը, իր ուսուցիչներին: Զօներգութիւնների մէջ ամէն մէկն իր արժանի տեղն է գտել: Կ'ասէի՝ բանաստեղծը ոչ միայն իր «նուիրատուների» հոգեբանութիւնը լաւ գիտի, այլեւ գիտի սուրբ մաշտոցեան բառերի, կ'ասէի՝ գրերի հոգեբանութիւնը: Այդպէս չլինէր, նա չէր կարող բանաստեղծել. «Մնած մեսրոպեան լեզուի հայաբոյր լոյսով սրբազան»: Հայ բանաստեղծի գրչից շատ է արիւն ծորացել, արիւնոտ բառեր շատ ունենք: Պէտք է ուժ ունենալ սիրոյ երգեր գրելու համար: Ատելու համար նոյնպէս պէտք է սէր ունենալ:

Իր ապրած կեանքի գիրը, իր խօսքի արժէքը քաջ իմացող բանաստեղծը երբեք իրաւունք չունի մոռանալու, թէ իր արմատները որտեղից են գալիս, ովքեր են իր նախնիք, ծնողներն ի՛նչ են կորցրել: Ինչո՞ւ մոռանալ, որ ծնուել, հասակ է նետել Հալէպի հայաշունչ գաղթօճախի մէջ, պարտական է նաեւ ուսուցիչներին, մտաւորականներին, իմբագիրներին է պարտական: Նա մինչեւ իր կեանքի վերջին պահը չի մոռանայ իր կուսակցութեանը, թրծուել է Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան հնոցի մէջ: Երգումի նման է հնչում նրա խօսքը. «Հայաստանի սիրտէն՝ Սասունի սրբազան լեռներէն ժառանգած սիրտիս մէջ բոցավառող կրակը գիս երբեք հանդարտ չէ ձգած եւ պիտի չձգէ մինչեւ մահ, որովհետեւ արմատներս կը սերին անձնագոհ Ֆետայիներու այն փաղանգէն, որոնք իրենց կեանքը զոհաբերեցին հայ ժողովուրդի ազատութեան ճանապարհին»: Եթէ բանաստեղծի արձակ այս ազնիւ խոստովանութեան տխուր երաժշտութիւնը, բառերի թախիծն ու լացը, հաւատը, յոյսը փորձենք աւելի մանրամասնել, ա-

պա նոյն պահին կը ստացուի այս ժողովածուն, որ կոչուում է «Նուիրում»։ Եթէ չափակշռելու լինենք ապրած կեանքը (տարիքային իմաստով) եւ գրական վաստակը, ապա շահողը լինելու է ճանապարհը, որը սասունցու զաւակի հպարտութեամբ անցել է Գրիգոր Հոթոյեանը։ Նա միշտ եղել է հայոց բառ ու բանի հետ։ Եթէ ճիշդ է, որ նա պահել է լեզուն, ապա ինքն էլ մեր լեզուի, մեր բառի փրկածն է։ Եւ նա ոչ միայն բանաստեղծութիւններ է մեզ նուիրում, այլ բառերի, պատկերների, ապրումների հրավառութիւն է սարքում։

Սիրային-քնարական բանաստեղծութիւնների մէջ ասես ծփում է մեր ժողովրդական մեղեդայնութիւնը։ Թող միշտ բանաստեղծի գրքը-չին պատկանի «հրազանքով քաղցրահամ», «գալարագեղ վարդաստան», «ըզձանքներով սիրավառ», «ուղին մթաստուեր», «Չահով օրհնաբեր», նման տասնեակ ու տասնեակ բառապատկերներ, որ լցուած են երգերի մէջ, բայց խորթ պիտի համարեմ, երբ նոյն գրիչը գրում է «գեղեցկուհի սիրախանձ», եւ նման ոչ բանաստեղծական ամպոտ շերտեր, որ ստուեր են գցում լուսածիր պատկերների վրայ։ Գեղեցկութիւն, սրտի նուիրում համարենք ձօներգերը, որից այս գիրքը պակասութիւն չի քաշում։ Նուիրումները յաճախ ալպոմային արժէքի են, բայց գլխաւորը մնում է հեղինակի անկեղծութիւնը։

Բանաստեղծը չէր կարող բանաստեղծութիւններ չնուիրել հայոց լեզուին, չապրէր մեր ճակատագրով, բայց սխալուած չենք լինի, եթէ ասենք, որ մեր սրբութիւններն աւելի են սրբանում, աւելի մերը դառնում, երբ զգում ես բանաստեղծի արեան կանչի մտերմութիւնը իր կորուսեալ եւ հաւատի մեծ աշխարհի հետ։ Երախտագիտութիւնը պէտք է ուղեկցի մարդուն։ Մեր բանաստեղծները երբեք խեղճ չեն եղել եւ տասնեակ ու տասնեակ բանաստեղծութիւններ են նուիրել աշխարհի սարերին ու գետերին, ժողովուրդներին ու քաղաքներին։ Կը խնդրէի ընթերցողին, որ նա հանգիստ կարգայ Սիրային նուիրում բանաստեղծութիւնը։ Սա արդէն պատմութիւն է՝ լուսաբացի ճշմարտութեամբ։

Գրիգոր Հոթոյեանը, պարզուում է, երգաստեղծ է։ Այս գրքում դուք կը հանդիպէք բանաստեղծի գրած շատ խօսքերի, խօսքեր, որ, ինչպէս ասում են, դարձել են երգեր։ Հենց բառերը յուշում են, որ նա լաւ երգերի խօսքերի հեղինակ է։ Շնորհակալ լինենք երաժշտութեան հեղինակներին, դաշնաւորողներին, երանի նրանց, ովքեր կը լսեն եւ կը վայելեն։

Սիրային ինչ երգ էլ գրած լինի ու գրելու լինի Գրիգոր Հոթոյեանը, սիրոյ նրա անսպառ աղբիւրը եղել ու է՛ իր Հայաստանը, հայոց լեզուն, Արարատը, հայ ժողովուրդը, իր կուսակցութիւնը։ Աղբիւր, որ նա պահել ու պահում է մաքուր։ Ու հիմա ինչպէս ուրախ չլինի, երբ սրտի ցանկացած ժամանակ գալիս է Հայաստան։ Տեսնելու, լցուելու, հաւատալու։ Նրա համար հայրենիքում սիրելը հրաշք է, հայրենի-

քում նոր երգ գրելը հրաշքի նման բան է: Եւ, որպէս գրող, եկաւ, մասնակցեց գրողների համահայկական առաջին խորհրդաժողովին, նորից լցուեց Հայաստանով, հասցրեց իր «Նուիրում»-ը նուիրել մեզ ու...

Բարի ճանապարհ, մինչեւ նոր հանդիպում նոր գրքով, մեր պատմութեան, լեզուի, հայրենիքի հետ արմատներով կապուած, Սասունի ասած, պայքարի եւ հաւատի սասունորդի:

ՀՐԱՋԵԱՅ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ
Արձակագիր

Չախէն աջ՝ Յակոբ Դանսպազեան, Գրիգոր Հոթոյեան
եւ Արմէն Պալիոզեան

Շատ սիրելի Գրիգոր,

Այսօր վերջացուցի «Հայաշունչ Պատմուածքներ» հեղինակած Հատորիդ ամբողջական ընթերցումը. զանց առնելու միտումով յայտնի գրագէտ ու մտաւորական Ռ. Հատտէճեանի սոյն Հատորին մասին գովեստներով լի գրախօսականին ազդեցութիւնը իմ վրայ, անոր ընթերցումը համացանցի վրայ վերապահացի վազուան:

Բոլոր գրութիւններդ անխտիր արտադրուած են պարզ, յստակ, սահուն հայերէնով, ուր առաջին պատմուածքի ընթերցումով իսկ ի յայտ կու գայ տասնեակ տարիներէ իվեր մարզուած գրիչ մը, որ ճարտարութիւնը ունի զատորոշելու կարեւորը երկրորդականէն, ու արուեստը՝ զանոնք համեմելու, հեռու մնալով հանդերձ գունաւոր ու անտեղի ածականներու գործածութենէն: Սրտանց շնորհաւորութիւններ:

Գրութիւններուդ միայն վերնագիրները կարգալով, հեշտ է յըստակ կարծիք մը կազմել քու ապրած օրինակելի կեանքին մասին, ուր լուսարձակի տակ կը դրուին մարդկային կեանքի բոլոր առաքինութիւնները՝ աղօթքը, հաւատքը, հայրենասիրութիւնը, արդարամտութիւնը, բարեգործութիւնը, երախտագիտութիւնը, պատասխանատուութիւնը, նիւթապաշտութենէ հեռու կենալը եւայլն, որոնք անխախտ ուղեցոյցը հանդիսացած են ազգային, եկեղեցական, ուսուցչական ու այլ ծիրերու մէջ ունեցած բեղուն գործունէութիւններուդ:

Մեծ հաճոյքով կարգացի Հալէպի վերաբերեալ երիտասարդական յուշերդ, որոնցմէ շատերը միասին ապրած ենք — տարբեր ակնոցներով ու տարբեր անկիւններէ դիտուած — ու այլ յուշեր, ինծի համար բոլորովին նորութիւն, որոնց ընթերցումը զիս մղած է տրտում խորհրդածութիւններու՝ հայ ժողովուրդին վիճակուած արիւնոտ ճանապարհին, ու նախախնամութեան հայ ազգին վերապահած ժլատ վերաբերմունքին նկատմամբ:

Արեւշատութեան ու քաջառողջութեան ջերմ մաղթանքներով ու սրտաբուխ բարեւներով՝

ԲԺ. ՕՀԱՆ ԹԱՊԱՔԵԱՆ

ՄՓԻՒՌՔԻ ՄԷՉ
ՀԱՅ ԳԻՐԻՆ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՀՈԳԱԾՈՂ ՄՏԱԽՈՐԱԿԱՆԸ

Սիրելի՛ Պրն. Հոթոյեան, շնորհակալութեամբ ստացայ վերջին «Հայաշունչ Պատմուածքներ» հատորը: Այս գիրքովդ կու գաս աւելցընելու թարմաշունչ գեղարուեստական բոյր մը, որ ունի իր տեղը եւ արժանի է գնահատանքի: Գրիգոր Հոթոյեանի հատորները կարգալու ժամանակ կը մտածես, որ այդ մարդը նպատակ է ունեցած իր մարդկային կեանքին մէջ ընդգրկել ամբողջ մարդկութեան կեանքը՝ իր անսահման բազմազանութեամբ:

Շատ քնքուշ կսկիծ, շատ թախիծ կայ այս գիրքիդ էջերուն մէջ, եւ այդ բոլորը ոչ թէ ստուերներ են, այլ ճաճանչներ՝ բնութեան, մարդու, աղօթքի զօրութեան, հաւատքի զօրութեան, հերոսական սիրոյ, հայու ճակատագրի, բարոյականութեան, արդարութեան, հայրենիքի սիրոյ, հայու հանդէպ անհուն սիրոյ ճաճանչներ:

Պրն. Հոթոյեանը խոհուն, ինքնավստահ, բայց համեստ, եռանդուն, գործիմաց, խիզախ մտայղացումներու տէր է, եւ այս բոլորը յամառօրէն իրագործող գրող մըն է: Անկասկած՝ սփիւռքահայ տարեգրութեան մէջ պատկառելի մշակներու շարքին արժանաւորապէս կը դասուի Գրիգոր Հոթոյեանի անունը: Պրն. Հոթոյեան, գրութիւններդ, պատմութիւններդ կը համեմուին մտածումներովդ ու յուշերովդ:

Քու գիրքերուդ մէջ հայրենիքը իրականութիւն է, ճակատագիր, հող ու երկինք, մարդ, լեզու, թռիչք ու երգ, եւ այս բոլորի կողքին կայ բնատուր (բնութենէ տրուած) մակդիրը:

Իբրեւ սասունցի՝ ունիս քու զուլալ, մաքուր արիութիւնն ու խիզախութիւնը: Հերոսներդ նոյնպէս սասունցիներն են՝ Մակարի, Գալէի եւ Ակէի նման քաջագուն Ֆետայիները, որոնք իրենց արիւնը թափեցին հայ ժողովուրդի ազատ ու անկախ ապրելու ճանապարհին:

Հանգիպեցայ պատմութիւններու, ուր կը մխան կրակներ, կը ծրփան տառապանքի ու տրտմութեան ալիքներ: Կային պատմութիւններ, ուր ողբերգութիւնը կարմիր թելի նման կ'անցնի գրողի ստեղծագործութեան միջոցով: Հայրդ, Սասուն գաւառի Տալուրիկ շրջանի Սպաղանք գիւղը ծնած Ղազար (Խարզօ) Հոթոյեան, Սասնոյ ազատագրական եւ ինքնապաշտպանական կռիւներու ընթացքին Սասունէն հեռանալուն՝ այստեղ բանաստեղծը — հայ ոգիի ու մարդկային բարձր արժանիքներու ջատագովը — կը մրմնջայ.

Հայր իմ սիրասուն,
Քու ծննդավայրէդ հեռու ապրելով՝

Շատ տառապեցար,
Հայոց Եղեռնի մահուան դարպասէն,
Թուրք գազաններու եաթաղաններէն
Քաջագուն սրտով միշտ ազատեցար
Եւ հաստատուեցար քաղաքը Հալպայ,
Ուր ապրեցար քու ծննդավայր Սասնոյ կարօտով,
Յուսալով ընդմիշտ օր մը անպայման
Վերադառնալու ու տէր կանգնելու քու պապեանական
Տունին ու դաշտին:
Սակայն երազդ անկատար մնաց...

*Իր ապրած տեղի կարօտը զգալով, էրգիր երթալու փափաքով,
Սասունէն հեռու՝ օտար հողերու մէջ կը թաղուի:*

*Բանաստեղծը նոյնպէս տառապած է ու կը տառապի իր հարա-
զատ հօր անկատար երազով: Պատահական չէ, որ հեղինակը ընտրած
է իր քաղաքը, որուն նկատմամբ ունեցած է սէր, ապրում ու երազ:*

*Պրն. Հոթոյեան, դուք ձեր մէջ կրեցիք ձեր հօր երազը, ու այդ ե-
րազը աւանդեցիք սերունդներուն, ուր ցաւը, մորմոքը, ցասումն ու
բորբոքը կ'արտայայտեն իր փոթորկախառն ելեւէջները:*

*Ես կը կարծեմ, որ Գրիգոր Հոթոյեանի համար գրելը ո՛չ զբաղ-
մունք է, ո՛չ ալ մասնագիտութիւն, այլ՝ վերուստ տրուած ճակատա-
գիր: Ոչ ոք գիտէ, թէ առհասարակ քանի՞ տողեր է բաղկացած մարդ-
կային ճակատագիրը: Հաւանաբար այդ Հոթոյեանի ճակատէն կա-
խում ունի. որքան լայն ու պայծառ է այդ ճակատը, որքան աւելի լե-
ցուն է խոհերով՝ անոր վրայ դրոշմուած տողերը այնքան աւելի շատ
են: Այսպէս է նաեւ այս գիրքին մէջ, եւ ա՛յս է անոր հիմնական ար-
ժէքը, եւ ա՛յս է որ այս գիրքը կամ գիրքերը Հոթոյեանի՝ պիտի դար-
ձընէ սփիւռքահայ գրականութեան վերջին տարիներու գեղեցիկ ու
թարմ երեւոյթներէն մէկը, նամանաւանդ նոր սերունդի յիշողութեան
մէջ:*

*Այնուամենայնիւ, մեզի համար ամենէն կարեւորը գրողի, բա-
նաստեղծի կերպարն է, այն գրողի, որ իր կեանքը բաշխած է մարդոց,
իսկ ինք մնացած է դատարկ, եւ հարուստ է այդ դատարկութեամբ:*

*Սիրելի՛ Պրն. Հոթոյեան, այդ է քու երջանկութեան հաւատամքը,
որուն մենք կը հաւատանք անվերապահօրէն:*

*Պրն. Հոթոյեան, այս հատորին մէջ գետեղած էք արժէքաւոր լու-
սանկարներ՝ իրենց անուններով, յիշարժան դէպքերով եւ իրադար-
ձութիւններով, հաճելի անակնկալ մը պարգեւելով գիրքդ ընթերցող
գրասէրներուն: Գեղանկարիչ, քանդակագործ ընկ. Յակոբ Ճանպազ-
եան կողքի ձեւաւորումը կատարած է իր ուրոյն ու սեփական մտա-
յղացումով, ուր հեղինակը ընտրած է անրջային տեսարան մը:*

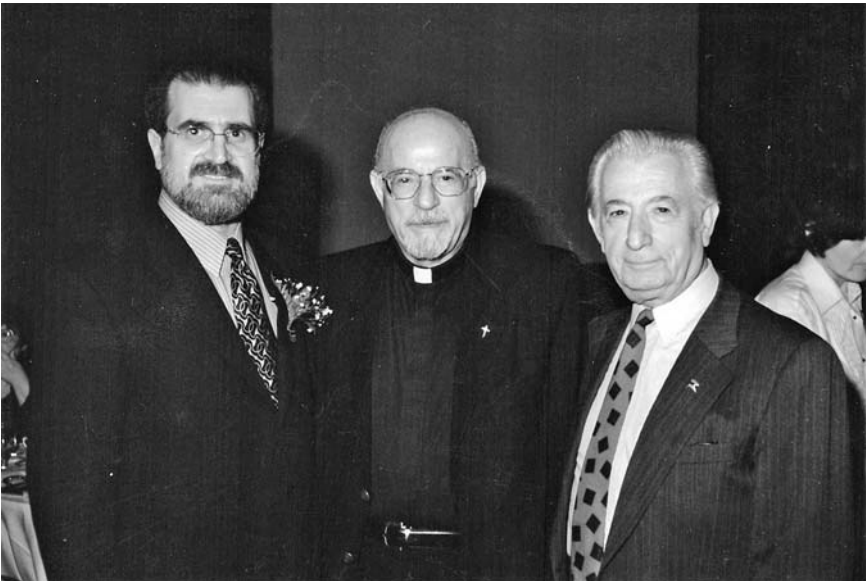
Սիրելի՛ գրող, ձեր հայրենասիրական գաղափարներն ու հերոսական կեանքի պատմությունները մեզի համար վառ օրինակներ եւ կեանքի ուղեցոյցներ են: Եւ վերջապէս, ձեր բոլոր թեմաներով գրքուած պատմություններուն մէջ դուք նկարագրեցիք սերունդի մը կենսագրությունը, ուր պատմուածքէ պատմուածք, բանաստեղծութենէ բանաստեղծութիւն վերածեցաւ սերունդի մը ճակատագիրը, որուն ենթախորագիրն է «Հայաշունչ Պատմուածքներ»:

Ապրի՛ր երկար եւ առողջ, սիրելի՛ Պրն. Հոթոյեան: Ձեր սիրով ու ջերմութեամբ տաքցուցէ՛ք ձեր ընտանիքը, ձեր զաւակներուն ու թոռներուն եւ շատերուն վարակեցէ՛ք ձեր հայրենաբաղձ շունչով:

Կը ցանկամ ձեզի քաջառողջութիւն, երկարատեւ ու երջանիկ ծերութիւն:

Մնամ ջերմ յարգանքով՝
ՍԵՂԱ ԳԱՆՏԱՀԱՐԵԱՆ
Մտաւորական, դաստիարակ,
հրապարակագիր

Մայիս 2017
Թորոնթօ

Չախէն աջ՝ Յակոբ Ծանապազեան, Տէր Արմէն Աւագ Քինյ. Իշխանեան
եւ Գրիգոր Հոթոյեան

ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ ԲԱՐՈՅԱԽՕՍԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Մեր սեղանին վրայ է թորոնթոյաբնակ յայտնի մտաւորական ու գրող Գրիգոր Հոթոյեանի նոր մէկ գիրքը, որ կու գայ աւելնալ վաստակաշատ գրագէտին կողմէ աւելի առաջ հրատարակուած հաստատիր գիրքերուն վրայ: Այս նոր գիրքը կոչուած է «Հայաշունչ Պատմուածքներ»: Եթէ սկսիք գիրքը թղթատել, անմիջապէս պիտի հասկնաք, որ հոս խնդրոյ առարկայ են ո՛չ միայն Հայաշունչ, այլ նաեւ բարոյախօսական պատմուածքներ: Հոթոյեան իր այս նոր գիրքին մէջ ճամբայ կ'ելլէ իր ընթերցողները հաղորդելու համար մարդու բարոյական ու մարդասիրական աշխարհը հարստացնող ասլորումներու ու թելադրութիւններու հետ:

Ընդհանրապէս գրականութեան մէջ բոլոր գրողները կերպով մը կը վերագարձենն այն ազդեցութիւնները, որոնք իրենց վրայ ուսուցիչներու կամ մերձակորներու կողմէ դրուած են անոնց մանկութեան կամ ուսանողութեան շրջանին: Այս գիրքին մէջ պարագան նոյնն է հեղինակին համար: Գրիգոր Հոթոյեան գիրքի նախաբանին մէջ կը պատմէ, որ իր մանկութեան շրջանին, երբ Հալէպի մէջ կը յաճախէր կիրակնօրեայ դպրոց, մասնաւոր ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր իր ուսուցիչներուն կողմէ պատմուած «բարոյալից պատմուածքներ»ը: Շատ բան սորվեցաւ անոնցմէ եւ ան անոնցմէ հասնող բարոյական սկզբունքները ո՛չ միայն գործադրեց կեանքի մէջ, այլ նաեւ գանոնք օգտագործեց, որպէսզի ինք ալ յօրինէ բարոյալից պատմուածքներ: Այս գիրքը անոնց մէկ համադրութիւնն է:

Հարուստ բովանդակութիւն ունի գիրքը ու էջերը դարձնելով պիտի տեսնէք, որ հատորին էջերը միայն բարոյալից պատմուածքներու մասին չեն, այլ կան նաեւ ուրիշ գրողներու վկայութիւններ, նամակներ, խորհրդածութիւններ, եւ այս բոլորին աւելնելով՝ հարիւրա-

ւոր լուսանկարներ, որոնք Հոթոյեանը ցոյց կու տան ինչ-ինչ ծանօթ հայ դէմքերու հետ քով-քովի:

Բարոյալից պատմուածքներու պարագային՝ Հոթոյեան ունի հր-նարելու ու նիւթ ստեղծելու վարպետութիւն, հարուստ երեւակայու-թիւն: Պատմուածքները անակնկալներով լեցուն են: Այս պատմը-ւածքները կը սորվեցնեն սիրել մարդը՝ ինչ ցեղի ալ պատկանի ան, օգնել մարդոց, հաւատալ Աստուծոյ, քիչ երջանկութեամբ գոհանալ: Այսպէս է որ մանուկ մը, որ իր շուրջիները կը սիրէր բացի մէկ հոգիէ, որ սեւամորթ մըն էր, քիչ վերջ պիտի տեսնէ, որ այդ սեւամորթը անոր կեանքը պիտի փրկէ, մինչ բոլոր միւսները անտարբեր պիտի մնան: Նմանօրինակ բարոյախօսութիւններով լեցուն է գիրքը: Հոն է պատ-մութիւնը մէկու մը, որ բոլոր հարստութիւնները կը մերժէ ու իրեն կը պահէ միայն պղնձեայ խաչ մը, որուն արժէքը բարոյական է: Բայց կը սխալի: Պղնձեայ կարծուած խաչը ծանրածանր ոսկի է ու մեծ հարուս-տութիւն կը նշանակէ: Հաւատքին զօրութիւնն էր, որ կը վարձատրէր զինքը:

Հոթոյեանի պատմուածքները շինարար են ու հաճելի ընթերցա-նութեան նիւթ: Անտարակոյս, հայ մշակոյթի սիրահար մարդը ուրիշ հետաքրքրական ու առինքնող նիւթեր ալ պիտի գտնէ գիրքին երկ-րորդ մասին մէջ, ուր հրատարակուած են վկայութիւններ ու նամակ-ներ:

Հոթոյեան բազմաթիւ շքանշաններու արժանացած գրող է, բայց իրական շքանշանները հեղինակներուն գործերն են ու այս գիրքն ալ մեր տեսակէտով նոր շքանշան մըն է Հոթոյեանի կուրծքին վրայ:

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ
Խմբագրապետ, գրագէտ,
արձակագիր, հրապարակագիր

«Մարմար»,
22 Յունիս 2017

ԽՈՆԱՐՀ ՈՂՁՈՅՆ ՁԵՁ, ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՅՈՒԵԼԵԱՐ

Սիրելի՛ 90-ամեայ Պրն. Հոթոյեան,

90 տարին կատակ չէ. այս կը նշանակէ յաղթել բնութեան:

Իսկապէս Սասունի կտորիճներու արիւնը ցօղեց ու ջրեց Ձեզ:

Այսօր այդ հունձքը հասած է, պէտք է քաղել: Մեզի կը մնայ գերանդին ձեռքերնիս առնենք՝ գիրքերուդ կամ հատորներուդ հասած հունձքը քաղելու համար:

Ձեր գրելու յաջողութիւնը շատ յեղ երկնից շնորհք մըն է, բայց առանց երկրի վրայ աշխատելու՝ վերէն յաջողութիւն չ'իջնէր: «Յաջողութիւնը պատրաստ է իբրեւ արեւ ու անձրեւ, բայց եթէ ազարակը սերմանուած չէ՝ ի՞նչ բուսցնեն երկնից շողն ու ցօղը» (Ղեւոնդ Ալիշան):

Գիտեմ, Պրն. Հոթոյեան, շատ կ'ուզէիր, որ այս 90 տարիներդ անցած չըլլային, բայց այդպէս է բնութեան օրէնքը. տարիքը պիտի գայ եւ անցնելիքը պիտի անցնի, սակայն ամենակարեւորը՝ Ձեր հատորները այժմ խմբուած են, ամէն փորձանքէ ապահով՝ մեր գրադարաններուն մէջ անոնք շարուած են կողք-կողքի, աննինջ ու խորհրդաւոր, ինչպէս տարիներու խորքէն բանուկ մայրուղիներով անցած՝ ամէն բան տեսած ու լսած անխոնջ ճանապարհորդներ: Հետեւորդ սերունդներուն համար այս գիրքերուդ շնորհիւ պիտի պահպանուի զարգացող բազմահնչիւն, գունեղ ու ճկուն հայոց լեզուն:

Ապրի՛ր երկար, սիրելի՛ Հոթոյեան. Ձեր հոգին ամէն ժամանակ փիզ մէջ է, ինչպէս Սաղմոս 119:109 համարին մէջ կ'ըսէ:

Թող երջանիկ ու առողջ ըլլայ Ձեր կեանքի երկրորդ ինիսունամեակը:

Ամենաբարի ցանկութիւններով՝
ՍԵՂԱ ԳԱՆՏԱՀԱՐԵԱՆ

5 Օգոստոս 2017, Թորոնթօ

Յարգելի եւ շատ սիրելի Պրն. Հոթոյեան,

Մեծ հաճոյքով եւ երախտագիտութեամբ ստացանք «Հայաշունչ Պատմուածքներ» ձեր վերջին գրական հատորը:

Մեծապէս շնորհակալ ենք, որ ձեր մօտիկ «ընկերներու» շարքին մեզ դասելով՝ բաժնեկից կը դարձնէք, ձեր սրտաբուխ մակագրութեամբ, ունենալու «Հայաշունչ Պատմուածքներ» այս գեղեցիկ գիրքը:

Հայեցի եւ քրիստոնէական դաստիարակութեան ի նպաստ ձեր «Հայաշունչ Պատմուածքներ»-ու ընդմէջէն ես «տողանցեցի» մանկապարտէզի աշակերտուհի եղած օրերէս մինչեւ ներկան՝ որպէս հայ մայր, վերյիշելով հայ ուսուցիչ-ուսուցչուհիներու ճիգը առօրեայ եւ կիրակնօրեայ վարժարաններուն մէջ՝ դաստիարակելու հայ մանուկն ու պատանին որպէս տիպար հայ քրիստոնեայ անհատ:

Հայրենասիրութեամբ եւ քրիստոնէական արժէքներու դաստիարակութեամբ լեցուն «Հայաշունչ Պատմուածքներ»-ը կու գայ լեցնելու «բաց» մը եւ որպէս «գանձ»՝ ժառանգ կը մնայ ապագայի սերունդները դաստիարակելու...

Առողջութեան, յաջողութեան եւ ձեր բոլոր փափաքներու իրականացման եւ երջանկութեան լաւագոյն մաղթանքներ ձեզի, ձեր ազնիւ տիկնոջ՝ յարգելի Տիկին Շաքէին, ձեր զաւակներուն եւ թոռներուն (Անդրանիկին, Անիին, Մայքըլին, Բրիստափօրին եւ Ստեփանին):

Երախտագիտութեամբ եւ ազնիւ սիրով՝
Լեւոն, Անի, Արագ, Դալար եւ Կարէն
Հասրեհեան ընտանիք

Օգոստոս 2017, Թորոնթօ

ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

Հայր մեր որ յերկին ես
 ապրե երկրի տնուն քոյ: Եկեալ է
 արքայութիւն քոյ, երկրին կամք քոյ
 որպէս յերկին եւ յերկրի: Հայր մեր
 հանապազօրոյ որ ապ մեզ աչաք եւ
 թող մեզ զգարդիս մեր, որպէս եւ
 մեք թողունք մերոց պարտապանաց:
 Եւ մի գրանիր զեկ ի ժողովութիւն,
 այլ իրկեա զեկ ի շաղի: Ձի քոյ ի
 արքայութիւն եւ զթաւութիւն եւ
 ի սառք յախրեանս: Ամէն:

«ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ»

Գործ՝ Սիրուն Երեցեանի

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	9
- ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԽՕՍՔԸ	11
- ՓՈԽԱՆ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ	13
● ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՇՈՒՆՉՈՎ	
- ՀԱՅԱՍՏԱՆ	19
- ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ	20
- ԵՐԵՒԱՆԻՆ	22
- ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ	23
● ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ	
- ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ	27
- ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ	29
- ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ	30
- ՍՈՒՐԲ ԿՈՄԻՏԱՍ	31
● ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ Ս. ԽԱՉԻ ՃԱՄԲՈՎ	
- ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻ ՃԱՄԲՈՎ	35
- ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ	37
- ԾՆՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐ	39
- ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ	40
- ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻ	42
- ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱԾԻՆ	43
- ԵՍ ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՄ...	44

● **ԱԶԳԱՅԻՆ-ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ**

- ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇԽԱՐՀ 49
- ԱԶԱՏԱՏԵՆՉ ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ 50
- ՂԱՐԱԲԱՂԸ ԿԸ ԿԱՆՉԷ 51
- ՀԱՅՐԻԿԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ 52
- ԽՐԻՍՏԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ 53
- ՉԱՅՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ 54
- ԱԶԱՏ-ԱՆԿԱԽ ՂԱՐԱԲԱՂ 55
- ՊԵՏԻԿ ԻՆՃԷԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ 56
- ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿ 57
- ԼԻԶՊՈՆ ԶՈՀՈՒԱԾ ՍԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒՆ 59
- ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ 60
- ՍԱՍՈՒՆԱԿԱՆ 61
- ՏԱՐՕՆ ԱՇԽԱՐՀ... 66

● **ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՈԳՈՐՈՒՄՆԵՐ**

- ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 71
- ՓԱՂՔ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 73
- ՏԱՐՓՈՂԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 75
- ՄԱՅԻՍԻ ՕՐ ՄԸ՝ ՊԱՅԾԱՌ ՈՒ ՉՔՆԱՂ 76
- ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ 79
- ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ 81
- ԱՐՄԱՏՆԵՐՍ ՀՕՐԵՆԱԿԱՆ 83
- ԳԱԼԷ ՍՊԱՂԱՆՑԻ 84
- ԶՕՐ. ԴՐՕ ԿԱՆԱՅԵԱՆ 86
- ՀԱՅ ՖԵՏԱՅԻՆԵՐ 88
- ԹԱԹՈՒԼ ԿՐՊԷԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ 91
- ՀՈՆ... 93
- ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ 95

● **ԵՂԵՌՆԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ**

- ԱՊՐԻԼ 24 99
- ԶՐՈՅՑ՝ ԵՓՐԱՏԻՆ ՀԵՏ... 101

- ՊԱՇՏԵԼԻ ՄՕՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ	105
- ԿԱՐՕՏ ՄԱՅՐԱԿԱՆ	112
- ՑԱՍՈՒՄ	113
- ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԱՐՉԱՆԸ	115

● **ՊԱՏԳԱՄ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ**

- ՊԱՏԳԱՄ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ	119
- ԲԱՌԵԱԿՆԵՐ	120
- ԿՈՉ՝ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ	122
- ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ	123

● **ՍԻՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐ**

- ՄԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ	127
- ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՍԱՐ, ՍԻՐԵԼԻՄ	128
- ԲԵՋ ՏԵՄՆԵԼՈՎ	129
- ԵՐԱՋՆԵՐՈՒՄ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ	130
- ՍԻՐՈՒՆ ԱՂՋԻԿ	131
- ԱՆԿԵՂԾ ՄԷՐ	132
- ՕՐԵՐԸ ԿԵԱՆՔԻՍ	133
- ՉԳԻՏՑԱՅ ԵՐԲԵՔ...	134
- ԱՀԱ ՍԻՐՏ ՍԸ	135
- ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ	136
- ԱԼ ԿԸ ԲԱԻԷ	137
- ՅՈՒՄԱԼՔՈՒՄ	138
- ԱՆԿԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ ՍԻՐԵՑԻ	139
- ՈՐՈՆՈՒՄ	140
- ԻՆՉՈ՞Ւ ԵԿԱՐ	141
- ԿԱՐՕՏ	142
- ԴԵՌ ԿԸ ՍԻՐԵ՞Ս ՉԻՍ	143
- ՍԻՐԱԾԻՍ	144
- ԱՆՈՒՇ ՀՈՎԻԿ	145
- ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆ	146
- ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ	147

- ԱՂԵՐՍԱՆՔ	147
- ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՐ...	148
- ԻՄ ԱՆԳԻՆ	148
- ՀԱԲԱՏԱ ԻՆՉ...	149
- ՔՆՔՈՅՇ ԱՂՋԻԿ	149
- ՏԵՍԻԼՔ	150
- ՄԵՐ ՄԷՐԸ	151
- ՍԻՐԵԼԻԻ ՄԸ, ՈՐ ԿԸ ՄԵԿՆԻ	151
- ԱՐԴԵՕՔ ԳԻՏԵ՞Մ	152
- ԳՈՂՏՐԻԿ ԵՐԱԶ	152
- ՓԱԽՈՒՄՏ	153
- ՅԻՇԷ՛ ԶԻՍ...	153
- ԻՆՉՈ՞Ւ ԻՆՉՄԷ ՆԵՂՈՒԵՑԱՐ	154
- ԿԸ ՍԻՐԷ՞Ր ԶԻՍ	155
- ԳԻՇԵ՛Ր...	156
- ՍԻՐԵՑԻ ՔԵՉ	156
- ԽՈՐ ԿԱՐՕՏ	157
- ՔՆԱՆԱԼ Կ՛ՈՒՉԵՄ	158
- ԹԱԽԻԾՍ ԽՈՐ Է	159
- ՀՈԳԻՍ ՏԵՈՒՐ Է	159
- ԳԻՇԵՐ ՄԸ ՉՄՐԱՆ	160
- ՇՈՒՇԱՆԱԲՈՅՐ ԳԵՂԵՑԿՈՒՀԻՍ	160
- ԵՐԱԶՆԵՐՈՒՄ ԹԱԳՈՒՀԻՆ	161
- ՍԻՐՈՂ ՄԸ ՉՈՒՆԻՄ	161
- Ի՞ՆՉ ԸՆԵՄ	162
- ԱՆՑԵԱԼՍ ՏԵՈՒՐ	163
- ԵՐԱԶ ԷՐ...	164
- ԿԸ ՍԻՐԵՄ ՔԵՉ	164
- ԵՐԲ ՉԱՅՆԴ ԼՍԵՑԻ	165
- ՍԻՐՈՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ	166
- ԴԱՐԴՈՏ ՍԻՐՏՍ	167
- ԵՍ ՊԻՏԻ ԱՊՐԵՄ	167
- ԻՄ ՍԻՐԱՍՈՒՆ	168
- ՑԱԻՍ ՍՐՏԱԿԷՉ	169
- Կ՛ՈՒՉԷԻ ԳԻՏՆԱՍ	170

- ճՇՍԱՐԻՏ ՍԷՐԸ	171
- ԳԱՂՏՆԻ ՍԷՐ	172
- ԱՌԱՆՁԻՆ ԷՐ...	173
- ԴՈՒՆ ՀԵՌԱՅԱՐ...	174
- ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՐ...	175
- ՀՐԱԺԵՇՏ ԿՈՒ ՏԱՍ	176
- ԽՈՐՀՐԴԱԽՈՐ ԱՉՔԵՐՈՒԴ	177
- ՔԵՉ ՀՐԵՇՏԱԿ ԿԱՐԾԵՑԻ	177
- ԲՈՅՐՆ ԱՅՍ ՍԻՐԱԹՈՎ	178
- ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ	178
- ՇՈՒԱՐԱԾ ԵՄ	179
- ԴԱՐՄԱՆ ԿԸ ՓՆՏՈՒԵՄ	180
- ԱՌԱՋԻՆ ՍԷՐ	181
- ԵՐԱՉ ՏԵՍԱՅ	182
- ԵՐԲ ԿԸ ՀՆՉԵՄ ՔՈՒ ԱՆՈՒՆԸ	183
- ՅԻՇԱՏԱԿԴ, ՍԻՐԵԼԻՍ	184

● **ՍՐՏԱՅՈՅՉ ԽՈԿՈՒՄՆԵՐ**

- ԽՈԿՈՒՄ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՍԵՍԻՆ	187
- ԿԱՐՕՏ ՍԱՆԿՈՒԹԵԱՆ	188
- Ո՛Վ ԸՆԿԵՐ...	191
- ԻՄ ՁԻՆԱԿԻՑ ԸՆԿԵՐՆԵՐ	192
- ԽՕՍՔ՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊՈՒԿԻՆ	193
- ՉԵՉ ԵՄ ԱՍՈՒՄ	193
- ԱՆՁՆՈՒԷՐ ԲԱՐԻՔ	194
- ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԵՐԳ	195
- ՍՈՒՐԻԱՅԻՆ	196
- ՀԱԼԷՊ ՍԻՐԱՍՈՒՆ	197

● **ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ**

- ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ	201
- ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ	202
- ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ...	203
- ԱՇՆԱՆԱՅԻՆ	203

- ՉՄԵՌՆԱՅԻՆ	204
- ԴԱՇՏԵՐՈՒՆ ՄԷՋ	205
- ԱՇՆԱՆ ՄԵՂԵԳԻ	206
- ԾԱՌԵՐԸ ՉՄՐԱՆ	207
- ՉՄԵՌՆԱՅԻՆ ԽՈՂԵՐ	208
- ԱՆՁՐԵԻԸ	209
- ԱՂԲԻԻՐԻ ՄՕՏ	210

● ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐ ԵՒ ՉՕՆԵՐ

- ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ	213
- ՄԱՂԹԵՐԳ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ	214
- ՔԱՅԼԵՐԳ Հ.Մ.Ը.Մ.-ԱԿԱՆ	215
- ՄԵՆՔ ԵՐԷՑՆԵՐ ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻ	216
- ՄԱՂԹԵՐԳ ՀԱՄԱՉԳԱՅԻՆԻ	217
- ՄԱՂԹԵՐԳ Հ.Օ.Մ.-Ի ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲԱՐԻՆ	218
- ՈՂՋՈ՛ՅՆ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՅԱԿՈՔ ՃԱՆՊԱՉԵԱՆՆԵՐՈՒ ԱՄՈՒՄՆՈՒԹԵԱՆ 30-ԱՄԵԱԿԻՆ	219
- ՌՈՒԲԷՆ-ՄԻՐՕՆ ԾՆԱԻ	221
- ՍԻՐԵԼԻ ԱՐՄԷՆ ՊԱԼԻՈՉԵԱՆԻՆ	222
- ՍԻՐԵԼԻ՝ ՌՈՒԲԷՆԻՆ ԵՒ ՍԻԼՎԱՅԻՆ	223
- ՍԻՐԵԼԻ ՊՐՆ. ՌՈՒԲԷՆ ԹՈՐԻԿԵԱՆԻՆ	224
- ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻՆ	225
- ԹՈՌՆԻԿԻՄ՝ ՍՏԵՓԱՆ-ԱՐՄԷՆԻՆ	225
- ՍԻՐԵԼԻ ԱՂՋԻԿԻՄ՝ ԱՆԻԻՆ	226
- ՀԱՄԱՉԱՍՊ-ՌՈՒԲԷՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ԱՌԹԻԻ	227
- ՍԻՐԵԼԻ՝ ՊՐՆ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻՆ	228
- ԿՆՈՉՄ՝ ՇԱՔԷԻՆ	229
- ՍԱՐԻԿ ՊԱՊԵԱՆԻՆ	230
- ՍԻՐԵԼԻ ՍԱՐԻԿ ՊԱՊԵԱՆԻՆ	231
- ՎԱՐԱԳ ՊԱՊԵԱՆԻՆ	232
- ՍԻՐԵԼԻ՝ ՎԱՐԱԳ ՊԱՊԵԱՆ	233
- ՍԻՐԵԼԻ ԿԱՐՕ ՓԱՇԱՅԵԱՆԻՆ	234

- ՁՕՆ՝ ՍԻՐԵԼԻ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ	
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՌԻԹԱ ԱՏՈՒՐԵԱՆՆԵՐՈՒՆ	 235
- ՍԻՐԵԼԻ ԱՐԻԱՆԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻՆ	 236
- ԵՒ ԲԱԶԷՆ ԾՆԱԲ	 237
- ՆՈՐԱԾԻՆ ՏԱՐՕՆԻՆ	 238
- ՆՈՐԱՊՍԱԿ ՌԱՖՖԻ ԵՒ ԼԱՐԱ ՏՈՒՏԱԳԼԵԱՆԻՆ	 239
- ՍԻՐԵԼԻ՝ ՄԱՐԳԱՐ ԵՒ ԷԼԻՁ ՇԱՐԱՊԽԱՆԵԱՆ	 240
- ՍԻՐԵԼԻ ՎԱՐԴԱՆ ՓԻԼԱԲՃԵԱՆԻՆ	 241
- ՇՆՈՐՀԱԽՈՐ ՏԱՐԵԴԱՐՁԴ, ԱՆԴՐԱՆԻԿ	 242
- ՍԻՐԵԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻՆ	 243
- ԵՐԳՉՈՒՀԻ ԱՆԱՀԻՏ ԿՈՒՏՍՈՒՋԵԱՆԻՆ	 244
- ԱՊԱՔԻՆՍԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔ	 245
- ՍԻՐԵԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ԹՈՌՆԻԿԻՍ	 246
- ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԶԱԿԻՍ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻՆ	 247
- ՍԻՐԵԼԻ ԵՒ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԱՂԶԿԱՍ՝ ԱՆԻԻՆ	 248
- ՍԻՐԵԼԻ ԹՈՌՆԻԿԻՍ՝ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻՆ	 249
- ԳԻՏԵ՞Ս ԴՈՒՆ, ՎԱՐԱԳ ՊԱՊԵԱՆ	 250
- ՍԻՐԵԼԻ ԹՈՌՆԻԿԻՍ՝ ՍՏԵՓԱՆ-ԱՐՄԷՆԻՆ	 251
- ՍԻՐԵԼԻ ՌՈՒԲԷՆ ՃԱՆՊԱԶԵԱՆԻՆ	 252
- ՍԻՐԵԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻՆ	 253
- ԹԱԹՈՒԼ ՀՈՒՐԵԱՆ	 254
- ՄԻՍԱՔ ՍԵԾԱՐԵՆՅ	 255
- ՍԻՐԵԼԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԱՊԵԱՆԻՆ	 256
- ՄԱՂԹԱՆՔ՝ ԱՐԺ. ՏԷՐ	
ԱՐՄԷՆ ԱԽԱԳ ՔՀՆՅ. ԻՇԱԽԱՆԵԱՆԻՆ	 257
- ԶԱՐԵՀ ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔ. ԱԶՆԱԽՈՐԵԱՆԻՆ	 258
- ՔԱԶ ՀՈՎԻԻԸ	 259
- ՔԱՌԱՍՈՒՆՀԻՆԳԱՄԵԱՅ ՅՈՐԵԼԵԱՐԻՆ՝	
ԳԵՐՇ. ՏԷՐ ԽԱԺԱԿ ՍՐԲ. ԱՐՔ. ՅԱԿՈՐԵԱՆԻՆ	 260
- ՁՕՆ՝ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՌԱԶՄԻԿ ԴԱԽՈՅԵԱՆԻՆ	 261
- ՍԻՐԵԼԻ ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆԻՆ	 262
- ՅԻՄՆԱՍԵԱՅ ՅՈՐԵԼԵԱՆԴ ՇՆՈՐՀԱԽՈՐ՝	
ԳԵՐՅԱՐԳԵԼԻ ՀԱՅՐ ԵՂԻԱ Ծ. ՎՐԴ. ԳԻՐԷԶԵԱՆ	 264
- ՁՕՆ՝ ԷԴԻԿ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻՆ	 265
- ՁՕՆ՝ ԳԵՐԱՊԱՏԻԻ ՏԷՐ	
ՄԵՂՐԻԿ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՐԻՔԵԱՆԻՆ	 266

- ՉՕՆ՝ ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻՆ 268
- ՉՕՆ՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆԻՆ 269
- ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ, ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ
     ՍԱՄՈՒԷԼ ՍԱՖԱՐԵԱՆԻՆ 270
- ՉՕՆ՝ ԱԼՖՐԷՏ ՄԱՐՏՈՅԵԱՆԻՆ 271

● **ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՆԱՄԱԿՆԵՐ**

- ՆԱՄԱԿ՝ ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՅԷՆ 275
- ՆԱՄԱԿՆԵՐ՝ ՓՐՈՖ. ԹԱԹՈՒԼ ՄԱՆԱՍԵՐԵԱՆԷՆ 276
- ԱՂՕԹՔՈՎ ՈՂՈՂՈՒԱԾ ԵՐԳԵՐ
     ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ
     «ՃԱՃԱՆՉՆԵՐ» ԳՐՔԻ ԱՌԻԹՈՎ 278
- ԵՐԳԵՐԻ ՄԻՋՈՎ ՔԱՅԼՈՂ ՀԱՅԸ 281
- ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ
     «ՆՈՒԻՐՈՒՄ»-ՈՎ ԻՆՔՆԱԲԱՅԱՅԱՅՏՈՒՄԸ 285
- ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԱՐԴԸ՝ ԲԱՌԵՐԻ ՄԵՋ 288
- ՆԱՄԱԿ՝ ԲԺ. ՕՀԱՆ ԹԱՊԱՔԵԱՆԷՆ 292
- ՍՓԻՒՌԻ ՄԵՋ ՀԱՅ ԳԻՐԻՆ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
     ՀՈԳԱԾՈՂ ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆԸ 293
- ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆԻ
     ԲԱՐՈՅԱԽՕՍԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ 296
- ԽՈՆԱՐՀ ՈՂՋՈՅՆ ՁԵՋ, ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՅՈԲԵԼԵԱՐ 298
- ՆԱՄԱԿ՝ ՀԱՍԸՐՃԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԷՆ 299

Հեղինակին գործերը՝

1. «ՍԻՐՏԸ ԱՓԻՆ ՄԷՉ» 1987
2. «ՍԻՐՏԸ ԱՓԻՆ ՄԷՉ» (Բ. տպագրություն) 1990
3. «ՆՈՒԻՐՈՒՄ» (Երեսան) 2002
4. «ՆՈՒԻՐՈՒՄ» (Բ. տպագրություն, Թորոնթո) 2003
5. «Ի ԽՆԴԻՐ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԴՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ» 2005
6. «ՃԱՆԱՊԱՐՀ» 2007
7. «ՃԱՆԱՊԱՐՀ» (Երեսան) 2007
8. «ՃԱՃԱՆՉՆԵՐ» 2010
9. «ԱՆՑԵԱԼԻ ՅՈՒՇԵՐՈՎ Կ'ԱՊՐԻՆՔ» 2011
10. «ԵՕԹՆԵՐՈՐԳ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ» 2014
11. «ՍԱՅՐԱՄՈՒՏԻ ՅՈՒՔԵՐ» 2016
12. «ՀԱՅԱՇՈՒՆՉ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ» 2017
13. «ՈԳԵՇՈՒՆՉ ՔԵՐԹՈՒԱԾՔՆԵՐ
ԵՒ ՉՕՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ» 2017

Ստանալու համար դիմել՝

Krikor Hotoyan
34 Leith Hill Rd., Apt. 511
North York, Ontario, Canada,
M2J 1Z4

Հեղինակի գիրքերուն կայքէջը՝

www.krikorhotoyan.ca

Հեռաձայն՝ (416) 494-1921

Բջիջային՝ (416) 420-2524

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ՄԱՍԻՆ

Գրիգոր Հոթոյեան ծնած է Հալէպ, 5 Օգոստոս 1927-ին, արմատներով՝ սասունցի: Աւարտած է Հալէպի ազգային Մահակեան վարժարանը, ապա հետեւած է հայագիտական դասընթացքներու: Եղած է գրաշար, խմբագիր, ուսուցիչ եւ տնօրէն ազգային ամէնօրեայ, ամառնային եւ կիրակնօրեայ վարժարաններու մէջ՝ Սուրիա եւ Գանատա:

Երիտասարդական տարիներէն սկսեալ, բանաստեղծութիւններով (ընդհանրապէս Գրիգոր Վարդգէս գրական անունով), յօդուածներով (զանազան անուններով), պատմուածքներով եւ թղթակցութիւններով աշխատակցած է Սփիւռքի եւ Հայաստանի բազմաթիւ օրաթերթերու, շաբաթաթերթերու, ամսագրերու եւ պարբերաթերթերու:

Իր ազգային, գրական եւ եկեղեցական գործունէութիւններուն համար արժանացած է բազմաթիւ զնահատագրերու պետական եւ ազգային զանազան հաստատութիւններէ, որոնց շարքին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Հայրապետի «Գիր Օրհնութեան եւ Գնահատաց»-ին՝ 1984-ին:

Իսկ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Հայրապետի Թրոնթիօ այցելութեան ընթացքին, 1 Հոկտեմբեր 2005-ին, արժանացած է «Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանին:

4 Յուլիս 2004-ին, իր գրական գործունէութեան 60-ամեակին առթիւ, Հայաստանի Գրողներու Միութեան, Մեծ Եղեռնի եւ Հայոց Ազատամարտի «Ուխտատուն» թանգարան-հիմնարկի եւ Միջազգային Ռազմածովագիրներու Միութեան Հայաստանի կազմին կողմէ կազմակերպուած ցերեկոյթին, արժանացած է «Ուխտատուն» թանգարան-հիմնարկի շնորհագիրին եւ Միջազգային Ռազմածովագիրներու Ընկերակցութեան անդամակցութեան:

Գրիգոր Հոթոյեանի ծննդեան 80-ամեակին եւ «Ճանապարհ» գրքի հրատարակութեան առթիւ, կազմակերպութեամբ Հայաստանի Գրողներու Միութեան, Միջազգային Ռազմածովագիրներու Ընկերակցութեան հայկական վարչութեան, Մեծ Եղեռնի եւ Հայոց Ազատամարտի «Ուխտատուն» թանգարան-հիմնարկի, «Զօրավար Անդրանիկ» Հայոց Համազգային Միութեան եւ «Աւետիք Իսահակեան» քաղաքային գրադարանին, Հինգշաբթի, 23 Օգոստոս 2007-ին, Հայաստանի Հանրապետութեան Գրականութեան Ակադեմիայի «Մանուկ Աբեղեան»-ի անունն դահլիճին մէջ կատարուած ձեռնարկին, Հոթոյեան զնահատուած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահութեան ոսկեայ մետալով եւ թիւ 44 փաստատետրով, ինչպէս նաեւ «Զօրավար Անդրանիկ» Հայոց Համազգային Միութեան ոսկեայ մետալով, միութեան ընտրեալ անդամի վաւերատետրով եւ Զօրավար Անդրանիկի եւ միութեան յուշանկարներով: